

Budsjettnemnda for jordbruket
11.04.2003

Utredning nr. 3

Resultatkontroll for gjennomføringen av landbrukspolitikken

INNHold

1	INNLEDNING.....	1
2	PRODUKSJONSGRUNNLAG OG STRUKTURUTVIKLING.....	3
2.1	Areal og arealutvikling.....	3
2.2	Strukturutvikling i noen produksjoner.....	7
3	PRODUKSJON OG MATVAREFORBRUK.....	20
3.1	Oversikt over samlede produserte mengder.....	20
3.2	Økologisk jordbruk.....	24
3.3	Import og eksport.....	28
3.4	Selvforsyningsgrad.....	39
3.5	Trygg mat.....	41
3.5.1	Zoonoser.....	42
4	DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING.....	46
4.1	Utviklingen i antall driftsenheter.....	46
4.1.1	Landsdeler.....	46
4.1.2	Kommuneklasser.....	48
4.1.3	Virkeområdene for distriktpolitiske virkemidler.....	50
4.2	Utviklingen i noen produksjoner.....	52
4.3	Syssetting og ledighet.....	55
4.4	Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket.....	56
4.4.1	Landsdelsnivå.....	56
4.4.2	Kommuneklasser.....	58
4.4.3	Virkeområder for distriktpolitiske virkemidler.....	60
4.5	Alder på bruker.....	60
4.6	Eiendomsoverdragelse og rekruttering.....	62
4.7	Bygdeutvikling.....	66
4.8	Tilleggsnæringer.....	71
5	MILJØ- OG RESSURSVERN.....	75
5.1	Jordarbeiding, erosjon og intensitet.....	76
5.2	Gjødselbruk.....	79
5.3	Plantevernmidler.....	81
5.4	Innsamling av landbruksplast.....	84
5.5	Kulturlandskapet og bruken av arealene.....	84
5.6	Rovdyrskader på sau.....	86
6	INNTEKTER, ØKONOMISKE FORHOLD OG LEVEKÅR.....	88
6.1	Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for Totalkalkylens normaliserte regnskaper.....	88
6.2	Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for de enkelte områdene, driftsformene og størrelsesgruppene.....	89
6.2.1	Inntekt etter område.....	89
6.2.2	Inntekt etter produksjon.....	91
6.2.3	Inntekt etter bruksstørrelse.....	91
6.3	Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske.....	92
6.4	Alminnelig inntekt.....	95
6.5	Levekår og økonomi.....	99
6.6	Utvikling i egenkapital, gjeld, inntekt og forbruk.....	104
6.7	Lønnsutvikling etter næring.....	106

7	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER I JORDBRUKET – KOSTNADSUTVIKLINGEN	108
7.1	Ikke - varige innsatsfaktorer	108
7.1.1	Kraftfôrpriser.....	109
7.2	Varige innsatsfaktorer.....	111
7.3	Renter.....	113
7.4	Bruk av driftskreditt i landbruket	114
7.5	Tap på utlån i landbruket.....	115
7.6	Innsatsfaktorer sett i relasjon til produksjon.....	115
8	PRISER	118
8.1	Prissammenligninger og matvarenes andel av forbruket.....	119
8.2	Poteter og grønnsaker	122
8.3	Melk og melkeprodukter	124
8.4	Storfekjøtt	126
8.5	Saukjøtt	127
8.6	Svinekjøtt.....	127
8.7	Egg.....	128
9	LIKESTILLING.....	129
9.1	Brukere og sysselsetting i jordbruket etter kjønn	129
9.2	Eiere etter kjønn og eiendomsoverdragelser	131
9.3	Driftsformer	134
9.3.1	Inndeling.....	134
9.3.2	Driftsform og produksjon.....	135
9.3.3	Økologisk produksjon	136
9.3.4	Endring i driftsform.....	137
9.4	Arbeidsforbruk og utdanning.....	138
9.5	Pensjonsgivende inntekt i jordbruket og andre næringer	140
 <u>DETALJERT DEL:</u>		
10	PRODUKSJONGRUNNLAG OG STRUKTURUTVIKLING	145
11	PRODUKSJON.....	184
12	DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING	189
13	INNTEKTER	207
14	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER, KOSTNADSUTVIKLINGEN.....	209
15	PRISER	210
16	LIKESTILLING.....	212

1 INNLEDNING

«Resultatkontroll for gjennomføringen av landbrukspolitikken» er en årlig utredning og publikasjon fra Budsjettnemnda for jordbruket. Resultatkontrollen ble første gang lagt fram som utredning til jordbruksforhandlingene i 1994. Resultatkontrollen skal omfatte en sammenstilling av data som belyser utviklingen i jordbruket i relasjon til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Bakgrunnen er St.prp. nr. 8 (1992–1993) der det het at det bør: «... legges opp til en mer omfattende resultatkontroll knyttet opp til de mål og retningslinjer Stortinget har trukket opp. Her vil vektleggingen være avhengig av hvordan Stortinget vil prioritere de ulike mål for landbrukspolitikken framover».

Oppgaven med å skaffe materialet til resultatkontrollen ble ifølge St.prp. nr. 82 (1992–1993) «Jordbruksoppgjøret 1993», gitt til Budsjettnemnda for jordbruket. Under protokollen fra forhandlingsmøtet mellom Staten og Norges Bondelag 8. mai 1993 er følgende angitt:

«Partene forutsetter videre at Budsjettnemnda for jordbruket til hvert jordbruksoppgjør utarbeider et materiale som grunnlag for resultatkontroll ut fra de mål og retningslinjer som Stortinget fastlegger Jf. St.prp. nr. 8 (1992–93) side 33–34 og Innst. S. nr. 92 (1992–93) side 30–31 og 47. Materialet skal angi utviklingen på sentrale områder som priser, kostnader, inntekter, investeringer, bruk av innsatsfaktorer, arealbruk, produksjon, miljø og ressursvern, distriktspolitikk, sysselsetting, likestilling mm.»

St.meld. nr. 19 (1999–2000) sier videre om Resultatkontrollen:

«Det er i Stortingsproposisjonene om jordbruksoppgjørene de siste årene lagt fram en relativt omfattende dokumentasjon på utviklingen i primærproduksjonen. Det er behov for å videreutvikle denne. En rekke mål med landbrukspolitikken er

knyttet til landbrukets produksjon av samfunnsgoder og det er en naturlig konsekvens å følge dette opp i resultatrapporteringen til Stortinget. Måloppnåelse i forhold til rekruttering, bosetting og andre samfunnsoppgaver vil bli viktigere resultatindikatorer i forhold til utformingen av landbrukspolitikken. Dette bør også reflekteres i resultatkontrollen fra Budsjettnemnda for jordbruket, denne bør gjennomgås og forbedres med utgangspunkt i målsettingen for landbrukspolitikken. Det vil være behov for regionale data og tallmateriale for landbrukets betydning i distriktene. Landbruket er en langsiktig næring og det foretas langsiktige tilpasninger. Årlig resultatkontroll fanger ikke raskt nok opp de langsiktige tilpasningene av politikken. Departementet mener det er behov for å foreta grundigere analyser av den langsiktige tilpasningen i næringen og at det må legges tilstrekkelig vekt på de langsiktige utviklingstrekkene i den løpende utforming av landbrukspolitikken. Det bør imidlertid også legges vekt på å forenkle resultatkontrollarbeidet, blant annet ved at enkelte forhold/virkemidler vurderes med noen års mellomrom.» (side 94–95)

Nemnda har hatt som utgangspunkt at resultatkontrollen bør være enkel og oversiktlig, det vil si at den bør ha et rimelig antall indikatorer og ikke være for detaljert i geografisk oppdeling. På den andre siden har nemnda sett at det både i den politiske behandlingen og den administrative oppfølgingen av landbrukspolitikken også kan være behov for en detaljert resultatkontroll. Spesielt når det gjelder geografisk inndeling har nemnda sett den administrative inndeling, det vil si fylkesinndelingen, som viktig. Dette skyldes at den politiske og administrative behandling og oppfølging lokalt ofte skjer på dette nivå. Når fylkesinndelingen nyttes, får en imidlertid mange tall, og oversikten tapes lett. Nemnda har på denne bakgrunn valgt å dele resultatkontrollen i en oversiktsdel (Del I) og en detaljert del (Del II). I oversiktsdelen er det gjennomgående gitt landstall og landsdelstall og i noen grad fylkestall. I den detaljerte delen presenteres ytterligere detaljer, hovedsakelig fylkestall ved siden av landsdelstall. Denne delen inneholder bare tabeller uten forklarende tekst.

Distriktspolitikken står sentralt. Nemnda har derfor valgt å presentere utviklingen i antall driftsenheter og i sysselsettingen også for kommuneklasser og virkeområder for distriktpolitiske virkemidler.

Bortsett fra oppgavene over inntektsutvikling på driftsgranskingsbrukene, er de regionale tallene innhentet utenfra, i første rekke fra Statistisk sentralbyrå og landbruksorganisasjonene.

I årets resultatkontroll er det tatt med tall for årene 1979, 1989 og 1999, som er årene for de fullstendige jordbrukstellingene, i tillegg til 2001 og 2002 i de fleste tabeller for å få belyst utviklingen. Det er også brukt 1985 og 1990 som de to første årene. I noen tilfeller, særlig der det ikke blir samlet inn data for hvert år, er det tatt med andre år.

2 PRODUKSJONSGRUNNLAG OG STRUKTURUTVIKLING

Norge har 2,3 dekar fulldyrket jord per innbygger. I europeisk sammenheng er dette lite. Om lag 3 prosent av landarealet er jordbruksareal. St.meld. nr. 19 (1999-2000) legger vekt på jordvern og at arealer er i produksjon. Det heter at *«En langsiktig politikk for landets matsikkerhet innebærer et sterkt jordvern for å bevare produksjonsgrunnlaget, og vektlegging av løpende innenlandske produksjon og foredling»* og at *«særlig arealer med klima og jordsmonn som gjør dem egnet til dyrking av matkorn, er av nasjonal interesse.»*

I dette kapitlet er det gitt en oversikt over areal og arealbruk, produksjon, forbruk, import og eksport av enkelte jordbruksprodukter og selvforsyningsgrad.

2.1 Areal og arealutvikling

Arealtallene fra 1979, 1989 og 1999 er hentet fra Statistisk sentralbyrås fullstendige jordbrukstallinger. Tallene for 2001 og 2002 er hentet fra søknader om produksjonstilskudd eller fra SSBs utvalgstilling; Landbruksundersøkelsen. Landbruksundersøkelsen består av 10-12 tusen bruk som blir tilfeldig trukket for hvert år, som danner et representativt utvalg av landet totalt sett.

Tabell 2.1 nedenfor viser Norges totale landareal og jordbruksareal i hvert enkelt fylke. Den viser at Hedmark, Oppland og Rogaland har de største jordbruksarealene, alle tre over 1 mill. dekar. Vestfold, Østfold og Akershus og Oslo har størst andel dyrket landareal. For landet samlet sett er 3,4 prosent av landarealet dyrket.

Tabell 2.1 Norges totale landareal og jordbruksareal i drift. 2002*. Km² = 1000 daa

	Totalt landareal	Jordbruksareal i drift*	Andel dyrket %
Østfold	3 889	768	19,8
Akershus og Oslo	5 014	817	16,3
Hedmark	26 120	1 069	4,1
Oppland	23 827	1 040	4,4
Buskerud	13 856	519	3,7
Vestfold	2 140	425	19,9
Telemark	14 186	258	1,8
Østlandet	89 032	4 896	5,5
Aust-Agder	8 485	115	1,4
Vest-Agder	6 817	197	2,9
Rogaland	8 553	1 009	11,8
Agder og Rogaland	23 855	1 321	5,5
Hordaland	14 962	449	3,0
Sogn og Fjordane	17 864	464	2,6
Møre og Romsdal	14 596	605	4,1
Vestlandet	47 422	1 518	3,2
Sør-Trøndelag	17 839	757	4,2
Nord-Trøndelag	20 777	894	4,3
Trøndelag	38 616	1 651	4,3
Nordland	36 302	574	1,6
Troms	25 147	261	1,0
Finnmark	45 879	105	0,2
Nord-Norge	107 328	941	0,9
<i>Hele landet, 2002</i>	<i>306 253</i>	<i>10 327</i>	<i>3,4</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk Sentralbyrå. Statistisk årbok 1999 for landarealet og Landbruksundersøkelsen 2002 for jordbruksarealet.

Tabell 2.2 og 2.3 med tilsvarende tabell 1 i del II, viser fordelingen av jordbruksareal i de ulike landsdeler og fylker. Tabell 2.2 inneholder dessuten beregnet antall dekar fulldyrket jord og jordbruksareal i drift i alt per innbygger. Tabell 2.3 viser årlig prosentvis endring for totalt jordbruksareal, fulldyrket areal og eng og beite for landsdelene. De viser at jordbruksareal i drift har hatt en økning på 5 prosent fra 1989 til 1999 og at det er økning i alle landsdeler. Arealet av åker og hage viser en nedgang, mens eng og beite øker i denne perioden. Det er relativt mest fulldyrket jord på Østlandet og i Trøndelag. Andelen av eng og beite er størst på Vestlandet, i Agder og Rogaland og i Nord-Norge. Totalt for hele landet avtar andelen fulldyrket jord gjennom hele perioden fra 1989.

Tabell 2.2. viser at jordbruksarealet ute av drift på driftsenheter i aktiv drift, hadde en nedgang fra 1979 frem til 2002. I 1989 regnet en med 111 tusen dekar som ikke var i drift og i 1999, 2001 og 2002 henholdsvis 70, 69 og 63 tusen dekar.

Åpen åker og hage utgjorde 37 prosent av jordbruksarealet i drift på landsbasis i 2002, men er svært ulikt fordelt mellom fylker og landsdeler. Fylkene rundt Oslofjorden, Østfold, Vestfold og Akershus har fra 84 til 87 prosent av arealet i åpen åker og hage. Vest-Agder, Hordaland, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og fylkene i Nord-Norge har fra 3 til 8 prosent åpen åker og hage og tilsvarende mer eng og beiteareal. På landsbasis viser arealet av åker og hage noe nedgang de siste årene. Det samme er tilfelle med fulldyrket eng og beite, mens annen eng og beite øker.

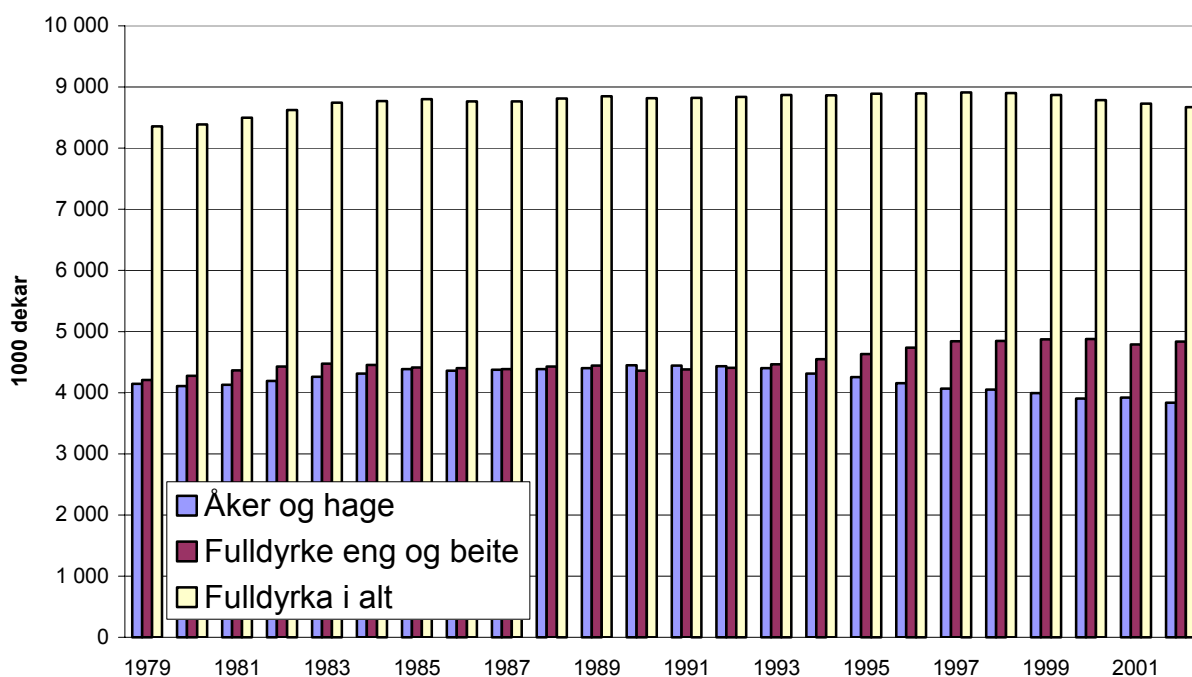
Tabell 2.2 Jordbruksarealet i Nord-Norge, Sør-Norge og landet. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2001	2002*
Sør-Norge	Åker og hage	4 091	4 349	3 933	3 869	3 795
	Fulldyrka eng og beite	3 472	3 686	4 120	4 053	4 078
	Fulldyrka i alt	7 563	8 035	8 053	7 921	7 874
	Fulldyrket jord, daa/innbygger	2,10	2,14	2,02	1,96	1,94
	Annen eng og beite	1 104	1 014	1 371	1 430	1 452
	Jordbruksareal i drift i alt	8 667	9 049	9 424	9 351	9 325
	Jordbruksareal, daa/innbygger	2,41	2,41	2,37	2,31	2,30
	Jordbruksareal ute av drift	94	90	59	59	53
Nord-Norge	Åker og hage	59	81	62	50	41
	Fulldyrka eng og beite	684	698	757	754	758
	Fulldyrka i alt	743	779	819	804	798
	Fulldyrket jord, daa/innbygger	1,59	1,69	1,77	1,73	1,72
	Annen eng og beite	129	81	140	157	161
	Jordbruksareal i drift i alt	872	860	958	961	959
	Jordbruksareal, daa/innbygger	1,87	1,87	2,07	2,07	2,07
	Jordbruksareal ute av drift	46	23	11	10	10
Hele Landet	Åker og hage	4 146	4 432	3 995	3 918	3 836
	Fulldyrka eng og beite	4 157	4 385	4 877	4 807	4 836
	Fulldyrka i alt	8 304	8 818	8 872	8 725	8 672
	Fulldyrket jord, daa/innbygger	2,04	2,09	2,00	1,94	1,92
	Annen eng og beite	1 233	1 095	1 511	1 587	1 613
	Jordbruksareal i drift i alt	9 539	9 909	10 382	10 312	10 284
	Jordbruksareal, daa/innbygger	2,35	2,35	2,34	2,29	2,27
	Jordbruksareal ute av drift	138	111	70	69	63

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene. 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 1

Figur 2.1 Åker og hage, fulldyrka eng og beite og fulldyrka i alt. Hele landet. 1000 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Totalkalkylen for jordbruket

Figur 2.1 ovenfor viser en oversikt over arealet av åker og hage, fulldyrka eng og beite samt fulldyrka i alt på landsbasis for årene 1979–2002. Den viser blant annet at arealet av fulldyrka eng og beite er større enn samlet areal av åker og hage fra 1993 og frem til 2002.

Tallene for nydyrking uten tilskudd er revidert ut i fra de fullstendige jordbrukstellingene i 1999 og viste et nydyrka areal på totalt 95 232 dekar i perioden 1994 til 1998. Det er tillatt omdisponert til annet enn jordbruksformål om lag 12–13 tusen dekar per år de senere årene.

Arealendringene kan skyldes flere forhold. Blant annet bygger arealtallene på forskjellige statistikker; de fullstendige jordbrukstellingen og søknader om produksjonstilskudd. Produksjonstilskuddstatistikken fanger ikke opp jordbruksareal som ikke det blir søkt produksjonstilskudd til eller areal i søknader som ikke blir innvilget, og vil derfor være noe lavere enn det faktiske jordbruksarealet i drift, registrert i de fullstendige jordbrukstellingene. I forbindelse med omleggingen av virkemiddelsystemet fra pristilskudd til produksjonsuavhengige tilskuddordninger, ble det registrert et større areal i drift enn tidligere i produksjonstilskuddstatistikken. Fra 2001 til 2002 har derimot det totale jordbruksareal i drift gått ned i følge søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 2.3 Totalt jordbruksareal i drift fordelt på landsdeler. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-89	1989-99
Østlandet	Totalt areal	4 661	4 825	4 919	4 864	4 857	0,3	0,2
	Fulldyrket areal	4 356	4 589	4 583	4 507	4 488	0,5	0,0
	% fulldyrket	93	95	93	93	92		
	Eng og beite	1 449	1 414	1 743	1 758	1 782	-0,2	2,1
	% eng og beite	31	29	35	36	37		
Agder og Rogaland	Totalt areal	1 044	1 149	1 291	1 288	1 307	1,0	1,2
	Fulldyrket areal	738	805	837	824	830	0,9	0,4
	% fulldyrket	71	70	65	64	64		
	Eng og beite	859	945	1 145	1 146	1 184	1,0	1,9
	% eng og beite	82	82	89	89	91		
Vestlandet	Totalt areal	1 491	1 513	1 564	1 850	1 843	0,1	0,3
	Fulldyrket areal	1 074	1 143	1 113	1 488	1 476	0,6	-0,3
	% fulldyrket	72	76	71	80	80		
	Eng og beite	1 377	1 404	1 502	1 612	1 614	0,2	0,7
	% eng og beite	92	93	96	87	88		
Trøndelag	Totalt areal	1 471	1 562	1 650	1 651	1 651	0,6	0,5
	Fulldyrket areal	1 395	1 498	1 520	1 507	1 500	0,7	0,1
	% fulldyrket	95	96	92	91	91		
	Eng og beite	891	937	1 102	1 094	1 112	0,5	1,6
	% eng og beite	61	60	67	66	67		
Nord-Norge	Totalt areal	872	860	958	961	959	-0,1	1,1
	Fulldyrket areal	743	779	819	804	798	0,5	0,5
	% fulldyrket	85	91	85	84	83		
	Eng og beite	813	779	896	911	918	-0,4	1,4
	% eng og beite	93	91	94	95	96		
Hele landet	Totalt areal	9 535	9 911	10 382	10 312	10 284	0,4	0,5
	Fulldyrket areal	8 304	8 818	8 872	8 725	8 672	0,6	0,1
	% fulldyrket	87	89	85	85	84		
	Eng og beite	5 389	5 478	6 388	6 393	6 448	0,2	1,5
	% eng og beite	57	55	62	62	63		

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 1

2.2 Strukturutvikling i noen produksjoner

Det er skjedd omfattende endringer i antall og størrelse av driftsenhetene og i sammensetningen av produksjonene de seneste årene. Nedenfor er det vist tall for driftsenheter og forskjellige produksjoner. En driftsenhet kan være

representert med flere produksjoner. En kan derfor ikke summere driftsenhetene med de ulike produksjonene og komme fram til et riktig tall for totalt antall driftsenheter.

Tabell 2.4 viser endringer i det totale antall driftsenheter. Det er nedgang i antall for de mindre driftsenhetene og en økning for de større. De minste driftsenhetene har sterkest prosentvis årlig nedgang, og for perioden fra 1989 til 2002 går antall driftsenheter i størrelsesgruppen 100 til 200 dekar også ned.

Tabell 2.4 Totalt antall driftsenheter med areal og leid areal per driftsenhet

Totalt antall driftsenheter		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-89	1989-99
Arealgruppe	5-50 dekar	62 011	37 031	13 788	10 900	8 810	-5,0	-9,4
	%	49	37	20	17	14		
	50-100 dekar	32 716	24 969	16 720	14 627	13 894	-2,7	-3,9
	%	26	25	24	23	23		
	100-200 dekar	21 656	25 330	22 286	20 623	19 917	1,6	-1,3
	%	17	25	32	32	33		
	200-300 dekar	5 639	7 928	10 367	10 703	10 348	3,5	2,7
	%	5	8	15	17	17		
	300-500 dekar	2 579	3 266	5 273	5 898	5 990	2,4	4,9
	%	2	3	8	9	10		
	> 500 dekar	701	858	1 577	1 881	2 056	2,0	6,3
	%	1	1	2	3	3		
Alle bruk		125 302	99 382	70 011	64 632	61 015	-2,3	-3,4
1000 daa		9 539	9 909	10 382	10 312	10 284	0,4	0,5
Daa/bruk		76	100	148	160	169	2,7	4,1
Leid areal, 1000 daa		1 920	2 318	3 239	3 473		1,9	3,4
Leid areal, %		20	23	31	34			
Leid areal, daa/bruk		15	23	46	54		4,3	7,1

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 Landbruksundersøkelsen.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 5 for antall driftsenheter og tabell 2 for leid areal

Antall dekar per driftsenhet øker gjennom hele perioden fra 1979. Det har sammenheng med at antallet driftsenheter avtar. Arealet på de driftsenhetene som går ut av drift, kan enten gå helt ut av jordbruksdrift eller overtas av andre driftsenheter ved salg eller utleie. Tabell 2.4 viser videre at leid areal øker, og at leid areal per driftsenhet har økt fra 1979 til 2001. De foreløpige tallene for 2002 viser derimot en nedgang i antall dekar leid areal og leid areal per driftsenhet i forhold til 2001. Andelen av leid areal er høyest i Nord-Norge når en ser på landsdelene. Variasjonen mellom fylkene er imidlertid betydelig og i tillegg til de tre nordligste fylkene har Telemark og Agderfylkene mye leid jord.

Tabell 2.5 viser endringer i antall driftsenheter med korn og oljevekster. Antall driftsenheter med korn har hatt en nedgang på 33 prosent fra 1989 til 1999. Samtidig har kornarealet vært mer stabilt med en nedgang på omlag 5 prosent, og kornarealet per driftsenhet har derved økt fra 107 dekar til 153 dekar. Det er de minste driftsenhetene med korn som har hatt den største prosentvise årlige nedgangen. I perioden 1979 til 1989 minket antallet driftsenheter under 100 dekar, mens størrelsesgruppene over 100 dekar økte i antall. Fra 1989 til 1999 har antallet driftsenheter gått ned for alle størrelsesgrupper under 300 dekar. De største driftsenhetene, over 300 dekar, har økt både relativt sett og i totalt antall.

Tabell 2.5 Antall driftsenheter med korn og oljevekster etter areal av korn og oljevekster

Antall driftsenheter med korn og oljevekster	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-1989	1989-1999
< 20	9 698	4 559	1 277	707	609	-7,3	-11,9
%	25	14	6	4	3		
20-50	10 187	7 839	3 602	2 592	2 218	-2,6	-7,5
%	26	24	16	13	12		
50-100	8 766	8 135	5 286	4 605	4 365	-0,7	-4,2
%	22	25	24	24	24		
100-200	6 960	7 611	6 170	5 757	5 491	0,9	-2,1
%	18	23	28	30	30		
200-300	2 346	2 848	2 793	2 757	2 710	2,0	-0,2
%	6	9	13	14	15		
300-400	865	1 190	1 319	1 308	1 301	3,2	1,0
%	2	4	6	7	7		
> 400	710	921	1 462	1 641	1 721	2,6	4,7
%	2	3	7	8	9		
Antall bruk	39 532	33 103	21 909	19 367	18 415	-1,8	-4,0
1 000 daa	3 255	3 530	3 345	3 319	3 312	0,8	-0,5
Daa/bruk	82,3	106,6	152,7	171,4	179,9	2,6	3,7

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2000 og 2001 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3a

St.meld. nr. 19 tar opp at de klimatiske forhold begrenser arealer egnet til matkornproduksjon, og framholder at «Disse arealene har stor forsyningsmessig verdi og representerer en viktig nasjonal interesse.» Det er rug og særlig hvete som dyrkes til matkorn i videre utstrekning. Andelen som går til mat eller fôr, varierer mellom år, men i perioden 1990 til 1997 ble i gjennomsnitt 78 prosent av hveten avregnet som matkvalitet. Tabell 2.6 viser arealet av rug og hvete fylkesvis. Dyrkinga er konsentrert til Østlandet med 98,5 prosent av arealet, og

særlig i fylkene rundt Oslofjorden og Hedmark. Østfold og Vestfold har til sammen over 50 prosent av arealet.

Tabell 2.6 Areal av rug og hvete fordelt på fylker og landsdeler. 2002*

Areal, 1 000 daa	Hvete	Rug	Sum	% - andel
Østfold	209,4	5,0	214,4	32,7
Akershus og Oslo	110,7	4,1	114,8	17,5
Hedmark	56,3	2,5	58,8	9,0
Oppland	27,8	1,4	29,2	4,5
Buskerud	69,5	2,3	71,8	11,0
Vestfold	134,8	5,7	140,5	21,4
Telemark	15,7	0,6	16,4	2,5
Østlandet	624,3	21,6	645,9	98,5
Aust-Agder	0,4	0,5	0,8	0,1
Vest-Agder	0,0	0,1	0,1	0,0
Rogaland	0,8	0,1	0,9	0,1
Agder og Rogaland	1,1	0,7	1,8	0,3
Vestlandet	0,4	0,0	0,4	0,1
Sør-Trøndelag	0,9	0,3	1,3	0,2
Nord-Trøndelag	5,0	1,1	6,2	0,9
Trøndelag	6,0	1,5	7,5	1,1
Hele landet	631,8	23,8	655,6	100

* Foreløpige tall

Kilde: SSB, søknad om produksjonstilskudd 2002.

Tabell 2.7 og 2.8 viser antall driftsenheter og arealet av poteter og grønnsaker på friland. Antall driftsenheter med poteter på arealer under 20 dekar har gått ned i hele perioden fra 1979. Det har vært størst prosentvis årlig nedgang for de minste driftsenhetene. For driftsenheter med mer enn 50 dekar poteter har det vært en økning i antallet fram til 1997 og en nedgang de siste årene. Totalt sett har antall driftsenheter med poteter avtatt med 73 prosent fra 1989 til 1999. Potetarealet har også hatt en markert nedgang med 20 prosent i perioden fra 1989 til 2001, hvorav bare 3 prosent var før 1997. Potetarealet per driftsenhet er nesten tredoblet fra 1989 til 1999, og ser også ut til å øke fra 2001 til 2002. Det totale antall dekar har vært relativt stabilt de senere årene, mens antall bruk er redusert med 1 064 fra 2001 til 2002, som tilsvarer 13 prosent reduksjon.

Tabell 2.7 Antall driftsenheter med poteter etter potetareal

Antall bruk med Poteter	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
< 5	80 792	32 014	7 300	5 613	4 674	-8,8	-13,7
%	92	86	71	70	65		
5-9	2 851	1 306	527	446	415	-7,5	-8,7
%	3	4	5	5	6		
10-19	1 637	1 210	550	457	339	-3,0	-7,6
%	2	3	5	5	6		
20-49	1 547	1 540	871	771	745	0,0	-5,5
%	2	4	8	9	10		
> 50	569	1 031	1 009	994	984	6,1	-0,2
%	1	3	10	12	12		
Antall bruk	87 396	37 101	10 257	8 281	7 217	-8,0	-12,3
Antall daa	214 013	188 929	148 522	151 268	150 948	-1,2	-2,4
Daa/bruk	2,4	5,1	14,5	18,3	20,9	7,3	11,3

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3b

Arealet med grønnsaker (inkludert kålrot, erter og bønner) på friland har økt med 6 prosent samtidig som antall driftsenheter med disse produksjonene har gått ned med 67 prosent fra 1989 til 1999 (tabell 2.8). Det mest markerte trekk er at de aller minste produsentene med under 2 dekar har avtatt sterkt. Fra 1989 til 1999 er det en nedgang i antall produsenter i alle størrelsesgrupper unntatt gruppen med over 50 dekar grønnsaker, der antallet har økt. Det har gitt en gjennomsnittlig økning i grønnsakarealet per driftsenhet fra 2 dekar i 1979 til 9 dekar i 1989 og 28 dekar i 1999. I 2002 var gjennomsnittlig grønnsaksareal 34,4 dekar per driftsenhet. Grønnsaker på friland er inkludert kålrot til mat og erter og bønner til konserverindustrien for 1999, 2001 og 2002.

Tabell 2.8 Antall driftsenheter med grønnsaker på friland etter grønnsakareal

Antall bruk med grønnsaker på friland	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
< 2	20 100	3 712	366	276	290	-15,5	-20,7
%	86	57	17	15	17		
2-5	989	744	336	275	234	-2,8	-7,6
%	4	11	16	15	13		
5-10	787	623	262	195	176	-2,3	-8,3
%	3	10	12	11	10		
10-20	656	579	302	225	215	-1,2	-6,3
%	3	9	14	12	12		
20-50	589	602	482	456	460	0,2	-2,2
%	3	9	23	25	26		
> 50	178	256	375	398	378	3,7	3,9
%	1	4	18	22	22		
Antall bruk	23 299	6 516	2 123	1 825	1 753	-12,0	-10,6
Antall daa	55 218	57 030	60 187	62 972	60 321	0,3	0,5
Daa/bruk	2,4	8,8	28,3	34,5	34,4	14,0	12,5

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3c

Tabell 2.9 og 2.12 viser sammensetningen av de grovfôrbaserte husdyrproduksjonene, ku og sau, fra 1979 til 2002. Antall driftsenheter med melkekyr er redusert med 19 prosent fra 1989 til 1999. Totalt sett får antall driftsenheter med melkekyr bare en svak nedgang fra 1989 til 1999, på 3,5 prosent. Mellom 2001 og 2002 har antall driftenheter gått ned med 6,7 prosent, mens antall melkekyr per driftsenhet gikk opp.

Antall besetninger er redusert mest i de minste størrelsesgruppene. Fra 1979 til 1989 avtok også antall store besetninger, mens antall besetninger med 10 til 20 melkekyr økte. I perioden fra 1989 til 1999 har det vært en økning for alle størrelsesgrupper med over 15 melkekyr.

Tabell 2.9 Antall driftsenheter med melkeku etter besetningsstørrelse¹⁾

Antall bruk med melkekyr	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
1-9	23 147	11 610	6 047	4 517	3 808	-6,7	-6,3
%	59	40	27	23	21		
10-14	7 980	9 711	7 979	6 727	6 029	2,0	-1,9
%	21	33	35	34	33		
15-19	4 223	5 085	5 201	4 943	4 841	1,9	0,2
%	11	17	23	25	26		
20-29	2 692	2 208	2 834	2 900	2 964	-2,0	2,5
%	7	8	13	15	16		
30-50	762	476	537	627	726	-4,6	1,2
%	2	2	2	3	4		
> 50	102	53	61	76	88	-6,3	1,4
%	0	0	0	0	1		
Antall bruk	38 906	29 143	22 659	19 790	18 456		
1 000 melkekyr	372	340	313	289	280	-0,9	-0,8
Melkekyr per bruk	9,6	11,7	13,8	14,6	15,2	2,0	1,7

* Foreløpige tall

1) Omfatter ikke samdrifter

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbruksstillingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3d

Fra 1998 er det blitt registrert driftsenheter med ammekyr etter besetningstørrelse. Dette er vist i tabell 2.10 nedenfor. Gjennom hele perioden har hatt den største andelen driftsenheter har 1-4 ammekyr, men andelen er stadig dalende. Antall driftsenheter har gått ned med 7 prosent fra 2000 til 2002, samtidig som antall ammekyr per driftsenhet har gått opp med 15 prosent.

Tabell 2.10 Antall driftenheter med ammekyr etter besetningsstørrelse

Antall bruk med ammekyr	1998	1999	2000	2001	2002*
1-4	2 783	2 856	2 947	2 444	2 295
%	55	52	48	43	40
5-9	1 261	1 410	1 643	1 621	1 653
%	25	26	27	29	29
10-14	517	599	746	746	819
%	10	11	12	13	14
15-19	215	273	320	368	426
%	4	5	5	6	7
20-29	181	216	318	297	301
%	4	4	5	5	5
30-50	75	87	112	161	166
%	1	2	2	3	3
> 50	12	23	22	26	31
%	0	0	0	0	1
Antall bruk	5 044	5 464	6 108	5 663	5 691
1 000 ammekyr	32	37	45	46	48
Ammekyr per bruk	6,3	6,7	7,3	8,1	8,4

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 1998, 2000, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3e

Statistisk Sentralbyrå har registrert 744 samdrifter med melkeproduksjon i 2002. Tabell 2.10 gir en oversikt over Statens Landbruksforvaltnings (SLF) registrering av samdrifter i melkeproduksjon. Disse tallene er gjennomgående høyere enn tallene fra SSB. Dette på grunn av at statistikken fra SLF inkluderer også samdrifter som ennå ikke er i drift, men som har fått godkjenning til å starte opp på et senere tidspunkt.

Tabell 2.11 Antall samdrifter i melkeproduksjon og fordelingen av driftsenheter som inngår

Antall samdrifter ¹⁾	1999	2000	2001	2002*	Antall samdrifter fordelt på antall driftsenheter per samdrift 2002*				Antall bruk i samdrift 2002*
					2	3	4	≥ 5	
Østfold	4	6	7	9	9				18
Akershus	1	2	3	5	3	1		1	14
Hedmark	18	22	32	38	31	7			83
Oppland	106	127	183	220	197	19	3	1	468
Buskerud	1	3	6	10	6	2	2		26
Vestfold	1	4	4	6	4	2			14
Telemark	9	9	10	12	11		1		26
Østlandet	140	173	245	300	261	31	6	2	649
Aust-Agder	7	7	6	7	7				14
Vest-Agder	9	9	8	13	12	1			27
Rogaland	31	52	78	114	98	11	3	2	253
Agder og Rogaland	47	68	92	134	117	12	3	2	294
Hordaland	35	40	45	52	48	4			108
Sogn og Fjordane	32	39	50	59	49	8	1	1	133
Møre og Romsdal	55	59	61	72	61	7	3	1	162
Vestlandet	122	138	156	183	158	19	4	2	403
Sør-Trøndelag	36	36	52	66	57	7	1	1	145
Nord-Trøndelag	62	81	109	131	112	11	5	3	296
Trøndelag	98	117	161	197	169	18	6	4	441
Nordland	15	23	37	44	40	4			92
Troms	8	8	8	8	7	1			17
Finnmark	2	2	2	2		2			6
Nord-Norge	25	33	47	54	47	7	0	0	115
Hele landet	432	529	701	868	752	87	19	9	1902

* Foreløpige tall per 13.09.02

1) Inneholder alle godkjente samdrifter, herunder både etablerte samdrifter og samdrifter som har fått godkjenning til å starte opp senere

Kilde: Statens Landbruksforvaltning

Tabell 2.10 viser antall samdrifter totalt sett har økt frem til 2002. Oppland er det fylket som har flest samdrifter i alle årene fra 1999–2002. De fleste samdriftene består av 2 driftsenheter. I 2002 er det registrert 752 samdrifter med 2 bruk av totalt 868 samdrifter. Totalt er 1 902 driftsenheter som inngår i en samdrift i 2002 eller som har fått godkjent oppstart på et senere tidspunkt. Dette viser at 10 prosent av alle bruk med melkeproduksjon inngår eller vil inngå i samdrift med andre driftsenheter.

Antall driftsenheter med vinterfôra sau har gått ned hele tiden fra 1979 til 1999 og antall besetninger er halvert i dette tidsrommet. Tallet på vinterfôra sauer var størst i 1995 og har gått ned fram til de to siste årene. Antall sau per driftsenhet har økt fra 19 i 1979 til henholdsvis 42, 47 og 48 i 1999, 2001 og 2002. Det har vært en avgang av mindre besetninger, mens antall større besetninger har økt.

Tabell 2.12 Antall driftsenheter med vinterfôra sau etter besetningsstørrelse

Antall bruk med vinterfôra sau	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
1-19	31 131	13 235	6 790	5 278	4 595	-8,2	-6,5
%	70	46	30	25	23		
20-49	9 801	10 261	8 997	8 488	8 083	0,5	-1,3
%	22	36	40	40	40		
50-99	2 827	4 216	5 223	5 332	5 253	4,1	2,2
%	6	15	23	25	26		
> 100	755	1 175	1 699	2 042	2 107	4,5	3,8
%	2	4	7	10	11		
Antall bruk	44 514	28 887	22 709	21 140	20 038	-4,2	-2,4
1 000 sau	863	899	955	983	970	0,4	0,6
Sauer per bruk	19,4	31,1	42,1	46,5	48,4	4,9	3,1

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3f

Tabell 2.13 og 2.14 viser sammensetningen av de kraftfôrkrevende husdyrproduksjonene, smågris- og eggproduksjon, fra 1979 til 2002. Antall driftsenheter med purker (inkludert ungpurker) har avtatt med 30 prosent fra 1989 til 1999, mens antall purker har økt med 15 prosent. Antall purker varierer fra år til år, mens størrelsen på besetningene har hele tiden økt i gjennomsnitt fra 9 i 1979 til 16 i 1989, 27 i 1999 og 35 purker i 2002. Antall driftsenheter er redusert i alle størrelsesgrupper med unntak av de største besetningene med over 30 purker. De største besetningene har økt i antall gjennom hele perioden, bortsett fra i 2002, hvor de foreløpige tallene viser en nedgang. Den relative andelen driftsenheter med over 30 purker er gått fra 5 prosent i 1979 til 32 prosent i 1999, og øker også fra 2001 til 2002.

Tabell 2.13 Antall driftsenheter med purker, inkludert ungpurker, etter besetningsstørrelse

Antall bruk med purker og ungpurker	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
1-9	5 889	2 204	1 123	648	579	-9,4	-6,5
%	66	42	31	24	23		
10-19	1 874	1 426	779	507	453	-2,7	-5,9
%	21	27	21	19	18		
20-29	749	878	599	376	353	1,6	-3,8
%	8	17	16	14	14		
30-39	255	380	396	320	298	4,1	0,4
%	3	7	11	12	12		
40-49	79	150	282	294	270	6,6	6,5
%	1	3	8	11	11		
50-59	32	64	186	189	181	7,2	11,3
%	0	1	5	7	7		
60-69	15	41	96	101	103	10,6	8,9
%	0	1	3	4	4		
> 70	21	86	215	229	261	15,1	9,6
%	0	2	6	9	10		
Antall bruk	8 914	5 229	3 676	2 664	2498	-5,2	-3,5
1 000 purker	82	84	97	87	88	0,3	1,5
Purker per bruk	9,2	16,1	26,5	32,6	35,2	5,8	5,1

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbruksstillingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3g

Antall driftsenheter med høner er redusert med 30 prosent i tidsrommet 1989 til 1999, antall høner er samtidig gått ned 8 prosent og antall høner per driftsenhet er økt med 35 prosent (tabell 2.14). Den årlige prosentvise reduksjonen er størst blant de minste besetningene i tidsrommet 1979 til 1989. I denne perioden var det besetningsstørrelser med mellom 1 000 og 5 000 høner som økte i antall, og fra 1989 til 1999 var det bare de største besetningene med mer enn 5 000 høner som økte i antall. Besetninger med mindre enn 100 høner har hatt et nokså stabilt antall og økt sin relative andel siden 1995. Det ser ut til å bli små endringer fra 2001 til 2002, men tendensen fortsetter ved at antall høner per driftsenhet øker, selv om totalt antall høner reduseres.

Tabell 2.14 Antall driftsenheter med verpehøner etter besetningsstørrelse

Antall bruk med høner	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
1-99	11 198	3 653	2 712	2 087	2 035	-10,6	-2,9
%	76	62	67	65	65		
100-499	1 898	593	166	110	93	-11,0	-12,0
%	13	10	4	3	3		
500-999	576	406	155	107	94	-3,4	-9,2
%	4	7	4	3	3		
1 000-1 999	411	591	398	326	282	3,7	-3,9
%	3	10	10	10	10		
2 000-4 999	470	622	477	412	400	2,8	-2,6
%	3	10	12	13	13		
> 5 000	102	65	156	192	208	-4,4	9,1
%	1	1	4	6	6		
Antall bruk	14 655	5 930	4 064	3 234	3 112	-8,7	-3,7
1000 høner	3 828	3 442	3 181	3 127	3 109	-1,1	-0,8
Høner per bruk	261,2	580,4	782,8	966,9	999,0	8,3	3,0

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 3h

3 PRODUKSJON OG MATVAREFORBRUK

Norge har et begrenset areal med dyrka jord. Klimatiske forhold legger samtidig begrensninger på avlingsutbyttet. Dette bidrar til at en betydelig del av matvarebehovet blir dekket med import. Blant annet dekkes alt sukker og en stor del av frukt,- og grønnsakforbruket av import. Totalt utgjør norsk produksjon 50–55 prosent av det totale innenlandske matvareforbruket i dag, regnet på energibasis.

Dette kapitlet viser tilgangen på matvarer gjennom produksjon og import, og tar også opp matvareforbruk og mattrygghet.

3.1 Oversikt over samlede produserte mengder

I St.meld. nr. 19 (1999–2000) er det pekt på at en regional fordeling av matproduksjonen i Norge er ønskelig med tanke på langsiktig matvaresikkerhet, bosetting i bygdene og et levende kulturlandskap.

Tabellene 3.1a-h illustrerer hvordan den norske jordbruksproduksjonen fordeler seg mellom regionene.

Tabell 3.1a viser at den totale kornproduksjonen var like stor i 1999 og 2001, men gikk ned 4,3 prosent fra 2001 til 2002. Denne nedgangen skyldes hovedsakelig nedgang i produksjonen på Østlandet.

Tabell 3.1b viser at produksjonen av potet var 20 prosent lavere i 2000 sammenlignet med 1989, men produksjonen økte med 8 prosent fra 2000 til 2001.

Tabell 3.1a Produksjon av korn fordelt på regioner. Millioner kg

Korn	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
Østlandet	958,2	1 011,8	1 039,0	1068,7	981,6	0,5	0,3
Agder/Rogaland	16,3	17,9	28,2	26,9	25,2	0,9	4,7
Vestlandet	4,6	6,8	8,5	3,7	7,3	4,0	2,3
Trøndelag	90,5	141,2	140,9	119,5	152,3	4,5	0,0
Nord-Norge	0,3	0,0	1,5	0,3	0,3		
Landet	1 069,9	1 179,6	1 218,1	1219,1	1166,7	1,0	0,3

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4a

Tabell 3.1b Produksjon av potet fordelt på regioner. Millioner kg

Potet	1979	1989	1999	2000	2001*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
Østlandet	241,4	312,5	282,3	264,0	288,6	2,6	-1,0
Agder/Rogaland	51,3	52,1	28,3	30,8	34,2	0,2	-5,9
Vestlandet	33,2	16,4	11,6	9,6	11,3	-6,8	-3,4
Trøndelag	58,5	61,2	47,9	50,8	51,6	0,5	-2,4
Nord-Norge	22,0	13,1	10,3	12,7	12,6	-5,1	-2,4
Landet	406,4	455,1	380,2	368,0	397,7	1,1	-1,8

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4b

Tabell 3.1c viser at den totale melkeproduksjonen gikk tilbake 1,0 prosent fra 2001 til 2002. Trøndelag og Nord-Norge hadde økt produksjon i denne perioden.

Tabell 3.1c Produksjon av kumelk fordelt på regioner. Millioner liter

Kumelk	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
Østlandet	508,8	467,6	423,5	383,8	377,8	-0,8	-1,0
Agder/Rogaland	350,5	370,4	318,4	317,1	313,6	0,6	-1,5
Vestlandet	363,1	422,8	385,1	344,8	339,8	1,5	-0,9
Trøndelag	351,6	386,7	347,9	314,5	316,2	1,0	-1,1
Nord-Norge	168,0	187,8	172,4	157,1	157,4	1,1	-0,9
Landet	1 741,9	1 835,4	1 647,3	1517,4	1504,7	0,5	-1,1

*Foreløpige tall

Kilde: Norske meierier og Omsetningsrådet. Statens landbruksforvaltning

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4c

Tabellene 3.1d-f viser en økning i produksjonen av storfekjøtt, og en nedgang i produksjonen av både svinekjøtt og saue- og lammekjøtt fra 2001 til 2002. Dette er motsatt av utviklingen mellom 2000 og 2001 (se Resultatkontrollen 2002). Storfeproduksjonen økte på Vestlandet og i Nord-Norge, mens de resterende regionene opplevde en nedgang fra 2001 til 2002. Produksjonen av saue- og lammekjøtt økte på Østlandet og i Trøndelag, og gikk ned eller var stabil for de andre regionene.

Tabell 3.1d Produksjon av storfekjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

Storfekjøtt	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
Østlandet	20,5	19,8	27,1	24,0	24,2	-0,3	3,2
Agder	2,0						
Agder/Rogaland		13,8	19,1	16,9	17,4		3,3
Vestlandet m/Rogaland	28,9						
Vestlandet		19,5	20,4	18,6	17,7		0,4
Trøndelag	13,5	15,0	19,8	17,6	18,2	1,0	2,8
Nord-Norge	5,8	7,3	9,0	8,2	8,3	2,2	2,2
<i>Landet</i>	<i>70,7</i>	<i>75,4</i>	<i>95,4</i>	<i>85,4</i>	<i>85,8</i>	<i>0,6</i>	<i>2,4</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Fraktkontoret for Kjøtt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4d

Tabell 3.1e Produksjon av svinekjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

Svinekjøtt	1979	1989	2000	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
Østlandet	33,4	38,7	47,9	50,5	48,9	1,5	2,8
Agder	1,3						
Agder/Rogaland		17,3	24,9	26,1	26,2		4,3
Vestlandet m/Rogaland	26,8						
Vestlandet		9,5	5,6	6,1	5,4		-4,3
Trøndelag	13,7	16,0	18,8	20,2	19,5	1,6	2,3
Nord-Norge	1,1	2,3	4,8	5,1	4,7	8,1	7,6
<i>Landet</i>	<i>76,2</i>	<i>83,8</i>	<i>102,0</i>	<i>108,0</i>	<i>104,8</i>	<i>1,0</i>	<i>2,6</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Fraktkontoret for Kjøtt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4e

Tabell 3.1f Produksjon av saue- og lammekjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

Saue- og lammekjøtt	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
Østlandet	3,8	5,7	6,2	6,4	6,5	4,0	0,9
Agder	0,6						
Agder/Rogaland		4,7	5,1	5,6	5,6		0,7
Vestlandet m/Rogaland	9,2						
Vestlandet		6,9	6,0	6,1	5,7		-1,4
Trøndelag	1,5	2,0	2,1	2,3	2,4	3,3	0,3
Nord-Norge	2,0	3,4	3,2	3,6	3,6	5,4	-0,7
Landet	17,1	22,7	22,6	24,0	23,8	2,9	-0,1

* Foreløpige tall

Kilde: Fraktkontoret for Kjøtt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4f

Tabell 3.1g viser en total økning av fjørfeproduksjonen på 16 prosent fra 1999 til 2001, men produksjonen gikk opp med 9 prosent fra 2001 til 2002. Agder og Rogaland og Østlandet hadde den største økningen med henholdsvis 15 og 10 prosent. Eggproduksjonen økte samlet sett fra 2000 til 2001, men produksjonen fortsatte å gå ned både på Vestlandet og Nord-Norge (tabell 3.1h).

Tabell 3.1g Produksjon av fjørfe kjøtt fordelt på regioner. Millioner kg

Fjørfe kjøtt	1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
Østlandet	7,8	13,1	24,4	26,0	28,6	5,3	6,4
Agder/Rogaland		2,9	5,3	6,7	7,6		6,1
Vestlandet m/Rogaland	2,2						
Vestlandet		1,3	1,3	1,2	1,2		0,0
Trøndelag	0,4	2,5	5,5	8,4	8,7	18,8	8,3
Nord-Norge	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0		
Landet	10,5	19,8	36,5	42,3	46,2	6,6	6,3

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket. Statistisk sentralbyrås statistikk fra Kjøttkontrollen/Statens landbruksforvaltning

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4g

Tabell 3.1h Produksjon av egg fordelt på regioner. Millioner kg

Egg	1979	1989	1999	2000	2001*	Årlig %-vis endring	
						1979-89	1989-99
Østlandet	18,3	21,0	22,0	21,1	21,2	1,3	0,5
Agder/Rogaland	14,9	17,6	14,7	14,8	15,4	1,7	-1,8
Vestlandet	6,8	7,8	5,0	4,9	4,8	1,4	-4,4
Trøndelag	3,1	3,6	4,2	4,3	4,6	1,5	1,6
Nord-Norge	1,8	2,4	1,9	1,8	1,7	2,9	-2,5
Landet	44,9	52,4	47,7	46,9	47,7	1,5	-0,9

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket. Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning

For fylkesvis fordeling se del II, tabell 4h

3.2 Økologisk jordbruk

I 1991 innførte norske myndigheter en tilskuddsordning for jordbruksareal som drives økologisk. Ordningen omfatter både areal som er under omlegging til økologisk drift, og det arealet som allerede er omlagt. Debio er kontroll- og godkjenningssinstans. Myndighetene har en klar målsetning om økt utbredelse av økologisk jordbruksproduksjon her i landet. I St.meld. nr. 19 (1999–2000) heter det: «*Ut fra utviklingen i det norske markedet, og forbruksutviklingen for økologiske varer i våre naboland, mener departementet det er grunnlag for en målsetting om at 10 prosent av det totale jordbruksarealet i løpet av en tiårsperiode skal være omlagt til økologisk areal.*»

Tabell 3.3 viser hvordan det økologisk drevne jordbruksarealet har vokst i årene etter 1991. I år 2002 var den økologiske andelen av det totale jordbruksarealet på 2,5 prosent eller 3,2 prosent inkludert areal under omlegging til økologisk drift.

Tabell 3.2 Økologiske driftsenheter og økologisk jordbruksareal

	1991	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring 1991-2001
Antall driftsenheter med økologisk drift ¹⁾	423	1 762	2 099	2303	17,4
Fulldyrka eng	9 629	95 930	120 469	155 514	28,7
Overflatedyrka eng	942	7 320	7 744	9 670	23,5
Gjødsla beite	2 023	22 497	34 498	41 475	32,8
Grønnfôr og silovekster	2 021	9 574	10 234	9 788	17,6
Korn og erter til modning	1 741	8 611	17 482	26 671	25,9
Potet	598	1 472	1 769	1 865	11,5
Andre vekster	980	3 195	4 366	8 685	16,1
Grønngjødsla areal og brakkmærk	211	911	1 337	7 53	20,3
Godkjent økologisk jordbruksareal i alt, daa	18 145	149 510	197 889	252 556	27,0
Økologisk areal i % av jordbruksareal i drift	0,2	1,4	1,9	2,5	
Jordbruksareal under omlegging, daa	6 288	38 225	68 831	72 904	27,0

*Foreløpige tall

1) Omfatter alle bruk som er godkjent for tilskudd og/eller merke

Kilde: Statistisk sentralbyrå etter Debio. Debio

Tabell 3.4 viser utviklingen av økologisk husdyrhold fra 1991 til 2001. Også husdyrtallet har økt i alle år etter 1991. På grunn av endret telledato er det to år mellom 1999 og 2000 tallene, mens det er et år mellom 2000 og 2001 tallene.

Tabell 3.3 Husdyrhold på økologisk godkjente driftsenheter. Antall dyr¹⁾

	1991	1999	2000	2001*	Årlig %-vis endring 1991-2001
Storfe	957	7 424	8 464	10 428	27,0
Melkeku	237	2 998	3 531	3 729	31,7
Ammeku	87	680	724	1 072	28,5
Annet storfe	633	3 746	4 209	5 627	24,4
Sau	3 007	18 393	20 776	22 911	22,5
Geit	209	1 052	1 160	1 192	19,0
Svin	53	282	178	259	17,2
Høner	1 697	27 228	24 028	27 570	32,2

*Foreløpige tall

1) Frem til 1999 var telledatoen 1/7, telledatoen er 1/1 for 1999 og 31/12 for 2000 og 2001

Kilde: Statistisk sentralbyrå etter Debio og Debio

Registrering av slakt er hentet fra Fagsenteret for Kjøtt og omfatter innveid slakt både fra kjøttssamvirket og andre private slakterier. Ikke alle rutiner ivaretar kravene til økologisk produksjon like godt, og ikke alle økologiske slakt blir registrert som økologisk. Det er usikkert hvor store mengder som

ikke kommer med. Det er stort sett storfe og lam som produseres økologisk, og i mindre grad kraftfôrbasert kjøttproduksjon. Tabell 3.5a og b viser tilførsel og salg av økologisk storfe og lam/sau levert Norsk Kjøttssamvirke, samt total tilførsel.

Tabell 3.4a Tilførsel og salg av økologisk storfekjøtt levert Norsk Kjøttssamvirke og total tilførsel¹⁾. Tonn

	1997	1999	2000	2001	2002*	Årlig %-vis endring 1997-2002
Til Norsk Kjøttssamvirke						
Tilførsel ²⁾	52,5	186,8	219,9	295,4	359,1	46,9
Salg	18,4	20,5	22,2	35,4	71,8	31,3
Andel solgt ⁴⁾	35 %	11 %	10 %	12 %	20 %	
Total tilførsel		375,2	338,12	472,2	547,24	38,7³⁾

*Foreløpige tall

- 1) Alt kjøtt anvendes, og det som ikke finner avsetning som økologisk, blir anvendt som ordinær vare
- 2) Beregnet som utbenet
- 3) For perioden 1998-2002
- 4) Det som ikke selges, blir lagt på fryselager for senere salg eller selges som ordinær vare

Kilde: Landbrukets Priscentral fra Norsk Kjøttssamvirke. Statens landbruksforvaltning fra Fagsenteret for kjøtt

Tabell 3.5b Tilførsel og salg av økologisk lamme- og sauekjøtt levert Norsk Kjøttssamvirke og total tilførsel¹⁾. Tonn

	1997	1999	2000	2001	2002*	Årlig %-vis endring 1997-2002
Til Norsk Kjøttssamvirke						
Tilførsel ²⁾	86,6	145,0	239,6	290,5	288,2	27,2
Salg	45,9	31,0	38,3	63,9	57,6	4,7
Andel solgt ⁴⁾	53 %	21 %	16 %	22 %	20 %	
Total tilførsel		219,3	264,71	338,53	343,08	16,9³⁾

*Foreløpige tall

- 1) Alt kjøtt anvendes, og det som ikke finner avsetning som økologisk, blir anvendt som ordinær vare
- 2) Beregnet som utbenet
- 3) For perioden 1998-2002
- 4) Det som ikke selges, blir lagt på fryselager for senere salg eller selges som ordinær vare

Kilde: Landbrukets Priscentral fra Norsk Kjøttssamvirke. Statens landbruksforvaltning fra Fagsenteret for kjøtt

Storfe utbenes før salg og tilførselen er redusert med 25 prosent for å gi sammenlignbare mengder med salgsvolumet. Norsk Kjøttssamvirke hadde både økt tilførsel og salg av økologisk storfe fra 2001 til 2002 for storfe, mens både tilførsel og salg gikk ned for økologisk sau- og lammekjøtt. Tilførsel av økologisk grisekjøtt gikk ned, mens tilførsel av økologisk geit gikk noe opp fra 2001 til 2002 (tabell 3.5).

Tabell 3.5 Total tilførsel av økologisk gris- og geitekjøtt. Tonn

	1998	1999	2000	2001	2002*
Total tilførsel gris		28,6	23,1	20,6	18,5
Total tilførsel geit	0,3	1,5	1,3	2,17	2,95

*Foreløpige tall

Kilde: Statens Landbruksforvaltning fra Fagsenteret for kjøtt

Data for økologisk melk er hentet fra TINE Norske Meierier, og omfatter bare den melka som leveres som økologisk til merpris. Det dekker ikke hele den faktiske produksjonen.

Mengden innveid økologisk melk økte med 16 prosent fra 2001 til 2002. Samtidig gikk anvendt mengde økologisk melk opp med 7,6 prosent. Av den totale kumelkleveransen til Tine Norske Meierier utgjorde økologisk melk 1,2 prosent i 2002. Tabell 3.6 viser mengden av registrert produksjon og salg av økologisk melk.

Tabell 3.6 Innveid og anvendt økologisk melk¹⁾. 1000 liter

	1997	1999	2000	2001	2002*	Årlig %-vis endring 1997-2002
Innveid som økologisk	3 561,6	11 703,1	13 417,2	14 818,2	17 195,5	37,0
Anvendt som økologisk	1 755,0	2 514,5	2 480,0	6 284,3	6 762,3	31,0
Andel anvendt	49 %	21 %	18 %	42 %	39%	

*Foreløpige tall

1) All melk anvendes, og det som ikke finner avsetning som økologisk, blir anvendt som ordinær vare

Kilde: Landbrukets Prisentral etter TINE Norske Meierier. Statens landbruksforvaltning etter TINE Norske Meierier

Av økologiske fjørfeprodukter er det hovedsakelig egg som omsettes. Det er også en viss produksjon av kalkun. Det er ikke offentliggjort tall for økologisk produksjon av egg.

Mengden økologisk korn levert til mølle økte med 12 prosent fra 2000/2001 til 2001/2002 (tabell 3.7). Økologisk havre har økt med 36 prosent, mens bygg hadde en nedgang på 47 prosent, etter toppsesongen 2000/2001. Produksjon av korn til eget såkorn og til eget fôr er ikke med. En antar at alt økologisk korn videreføres som økologisk, enten til fôr eller matmel.

Tabell 3.7 Økologisk korn levert mølle. Tonn

	1996/97	1998/99	1999/00	2000/01	2001/02*	Årlig %-vis endring 96/97-01/02
Hvete	54,9	163,7	295,8	480,4	449,9	52,3
Rug	40,4	31,4	43,6	45,1	20,0	-13,1
Bygg	52,8	124,9	88,5	180,0	95,4	12,6
Havre	76,8	191,7	284,4	430,3	571,9	49,4
Sum korn	224,9	511,7	712,2	1135,8	1137,2	38,3

*Foreløpige tall

Kilde: Landbrukets Priscentral etter Statens Kornforretning. Statens landbruksforvaltning

Produksjon og omsatte mengder av grønnsaker og poteter er ikke med i registreringene. Økologiske produkter inngår i prinsippet i oversikten over samlet produksjon i kapittel 3.1.

3.3 Import og eksport

Tallene i tabellene nedenfor er hentet fra Statistisk sentralbyrås statistikk «Utenrikshandel». Varenomenklaturen er noe endret fra 1988 og tallene er derfor ikke fullt ut sammenlignbare alle år. Noen varegrupper er splittet opp, mens andre er slått sammen. De største endringene har vært i 1995, 1996 og 1998.

Import- og eksporttallene omfatter ikke varer i direkte transitt, men import av foredlede varer og varer som skal foredles i Norge er med. På samme måte er eksport av foredlede varer og norske varer som skal foredles i utlandet inkludert. Eksporten av varer til skip, luftfartøyer eller oljeplattformer registrert i Norge i utenriksfart, er ikke med.

Grensehandel og andre varer som privatpersoner tar med inn i landet er heller ikke registrert. Fra 1. februar 2003 trådte ny forskrift om toll- og avgiftsfri innførsel av reisegods i kraft. Den nye forskriften medfører at det nå er lov til å importere til sammen 10 kg kjøtt, kjøttvarer og ost (fôrvarer med unntak av hunde- og kattermat inngår også i denne kvoten), mot tidligere 3 kg kjøtt og kjøttvarer. Prisnivået på matvarer i Danmark og Sverige tas opp i kapittel 8.

Tallene for kjøtt gjelder rent og bearbeidet kjøtt. Også kjøtt i ferdige retter slik som pasta og pizza er inkludert. «Annet kjøtt» er hovedsakelig innmat, men også vilt, rein, hval, kanin og froskelår.

Tabell 3.9a Import og eksport av kjøtt. Millioner kg

	1979	1989	1999	2001	2002*
<i>Import:</i>					
Svinekjøtt	5,7	2,2	2,0	1,7	1,3
Spekk	1,5	1,0	1,2	1,8	1,0
Storfe kjøtt	8,5	1,8	3,5	5,5	5,8
Sau- og lammekjøtt	3,6	0,4	0,5	0,8	0,9
Fjørfe	0,5	0,3	0,3	0,3	0,3
Annet kjøtt	0,4		1,3	1,5	1,1
<i>Sum</i>	<i>20,2</i>	<i>5,7</i>	<i>8,7</i>	<i>11,6</i>	<i>10,4</i>
<i>Eksport:</i>					
Svinekjøtt		5,8	11,6	0,7	0,3
Storfe kjøtt	0,9	0,6	9,7	2,7	2,2
Sau- og lammekjøtt		2,0	0,5	0,2	0,6
Fjørfe					0,1
Annet kjøtt			1,4	1,3	1,2
<i>Sum</i>	<i>0,9</i>	<i>8,4</i>	<i>23,2</i>	<i>4,9</i>	<i>4,4</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>-19,3</i>	<i>2,7</i>	<i>14,5</i>	<i>-6,7</i>	<i>-6,0</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Tabell 3.9a viser at import og eksport av kjøtt er varierende. Siden 1989 og frem til 2002 har importen av kjøtt vært økende, men i 2002 gikk importen av kjøtt ned med 10 prosent. Nedgangen i importen skyldes først og fremst en nedgang i importert svinekjøtt, spekk og annet kjøtt.

Eksporten av kjøtt har siden 1999 falt betraktelig, og fra 2001 til 2002 falt den samlede eksporten med 10 prosent. Mens eksporten av både svine- og storfe kjøtt gikk ned i 2002, gikk eksporten av sau- og lammekjøtt opp.

Tabell 3.9b viser hvilke land importert storfe kjøtt kommer fra, og hvilke land Norge har eksportert til.

Tabell 3.9b Import og eksport av storfekjøtt fordelt på land. Millioner kg

	1985	1990	1999	2001	2002*
<i>Import fra:</i>					
Sverige	0,8	0,4	0,4	0,6	0,3
Danmark	0,4	0,2	0,1	0,4	0,5
Finland			0,1	0,4	0,7
Irland	0,3				
Sveits			0,1	0,1	0,1
Jugoslavia	0,3	0,3			
USA	0,1				
Australia	0,1	0,1	0,1		
New Zealand			0,6	0,7	0,6
Namibia			0,7	1,0	1,7
Botswana	0,1	0,1	1,3	1,8	1,0
Andre land		0,3	0,1	0,5	0,9
<i>Sum</i>	<i>2,1</i>	<i>1,4</i>	<i>3,5</i>	<i>5,5</i>	<i>5,8</i>
<i>Eksport til:</i>					
Sverige	0,5	0,2	0,7	1,4	1,3
Danmark			0,9	0,3	0,4
Finland			0,4	0,1	0,1
Storbritannia		0,2	0,1	0,1	
Nederland	0,1	0,1	0,1		
Tyskland	0,1				
Ungarn			0,3		
Tsjekkia			0,5	0,1	0,1
Russland			3,0	0,2	
USA		0,2			
Mexico		3,1			
Angola		1,7			
Bulgaria			2,4		
Makedonia			0,1		
Kroatia			0,4		
Bosnia Hercegovina			0,3		
Andre land	0,1	2,4	0,5	0,5	0,3
<i>Sum</i>	<i>0,8</i>	<i>7,9</i>	<i>9,7</i>	<i>2,7</i>	<i>2,2</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>-1,3</i>	<i>6,5</i>	<i>6,2</i>	<i>-2,8</i>	<i>-3,6</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Tabell 3.9b viser at mye av importen av storfekjøtt tradisjonelt kommer fra Sverige og Danmark. I 1985 stod disse to landene alene for 57 prosent av den totale importen av storfekjøtt, mens prosentandelen er nede i 14 prosent i 2002. Det meste av importen i 2002 kom fra Botswana, Namibia og Finland. Norge har importert kjøtt fra Namibia og Botswana fra 1996, og de fire siste årene har Botswana og Namibia hatt desidert størst andel av importert

storfekjøtt til Norge. Dette skyldes blant annet at disse landene har fra januar 1995 kunnet eksportere kjøtt tollfritt til Norge, såkalt MUL¹-import. Dersom denne tollfrie importen av storfekjøtt overstiger 2700 tonn utbeinet kjøtt (tilsvarende 3375 tonn med bein) utløses en sikkerhetsmekanisme og toll ilegges.

Når det gjelder eksport av storfekjøtt fra Norge går en del til de skandinaviske landene, og i 2002 gikk over halvparten av eksporten til Sverige. I tillegg til Sverige, eksporterte Norge storfekjøtt til Danmark, Finland og Tsjekkia.

Tabell 3.9c Import og eksport av svinekjøtt fordelt på land. Millioner kg

	1985	1990	1999	2001	2002*
<i>Import fra:</i>					
Danmark	1,5	0,7	1,0	0,6	0,5
Finland			0,4	0,2	
Sverige	2,6	1,1	0,6	0,8	0,7
USA		0,1			
Andre	0,1	0,1		0,1	0,1
<i>Sum</i>	<i>4,2</i>	<i>2,0</i>	<i>2,0</i>	<i>1,7</i>	<i>1,3</i>
<i>Eksport til:</i>					
Danmark		0,1	1,4		0,1
Finland			0,3		
Sverige			1,1	0,1	
Storbritannia	2,4				
Spania			0,6	0,1	
Portugal	2,6				
Tyskland	0,2	0,4			
Ungarn					
Sovjetunionen		0,8			
Japan	1,0				
Russland			3,7		
Estland			1,8	0,2	
Polen			1,5		
Mexico			0,9		
Andre	0,1	0,3	0,3	0,3	0,2
<i>Sum</i>	<i>6,3</i>	<i>1,6</i>	<i>11,6</i>	<i>0,7</i>	<i>0,3</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>2,1</i>	<i>-0,4</i>	<i>9,6</i>	<i>-1,0</i>	<i>-1,0</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Av tabell 3.9c ser vi at importen av svinekjøtt falt med ca 24 prosent fra 2001 til 2002 og blir nesten utelukkende importert fra Danmark og Sverige.

¹ MUL=Minst Utviklede Land

Eksporten har siden 1999 falt betraktelig, og fra 2001 til 2002 gikk eksporten ned med nesten 60 prosent. Det eksporteres svinekjøtt først og fremst til Danmark.

Tabell 3.10a viser importen av levende dyr i perioden 1997 til og med 2002 og for 1996 og 1997 for storfe og svin.

Tabell 3.10 Import av levende dyr. Antall dyr

	1996	1997	1999	2001	2002*
Hester, esler, muldyr og mulesler			1 290	1 359	1 426
Storfe	126	101	13	14	
Svin	24	30			
Sauer	-	-			
Geiter	-	-			33
Høns og annet fjørfe ¹⁾	-	-	145 116	88 659	63 551

* Foreløpige tall

1) Ikke fasan og struts.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Importen av levende storfe har vært forholdsvis beskjeden de siste årene, mens Norge i 2001 importerte 14 dyr ble det i 2002 ikke importert noen levende storfe. Importen av levende storfe har hovedsakelig kommet fra Sverige. Det har ikke vært import av svin siden 1998 og da kun åtte dyr. Importen av høns har siden 2000 gått ned, og fra 2001 til 2002 gikk importen ned med 28 prosent. Det ble i 2002 også importert 33 geiter mot 16 geiter i 2000. I 2001 ble det ikke importert noen levende geiter.

Tabell 3.11a og b viser import og eksport av egg og eggprodukter. Det meste av eggimporten kommer fra de nordiske landene. Eksporten av egg går hovedsakelig til Sverige og Danmark.

Tabell 3.11a Import og eksport av egg og eggprodukter. Millioner kg

	1979	1989	1999	2001	2002*
<i>Import:</i>					
Egg, med skall	0,7	0,2	0,4	0,6	0,5
Tørket m.m.			0,3 ¹⁾	0,1 ¹⁾	0,1
<i>Sum</i>	<i>0,7</i>	<i>0,2</i>	<i>0,7</i>	<i>0,7</i>	<i>0,6</i>
<i>Eksport:</i>					
Egg, med skall	1,6	3,7	0,3	0,2	0,1
Tørket m.m.			1,1	0,2	0,1
<i>Sum</i>	<i>1,6</i>	<i>3,7</i>	<i>1,4</i>	<i>0,4</i>	<i>0,2</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>0,9</i>	<i>3,5</i>	<i>0,7</i>	<i>-0,3</i>	<i>-0,4</i>

*Foreløpige tall

1) En stor del av importen blir eksportert som andre produkter, slik som bakervarer, etter bearbeiding i Norge

Tabell 3.11b Import og eksport av egg og eggprodukter fordelt på land. Millioner kg

	1985	1990	1999	2001	2002*
<i>Import fra:</i>					
Finland	0,2	0,4		0,2	0,2
Sverige	0,1	0,2	0,4		0,2
Danmark		0,2	0,1	0,2	0,1
Canada					
Bulgaria			0,1		
USA					
Andre			0,1	0,3	0,1
Sum	0,3	0,8	0,7	0,7	0,6
<i>Eksport til:</i>					
Finland	0,6			0,1	
Sverige	0,3	0,9	1,0	0,1	0,1
Danmark		0,1	0,3	0,2	0,1
Østerrike		0,1			
Tyskland		0,2			
Andre			0,1		
Sum	0,9	1,3	1,4	0,4	0,2
Nettoeksport	0,6	0,5	0,7	-0,3	-0,4

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Import og eksport av melk og melkeprodukter framgår av tabell 3.12a.

Det eksportert fløte i bulk til Belgia for reimport som ferdig krem på sprayboks. Norske Meierier oppgir solgt kvantum ferdig vare i Norge i 2002 til om lag 310 tonn, tilsvarende tall for 2001 og 2000 var henholdsvis 300 og 292.

For øvrig har importen av melkeprodukter vært relativt stabil, og langt lavere enn det som blir eksportert. Fra 2001 til 2002 steg importen av melk og melkeprodukter med 34 prosent som følge av blant annet en økning i importert ost og ostemasse.

Eksporten av melk og melkeprodukter har gått jevnt nedover siden 1989, og falt med ca 10 prosent fra 2001 til 2002.

Tabell 3.12a Import og eksport av melk og melkeprodukter. Millioner kg

	1979	1989	1999	2001	2002*
<i>Import:</i>					
Melk og fløte					
Konsentrert			0,3		0,1
Surmelk m.m.			0,3		
Myse	0,3	0,2	0,2	0,3	0,3
Smør og melkefett	1,7		0,2	0,2	0,4
Ost og ostemasse	1,4	2,0	3,0	3,3	4,3
Annet					
<i>Sum</i>	<i>3,4</i>	<i>2,2</i>	<i>4,0</i>	<i>3,8</i>	<i>5,1</i>
<i>Eksport:</i>					
Melk og fløte					
Konsentrert		1,4	0,3		
Myse	0,8				
Smør og melkefett	0,4	9,2	5,0	1,5	1,1
Ost og ostemasse	20,8	23,1	23,3	18,8	17,2
Annet					
<i>Sum</i>	<i>22,0</i>	<i>33,7</i>	<i>28,6</i>	<i>20,3</i>	<i>18,3</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>18,6</i>	<i>31,5</i>	<i>24,6</i>	<i>16,5</i>	<i>13,2</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Mesteparten av handelen Norge gjør med melkeprodukter består av ost og ostemasse. I tabell 3.12b er import og eksport av ost og ostemasse fordelt på ulike land. Tabellen viser at det meste av importert ost og ostemasse først og fremst kommer fra Danmark, Tyskland og Frankrike. De største mottakerlandene er Japan og USA.

Tabell 3.12b Import og eksport av ost og ostemasse fordelt på land. Millioner kg

	1985	1990	1999	2001	2002*
<i>Import fra:</i>					
Tyskland	0,1	0,2	0,1	0,1	0,8
Danmark	1,3	1,2	1,8	2,0	2,0
Sverige	0,1	0,1			
Frankrike	0,3	0,5	0,8	0,8	0,8
Storbritannia	0,1				
Italia			0,1	0,2	0,3
Nederland		0,1			0,3
Andre land	0,1	0,1	0,2	0,2	
<i>Sum</i>	<i>2,0</i>	<i>2,2</i>	<i>3,0</i>	<i>3,3</i>	<i>4,2</i>
<i>Eksport til:</i>					
Tyskland	0,8	0,8	1,2	1,1	0,6
Sveits		2,1	0,2		
Danmark	0,6	1,4	0,8	0,6	0,4
Sverige	1,4	1,9	0,7	0,7	0,7
Frankrike		0,2			
Storbritannia	0,4	0,9	1,0	1,1	1,1
Nederland					
Japan	3,6	7,3	8,0	6,0	5,2
Belize	0,5				
Tsjekkia		0,1			0,1
Spania	0,2	0,4	0,2		
Polen	2,2	0,5			
Jugoslavia		0,3			
Mexico		0,6	0,8		
Australia	1,3	1,5	1,5	1,3	1,6
Canada	0,9	0,9	0,8	0,9	1,0
USA	7,4	7,3	7,7	6,8	6,4
Andre land	0,5	0,4	0,4	0,3	0,1
<i>Sum</i>	<i>19,8</i>	<i>26,6</i>	<i>23,3</i>	<i>18,8</i>	<i>17,2</i>
<i>Nettoeksport</i>	<i>17,8</i>	<i>24,4</i>	<i>20,3</i>	<i>15,5</i>	<i>13,0</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Årlig statistikk over utenrikshandelen

Tabell 3.13 viser importen av friske grønnsaker på avlingsårs basis. Tallene for avlingsåret 2001 (dvs. juli 2001 – juni 2002) er foreløpige og bygger på registrerte tall for siste halvår 2001 og anslag for importen i første halvår 2002. Importen har økt betydelig de siste ti årene. Det importeres fra en lang rekke land, og importert mengde varierer fra år til år fra hvert enkelt land.

Tabell 3.13 Import av grønnsaker. Millioner kg

	1979	1989	1999	2000	2001*
Blomkål	3,0	3,4	4,1	3,7	3,9
Hodekål ¹⁾	3,5	1,3	5,1	5,5	5,3
Kinakål ¹⁾		4,2	4,0	3,0	2,9
Gulrot	6,0	2,7	2,2	4,2	1,6
Løk ²⁾	3,6	0,6	7,7	7,6	9,4
Tomater	6,0	9,0	13,4	13,6	15,0
Slangeagurk	3,1	5,1	4,5	4,7	5,3
Paprika		4,1	8,1	8,8	9,3
Salat	0,3	0,9	6,8	7,4	7,6
Sopp		0,9	2,7	2,9	3,3
Øvrige		2,2	5,6	5,9	5,9
<i>Import, friske grønnsaker i alt³⁾</i>	<i>31</i>	<i>34,4</i>	<i>64,2</i>	<i>67,3</i>	<i>69,5</i>
<i>Import, konserverte grønnsaker³⁾</i>	<i>11</i>	<i>27</i>	<i>48</i>	<i>44</i>	<i>46</i>
<i>Ekspert, grønnsaker³⁾</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>	<i>0</i>

*Foreløpige tall

Tallene gjelder avlingsår: 01.07. – 30.06

1) Hvitkål, rødkål, brokkoli, rosenkål og annen kål. Kinakål er skilt ut f.o.m. 1989

2) Inklusive purre

3) Ikke direkte sammenlignbare import- og eksporttall før og etter 1988 fordi utenrikshandelsstatistikken er revidert

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, Utviklingen i norsk kosthold

Tabell 3.14 gir en oversikt over import av frukt og bær på avlingsårs basis. Tallene for avlingsåret 2001 (juli 2001 – juni 2002) er foreløpige og bygger på anslag for importen i første halvår av 2002. Importen av frukt og bær har vært noe vekslende de siste årene. Importen vil til dels variere med størrelsen på den norske produksjonen av frukt og bær. Sett over en 10-årsperiode har importen steget, spesielt av bananer, meloner og steinfrukter (fersken, nektariner, plommer, avokado mv.). Også for frukt og bær kommer importen fra svært mange land med varierende mengder fra år til år.

Tabell 3.14 Import av frukt og bær. Millioner kg

	1979	1989	1999	2000	2001*
Sitrusfrukter mv.	63,3	59,1	50,0	62,9	60,7
Bananer	33,7	49,2	67,0	59,9	60,8
Epler	48,6	40,9	44,5	42,1	44,4
Pærer	11,6	12,5	18,0	15,5	16,9
Druer	17,3	16,0	19,5	20,7	24,0
Steinfrukter	4,2	5,3	10,5	10,5	11,1
Meloner		4,8	12,5	11,7	13,0
Andre frukter	2,6	1,6	3,5	3,5	4,2
Import, frisk frukt	181,6	189,4	225,5	226,8	235,1
Import, konserverte frukt ¹⁾	27,4	33,4	44,4	41,9	44,9
Import, tørket frukt	6,4	6,5	6,6	6,3	6,3
Import, frukt i alt	215,4	229,3	276,5	275,0	286,3
Import, bær	3,0	9,9	15,6	14,4	15,1
Eksport, frukt og bær	1	2	3	3	2

*Foreløpige tall

Tallene gjelder avlingsår: 01.07. – 30.06

1) Inkluderer juice og konsentrater

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet, Utviklingen i norsk kosthold

Tabell 3.15a viser import og eksport av RÅK-varer fordelt på de viktigste varegruppene. Tallene inkluderer øl, men ikke mineralvann. Det går fram at vi har en nettoimport på disse varene sett under ett. Det som kan være verdt å merke seg, er at de varegruppene som det importeres mest av også er de vi eksporterer mest av. Det er bakevarer og da spesielt pizza som Norge importerer mest av, mens vi eksporterer mest sjokolade og sukkervarer. Importen i 2002 hadde en økning fra år 2001 på 10 prosent, mens samlet eksport økte med 2 prosent.

Tabell 3.15b viser fordelingen av importen og eksporten av RÅK-varer på de viktigste landene. Sverige og Danmark er våre desidert viktigste handelspartnere på RÅK-varer, både på import og eksportfronten.

Tabell 3.15a Import og eksport av RÅK-varer. Millioner kg

	1995	1999	2001	2002*
<i>Import:</i>				
Sjokolade og sukkervarer	31,1	33,9	37,4	37,7
Bakervarer, inkludert pizza	32,9	49,0	57,6	62,6
Sauser og supper og lignende	9,1	11,1	12,9	15,6
Iskrem	3,2	3,5	2,3	2,3
Annet ¹⁾	52,4	69,1	66,5	75,4
<i>Sum</i>	<i>128,7</i>	<i>166,6</i>	<i>176,7</i>	<i>193,6</i>
<i>Eksport:</i>				
Sjokolade og sukkervarer	11,9	13,9	12,8	11,9
Bakervarer, inkludert pizza	12,9	9,2	8,6	8,5
Sauser og supper og lignende	4,4	4,6	4,8	5,2
Iskrem	2,7	2,2	3,0	3,7
Annet ¹⁾	9,0	15,0	12,5	13,2
<i>Sum</i>	<i>40,9</i>	<i>45,0</i>	<i>41,7</i>	<i>42,5</i>
<i>Nettoeksport:</i>	<i>-87,8</i>	<i>-121,6</i>	<i>-135,0</i>	<i>-151,1</i>

*Foreløpige tall

1) Det er en overlapping her med eksport og import av kjøtt. Kjøtt i bearbejdede varer er regnet med i tabell 3.15a-3.15c. Dette er uansett snakk om meget begrensede mengder

Tabell 3.15b Import og eksport av RÅK-varer. Millioner kg

	1995	1999	2001	2002*
<i>Import fra:</i>				
Sverige	34,3	43,3	45,7	43,9
Danmark	29,7	31,9	30,0	32,7
Nederland	17,9	22,4	23,5	20,6
Tyskland	9,0	15,0	18,4	17,7
Frankrike	5,3	10,6	12,4	13,6
Storbritannia	11,2	12,0	13,3	10,7
Annet ¹⁾	21,3	31,4	33,4	54,4
<i>Sum</i>	<i>128,7</i>	<i>166,6</i>	<i>176,7</i>	<i>193,6</i>
<i>Eksport til:</i>				
Sverige	20,5	22,7	22,7	21,7
Danmark	5,7	9,3	7,0	5,6
Finland	3,0	3,2	3,3	3,2
Tyskland	0,8	1,1	1,1	0,8
Storbritannia	1,0	1,0	1,0	1,1
Frankrike	0,3	2,2	0,4	0,5
Annet ¹⁾	9,7	5,5	6,2	9,6
<i>Sum</i>	<i>40,9</i>	<i>45,0</i>	<i>41,7</i>	<i>42,5</i>
<i>Netto eksport</i>	<i>-87,8</i>	<i>-121,6</i>	<i>-135,0</i>	<i>-151,1</i>

*Foreløpige tall

1) Det er en overlapping her med eksport og import av kjøtt. Kjøtt i bearbejdede varer er regnet med i tabell 3.15a-3.15c. Dette er uansett snakk om meget begrensede mengder

Tabell 3.16 viser verdien av norsk import av snittblomster de fem siste årene. Etter en topp i 1998 var importen av snittblomster stabil i 1999. Fra 2001 til 2002 gikk importen ned med 9 prosent.

Tabell 3.16 Import av snittblomster. Verdi, millioner kroner

	1997	1998	1999	2001	2002*
Roser	23,5	32,3	32,1	28,4	24,9
Snittblomster ellers	183,8	209,6	205,5	201,0	183,5
<i>Sum</i>	<i>207,3</i>	<i>241,9</i>	<i>237,6</i>	<i>229,4</i>	<i>208,4</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Månedstatistikk over utenrikshandelen

3.4 Selvforsyningsgrad

Selvforsyningsgraden angir hvor stor andel av matvareforbruket på engrosnivå, regnet på energibasis, som kommer fra norsk produksjon. Selvforsyningsgraden er dermed basert på den faktiske fordeling av forbruket på norske og importerte produkter i det enkelte år. Denne fordelingen vil være påvirket av priser, kvalitetskrav, internasjonale handelsavtaler m.m. Selvforsyningsgraden gir derfor ikke et fullstendig bilde av mulighetene for å dekke matvarebehovet med innenlandsk produksjon. For eksempel kommer eksporten av ost og fisk ikke til uttrykk i selvforsyningsgraden, mens importen kommer med. Muligheten til å legge om produksjon og forbruk mot produkter som kan gi større matvaredekning, kommer heller ikke til uttrykk.

Når evnen til å dekke matvarebehovet med norsk produksjon (selvforsyningsevnen) skal vurderes, må det derfor i tillegg tas hensyn til matvareeksporten og mulighetene for produksjons- og forbruksomlegging. For øvrig vil en krisesituasjon ofte også medføre endringer i produksjonspotensialet på grunn av risikoen for redusert tilgang på maskiner og redskaper, reservedeler, drivstoff, gjødsel og andre driftsmidler.

Tabell 3.17 viser selvforsyningsgraden som norskprodusert andel av matvareforbruket (på engrosnivå) på energibasis, der den norskproduserte andelen er et uttrykk for forbruk fratrukket import av matvarer. Det er også tatt med hvor stor andel som er produsert i norsk jordbruk. Som vi ser av tabellen har selvforsyningsgraden vært forholdsvis stabil de siste årene. Endringer i selvforsyningsgraden skyldes hovedsakelig endringer i norskprodusert andel matkorn som følge av størrelsen på avlingene og kvaliteten på kornet. I 1999 var selvforsyningsgraden på 49 prosent, i 2000 51 prosent og foreløpige tall for 2001 viser en selvforsyningsgrad på 52 prosent.

Tabell 3.17 Norskprodusert andel av matvareforbruket på energibasis. Prosent

	1979	1989	1997	1999	2000	2001*
Korn, som mel (inklusive ris)	13	23	48	35	44	49
Poteter, friske	93	99	88	79	77	78
Potetprodukter	67	93	81	76	71	80
Potetmel	75	84	88	80	81	81
Sukker honning sukkervarer	2	3	2	2	2	2
Grønnsaker	72	73	59	58	61	57
Frukt og bær	29	27	20	16	18	16
Kjøtt	92	97	98	97	97	96
Kjøttbiprodukter	86	96	96	98	98	97
Egg	100	100	99	99	99	99
Fisk ¹⁾	94	88	83	82	80	80
Helmelk	100	100	100	100	100	100
Lettmelk		100	100	100	100	100
Skummet melk	100	100	100	100	100	100
Konserverte melkeprodukter	86	100	100	100	100	100
Fløte, inklusive rømme	100	100	100	100	100	100
Ost	97	97	96	96	95	95
Smør	92	100	100	98	98	98
Margarin ²⁾	44	40	25	18	16	12
Annet fett ¹⁾	60	20	20	20	20	20
Norskprodusert i alt (selvforsyningsgrad)	49	50	53	49	51	52
Produsert i norsk jordbruk	41	44	51	46	49	50

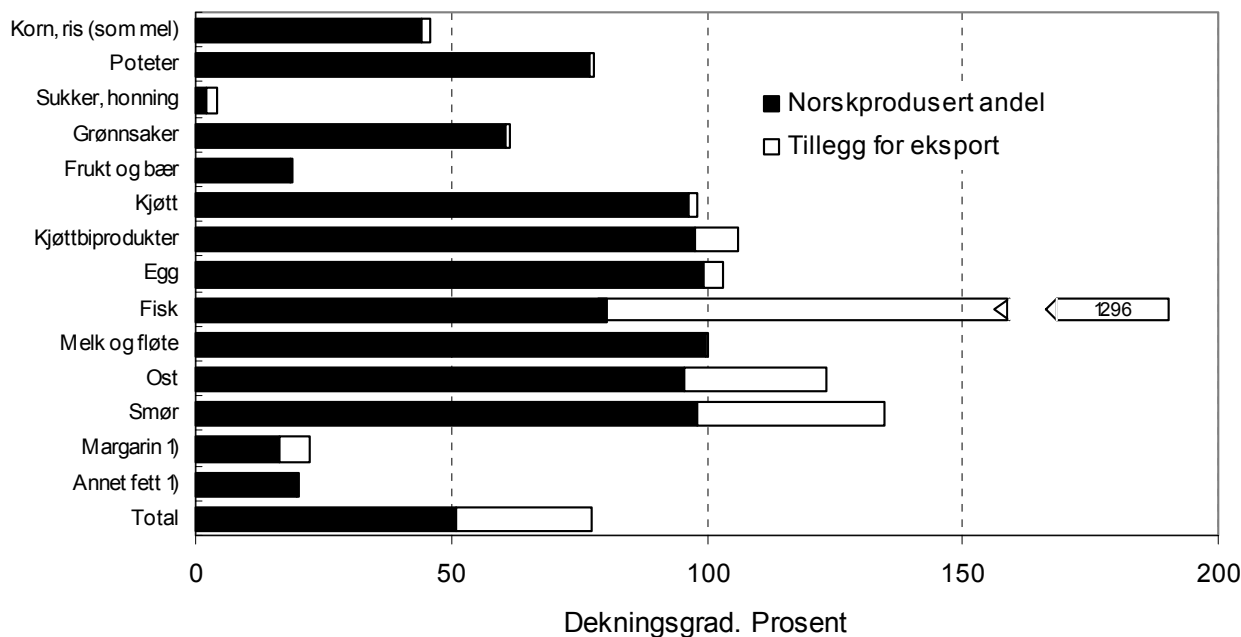
*Foreløpige tall

1) Anslag

2) Beregnet på grunnlag av norskproduserte råvarer. Ca. 100 prosent av margarinforbruket er produsert i Norge

Kilde: Beregnet av NILF for Statens råd for ernæring og fysisk aktivitet

Figur 3.1 viser den norskproduserte andelen av matvareforbruket korrigert for eksport av norskproduserte matvarer, dvs. dekningsgraden med matvareeksporten inkludert. Det er hovedsakelig fisk, ost, smør, margarin, kjøtt og egg som har vært eksportert de siste årene. Fisk er den viktigste matvaren Norge eksporterer, inklusiv eksporten er dekningsgraden for fisk nesten 1 300 prosent. For margarin er bare de norskproduserte råstoffene i produktene (marin olje) regnet som eksport. Eksport av annen marin olje er det ikke tatt hensyn til. De foreløpige tallene for 2000 viser en dekningsgrad på 76 prosent. Dekningsgraden var i 1985, 1990 og 1995 henholdsvis 70, 72 og 75 prosent.

1) Ekskl. eksport av uforedlet marin olje, men inkluderer eksport av marin olje i margarin mv.

Figur 3.1 Norskprodusert andel av matvareforbruket på energibasis korrigert for eksport. Dekningsgrad 2000.

3.5 Trygg mat

Mat og vann har alltid vært potensielle kilder til sykdom og helseskade. Regelverk og restriksjoner har som målsetting at mat ikke skal bidra til sykdom, skade eller annen ulempe. Trygg mat er ikke et entydig begrep. Det vil i alle fall legge vekt på helseaspektet, men begrepet vil også kunne ha et videre innhold og omfatte svært forskjellige elementer som ernæring, bestråling, emballasje, markedsføring, dyrehelse og -velferd, genmodifisering og handelshindringer². St.meld. nr. 19 (1999–2000) setter trygg mat inn i en vid sammenheng og sier:

«Matsikkerhet eksisterer når alle mennesker til enhver tid har fysisk og økonomisk tilgang til nok og trygg mat for et fullgodt kosthold som møter deres ernæringsmessige behov og preferanser, og som danner grunnlag for et aktivt liv med god helse. Videre må maten kunne skaffes til veie på en økonomisk og miljømessig bærekraftig måte»

² Nærmere behandling av ulike tolkninger er gitt i rapporten:

Veggeland F. og S. Berge. 2001. *Trygg mat – begreper, erfaringer og strategier*. NILF-notat 2001-4

Dette kapitlet tar opp deler av problematikken angående sykdommer som er overførbare mellom dyr og mennesker. Bruken av plantevernmidler og rester i matvarer er dekket i kapittel 5.3.

3.5.1 Zoonoser

Zoonoser er sykdommer som er overførbare mellom dyr og mennesker. Norsk zoonosesenter gir en oversikt over tilstanden i 2001, utarbeidet i henhold til EUs zoonosedirektiv og som en del av rapporteringssystemet i EU. Antall sykdomstilfeller er registrert av Folkehelse på grunnlag av forekomst uansett smittevei. Av ikke matbåren smitte i Norge kan nevnes at ubehandlet drikkevann er identifisert som smittekilde for salmonellose, og sølesprut for campylobacteriose. Direkte berøring med hund og katt eller andre dyr, også fugler, anses som en sannsynlig smittevei for flere sykdommer.

Tabell 3.18 nedenfor gir en oversikt over forekomst av zoonoser i Norge.

Tabell 3.8 Forekomst av zoonoser i Norge, 2001

Sykdom	Næringsmidler ¹⁾				Antall registrerte sykdomstilfeller hos mennesker			
	Antall prøver		% positive		Totalt	Per 100 000	Smittet i utlandet	Merknad
Norske	Import	Norske	Import					
Campylobacteriose	1219	-	6,7	-	2 889	64,2	50 %	
Salmonellose ²⁾	18 687	22 712	0,0	0,1	1 899	42,2	79 %	
Tuberkulose					297	6,6	74 %	Erklært utryddet hos storfe i Norge i 1963
Yersiniose		4		25	123	2,7	29 %	
Listeriose	710	777	1,1	0,3	18	0,4	Ingen	To dødsfall
Infeksjon med <i>E. coli</i>	4 057	291	0,0	0,0	15	0,3	27 %	
Brucellose	Ukjent		0,0	0,0	2	0,04	100 %	Erklært utryddet hos dyr i Norge i 1953

1) Fisk og skalldyr er ikke med

2) De norske prøvene inkluderer også prøvene av utenlandsk frukt og grønnsaker

Kilde: Norsk zoonosesenter. Zoonoserapporten 2001

Campylobacter er internasjonalt satt i forbindelse med fjørfe, og det er hovedhypotesen for smitekilder. Det synes ikke å være en like klar sammenheng i Norge. Tuberkulose hos storfe anses som utryddet i Norge. Den tuberkuloseformen som er påvist, smitter hovedsakelig som dråpesmitte mellom mennesker. Trikiner er vanlig hos rev og isbjørn på Svalbard og finnes hos vill rev på fastlandet. To revebesetninger hadde restriksjoner i 1999. På Svalbard er det for første gang påvist ekinokkose av typen med smånagere som mellomvert. Rabies er sporadisk påvist på Svalbard, senest våren 2002. For

alle sykdommene vil pasienter med kjent utenlandsreise ved utbrudd eller høvelig tid før, ansees som smittet i utlandet.

Kjøttbransjen³ har utarbeidet egne beredskapsplaner for munn- og klauvsjuka, miltbrann og salmonella. Kugalskap (BSE) ble første gang påvist hos storfe i Storbritannia i 1986. Den settes i forbindelse med Creutzfeldt-Jacobs sykdom hos menneske. Inkubasjonstiden hos storfe er lang, og testing vil ikke avdekke smitte før etter en tid. Sykdommen er ikke påvist i Norge. Smitteveiene er ikke helt klarlagt, men overføring av sykdommen settes i forbindelse med nedsatt temperatur ved varmebehandling av animalsk materiale til fôr i Storbritannia⁴.

I Norge har krav til varmebehandling vært på et internasjonalt høyt nivå siden 1959, og vi har ikke hatt registrert import av kjøttbenmel til produksjonsdyr⁵. Begrenset tilgang på kjøttbenmel har tradisjonelt gitt lite bruk til storfe. I 1990 ble pattedyrproteiner unntatt melk, forbudt i fôr til drøvtyggere. Forbudet ble i desember 2000 midlertidig utvidet til å gjelde alle produksjonsdyr fra 2001. Slakteavfall definert som risikomateriale, blant annet sentralnervesystemet, er underlagt egne rutiner.

En restriktiv importpolitikk har gitt lite import av levende dyr, og i tillegg gjort det relativt enkelt å spore opp importdyr. Det er forsterkede rutiner for kontroll ved slakt av importerte dyr.

Det er satt inn flere ressurser på å opprettholde forbrukernes tillit til at det er trygt å spise kjøtt omsatt i Norge. Det er lagt spesiell vekt på BSE selv om Norge er blitt vurdert av EUs vitenskapelige styringskomité (SSC) til å være et av de seks land som har ubetydelig risiko for å ha BSE hos dyr som er født og føret opp i landet. Norge har BSE-status med nivå I eller II av IV etter EUs risikovurdering av medlemslandene og enkelte andre land (august 2001).

Selv om det i Norge er meget lav risiko for at BSE-smitte er til stede, gjennomfører vi allerede tiltak for å forebygge BSE hos folk og dyr på nivå med de mest infiserte land i Europa. Høsten 2001 innførte EU et nytt regelverk for samordnet forebygging av kugalskap og beslektede sykdommer (TSE) i hele Europa. Dette innebærer enkelte videreføring av allerede innførte tiltak (se Resultatkontrollen 2001), mens det på noen områder iverksetter nye tiltak. Statens dyrehelsetilsyn gir fra 22.08.2001 denne oversikten over det nye regelverkets betydning for Norge:⁶

³ Kilde: *Kjøttets tilstand 2000*. Årlig rapport fra Fagsenteret for kjøtt. Utgitt første gang i 2000

⁴ Veterinærinstituttets nettsider: Faktaark 1/2001 02.02. *Bovin Spongiform Encephalopati (BSE)* gir oversikt over utbredelse, diagnose, smitte, kontroll og bekjempelse og zoonotiske aspekter

⁵ Dyrehelsetilsynets nettsider: *Overvåkning og kontroll av BSE (kugalskap)*. Hentet ned 28.02.01 og Kristian Hoel i Statens dyrehelsetilsyn, sentralforvaltningen, pers. med. 02.04.2001

⁶ Dyrehelsetilsynets nettsider: *Nytt regelverk for å hindre kugalskap (BSE)*. Hentet ned 07.04.02

- *Utvidet overvåkning i dyrebesetninger – Omkring 2 000 syke/døde sauer skal undersøkes for TSE. Overvåkningen av storfe utvides ytterligere til å omfatte ca 2 000 selvdøde dyr. Se nedenfor om dagens overvåkning.*
- *Siden årsskiftet plikter storfeprodusenter og dyretransportører å melde fra om voksne storfe og sauer som dør på gården eller under transport.*
- *På årsbasis økes prøveuttak på slakteriene fra 3 000 til 15 000 sauer. 10 000 normale slaktedyr av storfe vil sannsynligvis også inngå i testprogrammet⁷.*
- *Midlertidig forbud mot bruk av visse foredlede animalske proteiner i fôr til produksjonsdyr.*
- *Krav om at animalsk fôr til produksjonsdyr skal stamme fra godkjente slakt. Dette er for tiden uaktuelt på grunn av det midlertidige forbudet, se forrige pkt.*
- *Krav om fjerning og destruksjon av spesifisert risikomateriale (SRM) ble innført fra 1. januar 2001. Fra land og regioner i kategori 1 og 2, som Norge vil tilhøre, vil det etter 1. juli 2002 ikke være noe vev som må regnes som SRM.*
- *Alle storfe registreres i en egen database. Dette gir bl.a. mulighet for opprinnelsesmerking av storfekjøtt.*
- *Fortløpende revisjon av beredskapsplanen for BSE.*

I følge Statens dyrehelsetilsyn kommer Norge godt ut i forhold til dette regelverket: Grunnen til at Norge kommer så godt ut, er at BSE aldri er påvist i Norge og at vi tradisjonelt har hatt liten innførsel av dyr, ingen innførsel av kjøttbenmel til matproduserende dyr, gode systemer for varmebehandling av kjøttbenmel og en hensiktsmessig organisering av veterinærtjenesten og laboratoriesystemene. Norge har heller ikke hatt tradisjoner for å bruke kjøttbenmel til storfe, og hatt forbud mot bruk av kjøttbenmel fra drøvtyggere til storfe siden 1990.

Dyresykdommer generelt er delt i fire grupper etter alvorlighetsgrad, og tiltak og rapporteringsystem er lagt opp etter dette med hjemmel i Husdyrloven (Lov om dyrehelse av 08.06.1962 nr. 4). Statens dyrehelsetilsyn er ansvarlig instans. Det er 27 sykdommer i gruppe A. 15 av disse er gruppe A sykdommer på OIEs liste for internasjonal rapportering. Fem av disse sykdommene er rapportert i Norge, mens de 10 øvrige ikke er rapportert i Norge. Av de fem som er registrert i Norge ble tre rapportert i forrige århundre, diagnostisert siste gang i henholdsvis 1952 (munn og klauvsjuka), 1963 (svinepest) og 1997 (Newcastle Disease). De to andre som er registrert i Norge er det over hundre år siden ble rapportert. Heller ikke alle gruppe B sykdommer er registrert i Norge⁸.

Det har vært varierende restriksjoner på import av både levende dyr og planter og av dyre- og planteprodukter blant annet av hensyn til smitterisiko.

Etter epidemisk utbrudd av munn- og klauvsyke på De Britiske øyer og spredning til kontinentet ble det en periode i mars/april 2001 innført

⁷ Fra 12.02.02 er det bestemt ved forskrift at det årlig skal tas prøver av et tilfeldig utvalg på 10 000 storfe over 30 måneder.

⁸ Kilde: *The animal Health and Disease control Position in Norway 1999*. Dyrehelsetilsynet

midlertidig importforbud fra EU og EFTA-land. Det innebærer i grove trekk at det ikke er tillatt innført klovdyr, kjøtt- og kjøttprodukter, melk- og melkeprodukter oa. av klovdyr. Det er også restriksjoner for mennesker, dyr og gjenstander som har oppholdt seg i disse områdene. Det gjelder særlig kontakt med klovdyr og krav om vask og desinfeksjon. Munn og klauvsyke har bare i sjeldne tilfeller smittet mennesker.

4 DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING

I St.meld. nr. 19 (1999–2000) heter det blant annet at «...landbruket fortsatt skal ha en sentral rolle i distriktspolitikken framover. Målet om et aktivt landbruk i alle deler av landet er en del av den brede distriktspolitikken, der siktemålet er å opprettholde hovedtrekkene i bosettingsmønsteret.» Dette kapitlet tar opp utviklingen i antall driftsenheter, arbeidsforbruket, rekruttering til jordbruket og bygdeutvikling.

4.1 Utviklingen i antall driftsenheter

I dette kapitlet er det sett på utviklingen i antall driftsenheter. Utviklingen på landsbasis er behandlet i tabell 2.4 hvor også den relative andelen driftsenheter i de forskjellige størrelsesgruppene er tatt med, i tillegg til utviklingen i leid areal. Her ser en på landsdelsnivå og på gruppering etter kommuneklasser og virkeområdene til de distriktspolitiske virkemidlene. En driftsenhet er en eller flere eiendommer som drives sammen som én landbruksbedrift, og er tilpasset definisjonen gitt for produksjonstilskudd i jordbruket. Antall driftsenheter er derfor mindre enn antall landbrukseiendommer (som framgår av tabell 4.14). Samdrifter og hagebruksenheter og andre driftsenheter under 5 dekar er holdt utenom. Jorda på driftsenheter som legges ned som selvstendige enheter, kan enten gå ut av bruk eller overtas av en annen driftsenhet ved salg eller leie.

4.1.1 Landsdeler

Utviklingen i antall driftsenheter og den relative andelen av størrelsesgruppene er vist på landsbasis i tabell 2.4. Tabell 4.1 viser utviklingen på landsdelsnivå.

Tabell 4.1 Antall driftsenheter fordelt på landsdeler, og årlig prosentvis endring

Brukstørrelse		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-89	1989-99
Østlandet	5-50	21 401	14 810	5 055	3 807	2 984	-3,6	-10,2
	50-100	12 071	9 788	6 504	5 830	5 513	-2,1	-4,0
	100-200	9 863	10 425	8 665	8 007	7 742	0,6	-1,8
	200-300	3 366	4 066	4 349	4 266	4 121	1,9	0,7
	300-500	1 905	2 266	2 915	2 987	3 036	1,8	2,6
	> 500	615	729	1 285	1 481	1 591	1,7	5,8
	Alle bruk	49 223	42 084	28 773	26 378	24 987	-1,6	-3,7
Agder og Rogaland	5-50	8 298	5 229	2 041	1 699	1 330	-4,5	-9,0
	50-100	4 189	3 195	2 089	1 815	1 846	-2,7	-4,2
	100-200	2 656	3 346	2 996	2 800	2 669	2,3	-1,1
	200-300	520	890	1 490	1 550	1 597	5,5	5,3
	300-500	159	260	643	772	768	5,1	9,5
	> 500	9	33	78	96	132	14,1	9,0
	Alle bruk	15 842	12 953	9 337	8 732	8 342	-2,0	-3,2
Vestlandet	5-50	17 217	10 119	4 460	3 778	3 127	-5,2	-7,9
	50-100	8 736	6 964	4 855	4 327	4 111	-2,2	-3,5
	100-200	2 917	4 529	4 967	4 706	4 566	4,5	0,9
	200-300	238	536	1 165	1 460	1 340	8,5	8,1
	300-500	49	68	254	374	380	3,3	14,1
	> 500		9	22	38	37		9,3
	Alle bruk	29 167	22 225	15 723	14 683	13 561	-2,7	-3,4
Trøndelag	5-50	5 150	2 865	1 085	811	692	-5,7	-9,3
	50-100	4 278	2 795	1 773	1 469	1 391	-4,2	-4,4
	100-200	4 127	4 599	3 622	3 239	3 132	1,1	-2,4
	200-300	1 150	1 601	2 136	2 209	2 113	3,4	2,9
	300-500	413	534	939	1 075	1 146	2,6	5,8
	> 500	67	73	142	203	206	0,8	6,9
	Alle bruk	15 171	12 467	9 697	9 006	8 680	-1,9	-2,5
Nord-Norge	5-50	9 945	4 008	1 147	805	677	-8,7	-11,8
	50-100	3 442	2 227	1 499	1 186	1 033	-4,3	-3,9
	100-200	2 092	2 431	2 036	1 871	1 808	1,5	-1,8
	200-300	365	835	1 227	1 218	1 177	8,6	3,9
	300-500	53	138	522	690	660	10,1	14,2
	> 500	11	14	50	63	90	2,9	13,6
	Alle bruk	15 899	9 653	6 481	5 833	5 445	-4,9	-3,9
Landet	5-50	62 011	37 031	13 788	10 900	8 810	-5,0	-9,4
	50-100	32 716	24 969	16 720	14 627	13 894	-2,7	-3,9
	100-200	21 656	25 330	22 286	20 623	19 917	1,6	-1,3
	200-300	5 639	7 928	10 367	10 703	10 348	3,5	2,7
	300-500	2 579	3 266	5 273	5 898	5 990	2,4	4,9
	> 500	701	858	1 577	1 881	2 056	2,0	6,3
	Alle bruk	125 302	99 382	70 011	64 632	61 015	-2,3	-3,4

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 Landbruksundersøkelsen.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 5

Det er en klar nedgang over hele landet både i tiårsperioden fra 1979 til 1989 og i perioden 1989 til 1999. Den årlige relative nedgangen i antall driftsenheter er størst i den siste perioden i alle landsdeler med unntak av Nord-Norge. Fra 1989 til 1999 er den prosentvise årlige nedgangen minst i Trøndelag og størst i Nord-Norge og på Østlandet.

De minste driftsenhetene har den største relative nedgangen i antall. I alle landsdeler var det en økning i antall driftsenheter med 100 til 200 dekar i den første perioden, men størrelsesgruppen hadde nedgang i alle landsdeler unntatt på Vestlandet i den siste perioden.

4.1.2 Kommuneklasser

SSB har en inndeling i sju kommuneklasser bygd på Standard for kommuneklassifisering 1994, Norges offisielle statistikk. Målsettingen er å dekke behovet for en allmenn kommunegruppering. Den bygger på forholdet mellom sysselsetting i ulike næringer og har følgende hovedinndeling:

Kommuneklasse	
1	Primærnæringskommuner
2	Blandede landbruks- og industrikommuner
3	Industrikommuner
4	Mindre sentrale blandede tjenesteytings- og industrikommuner
5	Sentrale blandede tjenesteytings- og industrikommuner
6	Mindre sentrale tjenesteytingskommuner
7	Sentrale tjenesteytingskommuner

Inndeling i kommuneklasser er ikke en inndeling etter geografiske områder, men en inndeling på kommunenivå etter type av næringsliv og sentralitet. Del II tabell 6 viser fordelingen av kommuneklasser på fylkene. Tabell 4.2 viser utviklingen i antall driftsenheter for hver kommuneklasse.

Nedgangen er størst for de minste driftsenhetene, og størrelsesgruppene inntil 200 dekar hadde en nedgang i alle kommuneklassene i perioden fra 1989 til 1999. I tiåret før var det en nedgang for antall driftsenheter under 100 dekar i alle kommuneklassene. I de sentrale tjenesteytingskommunene, kommuneklasse 7, hadde også størrelses-gruppa fra 100–200 dekar nedgang i antall i begge tiårene og størrelsesgruppa fra 200–300 i den siste perioden.

I den første tiårsperioden var den prosentvise årlige nedgangen i totalt antall driftsenheter lavt i blandede landbruks- og industrikommuner, klasse 2, og sentrale kommuner i klasse 5 og 7. I den siste perioden var nedgangen under gjennomsnittet i primærnæringskommuner og kommuner med landbruk og industri, klasse 1 og 2. Størst prosentvis årlig nedgang hadde de mindre sentrale tjenesteytingskommunene, klasse 6, i perioden fra 1979 til 1989 og alle kommuneklasser med tjenesteyting, klasse 4–7, i siste tiårsperiode.

Tabell 4.2 Antall driftsenheter fordelt på kommuneklasser, og årlig prosentvis endring

		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-89	1989-99
Klasse 1	5-50	10 435	5 284	2 015	1640	1255	-6,6	-9,2
	50-100	5 626	4 067	2 711	2288	2167	-3,2	-4,0
	100-200	3 211	4 309	4 071	3883	3594	3,0	-0,6
	200-300	520	960	1 703	1773	1804	6,3	5,9
	300-500	117	194	474	654	597	5,2	9,3
	> 500	12	17	36	63	48	3,5	7,8
	Alle bruk	19 921	14 831	11 010	10301	9465	-2,9	-2,9
Klasse 2	5-50	8 247	4 943	2 163	1550	1493	-5,0	-7,9
	50-100	6 548	4 611	3 004	2638	2420	-3,4	-4,2
	100-200	4 256	5 335	4 814	4405	4431	2,3	-1,0
	200-300	842	1 411	2 167	2291	2315	5,3	4,4
	300-500	297	392	767	979	970	2,8	6,9
	> 500	56	76	161	210	204	3,1	7,8
	Alle bruk	20 246	16 768	13 076	12 073	11 832	-1,9	-2,5
Klasse 3	5-50	10 410	6 477	2 521	2034	1683	-4,6	-9,0
	50-100	5 232	4 093	2 870	2471	2437	-2,4	-3,5
	100-200	2 615	3 403	3 244	2889	2998	2,7	-0,5
	200-300	610	887	1 341	1479	1375	3,8	4,2
	300-500	261	364	629	715	805	3,4	5,6
	> 500	96	117	183	204	251	2,0	4,6
	Alle bruk	19 224	15 341	10 788	9792	9550	-2,2	-3,5
Klasse 4	5-50	12 354	7 147	2 545	2087	1675	-5,3	-9,8
	50-100	5 252	4 203	2 880	2465	2348	-2,2	-3,7
	100-200	2 585	3 259	3 159	2880	2900	2,3	-0,3
	200-300	590	942	1 360	1481	1383	4,8	3,7
	300-500	217	317	609	700	812	3,9	6,7
	> 500	61	72	150	202	188	1,7	7,6
	Alle bruk	21 059	15 940	10 703	9815	9306	-2,7	-3,9
Klasse 5	5-50	13 626	9 425	3 302	2761	1904	-3,6	-10,0
	50-100	7 168	5 817	3 836	3565	3406	-2,1	-4,1
	100-200	6 514	6 552	5 117	4882	4396	0,1	-2,4
	200-300	2 212	2 583	2 660	2626	2512	1,6	0,3
	300-500	1 190	1 414	1 920	1918	1946	1,7	3,1
	> 500	333	395	738	859	960	1,7	6,5
	Alle bruk	31 043	26 186	17 573	16611	15124	-1,7	-3,9
Klasse 6	5-50	3 583	1 647	527	369	303	-7,5	-10,8
	50-100	1 448	976	643	630	407	-3,9	-4,1
	100-200	924	1 028	842	765	618	1,1	-2,0
	200-300	185	383	490	518	447	7,5	2,5
	300-500	40	68	264	326	288	5,4	14,5
	> 500	9	17	36	47	64	6,6	7,8
	Alle bruk	6 189	4 119	2 802	2655	2127	-4,0	-3,8
Klasse 7	5-50	3 362	2 108	715	458	499	-4,6	-10,2
	50-100	1 442	1 202	776	571	711	-1,8	-4,3
	100-200	1 527	1 444	1 039	920	977	-0,6	-3,2
	200-300	693	762	646	535	510	1,0	-1,6
	300-500	454	517	610	605	571	1,3	1,7
	> 500	142	164	273	296	341	1,5	5,2
	Alle bruk	7 620	6 197	4 059	3 385	3 609	-2,0	-4,1
Hele landet	5-50	62 017	37 031	13 788	10 899	8 812	-5,0	-9,4
	50-100	32 716	24 969	16 720	14 628	13 896	-2,7	-3,9
	100-200	21 632	25 330	22 286	20 624	19 914	1,6	-1,3
	200-300	5 652	7 928	10 367	10 703	10 346	3,4	2,7
	300-500	2 576	3 266	5 273	5 897	5 989	2,4	4,9
	> 500	709	858	1 577	1 881	2 056	1,9	6,3
	Alle bruk	125 302	99 382	70 011	64 632	61 013	-2,3	-3,4

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbruksstillingene, 2001 og 2002 Landskudd

4.1.3 Virkeområdene for distriktspolitiske virkemidler

Landet er delt i fem områder etter «Forskrift om avgrensning av geografisk virkeområde for distriktspolitiske virkemidler», revidert 30.04.1998. Områdene er vist nedenfor. Område E er utenfor virkeområdene og det er ingen virkemidler i dette området. Virkemiddelbruken er kumulativ, og det kan brukes økende grad av virkemidler fra tiltaksområde D til tiltaksområde A.

Virkeområde	Hovedsakelig omfang av området
A	Finmark, Nord-Troms unntatt Tromsø
B	Resten av Troms unntatt Tromsø, Nordland unntatt Bodø, utkantkommuner i Trøndelag, nordlige deler av Møre og Romsdal, Oppland, Hedmark, vestlige deler av Telemark
C	Tromsø, Bodø, kystkommuner i Trøndelag, indre deler av Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Midt-Oppland indre deler av Hordaland, Agder og Buskerud, deler av Hedmark, Telemark og Rogaland
D	Deler av Trøndelag ytre deler av Møre og Romsdal deler av Hordaland og Vest-Agder og noen andre kommuner
E	Oslofjord- og Mjøsregionen, Kristiansand-, Bergens- og Trondheimsregionen

Virkeområdene er en inndeling på kommunalt nivå som bygger på en analyse av enkeltkommuners mulighet for arbeidsplassutvikling og sysselsetting. Den er ingen aggregering og områdebeskrivelse. SSB publiserer heller ikke løpende statistikk for distriktspolitiske virkeområder. Inndelingen er ikke statisk og ble sist revidert i 1998 og senere endret i 1999.

Tabell 4.3 nedenfor viser utviklingen i antall bruk for virkeområdene for distriktspolitiske virkemidler. Det er kommuner med størst støttebehov, område A, hvor det også er størst prosentvis årlige nedgangen i antall driftsenheter i begge tiårsperiodene. Det er også denne gruppa som har sterkest nedgang i antall små driftsenheter. Det er kommunene i område C som har lavest nedgang i antall driftsenheter i tidsrommet 1979 til 1989, og område C og B som har nedgang under gjennomsnittet i tiåret etter. Kommuner utenfor virkeområdene, i område E, har samlet en nedgang fra 1979 til 1989 under landsgjennomsnittet og noe høyere i tiåret etter.

Forskjellene mellom områdene i utviklingen i antall bruk, vil påvirkes av endringer i sammensetningen av virkemiddelområdene.

Tabell 4.3 Antall driftsenheter fordelt på virkeområdene for distriktspolitiske virkemidler, og årlig prosentvis endring

		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-89	1989-99
Område A	5-50	1 585	682	191	149	98	-8,1	-12,0
	50-100	446	303	229	150	174	-3,8	-2,8
	100-200	272	267	259	236	235	-0,2	-0,3
	200-300	55	137	164	147	160	9,6	1,8
	300-500	8	36	81	119	104	16,2	8,4
	> 500		3	16	20	29		18,2
	Alle bruk	2 366	1 428	940	821	798	-4,9	-4,1
Område B	5-50	14 231	6 488	2 127	1387	1368	-7,6	-10,6
	50-100	7 233	4 805	3 135	2754	2259	-4,0	-4,2
	100-200	5 070	6 128	5 268	4780	4524	1,9	-1,5
	200-300	969	1 824	2 810	2928	2811	6,5	4,4
	300-500	217	355	958	1232	1221	5,0	10,4
	> 500	27	42	89	133	139	4,5	7,8
	Alle bruk	27 747	19 642	14 387	13214	12323	-3,4	-3,1
Område C	5-50	19 016	12 103	4 952	3944	3149	-4,4	-8,5
	50-100	11 395	9 002	6 222	5343	5290	-2,3	-3,6
	100-200	5 170	6 969	7 013	6642	6722	3,0	0,1
	200-300	993	1 486	2 384	2625	2596	4,1	4,8
	300-500	400	519	919	1105	1123	2,6	5,9
	> 500	95	114	241	301	298	1,8	7,8
	Alle bruk	37 069	30 193	21 731	19960	19178	-2,0	-3,2
Område D	5-50	7 645	4 642	1 737	1537	1379	-4,9	-9,4
	50-100	3 276	2 551	1 768	1357	1612	-2,5	-3,6
	100-200	1 643	2 227	2 178	1858	1894	3,1	-0,2
	200-300	322	515	812	973	868	4,8	4,7
	300-500	107	159	349	458	460	4,0	8,2
	> 500	24	26	54	78	72	0,8	7,6
	Alle bruk	13 017	10 120	6 898	6261	6285	-2,5	-3,8
Område E (uten virkemidler)	5-50	19 540	13 116	4 781	3883	2817	-3,9	-9,6
	50-100	10 366	8 308	5 366	5023	4560	-2,2	-4,3
	100-200	9 477	9 739	7 568	7109	6541	0,3	-2,5
	200-300	3 313	3 966	4 197	4030	3913	1,8	0,6
	300-500	1 845	2 197	2 966	2984	3083	1,8	3,0
	> 500	562	673	1 177	1351	1518	1,8	5,7
	Alle bruk	45 103	37 999	26 055	24380	22431	-1,7	-3,7
Hele landet	5-50	62 017	37 031	13 788	10900	8811	-5,0	-9,4
	50-100	32 716	24 969	16 720	14627	13895	-2,7	-3,9
	100-200	21 632	25 330	22 286	20625	19916	1,6	-1,3
	200-300	5 652	7 928	10 367	10703	10348	3,4	2,7
	300-500	2 577	3 266	5 273	5898	5991	2,4	4,9
	> 500	708	858	1 577	1883	2056	1,9	6,3
	Alle bruk	125 302	9 9382	70 011	64636	61015	-2,3	-3,4

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2000 og 2001 Landbruksundersøkelsen.

4.2 Utviklingen i noen produksjoner

Tabellene nedenfor viser fordelingen på landsdeler for ulike produksjoner og utviklingen de siste årene. I St. meld nr. 19 (1999–2000) heter det «Kanaliseringspolitikken har gjort det mulig å bruke et stort jordbruksareal og ha landbruk i alle deler av landet.» og videre at «det fortsatt skal være en geografisk arbeidsdeling i landbruket slik vi har i dag.» Tabell 4.4a til c nedenfor viser utviklingen i antall driftsenheter med planteproduksjon, korn og oljevekster, poteter og grønnsaker på friland. Samme driftsenhet kan ha mer enn én produksjon og antallet driftsenheter med ulike produksjoner kan ikke summeres til totaltall.

Tabell 4.4a Antall driftsenheter med korn og oljevekster i landsdelene og andel i prosent

Korn og oljevekster	1979		1989		1999		2001		2002*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	30 219	76	25 508	77	17 112	78	16 673	76	13 970	76
Agder og Rogaland	2 538	6	1 919	6	1 024	5	1 038	5	951	5
Vestlandet	522	1	572	2	273	1	276	1	256	1
Trøndelag	6 099	15	5 008	15	3 455	16	3 350	17	3 196	17
Nord-Norge	154	0	96	0	45	0	30	0	42	0
<i>Hele landet</i>	<i>39 532</i>		<i>33 103</i>		<i>21 909</i>		<i>19 367</i>		<i>18 415</i>	

Antall driftsenheter totalt har gått ned for alle tre planteproduksjonene. For korn har det vært nokså stabil fordeling mellom landsdelene. Østlandet og Nord-Norge har fått en relativt større andel av potetdyrkinga. Det totale antall er redusert til om lag 12 prosent av hva det var i 1979 og 28 prosent av antallet i 1989.

Tabell 4.4b Antall driftsenheter med poteter i landsdelene og andel i prosent

Poteter	1979		1989		1999		2001		2002*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	31 154	36	13 494	36	3 961	39	3 053	37	2 682	37
Agder og Rogaland	11 301	13	5 211	14	1 224	12	997	12	877	12
Vestlandet	21 816	25	8 033	22	1 445	14	1 163	14	975	14
Trøndelag	11 039	13	4 590	12	1 442	14	1 144	14	965	14
Nord-Norge	12 086	14	5 773	16	2 185	21	1 924	23	1 718	24
<i>Hele landet</i>	<i>87 396</i>		<i>37 101</i>		<i>10 257</i>		<i>8 281</i>		<i>7 217</i>	

For grønnsaker er det særlig Østlandet som har økt sin andel av antall driftsenheter. Antall produsenter er gått sterkt ned og var i 1999 på 9 prosent av antallet i 1979. Den relative andelen driftsenheter med grønnsaker går sterkest ned på Vestlandet. Det totale antallet har omtrent samme utvikling som for potet og er redusert til om lag 8 prosent av 1979 antallet og 28 prosent av antallet i 1989.

Tabell 4.4c Antall driftsenheter med grønnsaker på friland i landsdelene og andel i prosent

Grønnsaker	1979		1989		1999		2001		2002*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	9 451	41	2 367	36	1 084	51	947	52	923	53
Agder og Rogaland	4 041	17	1 344	21	419	20	340	19	312	18
Vestlandet	5 510	24	1 358	21	200	9	184	10	167	10
Trøndelag	2 318	10	626	10	269	13	229	13	233	13
Nord-Norge	1 979	8	821	13	151	7	125	7	118	7
<i>Hele landet</i>	<i>23 299</i>		<i>6 516</i>		<i>2 123</i>		<i>1 825</i>		<i>1 753</i>	

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

For fordeling etter størrelsesgrupper se kapittel 2.2, og fylkesvis fordeling se del II tabell 3a-c

Tabellene 4.5a-e nedenfor viser utviklingen i landsdelene for husdyrproduksjonene, melkeproduksjon, ammeku, sau, smågris- og eggproduksjon. Antall besetninger går ned for alle produksjonene. Den relative andelen varierer litt, men sett under ett er fordelingen mellom landsdelene svært stabil for disse husdyrproduksjonene.

Tabell 4.5a Antall driftsenheter med kyr i landsdelene og andel i prosent

Melkekyr	1979		1989		1999		2001		2002*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	11 081	28	7 507	26	5 688	25	4 932	25	4 554	25
Agder og Rogaland	5 903	15	4 941	17	4 007	18	3 529	18	3 395	18
Vestlandet	10 837	28	8 148	28	6 033	27	5 287	27	4 574	26
Trøndelag	6 583	17	5 365	18	4 472	20	3 926	20	3 671	20
Nord-Norge	4 502	12	3 182	11	2 459	11	2 116	11	1 962	11
<i>Hele landet</i>	<i>38 906</i>		<i>29 143</i>		<i>22 659</i>		<i>19 790</i>		<i>18 456</i>	

Tabell 4.5b Antall driftsenheter med ammekyr i landsdelene og andel i prosent

Ammekyr	1998		1999		2000		2001		2002*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	2000	40	2114	39	2188	36	2015	36	2042	36
Agder og Rogaland	894	18	938	17	1085	18	987	17	1004	18
Vestlandet	975	19	1111	20	1294	21	1224	22	1205	21
Trøndelag	826	16	906	17	1061	17	983	17	971	17
Nord-Norge	349	7	395	7	480	8	454	8	469	8
<i>Hele landet</i>	<i>5044</i>		<i>5464</i>		<i>6108</i>		<i>5663</i>		<i>5691</i>	

Tabell 4.5c Antall driftsenheter med sau i landsdelene og andel i prosent

Sau	1979		1989		1999		2001		2002*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	7 532	17	5 649	20	5 335	23	4 984	24	4 812	24
Agder og Rogaland	6 324	14	5 267	18	4 491	20	4 296	20	4 257	21
Vestlandet	16 916	38	10 786	37	8 024	35	7 329	35	6 666	33
Trøndelag	3 428	8	2 084	7	1 836	8	1 791	8	1 733	9
Nord-Norge	10 314	23	5 101	18	3 023	13	2 740	13	2 570	13
<i>Hele landet</i>	<i>44 514</i>		<i>28 887</i>		<i>22 709</i>		<i>21 140</i>		<i>20 038</i>	

Antall driftsenheter med sau har relativt sett gått tilbake i Nord-Norge, mens de øvrige landsdelene har en nokså stabil andel av sauebesetningene. En stor del av sommerbeitet til sau er i utmarksbeite. Seterdrift er nærmere behandlet i kapittel 5.5 og Resultatkontrollen 2001.

Tabell 4.5c viser antall driftsenheter med purker (inkludert ungpurker). Relativt sett har antallet økt i Nord-Norge og det er en tendens til nedgang på Østlandet. Denne samme trenden for Østlandet gjelder også for verpehøns. Tabell 4.5d viser at totalt antall driftenheter med verpehøns har vært nedadgående i hele perioden fra 1979 til 2002.

Tabell 4.5d Antall driftsenheter med purker i landsdelene og andel i prosent

Purker	1979		1989		1999		2001		2002*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	4 742	53	2 338	45	1 571	43	1 107	42	1 029	41
Agder og Rogaland	1 452	16	1 055	20	786	21	582	22	558	22
Vestlandet	912	10	622	12	390	11	285	11	253	10
Trøndelag	1 661	19	1 021	20	692	19	515	19	497	20
Nord-Norge	147	2	193	4	237	6	175	7	161	6
<i>Hele landet</i>	<i>8 914</i>		<i>5 229</i>		<i>3 676</i>		<i>2 664</i>		<i>2 498</i>	

Tabell 4.5e Antall driftsenheter med vernehøns i landsdelene og andel i prosent

Høner	1979		1989		1999		2001		2002*	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Østlandet	5 894	40	2 055	35	1 465	36	1 109	34	1 074	35
Agder og Rogaland	2 941	20	1 476	25	903	22	770	24	747	24
Vestlandet	2 825	19	1 146	19	828	20	684	22	648	21
Trøndelag	1 945	13	767	13	442	11	344	11	315	10
Nord-Norge	1 034	7	486	8	426	10	327	10	328	10
<i>Hele landet</i>	<i>14 655</i>		<i>5 930</i>		<i>4 064</i>		<i>3 234</i>		<i>3 112</i>	

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstillingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd

For fordeling etter størrelsesgrupper se kapittel 2.2, og fylkesvis fordeling se del II tabell 3d–h

4.3 Sysselsetting og ledighet

Tabell 4.6 viser utviklingen i folkemengde, antall sysselsatte i alt⁹, antall sysselsatte normalårsverk i alt¹⁰ og antall årsverk i jordbruket på landsbasis. Folketallet har økt gjennom hele perioden. Den totale sysselsettingen gikk tilbake fra 1990 til 1992. I 1993 stanset imidlertid nedgangen i sysselsettingen opp, og det er registrert en sammenhengende økning i antall sysselsatte fra 1993 til 1999. Arbeidsforbruket i jordbruket har en sammenhengende nedgangstrend etter 2. verdenskrig.

Tabell 4.7 viser arbeidsledige og personer på sysselsettingstiltak slik som for eksempel attføring. Antall helt arbeidsledige og antall personer på tiltak, hadde en sterk økning i årene fram til 1994, for så å avta hele tiden fram til 1999. Ledigheten har vært avtagende de siste årene, men økte litt i 2000 og 2002.

⁹ Nasjonalregnskapets tall for sysselsetting ligger noe høyere enn Arbeidskraftundersøkelsens tall, fordi nasjonalregnskapstall også inkluderer utenlandske arbeidstakere på norske skip i utenriksfart. Deltidsansatte er inkludert i antall sysselsatte.

¹⁰ Antall sysselsatte normalårsverk er definert som antall heltidsregnede inntektsmottakere i produktiv virksomhet (dvs. at deltidsansatte er omregnet til heltids ved å bruke del av full post eller dellønnsbrøk som vekt).

Tabell 4.6 Folkemengde, sysselsatte i alt og årsverk i alt i jordbruket. 1000 stk

	1985	1990	1999	2000	2001	2002*
Folkemengde per 1.1. ¹⁾	4 146	4 233	4 445	4 478	4 503	4 524
Personer 16-74 år ²⁾	3 004	3 094	3 183	3 201	3 214	3 234
Sysselsatte i alt ²⁾	2 014	2 030	2 258	2 269	2 278	2 286
Sysselsatte per pers. 16-74 år, %	67,0	65,6	71,0	70,9	70,9	70,7
Sysselsatte normalårsverk ³⁾	1 757	1 779	1 967	1 974	1 983	1 985
Årsverk i jordbruket ⁴⁾	114,6	98,7	80,5	76,8	74,3 ⁵⁾	70,5 ⁵⁾

*Foreløpige tall

- Kilde: 1) Statistisk sentralbyrå. Befolkningsstatistikk
 2) Statistisk sentralbyrå. Arbeidskraftundersøkelsen
 3) Statistisk sentralbyrå. Nasjonalregnskapet
 4) Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene
 5) BFJ. Justert serie. Foreløpige tall

For fylkesvis fordeling og fordeling på landsdeler se del II, tabell 7a og b for folkemengde, tabell 8a og b for sysselsatte og tabell 9 for arbeidsforbruk i jordbruket

Tabell 4.7 Antall helt arbeidsledige og antall på sysselsettingstiltak i gjennomsnitt for året. 1000 stk. Andel ledige. Prosent

Antall	1985	1990	1999	2000	2001	2002*
Helt arbeidsledige	51	93	60	63	63	75
På sysselsettingstiltak	24	40	8	11	10	9
Sum	75	133	68	74	73	84
Ledige i % av arbeidsstyrken		5,2	3,2	3,4	3,3	3,7

*Foreløpige tall

Kilde: SSB. Arbeidskraftundersøkelsen

4.4 Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket

Utviklingen i arbeidsforbruket henger sammen med utviklingen i antall driftsenheter som er tatt opp i kapittel 4.1. I dette kapitlet ser en på utviklingen i arbeidsforbruk for de samme kategoriene som er brukt for utviklingen i driftsenheter.

4.4.1 Landsdelsnivå

Tabell 4.8 viser registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket med årlig prosentvis endring i perioden 1986 til 2001. Arbeidsforbruket blir stort sett registrert annethvert år. Registreringene følger ikke kalenderåret, og oppgaver for 1999 er derfor fra første halvår dette året og annet halvår i året

før. I 1989 gikk tallet på timer i et årsverk ned fra 1975 til 1 875 timer. I 2001 er et årsverk satt til 1 860 timer. Nedgangen i arbeidsforbruk fra 1986 til 1990 inkluderer også nedgangen i timer per årsverk. Målt i timeverk blir gjennomsnittlig årlig nedgang 0,6 prosent høyere.

På landsbasis er nedgangen i arbeidsforbruket mindre for siste periode enn i perioden 1986 til 1990. Kvinner reduserte sitt arbeidsforbruk mer enn menn i begge periodene, men forskjellen var mindre i siste periode. Relativt sett har menns andel av den totale arbeidsinnsatsen økt og kvinners avtatt.

Nedgangen i arbeidsforbruk målt i prosent, er størst i Trøndelag i den første perioden, mens nedgangen i antall driftsenheter lå nær landsgjennomsnittet. I perioden fra 1995 til 1999 hadde Vestlandet størst nedgang i arbeidsforbruk og størst nedgang i antall driftsenheter. Trøndelag er i den samme perioden den landsdelen med både lavest nedgang i antall driftsenheter og i arbeidsforbruk. (Tabell 4.1 viser nedgang i antall driftsenheter.)

Tabell 4.8 Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på landsdeler. 1000 årsverk¹⁾

		1986	1990	1993	1997	1999	2001	Årlig %-vis endring	
								1986-90	1990-99
Østlandet	Menn	28,2	25,5	24,2	22,2	20,8	18,9	-2,5	-2,2
	Kvinner	10,1	8,2	7,5	7,1	6,7	6,1	-5,0	-2,2
	Sum	38,3	33,8	31,7	29,3	27,6	25,0	-3,1	-2,2
Agder/Rogaland	Menn	12,5	11,3	10,5	9,7	9,2	8,4	-2,5	-2,3
	Kvinner	4,3	3,6	3,1	3,1	3,0	2,6	-4,5	-2,0
	Sum	16,8	14,9	13,6	12,8	12,1	11,0	-3,0	-2,2
Vestlandet	Menn	19,0	17,7	16,7	15,7	13,9	13,1	-1,8	-2,6
	Kvinner	7,7	6,9	6,1	5,8	4,8	4,5	-2,7	-3,9
	Sum	26,5	24,6	22,9	21,5	18,5	17,6	-1,8	-3,1
Trøndelag	Menn	12,8	11,3	10,7	10,1	9,8	8,8	-3,2	-1,6
	Kvinner	4,6	3,8	3,2	3,2	3,0	2,5	-4,6	-2,7
	Sum	17,3	15,1	13,9	13,3	12,5	11,4	-3,4	-2,0
Nord-Norge	Menn	7,9	7,4	7,0	6,6	6,1	5,8	-1,6	-2,1
	Kvinner	3,4	2,8	2,5	2,3	2,2	1,8	-4,4	-2,9
	Sum	11,2	10,2	9,6	8,9	8,3	7,6	-2,2	-2,3
Landet	Menn	80,4	73,2	69,1	64,3	59,8	55,1	-2,3	-2,2
	%	73	74	75	75	75	76		
	Kvinner	30,1	25,4	22,5	21,5	19,7	17,5	-4,2	-2,8
	%	27	26	25	25	25	24		
	Sum	110,5	98,5	91,6	85,7	79,5	72,6	-2,8	-2,4

1) 1975 timer per årsverk til 01.07.1989 og 1875 timer per årsverk til 1999. 1860 timer for 2001

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og den fullstendige Jordbrukstillingen for 1999

For fylkesvis fordeling se del II tabell 9

Tabell 4.9 skal vise utviklingen i jordbrukets andel av sysselsettingen i regionene. Det er gjort ved at jordbrukets arbeidsforbruk målt i årsverk er relatert til antall sysselsatte i alt i regionen. Størrelsene er derved ikke helt sammenlignbare. I antall sysselsatte inngår også deltidsansatte med mindre enn et årsverk. Et årsverk i jordbruket er ikke synonymt med en sysselsatt. Dels vil en del brukere arbeide utover ett årsverk, og dels vil det være deltidsarbeidsplasser i jordbruket som i det øvrige næringsliv. Det er også vanlig med yrkeskombinasjoner blant brukere. Med dette utgangspunktet vil ikke de absolutte tallene gi et reelt bilde, men gi mulighet for å sammenholde utviklingen mellom områder og i tid.

Tabell 4.9 Jordbrukets andel av sysselsettingen målt ved registrert arbeidsforbruk i årsverk i jordbruket relativt til antall sysselsatte i regionen totalt¹⁾. Prosent

		1990	1997	1999	2001
Østlandet	Menn	4,6	4,0	3,5	3,1
	Kvinner	1,8	1,5	1,3	1,1
	I alt	3,3	2,8	2,4	2,2
Agder og Rogaland	Menn	7,4	6,2	5,4	5,0
	Kvinner	3,0	2,4	2,1	1,8
	I alt	5,5	4,3	3,9	3,5
Vestlandet	Menn	8,9	7,7	6,5	6,1
	Kvinner	4,4	3,6	2,5	2,5
	I alt	6,9	5,7	4,7	4,4
Trøndelag	Menn	11,5	10,5	9,6	8,6
	Kvinner	4,5	3,8	3,2	2,9
	I alt	8,3	7,0	6,6	6,0
Nord-Norge	Menn	6,4	5,6	5,0	4,8
	Kvinner	3,1	2,3	2,1	1,7
	I alt	4,9	3,9	3,7	3,4
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>6,6</i>	<i>5,4</i>	<i>4,9</i>	<i>4,5</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2,8</i>	<i>2,1</i>	<i>1,8</i>	<i>1,7</i>
	<i>I alt</i>	<i>4,9</i>	<i>3,9</i>	<i>3,5</i>	<i>3,2</i>

1) Sammenligningen avviker noe fra faktiske forhold, da en sysselsatt i gjennomsnitt arbeider mindre enn ett årsverk

Det framgår av tabell 4.11 at jordbruket har større betydning for sysselsetting for menn enn for kvinner. Målt på denne måten er jordbrukets betydning for sysselsettingen avtagende i alle regioner. Sysselsettingsvirkningen er relativt størst i Trøndelag og minst på Østlandet.

4.4.2 Kommuneklasser

Tabell 4.12 viser utviklingen i arbeidsforbruket etter kommuneklasser for årene 1990, 1995, 1999 og 2001. Kommuneklassene er beskrevet nærmere i kapittel 4.1.2.

Perioden 1990 til 1995 hadde den største årlige prosentvise nedgangen for primærnæringskommunene, klasse 1, og industrikommunene, klasse 3. For kvinner er det størst nedgang i de mindre sentrale tjenesteytingskommunene, klasse 6, mens det for menn er i industrikommunene, klasse 3, og de sentrale tjenesteytingskommunene, klasse 7.

Tabell 4.10 Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på kommune-klasser. 1000 årsverk

		1990	1995	1999	2001	Årlig %-vis endring	
						1990-95	1995-01
Klasse 1	Menn	12,5	11,6	10,5	9,8	-1,6	-2,7
	Kvinner	4,9	4,1	3,7	3,6	-3,4	-2,2
	Sum	17,4	15,7	14,3	13,4	-2,1	-2,6
Klasse 2	Menn	15,8	14,7	13,3	12,4	-1,4	-2,8
	Kvinner	5,6	4,9	4,3	3,8	-2,7	-4,1
	Sum	21,3	19,6	17,6	16,2	-1,7	-3,1
Klasse 3	Menn	11,1	10,0	9,0	8,4	-2,1	-3,0
	Kvinner	3,7	3,4	2,9	2,7	-2,1	-3,9
	Sum	14,9	13,4	11,9	11,0	-2,1	-3,2
Klasse 4	Menn	10,4	9,8	8,3	7,6	-1,1	-4,2
	Kvinner	3,9	3,6	2,8	2,5	-1,4	-5,9
	Sum	14,3	13,4	11,2	10,1	-1,2	-4,6
Klasse 5	Menn	16,0	15,0	12,8	11,6	-1,3	-4,2
	Kvinner	4,9	4,6	4,0	3,5	-1,0	-4,5
	Sum	20,8	19,6	16,8	15,1	-1,2	-4,2
Klasse 6	Menn	3,3	3,1	2,7	2,7	-1,0	-2,5
	Kvinner	1,2	1,0	0,9	0,7	-4,3	-4,3
	Sum	4,5	4,1	3,6	3,4	-1,8	-3,0
Klasse 7	Menn	4,1	3,7	3,1	2,6	-2,1	-5,6
	Kvinner	1,2	1,2	1,0	0,7	-1,1	-7,4
	Sum	5,3	4,8	4,1	3,3	-1,9	-6,0
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>73,2</i>	<i>67,9</i>	<i>59,8</i>	<i>55,1</i>	<i>-1,5</i>	<i>-3,4</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>25,4</i>	<i>22,7</i>	<i>19,7</i>	<i>17,5</i>	<i>-2,2</i>	<i>-4,2</i>
	<i>Sum</i>	<i>98,5</i>	<i>90,6</i>	<i>79,5</i>	<i>72,6</i>	<i>-1,7</i>	<i>-3,6</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og de fullstendige jordbrukstillingene i 1999

For årene 1995 til 2001 er nedgangen størst i kommuner preget av industri og tjenesteyting med unntak av mindre rene industrikommuner, klasse 4, 5, 6 og 7.

De rene primærnæringskommunene, klasse 1, ligger under gjennomsnittet både for nedgang i antall driftsenheter og i arbeidsforbruk i årene fra 1995.

4.4.3 Virkeområder for distriktspolitiske virkemidler

Tabell 4.11 nedenfor viser utviklingen for virkeområdene for distriktspolitiske virkemidler. Virkeområdene er nærmere omtalt i kapittel 4.1.3. Virkemidlene trappes opp i rekken fra D til A. Område A har de mest omfattende distriktspolitiske virkemidlene. Område E ligger utenfor virkeområdet, og det er ikke distriktspolitiske virkemidler til bruk i dette området.

Tabell 4.11 Registrert arbeidsforbruk for menn og kvinner i jordbruket fordelt på virkeområder for distriktspolitiske virkemidler. 1000 årsverk

		1990	1995	1999	2001	Årlig %-vis endring	
						1990-95	1995-01
Område A	Menn	1,0	0,9	0,8	0,7	-1,2	-4,3
	Kvinner	0,4	0,4	0,3	0,3	-2,8	-7,0
	Sum	1,4	1,3	1,1	1,0	-1,7	-5,1
Område B	Menn	16,6	15,6	14,1	13,3	-1,2	-2,7
	Kvinner	6,2	5,3	4,8	4,4	-3,1	-3,0
	Sum	22,7	20,9	19,0	17,6	-1,7	-2,8
Område C	Menn	22,4	20,7	18,1	16,9	-1,5	-3,3
	Kvinner	8,5	7,4	6,2	5,6	-2,6	-4,7
	Sum	30,8	28,1	24,2	22,5	-1,8	-3,7
Område D	Menn	7,4	6,7	6,0	5,4	-2,1	-3,4
	Kvinner	2,7	2,4	2,0	1,7	-2,3	-5,7
	Sum	10,1	9,0	7,9	7,1	-2,1	-4,0
Område E	Menn	25,8	24,0	20,8	18,8	-1,5	-4,0
	Kvinner	7,7	7,3	6,4	5,7	-1,0	-4,1
	Sum	33,5	31,2	27,3	24,5	-1,4	-4,0
Hele landet	Menn	73,2	67,9	59,8	55,1	-1,5	-3,4
	Kvinner	25,4	22,7	19,7	17,5	-2,2	-4,2
	Sum	98,5	90,6	79,5	72,6	-1,7	-3,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og de fullstendige jordbrukstillingene for 1999

Variasjonen i årlig prosentvis endring i arbeidsforbruket er større fra 1995 til 2001 enn i perioden fra 1990 til 1995. Det ser ikke ut til å være noen sammenheng mellom nedgangen i arbeidsforbruk og soner for distriktspolitiske virkemidler.

Virkemiddelområdene er ikke statiske og endringer vil påvirke sammenlignbarheten over tid.

4.5 Alder på bruker

Det er registrert bare små endringer i alderssammensetningen for brukere for perioden 1986 til 2002. Tabell 4.12 gir en oversikt, og tabell 4.13 viser gjennomsnittsalderen på personlige brukere etter størrelsen på driftsenhetene.

Tabell 4.12 Personlig brukere etter alder. Antall og prosent

Aldersgruppe	1979	1989	1999	2001	2002*
-39	27 753	26 233	17 923	13 530	13 653
%	22	27	26	21	22
40-49	24 092	26 155	20 447	19 112	17 316
%	19	27	29	30	29
50-59	31 914	20 975	19 276	18 906	18 337
%	26	21	28	29	30
60-65	28 053	17 796	7 074	7 609	6 916
%	23	18	10	12	11
66-69			2 907	2 804	2 681
%			4	4	4
over 70	12 553	7 430	2 332	2 451	1 854
%	10	8	3	4	3
Totalt	124 365	98 589	69 959	64 412	60 755

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene og 2001 og 2002 Landbruksundersøkelsen.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 10a

Antall brukere har gått ned i hele perioden. Brukere under 40 år har hatt en negativ utvikling fra 1979 til 2002. Det er den aldersgruppen som i sterkest grad bidrar til rekruttering. Gjennomsnittsalderen er stabil, men har gått litt ned siste året.

En NILF-rapport om generasjonsskifte i landbruket¹¹ bygd på materiale fra Driftsgranskingene viser at 40 prosent av personene over 55 år i denne undersøkelsen planlegger å søke om tidligpensjon og for 48 prosent av disse vil det framskynde eiendomsoverdragelsen.

I perioden fra 1979 til 1989 gikk gjennomsnittsalderen ned for brukere i alle bruksstørrelser (tabell 4.13). Gjennomsnittsalderen gikk ned for driftsenheter over 300 dekar og for den minste arealgruppen i perioden fra 1989 til 1999. Fra 1999 til 2002 har gjennomsnittsalderen gått opp for alle bruksstørrelser. Gjennomsnittsalderen på bruker avtar med økende bruksstørrelse gjennom hele perioden unntatt for den største arealgruppen.

¹¹Vangsgreven Stubberud K. og K. Samseth 2000. *Slekter kommer, slekter går – om generasjonsskiftet i jordbruket*. NILF-rapport 2000:4

Tabell 4.13 Gjennomsnittlig alder på brukere etter arealgrupper

Brukers gjennomsnittsalder	1979	1989	1995	1999	2001	2002*
Bruksstørrelse 5–50	55,5	53,0	52,3	51,4	53,4	53,2
50–100	51,2	48,9	49,2	49,4	50,9	50,8
100–200	47,8	46,0	46,4	46,9	48,6	48,4
200–300	46,7	45,2	45,6	45,4	46,9	46,8
300–500	46,6	45,6	44,8	45,2	46,8	46,1
> 500	46,6	45,5	46,2	45,4	46,9	46,3
Alle driftsenheter	52,4	49,3	48,6	48,0	49,5	49,0

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene. 2001 og 2002 Landbruksundersøkelsen.

For fylkesvis fordeling se del II tabell 10b

4.6 Eiendomsoverdragelse og rekruttering

Landbruksregisteret registrerer antall landbrukseiendommer. Det er omlag 180 000 landbrukseiendommer. Tabell 4.14 gir en oversikt over antall eiendommer med minst 5 dekar eid jordbruksareal og antall eiere. Samme eier kan ha hjemmel til flere eiendommer og flere eiendommer kan registreres som én bruksenhet, for eksempel dersom de drives av samme bruker. Antall landbrukseiendommer er derfor langt høyere enn antall driftsenheter.

Tabell 4.14 Antall landbrukseiendommer med minst 5 daa jordbruksareal og eiere, januar 1999 og 2001 antall driftsenheter og brukere for 1999

Eiendoms- størrelse	Eiendommer i alt		Eiere, 2001			Driftsenheter	Brukere	
	1999	2001	Mann	Kvinne	Upsers. oa.	Antall	Mann	Kvinne
5–49 daa	105 435	105 193	72 645	28 840	3 708	13 788	8 856	1 997
%	59	58	69	27	4	20	64	14
50– 99 daa	37 782	37 477	29 174	7 448	855	16 720	13 732	2 467
%	21	21	78	20	2	24	82	15
100–199 daa	25 557	25 870	21 515	3 798	557	22 286	19 522	2 607
%	14	14	83	15	2	32	88	12
200–299 daa	6 972	7 439	6 204	954	281	10 367	9 362	959
%	4	4	83	13	4	15	90	9
300–499 daa	3 058	3 331	2 754	387	190	5 273	4 799	424
%	2	2	83	12	6	8	91	8
> 500 daa	850	873	613	98	162	1 577	1 436	93
%	0	0	70	11	19	2	91	6
Landet	179 654	180 183	133 301	41 611	5 270	70 011	57 707	8 547
%	100	100	74	23	3	100	82	12

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Landbruksregisteret for eiendommer og eiere. Jordbrukstelingen 1999 for driftsenheter og brukere

I tillegg er det ca. 12 000 rene skogeiendommer med minst 25 dekar produktivt skogareal. I 1997 var det i alt 8 761 og i 1998 var det 8 548 hjemmelsoverdragelser av landbrukseiendommer. Samtidig var det registrert 2 443 endringer i brukere i produksjonstilleggsstatistikken fra søknaden 31.07.97 til søknaden 31.07.98.

I Stortingets behandling av St.meld. nr. 19 (1999–2000) var det flertall for å heve konsesjonsgrensen for bebygd eiendom til et totalareal på 20 dekar¹². Økningen av konsesjonsgrensen fra 5 til 20 dekar ble vedtatt i Stortinget ved behandling av Konesjonsloven¹³, med ikrafttredelse 1. september 2001. Tabell 4.15 nedenfor viser alle landbruks-eiendommer etter størrelse på arealet og andelen med mindre enn 20 dekar, med mellom 20 og 50 dekar og med mer enn 50 dekar totalt areal. Den viser også andelen eiendommer som har «annet areal» enn produktivt jordbruksareal. Tabell 4.17 viser alle eiendommer med produktivt jordbruksareal over 5 dekar. Tabell 4.18 dekker alle jordbrukseiendommer, også de med mindre areal. Ut fra tabellen medfører konsesjonsgrensen på 20 dekar at 16 prosent av landbrukseiendommene er under grensen for krav om konsesjon. Det varierer mellom fylkene fra 9 prosent i Østfold til 28 prosent i Finnmark. Antall eiendommer som er mindre enn 50 dekar er 32 prosent på landsbasis, varierende fra 19 prosent i Østfold til 66 prosent i Finnmark. 27 prosent av det totale antall jordbrukseiendommer er registrert med annet areal enn produktivt jordbruksareal.

¹² Innst. S. nr. 167 (1999-2000)

¹³ Lov 1974-05-31 nr 19: Lov om konsesjon ved erverv av fast eiendom

Tabell 4.15 Antall landbrukseiendommer totalt, fordeling på størrelsesgrupper og andel med ikke-produktivt jordbruksareal. 2001

	Ant. landbruks- Eiendommer	Andel, prosent			
		< 20 daa	20-50 daa	> 50 daa	Med «annet areal»
Østfold	7 399	9	10	81	30
Akershus	8 924	16	15	69	33
Hedmark	18 895	18	17	66	19
Oppland	16 382	15	12	73	29
Buskerud	10 604	16	12	72	36
Vestfold	5 316	12	13	76	32
Telemark	8 741	10	12	78	49
Aust-Agder	6 002	17	10	73	43
Vest-Agder	8 136	18	15	67	20
Rogaland	11 541	15	14	71	35
Hordaland	15 052	18	18	64	29
Sogn og Fjordane	11 098	17	19	64	16
Møre og Romsdal	15 346	19	20	61	21
Sør-Trøndelag	12 489	15	13	72	27
Nord-Trøndelag	10 738	15	14	71	27
Nordland	19 113	16	20	64	21
Troms	11 071	13	16	71	18
Finnmark	4 029	28	38	34	19
Sum	200 876	16	16	68	27

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Landbruksregisteret, januar 2001, alle aktive enheter i eiendomstabellen

Resultatkontrollen for 2000 så på forholdet mellom gammel og ny bruker der det var registrert endringer i søknad om produksjonstillegg fra 1997 til 1998. Kvinner var gjennomgående eldre enn menn når de overtok gardsdrift. Gjennomsnittsalderen på kvinner som overtok gardsdrift, var for landet 7 år høyere enn for menn som overtok drifta. Variasjonene fylkene i mellom var fra 1 til 11 år.

Omtrent like mange kvinner som menn overtok de minste driftsenhetene, og forskjellen mellom menn og kvinner i antall overdragelser økte med størrelsen på driftsenheten. De største driftsenhetene ble bare i 15 prosent av tilfellene overtatt av kvinner. Totalt for landet overtok kvinner 40 prosent av driftsenhetene som endret bruker fra 1997 til 1998. Overdragelsene drøydde lengst for driftsenheter under 100 daa, og gjennomsnittsalderen på bruker var også relativt høy.

Tabell 4.16 Antall driftsenheter med odelsrett totalt og i prosent av antall eiendommer med personlige eiere. Andelen odelsoverdragelser i prosent

Driftsenheter	1999			Andel odelsoverdragelser, %				
	Med pers brukere	Med odelsrett		-1969	1970-79	1980-89	1990-94	1995-99
		Antall	%					
Østfold	3 576	2 625	73	80	89	82	83	83
Akershus	3 448	2 590	75	82	89	83	82	80
Hedmark	5 917	4 224	71	77	86	78	77	67
Oppland	6 943	5 419	78	86	90	86	84	81
Buskerud	3 799	2 987	79	84	91	86	82	79
Vestfold	2 440	1 920	79	82	89	88	86	84
Telemark	2 594	1 991	77	86	89	84	83	80
Aust-Agder	1 245	984	79	88	92	87	78	80
Vest-Agder	1 979	1 438	73	72	85	81	82	80
Rogaland	6 108	4 796	79	83	89	84	86	83
Hordaland	5 535	4 415	80	85	91	87	85	83
Sogn og Fjordane	5 246	4 511	86	91	94	91	92	86
Møre og Romsdal	4 961	4 086	82	89	92	88	87	79
Sør-Trøndelag	4 744	3 751	79	87	88	87	83	82
Nord-Trøndelag	4 942	3 959	80	87	89	85	82	80
Nordland	3 796	2 527	67	72	80	74	69	66
Troms	2 036	1 345	66	71	76	73	67	66
Finnmark	650	256	39	43	49	44	43	40
Sum	69 959	53 824	77	83	88	84	82	78

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstillingen 1999

For odelsoverdragelser til kvinner se kapittel 9

De fleste gardsoverdragelser skjer innen familien. Tabell 4.16 over og tabell 4.17 nedenfor viser antall driftsenheter med personlige eiere hvor det er knyttet odelsrett til eiendommen. Odelsrett innebærer grovt sett at eiendommen er over 5 dekar med ressurser tilsvarende minimum 10 dekar dyrket jord og at odelsretten er opparbeidet gjennom samme families eierskap i minst 20 år. Odelsretten er en slektsrettighet som krever personlig eierskap. Andelen driftsenheter med odelsrett var i 1999 på 77 prosent av antall driftsenheter med personlig eier. Andelen varierer fra 71 i Hedmark til 86 prosent i Sogn og Fjordane med unntak av Nord-Norge der den er 67 og 66 prosent i Nordland og Troms og 39 prosent i Finnmark.

Også odelseiendommer selges til andre enn odelsberettigede, men slik det framgår av tabell 4.16 og tabell 4.17 er det langt vanligere med salg innenfor odelskretsen. Tallene er hentet fra jordbrukstillingene i 1999 og gjelder derfor driftsenheter som var oppgavepliktige i 1999. I 1995 til 1999 utgjorde andelen salg til odelsberettigede 78 prosent av antall overdragelser på landsbasis. Den høyeste andelen for overdragelsene var i perioden 1970 til 1979 og andelen har siden gått ned i alle landsdeler. Det er i Nord-Norge overdragelser utenom

odelskretsen er hyppigst med 40 prosent i Finnmark. Dette fylket har også flest eiendommer uten odel. Sogn og Fjordane er det fylket som har relativt flest overdragelser til odelshavere. Tallene viser ikke hvor mange gardsbruk med personlige eiere, men hvor det ikke er opparbeidet odel, som overdras til barn eller andre nære slektninger.

Tabell 4.17 Antall eiendommer med odelsrett¹⁾ totalt og i prosent av antall eiendommer med personlige eiere. Andelen odelsoverdragelser i prosent. Størrelsesgrupper

Driftsenheter med over 5 daa jordbruksareal	1999			Andel odelsoverdragelser, %				
	Eid av pers. bruker	Med odelsrett Antall	%	-1969	1970- 79	1980-89	1990-94	1995-99
Jordbruksareal i drift								
5 – 50 daa	13 697	9 830	72	78	86	79	76	68
50–100 daa	16 672	12 796	77	83	88	84	82	77
100–200 daa	22 228	17 613	79	86	90	86	84	82
200–300 daa	10 331	8 129	79	87	88	85	84	85
300–500 daa	5 227	4 139	79	89	90	84	87	84
> 500 daa	1 532	1 195	78	90	92	87	87	82

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstillingen 1999

1) Driftsenheter der referansebruker eller ektefelle/samboer hadde odelsrett til hovedbruket ved overtaking

For odelsoverdragelser til kvinner se kapittel 9

Ser en på gardsbruk etter størrelse og produksjon som i tabell 4.19, framgår det at tidsrommet 1970 til 1979 har høyest andel av overdragelser til odelsberettigede for alle grupperinger i tabellen. I tiden etter 1980 er bildet langt mer blandet, men for de minste og de største brukene går antallet ned.

NILF har gjennomført en undersøkelse om generasjonsskifte i landbruket¹⁴ bygd på materiale fra Driftsgranskingene. Den viser at for yngre brukere som nylig har overtatt, er det snarere normalsituasjon enn unntaket at de kombinerer lønnsarbeid med gardsdrifta. Det gjelder 38 prosent av mennene og 45 prosent av kvinnene.

Arbeidsmengden som legges ned på driftsenheten etter eierskifte er lavere i denne undersøkelsen enn i en tilsvarende undersøkelse fra 1972–81¹⁵. Den eldre generasjonen har også høyere driftsoverskudd fra jordbruket enn den yngre, men den yngre generasjonen henter mer fra arbeid utenom bruket.

4.7 Bygdeutvikling

Yrkeskombinasjoner er vanlig i landbrukshusholdene og flere henter inntekt utenom garden og jordbruket. Den vanligste inntektskombinasjonen er lønnsarbeid i tillegg til jordbruket. Offentlig og privat tjenesteyting er viktig både

¹⁴Vangsgreven Stubberud K. og K. Samseth 2000. *Slekter kommer, slekter går – om generasjonsskiftet i jordbruket*. NILF-rapport 2000:4

¹⁵ Knapskog K. 1986. *Økonomiske forhold rundt generasjonsskifte i landbruket*. NILF I-202-86.

for menn og kvinner, men dominerende for kvinners inntekter utenfor bruket. Jordbruk i kombinasjon med annen selvstendig næring er mindre vanlig. Inntektskombinasjoner kan være stabile tilpasninger og gjør at små bruk ikke nødvendigvis er marginale og på vei mot nedleggelse eller fraflytting. Jordbruksseidommene kan være en avgjørende bosettingsfaktor i kommunene og ha positive ringvirkninger på det øvrige næringsliv. Dette framgår av en undersøkelse fra fem kommuner i fire fylker gjennom årene 1994–1997¹⁶.

Fra og med 1988 er det bevilget betydelige BU-midler med formål å skape grunnlag for ny og lønnsom næringsutvikling på bygdene både innen landbruket og i tilknytting til landbruket ved å:

- a) Medvirke til etablering og utvikling av småskalapregede virksomheter (tiltak eller prosjekter)
 - b) Fremme lokalsamfunnstiltak som legger forholdene til rette for næringsutvikling
- Stimulere til rekruttering av begge kjønn til landbruket

BU-midlene ble fra og med 1993 gjort landsdekkende og omfatter fra 1994 både midler rettet mot nye næringer og midler knyttet til investeringer i tradisjonelt jord- og hagebruk. Fra og med 1998 ble det gitt egne midler til grøfting, første året i Nord-Norge og Namdalen og de to neste årene til alle fylkene. Midlene til fylkene fordeles seg slik som vist i tabell 4.18. Midlene gis på to nivåer, et som forvaltes sentralt av Statens næring- og distriktsutviklingsfond (SND) og et som forvaltes av fylkesmannens landbruksavdeling (FMLA). Det siste nivået fordeles til utredning og tilrettelegging som er den største potten, til praktikantordningen, onnebarnehager, andre tiltak og til grøfting.

Tabell 4.18 viser en oversikt over tildeling av BU-midlene. Fra 1999 har bevilgningene til tiltak innenfor tradisjonell jord- og hagebruk økt, mens andre BU-tiltak er tildelt mindre. Antall søknader har gått ned de siste årene, samtidig som andelen innvilgede er redusert.

¹⁶ Vangsgreven K., A. M. Jervell og H. Romarheim 1997. *Utprøving og evaluering av forhold som fremmer bygdeutvikling*. NILF-rapport 1997:6

Tabell 4.18 Tildeling av BU-midler

	1995	1999	2001	2002
Tradisjonelt jord- og hagebruk, mill. kr	115	220	252	316
Grøfting, mill. kr		32		
Andre BU-tiltak, mill. kr	313	343	203	188
Forvaltet av fylkesmannen i tillegg til grøfting			80	60
Sum	428	595	535	564
Antall søknader	4 027	9 315	3 670	3 139
Antall innvilgede søknader	3 357	8 527	3 261	2 673
Antall innvilgede i %	83	91	89	85

Kilde: Statens Landbruksbank og Statens næring- og distriktsutviklingsfond

Tabell 4.19 viser den fylkesvise fordelingen av midlene. For tiltak utenom tradisjonelt jord- og hagebruk, inkludert grøfting (såkalte "andre tiltak") fikk alle fylkene reduserte bevilgninger i 2001 sammenlignet med 1999, med en gjennomsnittlig nedgang på 40 prosent eller 140 millioner kroner. Alle fylkene fikk økte bevilgninger til tiltak innenfor jord- og hagebruk i den samme perioden, gjennomsnittlig 15 prosent (32 millioner kroner). Fra 2001 til 2002 gikk bevilgningene for "andre tiltak" ned for alle fylker med 8 prosent, mens alle fylkene fikk økte bevilgninger til jord- og hagebruk. Størst økning var det i Nordland, og totalt sett økte bevilgningene med 20 prosent fra 2001 til 2002, fra 252 til 316 millioner kroner.

Tabell 4.19 Fylkesvis tildeling av BU-midler. Millioner kroner

	1999			2001			2002		
	Jord- og hagebruk	Andre tiltak	Sum	Jord- og hagebr. ¹⁾	Andre Tiltak	Sum	Jord- og hagebr. ¹⁾	Andre tiltak	Sum
Østfold	8,2	15,6	25,5	8,9	9,2	18,1	10,5	9,9	20,4
Akershus	6,6	13,9	22,3	7,2	8,2	15,4	7,6	6,9	14,5
Hedmark	16,9	22,4	42,4	18,4	13,2	31,6	23,1	12,9	36
Oppland	18,8	24,6	46,2	20,5	14,5	35,0	25,1	13,1	38,2
Buskerud	9,6	17,7	28,4	11,0	10,5	21,5	13,2	9,8	23
Vestfold	6,7	11,8	19,5	7,6	7,1	14,7	8,5	6,5	15
Telemark	7,1	16,5	24,2	8,7	9,7	18,4	8,9	8,4	17,3
Aust-Agder	5,3	12,1	17,7	5,8	7,2	13,0	6,8	7,7	14,5
Vest-Agder	6,2	13,3	19,9	6,8	7,9	14,7	7,5	7,3	14,8
Rogaland	14,9	23,5	40,3	16,4	13,9	30,3	19,2	12,4	31,6
Hordaland	12,7	22,5	36,8	15,1	13,3	28,4	22,4	13,5	35,9
Sogn og Fjordane	17,8	27,6	47,0	20,6	16,4	37,0	25,8	19,1	44,9
Møre og Romsdal	16,8	24,7	43,6	18,3	14,6	32,9	22,7	13,2	35,9
Sør-Trøndelag	15,1	23,2	40,9	16,4	13,7	30,1	19,4	13,0	32,4
Nord-Trøndelag	21,0	25,7	49,7	22,9	15,2	38,1	29,9	10,6	40,5
Nordland	15,9	20,4	40,1	22,1	12,1	34,2	33,3	10,8	44,1
Troms	12,0	15,9	29,8	15,3	9,4	24,7	19,7	7,5	27,2
Finmark	8,4	11,6	20,7	10,0	6,9	16,9	12,0	5,1	17,1
FMLA						80,0			60,0
Sum	220,0	343,0	595,0	252,0	203,0	535,0	315,6	187,7	563,3

Kilde: Statens Landbruksbank og Statens næring- og distriktsutviklingsfond

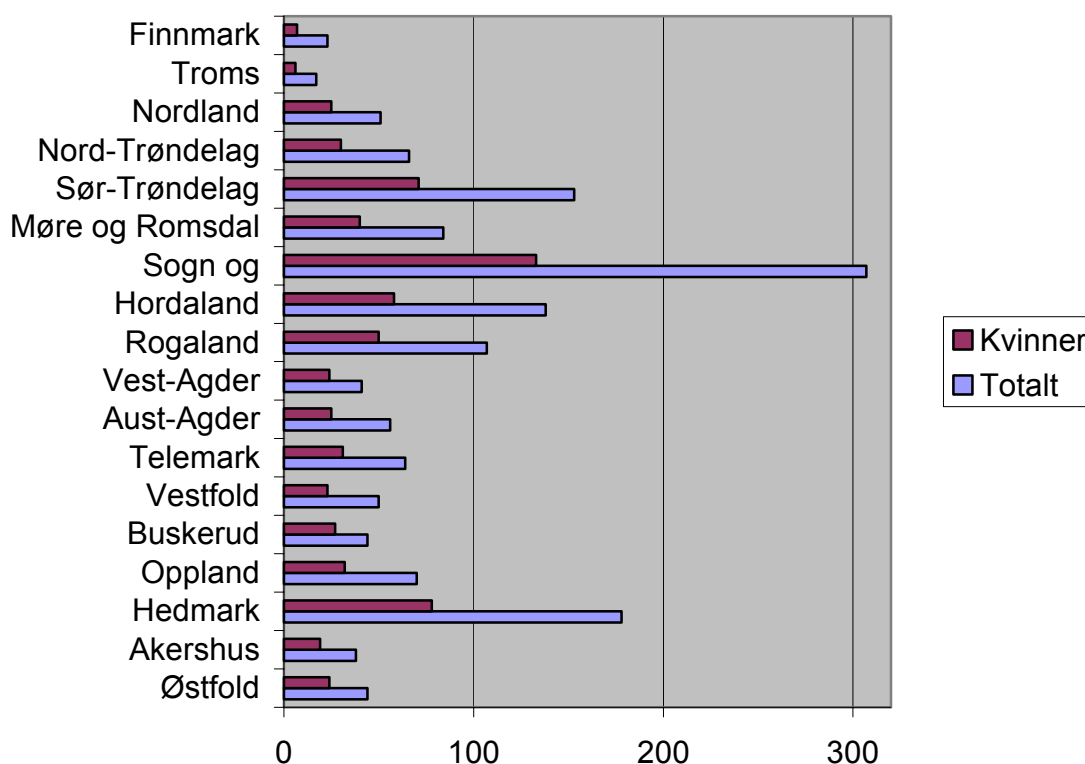
Til sammen forventet søkerne i 2002 en økning i sysselsetting på 1 531 arbeidsplasser hvorav 703 eller 49 prosent for kvinner mot 36 prosent i 2001 og 53 prosent i 2000. Tabell 4.25 viser forventet økning i sysselsetting, målt i antall årsverk, ut i fra søkerens vurdering på søknadstidspunktet. Antall arbeidsplasser er større enn antall årsverk fordi det også er en del deltidsarbeidsplasser. Det er for søknader om tilskudd til etablering, bedriftsutvikling og investering i tilleggsnæringer en registrer forventet effekt på sysselsetting. Søknad om tilskudd til etablering gir relativt høyest forventning om årsverk for kvinner.

Tabell 4.20 Søkeres forventninger om sysselsettingsvekst på søknadstidspunktet. Årsverk

	1995	1999	2000	2001	2002
Etableringsstipend	299	241	238	132	
% kvinner	59	60	58	52	
Bedriftsutvikling	270	174	172	131	
% kvinner	48	48	52	51	
Investering tilleggsnæring	429	499	506	424	
% kvinner	48	48	51	46	
Sum	998	914	916	687	1005
% kvinner	51	51	53	48	48

Kilde: Statens næring- og distriktsutviklingsfond

Midlene tildeles for å øke sysselsettingen i tilknytning til landbruket, og kvinner er prioritert innenfor målgruppen. Figur 4.2 viser søkeres forventninger på søknadstidspunktet til økt sysselsetting målt i antall årsverk og hvilken andel som vil være for kvinner.

Figur 4.1 Søkeres forventninger om økt sysselsetting (antall årsverk), totalt og kvinneandelen, på søknadstidspunktet for tilskudd til etablering, bedriftsutvikling og tilleggsnæring i 2002

Kilde: Statens næring- og distriktsutviklingsfond

4.8 Tilleggsnæringer

Det er gjennom en årrekke satset på å utvide næringsgrunnlaget med basis i gardsbruk blant annet gjennom bygdeutviklingmidlene (kapittel 4.8) som et middel for å styrke og opprettholde bosetting og sysselsetting. Resultatkontrollen har tidligere gitt forholdsvis fyldig omtale av en del tilleggsnæringer¹⁷

Både jordbrukstillingen i 1999 og Landbruksundersøkelsen 2001 fra SSB hadde spørsmål om tilleggsnæringer. I tabell 4.23 er antall enheter vist sammen med en prosentvis fordeling av noen sentrale aktiviteter og arbeidsforbruket. Bearbeiding av eget skogsvirke, bortfeste av tomter og utleie av jordbruksareal er aktiviteter med relativt stort omfang som ikke er spesifisert i tabellen. I Statistisk sentralbyrås materiale regnes pelsdyrnæringen som en tilleggsnæring, mens i Totalkalkylen for jordbruket inngår pelsdyrproduksjonen i jordbruket.

Antallet som driver med tilleggsnæringer har gått ned med 8 prosent fra 1999 til 2001 i følge tall fra disse undersøkelsene. Det er nedgang i antall med leiekjøring og utleie av jakt og fiske. Det er en økning i antall med camping, hytteutleie eller gårdsturisme og utleie av driftbygning og våningshus i tillegg til de øvrige aktivitetene som inngår i «andre». I 1999 var det en fullstendig telling, mens det i 2001 var en utvalgsundersøkelse. Resultatene blir derfor ikke helt sammenlignbare.

På en driftsenhet kan det være aktiviteter som faller inn under ulike grupper. Summen av aktiviteter i landbruksundersøkelsen var 45 prosent høyere enn antall driftsenheter med en eller flere aktiviteter.

Leiekjøring er den vanligste tilleggsnæringen i tillegg til samleposten «annet». På landsbasis driver 36 prosent av de som har tilleggsnæring, med leiekjøring. Utleie av jakt- og fiskerettigheter og utleie av driftbygning eller våningshus har en andel på 7 prosent hver, men camping, hytteutleie eller annen gårdsturisme har en andel på 10 prosent av aktivitetene.

¹⁷ I Resultatkontrollen 2002 er bygdeturisme, produksjon av pyntegrønt, tørkede urter, pelsdyrhold, birøkt, andre spesielle husdyrproduksjoner, aktiviteter knyttet til hest og grønn omsorg samt bygdeservice omtalt.

Tabell 4.21 Antall driftsenheter med tilleggsnæringer og tilhørende arbeidsforbruk. Fylkesvis fordeling. 1999 og 2001

	Antall driftsenheter med tilleggsnæring						Arbeid, årsverk
	Antall		Prosent				
	I alt	Leiekjøring	Utleie jakt- og fiskerett	Camping, Hytteutleie, gardsturism	Utleie av driftsbygning våningshus	Annet	
<i>Landet 1999</i>	<i>29 097</i>	<i>14 076</i>	<i>5 851</i>	<i>3 106</i>	<i>3 490</i>	<i>12 096</i>	<i>2 322</i>
<i>Landet, 2001</i>	<i>26 800</i>	<i>11 725</i>	<i>4 753</i>	<i>3 336</i>	<i>3 848</i>	<i>15 206</i>	<i>2 162</i>
Østfold	1 541	32 %	3 %	4 %	15 %	47 %	103
Akershus	1 441	36 %	6 %	5 %	20 %	34 %	137
Hedmark	2 430	34 %	10 %	6 %	11 %	38 %	220
Oppland	2 816	31 %	16 %	7 %	11 %	34 %	168
Buskerud	2 040	28 %	17 %	13 %	8 %	33 %	85
Vestfold	1 116	33 %	8 %	6 %	16 %	36 %	112
Telemark	1 151	25 %	8 %	11 %	10 %	46 %	91
Østlandet	12 535	31 %	11 %	8 %	12 %	37 %	916
Aust-Agder	503	35 %	16 %	9 %	5 %	35 %	19
Vest-Agder	731	38 %	7 %	5 %	6 %	45 %	87
Rogaland	1 998	27 %	9 %	9 %	12 %	44 %	263
Agder og Rogaland	3 232	31 %	10 %	8 %	10 %	42 %	369
Hordaland	1 479	33 %	5 %	14 %	11 %	37 %	263
Sogn og Fjordane	1 719	21 %	17 %	14 %	8 %	41 %	163
Møre og Romsdal	1 884	29 %	12 %	9 %	5 %	45 %	142
Vestlandet	5 082	27 %	12 %	12 %	8 %	41 %	568
Sør-Trøndelag	2 122	25 %	19 %	7 %	8 %	41 %	227
Nord-Trøndelag	1 884	29 %	21 %	8 %	5 %	38 %	137
Trøndelag	4 006	27 %	20 %	7 %	7 %	40 %	365
Nordland	1 112	38 %	10 %	10 %	7 %	35 %	56
Troms	663	33 %	2 %	9 %	8 %	48 %	34
Finnmark	168	40 %	5 %	14 %	5 %	35 %	4
Nord-Norge	1 943	36 %	7 %	10 %	7 %	39 %	95

Kilde: SSB. Jordbrukstellingene 1999 og Landbruksundersøkelsen 2001

Utleie av jakt og fiskerettigheter er relativt hyppig i Hedmark, Oppland og Buskerud på Østlandet, i Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal og Trøndelagsfylkene. Camping, hytteutleie og annen gardsturisme har høy andel i Buskerud, Hordaland, Sogn og Fjordane og Finnmark. Utleie av bygninger for øvrig er vanligst på Østlandet og i Rogaland og Hordaland.

Hovedtyngden av tilbudene for gårdsbesøk uten overnattingstilbud er i Sør-Norge. Det er i følge en undersøkelse fra Senter for bygdeturisme¹⁸. Undersøkelsen ble gjennomført høsten 1997.

I følge SSBs campingstatistikk er det flest registrerte campingplasser i Oppland og dernest i Nordland fylke i 2000. SSB registrerer også overnattinger i hyttegrender med flest i Rogaland og Sogn og Fjordane i 2000,

¹⁸ Viken, S. 1998. *Bransjeundersøkelse av gårdsbesøk*. Statens landbruksbank, rapport 1/98

og hytteformidlere der Hedmark og Buskerud hadde flest formidlede overnattinger. SSBs registreringer dekker bedrifter over en viss størrelse og inkluderer i liten utstrekning gardsturisme. Det viser imidlertid at turistmarkedet har regionale variasjoner både i omfang og i hvilke tilbud som markedsføres.

Tabell 4.24 nedenfor viser tilsvarende tall for kommuneklasser og virkeområder for distriktpolitiske virkemidler. (Disse geografiske inndelingene er nærmere beskrevet i kapitlene 4.1.2 og 4.1.3.)

Tabell 4.22 Antall driftsenheter med tilleggsnæringer. Geografisk fordeling. 2001

	Antall driftsenheter med tilleggsnæringer					
	Antall		Prosent			
	I alt	Leiekjøring	Utleie jakt- og fiskerett	Camping, hytteutleie, gardsturisme	Utleie av driftsbygning våningshus	Annet
<i>Landet. 2001</i>	<i>26 800</i>	<i>11 725</i>	<i>4 753</i>	<i>3 336</i>	<i>3 848</i>	<i>15 206</i>
Område A	263	47 %	4 %	14 %	4 %	32 %
Område B	5418	30 %	15 %	10 %	6 %	38 %
Område C	8373	26 %	17 %	12 %	7 %	38 %
Område D	2360	29 %	9 %	8 %	8 %	46 %
Område E	10386	34 %	7 %	5 %	15 %	39 %
Klasse 1	4368	24 %	19 %	13 %	7 %	36 %
Klasse 2	4918	30 %	15 %	9 %	6 %	39 %
Klasse 3	3830	31 %	9 %	9 %	8 %	43 %
Klasse 4	3814	30 %	12 %	11 %	8 %	40 %
Klasse 5	7230	33 %	9 %	5 %	13 %	40 %
Klasse 6	971	33 %	10 %	10 %	9 %	37 %
Klasse 7	1670	31 %	7 %	4 %	24 %	34 %

Kilde: SSB. Landbruksundersøkelsen 2001

Utleie av driftsbygning og våningshus er vanligst i sentrale områder (tiltaksområde E og kommuneklasse 5 og 7), mens utleie av jakt og fiskerett og gardsturisme er vanligst i mindre sentrale områder (tiltaksområde B og C og kommuneklasse 4 og 6) og i landbrukskommunene (kommuneklasse 1 og 2).

Det er størst antall med tilleggsnæringer i størrelsesgruppa 100–200 dekar for alle typer tilleggsnæringer. Mindre bruk har relativt sjeldnere leiekjøring og velger oftere å satse på camping, hytteutleie eller gardsturisme som tilleggsnæringer. Driftsenheter over 300 dekar har relativt liten andel av tilleggsnæringene (Se Resultatkontrollen 2002 kapittel 4.10.)

Driftsgranskingene registrerer driftsoverskudd for næringsvirksomhet og deler denne i jordbruk, skogbruk, tilleggsnæringer og annen næring. Driftsgranskingene inneholder driftsenheter «der en vesentlig del av inntektene kommer fra bruket» uten at de er rekruttert spesielt med tanke på tilleggsnæringer. For de omlag 950 bruk som inngikk i denne undersøkelsen i

2001, ga tilleggsnæringer et driftsoverskudd på kroner 21 400 i gjennomsnitt per bruk. Det er mer enn skogbrukets bidrag og 11 prosent av jordbrukets driftsoverskudd. Tabell 4.25 viser at tilleggsnæringer er en betydelig inntektskilde i alle bruksstørrelser i driftsgranskingsmaterialet.

Tabell 4.23 Driftsoverskudd i jordbruk, skogbruk, tilleggsnæring og annen næring. 2001.
1000 kr

Arealgruppe	Jordbruk	Skogbruk	Tilleggsnæring	Annen næring
35-50	66,5	-4,2	11,0	42,0
50-100	100,7	5,8	12,2	24,6
100-200	174,1	8,5	15,2	11,7
200-300	217,6	15,6	22,9	21,3
300-500	248,4	22,8	30,1	12,6
> 500	307,4	25,0	50,6	24,8
Alle bruk	197,2	13,4	21,4	17,0

Kilde: NILF. Driftsgranskingene 2002

5 MILJØ- OG RESSURSVERN

St.meld. nr. 19 (1999–2000) trekker opp retningslinjer for miljøpolitikken i landbruket. Det heter:

«Regjeringen mener miljøutfordringene for landbruket i tida framover vil være knyttet til å oppnå bærekraftig forvaltning av naturressursene, å øke vekten på produksjon, forvaltning og synliggjøring av jordbrukets miljøgoder» og videre «Tilpassning til mer kretsløpsbasert produksjon er en sentral strategi i dette arbeidet. Kretsløpsbasert produksjon innebærer at tap av næringsstoffer fra jordbruksproduksjonen skal reduseres, og at tilførsel av miljøskadelige stoffer til produksjonskjeden skal minimeres.»

Landbruksdepartementet og Miljøverndepartementet har systematisk rapportering av de resultater som oppnås gjennom miljøarbeidet i landbruket. Resultatene fra arbeidet dokumenteres i to årlige rapporter, en fra Statistisk sentralbyrå (SSB) og en fra Miljøverndepartementet/Landbruksdepartementet. I Resultatkontrollen er det nyttet følgende indikatorer:

- jordarbeiding/erosjon
- gjødselbruk
- plantevernmidler
- landbruksplast
- kulturlandskap

Budsjettnemndas resultatkontroll for miljø- og ressursvern bygger på disse to rapportene samt Totalkalkylen for jordbruket fra Budsjettnemnda.

5.1 Jordarbeiding, erosjon og intensitet

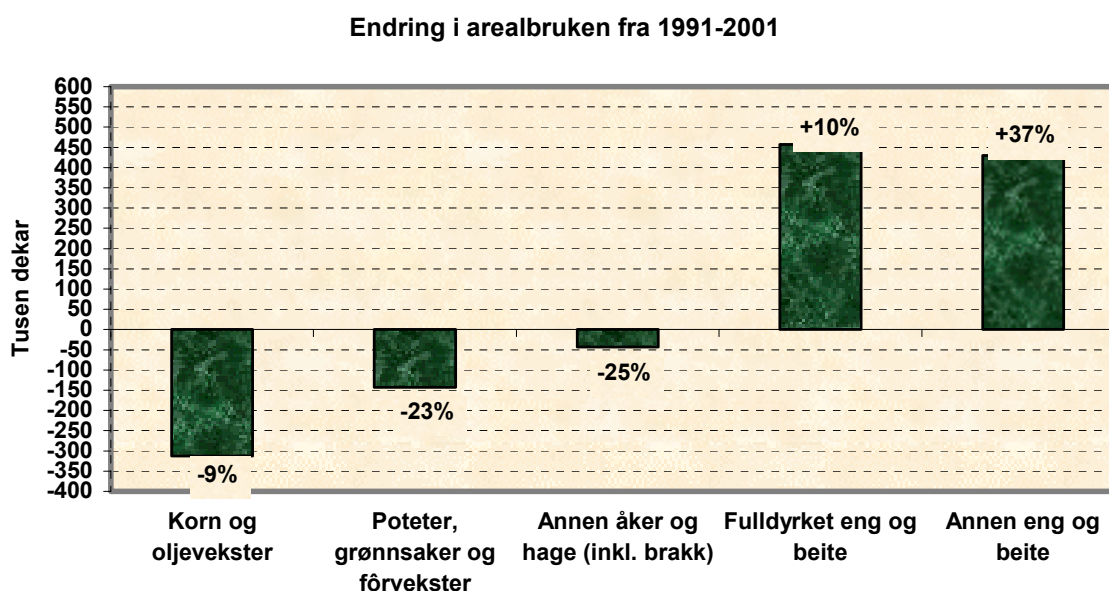
Sentralt for å redusere avrenning og erosjon fra jordbruksarealene, er å nytte en praksis ved jordarbeiding som minsker risikoen for avrenning/erosjon fra arealene. Det er åpenåkerarealet som er særlig utsatt for avrenning/erosjon. Andelen åpenåkerareal (inkludert hage) økte fram til 1990-tallet, men har siden gått noe ned, slik det går fram av tabell 5.1 og figur 5.1.

Tabell 5.1 Utviklingen i åpenåker- og kornarealet 1960–99

	1960	1970	1980	1990	2000	2001	2002*
Åpenåkerareal i % av fulldyrket areal	42	45,5	49,0	50,6	44,9	44,9	44,2
Kornareal i % av åpenåkerareal		70,5	78,6	81,0	84,4	84,7	86,2

*Foreløpige tall

Kilde: BFJ. Totalkalkylen for jordbruket 2003 og SSB

Figur 5.1 Endring i arealbruken fra 1991–2001

Nedgangen i andelen av åpenåkerareal av fulldyrket areal fra 1990 henger sammen med at det fulldyrkede arealet har økt samtidig som det har vært en viss nedgang i kornarealet. Økningen i fulldyrket areal skyldes økt engareal.

Jordarbeiding som utføres om høsten, for eksempel pløying, eksponerer erosjonsutsatte arealer for avrenning (erosjon). Et viktig tiltak for å redusere avrenning/erosjon er derfor å få utført mer av jordarbeidingen i åpenåkerarealet, hovedsakelig korn, om våren istedenfor om høsten. Økt andel av jordarbeiding om våren vil imidlertid kunne forskyve såtidspunktet, og dermed ha avlingsmessige konsekvenser. For å kompensere for de

økonomiske konsekvensene av en avlingsnedgang og stimulere til redusert jordarbeiding om høsten, er det innført tilskudd til brukere som ikke høstarbeider erosjonsutsatte korn- og oljevekstarealer.

Det gis også tilskudd til tilsåing med fangvekster og til grasdekte vannveier på åpenåkerareal. Arealet som ligger til grunn for utbetalt tilskudd til endret jordarbeiding, har økt de siste årene etter å ha vært på et nivå litt i overkant av 1 mill. dekar tidligere år. Arealet i 2000/01 var på 1,37 mill. dekar. Fra 1995 ble det innført differensierte satser slik at de mest erosjonsutsatte arealene fikk høyest sats med avtrapping for mindre erosjonsutsatte arealer.

Tabell 5.2 viser utviklingen i kornarealet i landet fordelt etter jordarbeidingsmetode, samt høstsådd kornareal. Kornarealet som pløyes om høsten gikk klart ned tidlig på 90-tallet, lå på et relativt stabilt nivå i noen år, og viser pånytt en synkende tendens fra 2000. Åkerareal i stubb regnes å ha en reduserende, det vil si positiv effekt på arealavrenningen. Dyrking av høstkorn, som regnes for å være mer positivt med hensyn til arealavrenningen enn høstpløying, lå på et noe høyere nivå på slutten av nittitallet, men falt igjen i 2000/01. Det økte omfanget av høstkorndyrking var særlig begrunnet i økonomien i dyrkingen, men den vil være avhengig av værforholdene det enkelte år. Dette kan forklare nedgangen i 2000/01-sesongen, da store arealer med høstkorn måtte såes om på våren på grunn av vanskelig overvintring.

SSBs resultatkontroll gir også tilsvarende oppgaver for det som benevnes for sårbart område for nitrogen (N) og fosfor (P). Med «sårbart område» menes områder eller arealer som er sårbare for avrenning av næringsalter (N og P) i forhold til Nordsjø-avtalene. Nordsjø-avtalene er flere avtaler om blant annet reduksjoner av avrenning av næringsalter til Nordsjøen for land som grenser til Nordsjøen. Sårbart område for fosfor er de landarealer som drenerer til kyststrekningen svenskegrensa til Lindesnes. Sårbart området for nitrogen er noe mer avgrenset i forhold området for fosfor. Resultatkontroll jordbruk 2000 (SSB) gir ellers nærmere beskrivelse av landområdene som berøres.

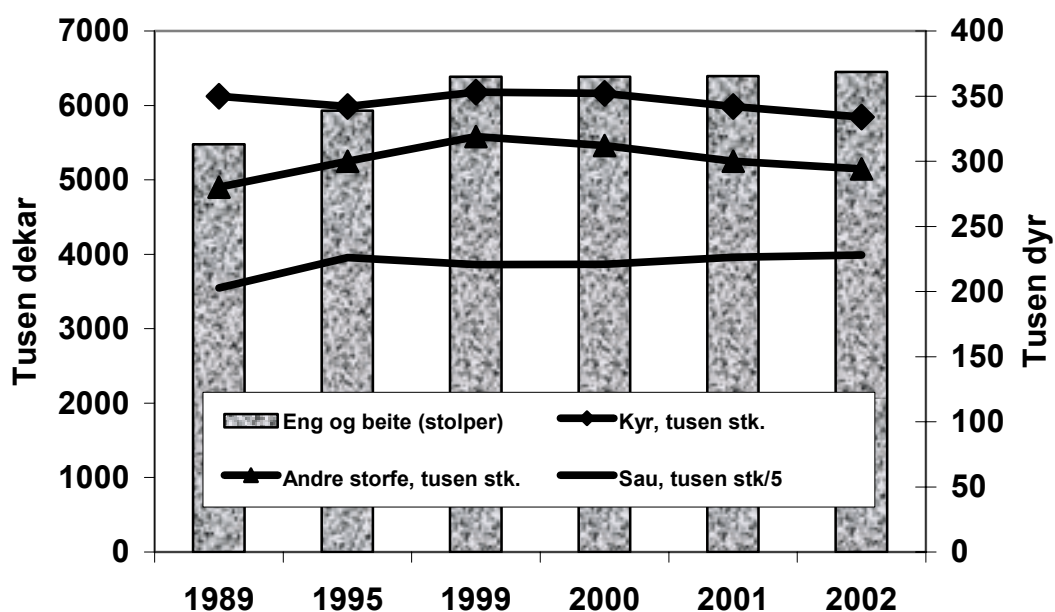
Siden mesteparten av kornarealene er lokalisert i de sårbare områdene for avrenning av N og P, er også fordelingen av areal etter jordarbeidingsmetode i disse områdene omtrent tilsvarende som på landsnivå. Tall for sårbare områder er gitt i Resultatkontrollen 2002.

Tabell 5.2 Korn- og oljevekstareal i alt. Høstsådd areal og kornareal etter jordarbeidingsmetode for landet totalt. 1000 dekar og prosent

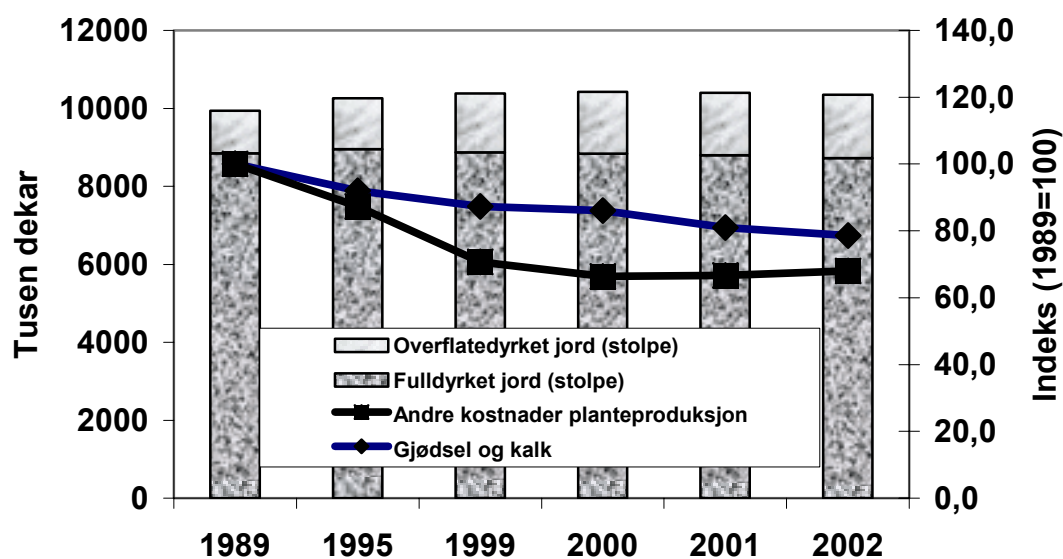
	1989/90	1990/91	1996/97	1997/98	1999/00	2000/01
Korn og oljevekster i alt	3 650	3 880	3 364	3 404	3 342	3 344
herav høstsådd, prosent	3	4	7	11	8	4
Areal etter jordarbeidingsmetode i prosent:						
Høstpløyd	82	78	57	57	54	45
All jordarb. om våren			39	36	40	50
Annen jordarbeiding vår/høst	18	22	4	7	6	5

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Resultatkontroll jordbruk 2002

Figur 5.2 viser utviklingen i antall grovfôrdyr sammen med utviklingen i grovfôrareal og figur 5.3. viser volumendring av innsatsfaktorer sammen med arealutviklingen. Figurene indikerer at det de siste årene er en tendens til ekstensivering av arealbruken.

Figur 5.2 Utviklingen i eng-/beiteareal og grovfôrdyr

Figur 5.3 Utvikling i areal og volumendringer av innsatsfaktorer

5.2 Gjødselforbruk

Riktig gjødsling, det vil si samsvar mellom næringstilførsel og næringsopptak, er viktig for å unngå avrenning av næringsalter. Riktigere gjødsling skjer ved forbedrede gjødseltyper, gjødselplanlegging og rett valg av spredetidspunkt. Det er innført krav om gjødselplan i forbindelse med areal- og kulturlandskapstilskudd.

Tabell 5.3 Kunstgjødsel og kalk i millioner kg og kg per dekar jordbruksareal

	1985	1990	1999	2000	2001	2002*
Kunstgjødsel:						
Totalt, mill. kg	590	538	513	521	481	479
Kg/daa jordbruksareal	60,2	53,9	49,4	50	46,3	46,3
Kalk:						
Totalt, mill. kg	340	488	275	226	238	244
Kg/daa jordbruksareal	40,8	48,9	26,5	21,7	22,9	23,6

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

Forbruket av kunstgjødsel per dekar var 20 prosent lavere i 2002 enn i 1985. Dette skyldes redusert fosförgjødsling og at det gjennomgående brukes gjødseltyper med større nitrogeninnhold. N-forbindelsen i de fleste gjødselslag har en forsurende virkning på jordsmonnet. Grovt regnet trengs 1 kg kalk, tilsvarende 2 kg kalksteinsmel, for å nøytralisere virkningen av 1 kg N i fullgjødsel. Tilførselen av kalk, gjennomsnittet av alle kalkslag, var nær 23 kg/dekar i 2000, jfr. tabell 5.3. Det tilsvarer omtrent mengden som trengs for å nøytralisere N tilført via fullgjødsel. For å opprettholde pH-nivået i vanlig jord trengs imidlertid 50–100 kg kalksteinsmel per dekar. Dette skyldes effekten av den generelle forsuringen. Kalkingsbehovet varierer ellers mye landet over og er foruten selve gjødslingen avhengig av jordart, klima og vekster.

Tabell 5.4 viser samlet gjødselmengde nitrogen og fosfor fra handels- og husdyrgjødsel. For husdyrgjødsel er det effektivt N, det vil si lettløselige N-forbindelser, det er gitt oppgaver over. Gjødselvirkningen av effektivt N i husdyrgjødsel kan i prinsippet direkte sammenlignes med tilsvarende mengde av nitrogen i handelsgjødsel.

Tabell 5.4 Tilførsel av samlet gjødselmengde effektivt N og P fra handels- og husdyrgjødsel for landet totalt. Millioner kg

	1989/90	1990/91	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00
Effektiv nitrogen:						
Handelsgjødse	96 502	99 826	100 497	99 749	99 021	98 100
Husdyrgjødsel	33 978	34 679	36 132	36 191	36 674	36 977
<i>I alt</i>	<i>130 481</i>	<i>134 507</i>	<i>136 630</i>	<i>135 940</i>	<i>135 694</i>	<i>135 077</i>
Fosfor:						
Handelsgjødse	17 759	17 569	14 191	14 045	13 823	13 663
Husdyrgjødsel	11 723	11 971	12 500	12 490	12 592	12 741
<i>I alt</i>	<i>29 483</i>	<i>29 541</i>	<i>26 691</i>	<i>26 535</i>	<i>26 416</i>	<i>26 404</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Resultatkontroll jordbruk 2002

Tilførselen av effektiv nitrogen i alt viser en økning fram til midten av 90-tallet for deretter å avta noe. Fordelingen av nitrogen mellom handels- og husdyrgjødsel viser mindre endringer. Tilførselen av fosfor er svakt nedadgående etter en klar reduksjon tidlig på 90-tallet. Det er lavere tilførsel i fosfor fra handelsgjødse som har bidratt til nedgangen.

Tabell 5.5 viser mengder av nitrogen og fosfor per dekar, tilført som handelsgjødse på korn- og oljevekstareal og engareal ifølge SSBs resultatkontroll.

Tabell 5.5 Tilførsel av N og P i handelsgjødse på areal med korn og oljevekster og fulldyrket eng for landet totalt. Kg per daa

	1989/90	1990/91	1996/97	1997/98	1998/99	1999/00
Kg nitrogen:						
Korn og oljevekster	10,6	10,7	11,2	11,2	11,0	11,0
Fulldyrket eng	13,7	13,7	13,7	13,7	13,5	13,6
Kg fosfor:						
Korn og oljevekster	2,2	2,1	2,0	2,0	2,0	2,0
Fulldyrket eng	2,3	2,2	1,7	1,7	1,6	1,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Resultatkontroll 2002

Tilførselen av nitrogen til korn ligger litt høyere enn tidlig på 90-tallet. For eng er tilførselen omtrent uendret. Fosforgjødslinga ligger på et lavere nivå enn tidlig på 90-tallet både for korn og eng, men med størst reduksjon for eng. Det er liten forskjell mellom tilførselstallene for landet totalt og i de «sårbare områdene». Tilførselstall for sårbare områder er gitt i tidligere utgaver av Resultatkontrollen.

Mest mulig spredning av gjødsla i vekstsesongen er viktig for en bedre utnyttelse av næringssaltene. Samtidig reduseres risikoen for avrenning. I kornproduksjonen er våronna det dominerende tidspunkt for gjødsling. Delt

gjødsling, gjødsling både i våronn og seinere i vekstperioden, er stort sett aktuelt kun ved dyrking av mathvete. Arealet med delt gjødsling i kornproduksjonen er dermed avhengig av omfanget av hvetedyrkingen, hvor delt gjødsling er betinget av økonomien i dyrkingen.

Tabellen under viser tidspunkt for spredning av husdyrgjødsel. Spredning i vekstsesongen er, som tidligere nevnt, det mest gunstige sett fra et avrennings-synspunkt.

Tabell 5.6 Spredetidspunkt for husdyrgjødsel for landet totalt. Prosent av areal. 2000.

	Eng og beite	Åpen åker
Spredd om våren i %	53,9	66,6
Spredd om sommeren i %	39,8	12,6
Spredd om høsten i %	6,3	20,8

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Lagring og bruk av husdyrgjødsel (Rapport 2001/39).

5.3 Plantevernmidler

Forsvarlig handtering og bruk av plantevernmidler har betydning både for den enkelte bruker, brukerens nærmiljø og for å unngå rester i mat og fôr. Forhold vedrørende plantevernmidler er regulert i Lov om plantevernmiddel m.v. (av 05.04.1963 nr. 9) med tilhørende forskrifter. Landbrukstilsynet er ansvarlig godkjenningmyndighet for plantevernmidler i Norge. Før et middel tillates brukt, underlegges det en grundig faglig vurdering i forhold til helse- og miljørisiko. Det kreves også dokumentert at nye midler er like gode eller bedre enn allerede godkjente preparater eller metoder. Dette kravet til dokumentert behov begrenser antall preparater. Alle godkjenningssaker forelegges Rådet for plantevernmidler og Landbrukstilsynet. Godkjenning er gyldig i fem år, men kan vurderes.

Det kreves autorisasjon for omsetning og yrkesmessig bruk av plantevernmidler. Autorisasjon gis for 10 år etter gjennomgått obligatorisk kurs og bestått prøve. Kravet gjelder for bruk av preparater i jordbruket, og beviset må framlegges ved kjøp. Landbrukstilsynet administrerer ordningen. (Instruks av 01.03.1992 etter Forskrift om plantevernmidler av 07.02.1992).

Forskrift om plantevernmidler setter krav om at det ved yrkesmessig bruk skal føres sprøytejournal. Også dersom sprøytearbeidet utføres av andre, plikter gårdbrukeren å føre sprøytejournal for sine arealer.

Det har vært en frivillig ordning med funksjonstesting av spredeutstyr. Funksjonstesting er gjort obligatorisk med revidert forskrift om plantevernmidler av 01.01.2001 med en overgangsperiode på fem år.

Nedenfor er forbruket av plantevernmidler i landbruket angitt i mill. kr sammen med omsatt mengde virksomt stoff i plantevernmidler. Tallene for omsatt mengde virksomt stoff gjelder solgt fra grossist. Noe av dette vil gå til sektorer utenom jordbruket. Mengden av virksomt stoff er ikke direkte sammenlignbar fra ett år til et annet. Det skyldes at det er stadig utskifting av

preparater med ulik konsentrasjon og virkningsgrad. Både tallene for kostnadene og forbruket av virksomt stoff øker fra 1999/2000 og fram mot 2002. Dette skyldes nok at det avgiftene på plantevernmidler ble økt i 1999 og 2000 og at produsentene hadde hamstret på forhånd. I tillegg var værforholdene høsten 2002 gunstige for å bekjempe kveke.

Tabell 5.7 Forbruk av plantevernmidler i millioner 2000 kr og omsatt mengde virksomt stoff

	1985	1990	1999	2000	2001	2002*
Millioner kr ¹⁾	283,0	264,0	188,4	177,8	125,8	219,6
Omsatt mengde virksomt stoff, 1000 kg ²⁾						
Ugrasmidler	1 236,2	965,1	448,7	283,4	377,2	632,2
Soppmidler	138,4	1 53,0	219,0	53,1	118,6	148,7
Skadedyrmidler	38,7	19,0	24,7	10,7	9,8	11,0
Andre midler	116,1	46,4	103,9	33,0	13,1	26,6
Totalt, 1000 kg²⁾	1 529,3	1 183,5	796,3	380,2	518,7	818,5

1) Verdi av plantevernmidler brukt i jordbruket omregnet til 2000-kroner

2) Total grossistomsetning

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2001 og Statens landbrukstilsyn

Statens næringsmiddeltilsyn (SNT) forvalter Næringsmiddeloven (Lov om tilsyn med næringsmidler mv. av 19.05.1933 nr. 3) og har som oppgave å utforme regelverk, samordne tilsynet og iverksette kartleggings- og overvåkingsprosjekter. SNT foretar jevnlig undersøkelser av plantevernrester i vegetabiliske matvarer. Overvåkningsprogrammet har de senere årene omfattet om lag 3 000 stikkprøver av ulike slag frisk frukt, grønnsaker og poteter. SNT undersøkte i 2001 for 178 plantevernmidler og det ble påvist rester av 24 ulike stoffer i de norske produktene og 60 forskjellige plantevernmidler i de importerte prøvene. Resultatene framgår av Tabell 5.8

Tabell 5.8 Antall prøver av frukt, grønnsaker og poteter analysert for rester av plantevernmidler og prosentandel med rester. 1999-2001

	1999	2000	2001
Alle matvarer			
Antall prøver	2 792	2 709	2 196
Uten påviste rester	66,3	64,1	63,9
Rester under grenseverdien	31,9	33,4	31,5
Rester over grenseverdien	1,8	2,5	4,9
Norske matvarer			
Antall prøver	1 225	1 157	888
Uten påviste rester	82,0	81,0	81,9
Rester under grenseverdien	16,7	17,7	17,0
Rester over grenseverdien	1,2	1,2	1,1
Importerte matvarer			
Antall prøver	1 567	1 552	1 308
Uten påviste rester	54,1	52,1	51,1
Rester under grenseverdien	43,7	44,5	42,0
Rester over grenseverdien	2,2	3,5	6,8

Kilde: SNT

I tillegg til dette er SNT i gang med å analysere partier av matkorn. Resultatene fra disse analysene i 2001 er gjengitt i tabellen under. Det ble brukt en analysemetode som kan påvise rester av totalt 50 plantevernmidler.

Tabell 5.9 Antall prøver av korn analysert for rester av plantevernmidler og prosentandel med rester. 2001.

	Alle matvarer	Norske matvarer	Importerte matvarer
Antall prøver	105	37	68
Uten påviste rester	41,9	40,5	42,6
Rester under grenseverdien	58,1	59,5	57,4
Rester over grenseverdien	0	0	0

Kilde: SNT

Ved fastsetting av grenseverdier tas det hensyn til en effektiv bekjempelse av aktuelle skadegjørere. Tilsiktet bekjempelse gir ofte så lave rester at grenseverdiene kan settes langt lavere enn det som er påkrevd i forhold til stoffenes toksikologiske egenskaper. Grenseverdiene settes imidlertid aldri høyere enn det som er toksikologisk akseptabelt. Grenseverdiene er etter EØS-avtalen harmonisert med EUs direktiver. SNTs rapport for 1999 konkluderer med at restnivået av plantevernmidler i vegetabiler anses å representere liten helserisiko.

Fra 1988 har det i regi av SNT har det vært et nasjonalt overvåkingsprogram for rester av legemidler, hormoner og andre forurensende stoffer i animalske næringsmidler. Det er tilsvarende programmer i alle EU-land. Inntil undersøkelsen i 2001 var det ikke påvist rester over grenseverdiene for legemidler, plantevernmidler eller PBC og heller ikke rester av vekstfremmende midler. I 2001 var det ett unntak hvor det ble registrert 2 ulike plantevernmidler i melk som var over grenseverdien. Det er tilsvarende program for importerte animalske næringsmidler hvor det ikke ble påvist rester av antibiotika eller vekstfremmende midler.¹⁹

Det er fastsatt en generell og meget lav grenseverdi for rester av plantevernmidler i drikkevann fra offentlige vannverk. Næringsmiddeltilsynet har fra 1998 til 2000 undersøkt offentlige vannverk valgt ut i områder med intensivt jordbruk eller annen virksomhet med bruk av plantevernmidler i nedslagsfeltet. Det er påvist i alt 6 ulike plantevernmidler i disse prøvene. Alle, unntatt én prøve, viste at innholdet av plantevernmidler lå langt under grenseverdiene²⁰.

Norsk natur og klima gjør at vi kan klare oss med færre stoffer og færre behandlinger enn mange andre land. SNT angir at det på verdensbasis er ca. 500 stoffer i bruk, mens det i Norge er godkjent 120 plantevernmidler.

5.4 Innsamling av landbruksplast

Landbruket er en stor forbruker av ulike plastprodukter, først og fremst i form av emballasje. Plastretur A/S har ifølge SSBs resultatkontroll jordbruk 1999 fått i oppgave å utvikle og organisere innsamling og gjenvinning av plastemballasje i Norge. Forbruket av landbruksplast ble beregnet til omtrent 6 500 tonn årlig fram til og med 2001. Fra 2002 regner Plastretur A/S med at det blir generert 8 300 tonn plast, selv om det er vanskelig å si noe eksakt om utviklingen på dette området. Innsamlet mengde landbruksplast har økt fra i underkant av 2500 tonn i 1995 til ca. 6 000 tonn i 2000 og 5 100 tonn i 2001. Nedgangen i innsamlet mengde fra 2000 til 2001 skyldes i hovedsak lagerøkning og manglende pressekapasitet hos innsamlerne.

5.5 Kulturlandskapet og bruken av arealene

Jordbrukets kulturlandskap preger en stor del av landskapet utenfor befolkningskonsentrasjonene og industriområdene og utgjør en vesentlig del av våre felles omgivelser. Jordbruket er forskjellige i ulike områder og endrer seg over tid. Det gir sammen med variasjon i naturgitte forhold et kulturlandskap med regionale særpreg og som er i forandring. St.meld. nr. 24

¹⁹ SNTs hjemmesider: <http://www.snt.no/dokumentasjon/maten/2002/legemidler.htm>, dato 27. mars 2003.

²⁰SNT-rapport 3 - 2002

(2000–2001) Regjeringens miljøvernpolitikk og rikets miljøtilstand, sier om kulturlandskapet:

«Kulturlandskap er landskap som er formet av menneskers bruk og ressursutnyttning. Landbrukets kulturlandskap kan inneholde store biologiske og kulturhistoriske verdier og er derfor viktig for å forstå bruken av naturen gjennom tidene. Utviklingen etter siste verdenskrig har imidlertid ført til store landskapsendringer som følge av endrede produksjonsmåter i primærnæringene og nedbygging av areal. Et helhetlig og levende kulturlandskap sikres best gjennom aktiv landbruksdrift der en vedlikeholder kulturminner, biologisk mangfold og rekreasjonsmuligheter. Mange av de truede artene i dag er avhengig av tradisjonell landbruksdrift. For eksempel er det lysåpne landskapet med en rekke kulturskapte og kulturpåvirkete naturtyper i sterk tilbakegang.»

Det legges videre vekt på samspill mellom aktiv drift og målrettet skjøtsel.

Beitedyr på utmarksbeite er en sentral faktor for å bevare særpreget i jordbrukets kulturlandskap. SSB har, basert på tall fra Statens landbruksforvaltning samlet en statistikk over beitedyr på utmarksbeite.

Tabell 5.10 Beitedyr på utmarksbeite

	Beitedyr i alt	Storfe	Sau og lam	Geit og kje	Hester > 1 år
1985	2 800 000	432 600	2 266 900	92 400	8 200
1990	2 419 400	276 700	2 048 400	87 300	7 000
1995	2 581 300	245 400	2 225 100	81 300	6 300
1996	2 565 100	243 700	2 235 100	79 900	6 400
1997	2 470 900	248 600	2 138 300	77 700	6 300
1998	2 419 200	243 200	2 095 200	74 700	6 200
1999	2 315 600	236 500	2 000 700	71 900	6 600
2000	2 316 600	227 400	2 013 600	69 400	6 200
2001	2 313 900	221 200	2 020 200	66 600	5 900

Kilde: Statistisk sentralbyrå (Resultatkontroll jordbruk 2002) og Statens landbruksforvaltning.

Vi ser en jevnt fallende trend for antall dyr på utmarksbeite siden 1995. Dette gjelder alle dyreslag. I perioden fra 1985 til 2001 er antallet dyr på utmarksbeite redusert med 17,4%.

Stølsdrift har vært en tradisjon i store deler av landet, og aktiv seterdrift er fremdeles vanlig i flere områder. Tabell 2.15 nedenfor viser at de fire siste årene er det en tendens til reduksjon i antall bruksenheter med seterdrift. Andelen med fellesdrift var 45 prosent i 2001.

Tabell 5.11 Antall driftsenheter med setre og andelen med fellesdrift

	1995	1998	1999	2000	2001
Totalt antall driftsenheter med setre	2 608	2 807	2 721	2 620	2 339
Antall med seterdrift alene	1 618	1 552	1 466	1 403	1 284
Antall med 2 eller flere sammen om seterdrift	990	1 255	1 255	1 217	1 055
Andel, %	38	45	46	46	45

Kilde: Statens landbruksforvaltning. Søknad om produksjonstilskudd

5.6 Rovdyrskader på sau

I St.meld. nr. 19 (1999–2000) heter det: «Stortinget har lagt til grunn en todelt målsetting om at det skal sikres levedyktige bestander av alle de fire store rovviltartene i Norge og at det samtidig skal opprettholdes et aktivt jordbruk med muligheter til å utnytte beiteressurser i utmarka med sau og rein.» Det heter videre at «Når målene om levedyktige rovviltbestander er nådd, vil vekst og utbredelse av bestanden bli regulert». Skog, våtmark og kulturlandskap har det største antallet rødlistearter. Alle de fire store rovdyrene står på rødlista.

Det er sau og sauenæringa som i størst grad kommer i konflikt med rovdyr og blir utsatt for predasjon. Tabell 5.12 viser antall som det ble gitt erstatning for fra 1995 til 2002. Det er jerv og gaupe som har gitt opphav til flest rovdyrerstatninger av bufe. Direktoratet for naturforvaltning betaler ut erstatning for rovdyrskader. Utbetalingene er også vist i tabellen nedenfor og gjelder alt bufe.

Tabell 5.12 Antall tapte sau og lam det er gitt erstatning og utbetalte erstatninger for rovdyrskader på bufe

	1995	1997	1999	2000	2001	2002
Gaupe	7 943	9 075	9 300	8 347	7 425	6 186
Jerv	5 928	8 305	12 991	13 285	13 624	13 501
Bjørn	1 821	3 164	3 125	3 638	3 060	3 140
Ulv	56	474	622	837	828	1 852
Kongeørn	412	736	1 041	1 201	894	702
Uspesifisert rovvilt	3 375	5 030	5 961	4 815	4 293	6 243
Totalt antall sau og lam erstattet	19 535	26 784	33 040	32 123	30 124	31 624
Erstatning alt bufe, 1000 kr	27 069	35 514	48 206	48 037	43 065	44 767

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning

Tabell 5.13 viser den geografiske fordelingen av sau drept av fredet rovvilt i beitesesongen og erstatningene. Andre dyr enn sau utgjør mindre enn 1 prosent og er ikke med i oversikten.

Det er Hedmark, Nordland og Troms som får relativt størst andel av erstatningene. Fylkene Oppland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Nordland er de som slipper flest sau på utmarksbeite. Tapsprosenten av lam er høy i Nord-Norge, Trøndelag, Møre og Romsdal og i Hedmark. Nordland og Hedmark har både et stort antall sau på beite og en høy tapsprosent. Begge fylkene har også bestander av alle de fire store rovdyra. Det er prøvd en rekke forebyggende tiltak der erfaringene til nå er begrenset. Konklusjonen så langt, er at en bør satse sterkere på tiltak som skiller bufe og rovdyr i tid og rom. Dette er behandlet nærmere i Resultatkontrollen 2001.

Tabell 5.13 Tap av sau og lam på beite. Erstatningsbeløp for sau og lam tatt av rovdyr

	Erstattet		Erstatning i		Erstatning i	
	sau og lam		1000 kroner		% av landet	
	2001	2002*	2001	2002*	2001	2002*
Østfold	-	187		253	-	0,6
Akershus	318	393	424	540	1,0	1,2
Hedmark	6 973	8 151	10 308	12 100	23,9	27,0
Oppland	5 611	5 920	7 351	7 726	17,0	17,3
Buskerud	1 120	1 252	1 377	1 485	3,2	3,3
Vestfold	29	42	34	51	0,1	0,1
Telemark	593	531	787	668	1,8	1,5
Østlandet	14644	16476	20281	22 823	47,0	51,0
Aust-Agder	94	313	125	403	0,3	0,9
Vest-Agder	145	630	202	833	0,5	1,9
Rogaland	34	53	42	72	0,1	0,2
Agder og Rogaland	273	996	369	1 308	0,9	2,9
Hordaland	98	110	130	128	0,3	0,3
Sogn og Fjordane	974	971	1419	1 240	3,3	2,8
Møre og Romsdal	1283	917	1 728	1 169	4,0	2,6
Vestlandet	2355	1998	3277	2 538	7,6	5,7
Sør-Trøndelag	3 187	2 672	4 498	3 867	10,4	8,6
Nord-Trøndelag	2 031	1 613	3 392	2 505	7,9	5,6
Trøndelag	5 218	4 285	7 890	6 372	18,3	14,2
Nordland	2 910	3 534	4 340	5 160	10,3	11,5
Troms	3 806	3 711	5 829	5 565	13,5	12,4
Finnmark	685	624	1079	1 001	2,5	2,2
Nord-Norge	7 401	7 869	11 248	11 726	26,3	26,2
Hele landet	29 891	31 624	43 065	44 767	100,0	100,0

* Foreløpige tall

Kilde: Direktoratet for naturforvaltning

6 INNTEKTER, ØKONOMISKE FORHOLD OG LEVEKÅR

6.1 Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for Totalkalkylens normaliserte regnskaper

I tabell 6.1 er utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital ifølge totalkalkylens normaliserte regnskaper angitt. I disse er det forutsatt normalårsavlinger. Samtidig er også de registrerte regnskapstallene tatt med. Det er normaliserte regnskaper som legges til grunn i jordbruksforhandlingene.

Tabell 6.1 Vederlag til arbeid og egenkapital i følge normaliserte og registrerte regnskaper. Kr/årsverk. Løpende kroner, avrundet.

	1989	1990	1999	2001	2002*
Normaliserte regnskaper:					
Nivå	105 000	110 300	138 500	136 800	140 000
Endring fra foregående år		5 300	-3 900	-12 500	3 200
Registrerte regnskaper:					
Nivå	101 700	117 100	136 300	136 200	138 000
Endring fra foregående år	12 700	15 300	-6 600	-13 700	1 800

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

Hovedårsaker til forskjeller mellom normaliserte og registrerte regnskaper er:

- Forskjellige inntekter for planteproduksjoner, da registrerte regnskaper bygger på registrerte avlingstall, mens normalårsavlingstall legges til grunn for normaliserte regnskaper.
- For grøntsektoren normaliseres dessuten arealer og priser (3 års glidende gjennomsnitt) i normaliserte regnskaper, mens det er de registrerte tallene for de enkelte år som nyttes i registrerte regnskaper.

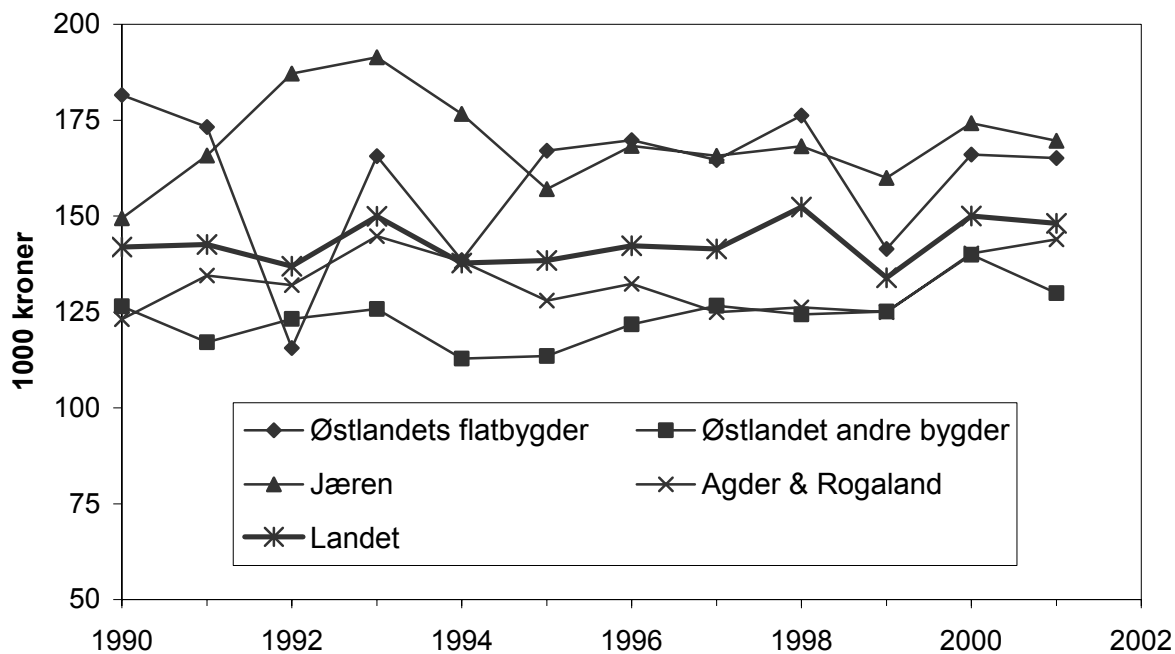
6.2 Utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital for de enkelte områdene, driftsformene og størrelsesgruppene

Dette kapitlet bygger på Driftsgranskingene som er en regnskapsundersøkelse for nær 1000 driftsenheter «der en vesentlig del av inntektene kommer fra bruket». Driftsgranskingene dekker hele landet og grupperer driftsenhetene etter område, produksjon og størrelsesgrupper.

6.2.1 Inntekt etter område

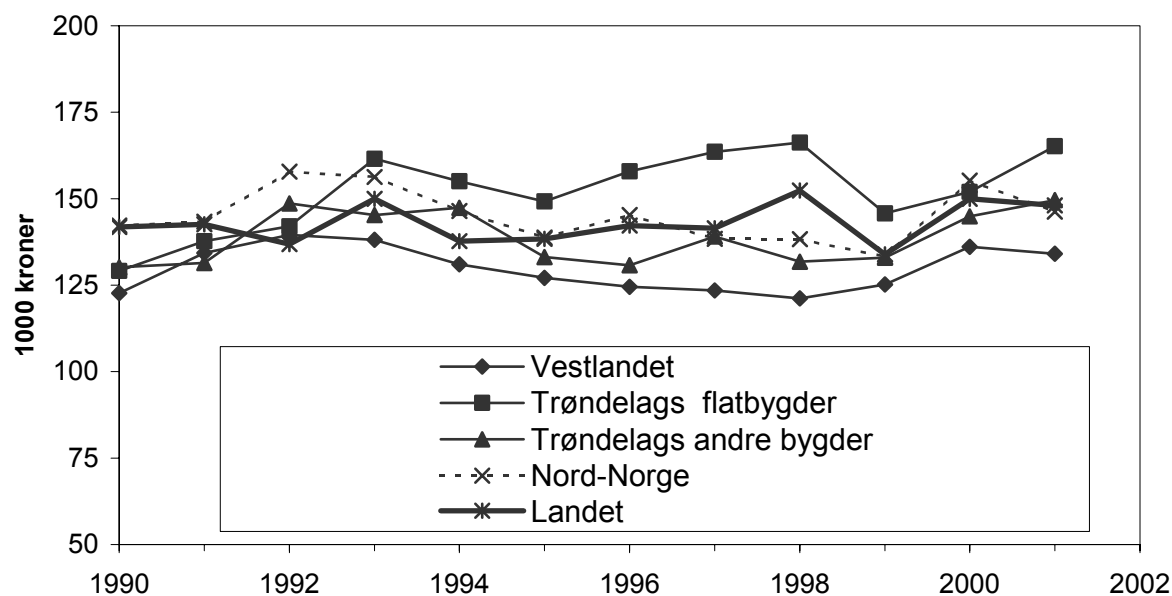
Figur 6.1a viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for driftsenheter i de sørlige og østlige delene av landet slik det går fram av Driftsgranskingene. I figuren ligger det også inne en linje for hele landet. Driftsenheter på Jæren har i mange år hatt resultat som ligger over de andre landsdelene. Driftsenheter på Østlandets flatbygder har i gode kornår bedre resultat enn driftsenhetene på Jæren. Resultatet for driftsenheter i Østlandets «andre bygder» ligger ofte lavest i undersøkelsen.

Figur 6.1b viser utviklingen i vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for driftsenheter i det vestlig, midtre og nordlige Norge. I likhet med figur 6.1a har også denne med linje for hele landet. I disse landsdelene dominerer grovfôrbaserte produksjoner, og variasjonene mellom år er ikke så store. Driftsenheter i Trøndelags flatbygder har mange år et resultat som ligger godt over landsgjennomsnittet, mens driftsenheter på Vestlandet enkelte år har det svakeste resultatet i undersøkelsen.

Figur 6.1a Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for områder i det østlige og sørlige Norge. Nominelle kroner

Kilde: NILF. Driftsgranskingene

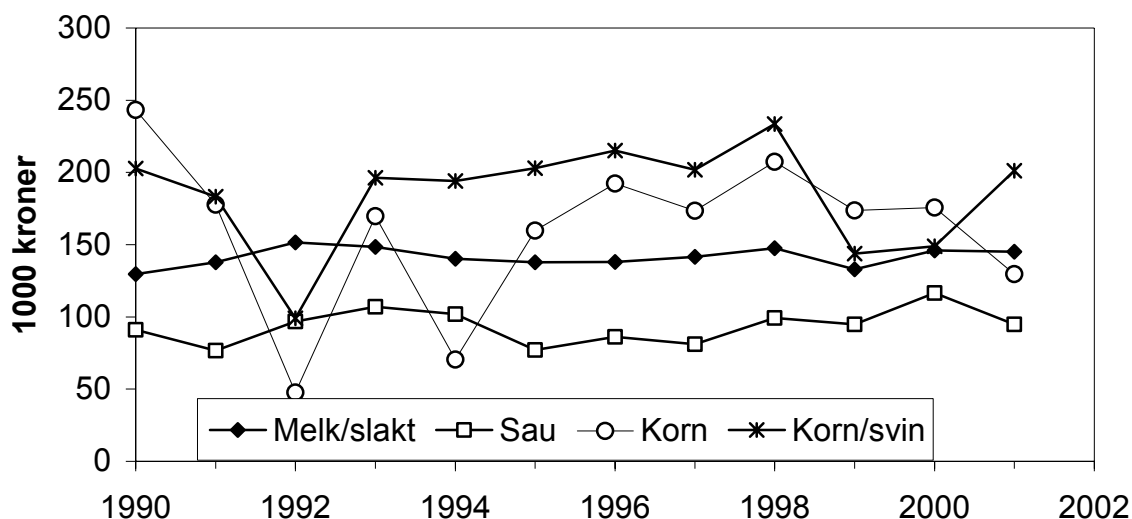

Figur 6.1b Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for områder i Vest-Norge, Midt-Norge og Nord-Norge. Nominelle kroner

Kilde: NILF. Driftsgranskingene

6.2.2 Inntekt etter produksjon

Figur 6.2 viser utvikling i vederlag til arbeid og egenkapital siste 11 år for en del utvalgte driftsformer i Driftsgranskingene. Driftsformer med korn varierer mye med de meteorologiske forholdene, mens grovfôrbaserte produksjoner har mye mindre variasjoner.

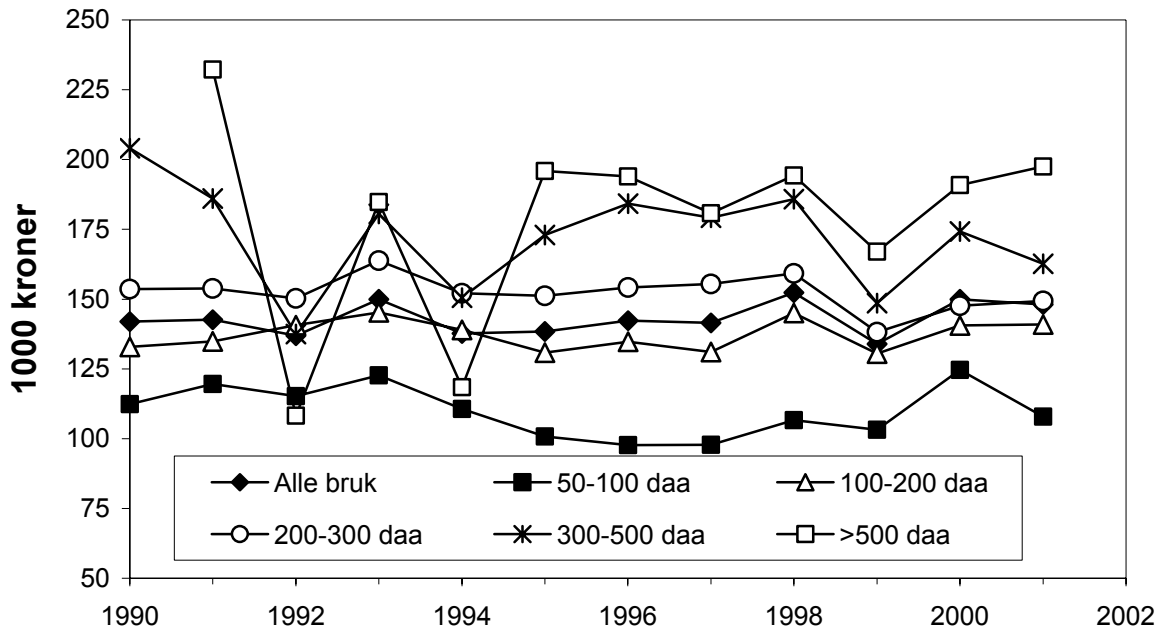
Figur 6.2 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for utvalgte produksjoner. Nominelle kroner

Kilde : NILF. Driftsgranskingene

6.2.3 Inntekt etter bruksstørrelse

Figur 6.3 viser endringen fra år til år i vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for forskjellige arealgrupper i Driftsgranskingene.

Gruppene over 300 dekar har større årlig variasjon enn de mindre brukene. Gruppen med de største brukene har få bruk og er mer utsatt for tilfeldig variasjon enn de andre gruppene, samtidig som store bruk i gjennomsnitt har forholdsvis stort kornareal. Årsvariasjonen på inntektskurven for gruppene over 300 dekar har ganske godt samsvar med årsvariasjonen i kornavlingene. De minste brukene har nesten uten unntak lavest vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk.

Figur 6.3 Vederlag til arbeid og egenkapital per årsverk for arealgrupper. Nominelle kroner

Kilde: NILF. Driftsgranskingene

6.3 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske

Dette kapitlet tar opp bøndernes inntekter fra primærnæringene, jordbruk, skogbruk og fiske. Pensjonsgivende næringsinntekt, eller personinntekt, er den del av næringsinntekta som er igjen etter at den innsatte kapitalen har fått dekning. Det er personinntekt som er grunnlag for beregning av pensjon og sykepenger. Skatten som beregnes av personinntekt, vil være høyere enn av en like stor kapitalinntekt. Kapitalavkastningsraten var 16 prosent de to første årene med delingsmodellen. Siden har raten blitt gradvis redusert, og de siste årene har det vært valgfri kapitalavkastningsrate mellom 0 prosent og henholdsvis 12, 11 og 11 prosent for 1997, 1998 og 1999.

Tabellene 6.2 til 6.8 viser utvikling i pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske fordelt etter jordbruksareal i drift, kornareal, antall melkekyr, antall sauer og brukers alder. Tallene gjelder for brukeren alene. I kystområdene kan noe av pensjonsgivende inntekt stamme fra fiske, men selv her har inntekter fra fisk liten betydning.

Den fylkesvise fordelingen av pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske er vist i tabell 6.2. Brukere i Nord-Trøndelag, Nordland og Rogaland har den høyeste pensjonsgivende inntekten, mens den er lavest blant brukere i Telemark.

Tabell 6.3 viser pensjonsgivende inntekt fra primærnæringene for ulike størrelsesgrupper. Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske øker med økende areal i alle år. Tabell 6.4 viser pensjonsgivende inntekt fra

annen næring og lønnsarbeid for de ulike arealgruppene. Det er de med minst areal som har størst inntekt fra annen næring og lønnsarbeid. Disse inntektene avtar i hovedregelen med økende areal.

Tabell 6.2 Pensjonsgivende inntekt for bruker fra jordbruk, skogbruk og fiske, fordelt på fylker. 1000 kr

	1992	1995	1999	2000	2001
Østfold	33,7	49,7	51,3	57,0	57,0
Akershus	37,2	49,5	58,2	55,6	51,1
Hedmark	37,7	49,2	59,2	61,6	62,3
Oppland	46,4	57,2	72,5	73,8	75,4
Buskerud	26,1	32,9	47,1	50,0	49,1
Vestfold	30,6	47,8	57,9	61,8	63,0
Telemark	26,2	28,7	34,7	36,5	37,8
Aust-Agder	33,5	37,7	47,1	54,1	54,3
Vest-Agder	34,2	38,0	46,8	49,2	48,5
Rogaland	78,9	81,8	88,1	90,8	90,0
Hordaland	36,5	36,3	46,4	48,4	48,2
Sogn og Fjordane	49,5	49,4	55,5	62,1	57,5
Møre og Romsdal	52,8	53,3	66,6	74,7	75,3
Sør-Trøndelag	60,6	65,5	74,5	79,0	80,2
Nord-Trøndelag	66,9	76,1	88,2	91,5	96,2
Nordland	63,0	66,2	78,6	87,6	90,0
Troms	61,8	65,8	68,3	76,9	79,3
Finmark	50,4	52,4	71,1	72,5	85,0
Hele landet	47,1	53,8	64,2	68,0	68,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.3 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter jordbruksareal. 1000 kr

Areal, daa	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
5-50	11,2	11,7	11,7	12,8	13,8	14,7
50-100	36,8	33,6	31,7	30,0	30,3	26,7
100-150 ¹⁾	67,7	70,3	72,6	77,2	78,1	73,2
150-200	84,2	104,5	104,4			
200-300	94,4	109,1	119,5	113,4	116,8	117,5
300-500	92,3	109,1	133,3	126,4	134,0	134,9
> 500	96,2	137,6	161,1	161,6	171,1	164,1
Alle	47,1	53,8	62,5	64,2	68,0	68,5

*Foreløpige tall

1) For 1999, 2000 og 2001 gjelder denne linjen hele arealgruppen 100-200 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.4 Pensjonsgivende inntekt fra annen næring og lønnsarbeid fordelt etter jordbruksareal. 1000 kr

Areal, daa	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
5-50	122,1	133,7	159,5	175,2	185,4	194,6
50-100	102,8	116,9	142,3	157,4	170,8	182,8
100-150 ¹⁾	72,6	82,5	106,5	111,4	124,1	135,9
150-200	57,6	63,9	77,0			
200-300	56,6	61,2	81,4	84,2	93,9	105,5
300-500	56,4	72,0	86,1	84,2	90,5	96,5
> 500	47,4	58,4	77,0	78,9	97,5	103,4
Alle	92,3	100,1	119,8	128,1	138,2	146,7

*Foreløpige tall

1) For 1999, 2000 og 2001 gjelder denne linjen hele arealgruppen 100–200 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.5 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter kornareal. 1000 kr

Kornareal, daa	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
< 50	27,1	35,1	41,8	44,5	47,7	52,1
50-100	30,4	38,5	45,6	44,7	44,5	46,6
100-200	41,6	53,4	65,4	55,6	56,7	55,3
200-300 ¹⁾	66,8	85,8	90,2	88,0	85,8	80,9
300-500			116,6	117,1	120,9	117,0
> 500	90,8	136,9	165,4	153,7	173,1	152,2

*Foreløpige tall

1) De første årene gjelder tallene arealgruppe 200–500 dekar

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.5 viser pensjonsgivende inntekt fra primærnæringene etter størrelsen på kornarealet. Det er sammenheng mellom økende kornareal og økende inntekt fra jordbruk, skogbruk og fiske. Både i denne tabellen og i tabell 6.6 og 6.7 med husdyrproduksjon kan det være flere produksjoner på driftsenheten.

Tabell 6.6 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter antall melkekyr. 1000 kr

Antall kyr	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
1-4	38,0	37,3	50,6	45,0	52,3	46,3
5-9	84,4	85,3	94,6	93,0	97,5	91,8
10-14	106,8	112,9	131,0	123,9	130,4	132,4
15-19	119,3	129,4	148,6	143,3	154,9	155,8
> 20	128,4	134,7	160,1	157,1	167,6	176,5

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

For melkeprodusenter er det positiv sammenheng mellom antall melkekyr og pensjonsgivende inntekt i næring. For brukere med sau er det en nedgang i pensjonsgivende inntekt fra primærnæring for økende besetningsstørrelse opp til 20–50 sauer de fleste år. Denne størrelsesgruppa har lavest inntekt fra næringa de fleste år. Produsentgruppa med besetninger fra 50 til 100 dyr har høyere gjennomsnittlig inntekt fra næringa enn gruppene under, og de med 100 sau eller mer har betydelig høyere pensjonsgivende inntekt fra næring.

Tabell 6.7 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter antall sauer 1.6. 1000 kr

Antall sauer	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
1-9	34,3	38,6	44,6	47,1	49,1	56,9
10-19	35,9	35,7	42,8	39,8	43,9	44,4
20-49	36,0	35,5	39,8	40,6	44,2	40,6
50-99	47,3	47,1	52,3	53,8	60,7	56,5
> 100	67,0	73,0	78,7	82,2	92,0	89,0

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.8 viser brukers alder og gjennomsnittsinntekt. Det er i alderen 50 til 60 år at brukeren har den høyeste pensjonsgivende inntekt fra drifta.

Tabell 6.8 Pensjonsgivende inntekt fra jordbruk, skogbruk eller fiske fordelt etter brukers alder. 1000 kr

Brukers alder	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
< 29	35,8	49,4	57,7	52,6	55,8	58,7
30-39	46,1	55,1	64,6	61,3	66,4	66,9
40-49	53,0	58,6	68,3	68,8	72,8	73,7
50-59	56,0	61,6	72,2	72,0	75,2	75,4
60-69	43,1	46,8	52,4	60,0	62,4	61,3
> 70	12,8	12,1	12,4	14,5	14,0	13,3

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

6.4 Alminnelig inntekt

Alminnelig inntekt er et videre begrep enn pensjonsgivende inntekt i kapittel 6.3. Alminnelig inntekt omfatter alle skattepliktige inntekter, der de viktigste er lønn, pensjoner, overskudd fra næringsvirksomhet, renteinntekter og andre kapitalinntekter. Målet alminnelig inntekt ble innført i forbindelse med skattereformen og finnes fra og med inntektsåret 1992. Fra summen av

inntekter trekkes alle fradrag, blant annet minstefradrag (kun i lønnsinntekt), fagforeningskontingent, premie til egen pensjonsforsikring og renteutgifter.

Tabellene 6.9 til 6.13 viser utviklingen i alminnelig inntekt for bruker (1992–2001) og bruker med eventuell ektefelle (1992–2001) fordelt etter areal, kornareal, antall melkekyr, antall sauer og brukers alder. Bruker er bestemt i utvalgstillinga som den det er angitt fødselsnummer på. Der det er angitt to fødselsnummer, blir den eldste valgt. Det var 73 prosent av brukerne som hadde ektefelle i 1995, og 71 prosent i 1997. Det blir derfor inntektene for ektefellene til denne andelen som regnes med i statistikken sammen med inntektene til det totale antall brukere. Det er ikke tatt hensyn til hvorfra ektefellene henter sin inntekt. Fylkesvis fordeling av alminnelig inntekt vises i del II tabell 11a og b.

Tabell 6.9a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter areal. 1000 kr

Areal, daa	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
5-50	131,0	151,5	184,8	194,4	209,6	202,2
50-100	143,4	159,1	190,2	196,0	205,3	195,0
100-150	160,7	172,5	201,1	208,8	210,0	194,2
150-200	173,8	183,0	206,9			
200-300	189,5	205,4	240,5	222,0	228,2	211,5
300-500	208,5	249,3	289,5	259,4	263,2	237,3
= 500	274,9	348,1	379,3	473,2	485,7	332,0
Alle	162,0	174,3	208,3	214,5	222,9	206,5

Tabell 6.9b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter areal. 1000 kr

Areal, daa	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
5- 50	183,9	216,6	265,6	290,8	312,8	308,7
50-100	210,4	228,8	275,9	293,2	307,6	301,4
100-150 ¹⁾	234,4	251,5	296,8	314,2	318,9	304,9
150-200	250,7	269,2	309,5			
200-300	281,1	302,4	355,2	337,9	348,5	330,4
300-500	302,4	356,9	419,2	396,9	402,0	377,1
> 500	385,8	488,3	543,4	629,0	651,8	492,8
Alle	233,6	252,1	304,3	321,3	334,9	320,9

*Foreløpige tall

1) For 1999, 2000 og 2001 gjelder denne linjen hele arealgruppen 100–200 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

For alle år og alle grupperingene i tabellene 6.9 og 6.10 øker alminnelig inntekt med arealet og med kornarealet. Det kan være flere produksjoner på samme driftsenhet i grupperingene i tabellene. Nedgangen i alminnelig inntekt fra 2000 til 2001 kan delvis forklares med endring av jordbruksfradraget.

Tabell 6.10a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter kornareal. 1000kr

Kornareal, daa	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
< 50	163,7	173,3	208,7	228,5	218,4	218,1
50-100	150,3	183,0	227,6	231,3	240,0	237,0
100-200	164,7	205,1	241,0	261,6	259,4	242,4
200-300	204,1	255,8	303,4	324,9	298,1	272,5
300-500			344,9	337,4	380,9	301,0
> 500	302,1	417,2	419,2	394,0	551,8	394,1

Tabell 6.10b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter kornareal. 1000 kr

Kornareal, daa	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
5- 50	211,6	248,1	299,8	333,5	335,0	332,5
50-100	229,1	263,0	329,5	342,9	355,5	358,9
100-200	239,4	296,5	353,2	379,9	389,6	369,7
200-300	294,2	364,1	439,4	454,1	436,9	409,1
300-500 ¹⁾			484,4	486,5	533,7	457,8
> 500	407,4	574,9	586,8	562,0	729,9	560,9

*Foreløpige tall

1) For de første årene gjelder tallene gruppa 200–500 daa

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Både for bruker og for bruker med ektefelle øker alminnelig inntekt med antall melkekyr i alle årene slik det framgår av tabell 6.11.

Tabell 6.11a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter antall melkekyr. 1000 kr

Antall kyr	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
1-4	129,3	143,4	148,7	154,6	158,3	140,6
5-9	160,7	158,4	185,6	191,4	177,0	157,5
10-14	178,6	177,6	200,4	195,8	188,7	175,2
15-19	197,7	205,2	230,1	208,1	205,5	195,9
> 20	224,8	239,4	268,4	235,4	242,5	225,9

*Foreløpige tall

Tabell 6.11b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter antall melkekyr.
1000 kr

Antall kyr	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
1-4	182,1	211,9	205,7	222,6	222,7	211,1
5-9	230,7	233,5	275,3	285,1	269,9	250,4
10-14	259,7	262,8	302,9	299,1	294,5	282,5
15-19	293,4	300,8	338,3	321,0	319,7	314,7
> 20	332,2	351,6	405,2	368,8	378,7	364,2

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.12 viser alminnelig inntekt på bruk med sau for bruker og også bruker med eventuell ektefelle gruppert etter besetningsstørrelse. Alminnelig inntekt for bruker øker opp til besetningsstørrelse på 100 dyr i årene 1992 og 1995. For 1998 til 1999 var alminnelig inntekt høyest ved besetningsstørrelsen opptil 20 til 50 sauer, for deretter å avta for gruppene med større besetninger. I år 2000 hadde brukerne og brukere med ektefelle med de største besetningene også høyest gjennomsnittlig alminnelig inntekt. I 2001 var det brukere og brukere med ektefeller med færrest dyr som hadde høyest gjennomsnittlig alminnelig inntekt.

Tabell 6.12a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter antall sauer per 1.juni. 1000 kr

Antall sauer	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
1-9	135,8	141,9	165,3	184,1	189,5	186,7
10-19	139,9	146,7	182,7	179,0	186,5	181,3
20-49	143,4	150,5	184,9	189,3	191,7	180,8
50-99	151,5	156,4	174,9	185,2	191,9	176,6
> 100	146,5	156,2	173,9	183,3	193,9	170,5

*Foreløpige tall

Tabell 6.12b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter antall sauer per 1.juni. 1000 kr

Antall sauer	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
1-9	190,0	203,8	245,8	281,7	291,9	304,0
10-19	197,9	214,7	264,7	274,4	286,9	286,7
20-49	206,6	222,0	274,0	288,7	295,5	287,8
50-99	223,6	231,5	264,3	291,2	301,6	286,9
> 100	214,0	231,3	261,6	292,5	307,7	279,7

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Tabell 6.13 viser alminnelig inntekt etter brukerens alder. Både bruker og bruker med ektefelle har lavest inntekt i den yngste og den eldste

aldersgruppa. Den høyeste inntekten har de senere årene ligget i aldersgruppa 40 til 49 år både for bruker og bruker med ektefelle, men i 2001 var det bruker med ektefelle i aldersgruppen 50-59 år som hadde høyest inntekt. Tabell 6.8 i kapittel 6.3 viser at brukeren har høyest gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt fra drifta noe senere (aldersgruppe 50-59 år).

Tabell 6.13a Alminnelig inntekt for bruker fordelt etter brukers alder. 1000 kr

Brukers alder	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
< 29	119,4	134,6	157,9	150,3	151,9	145,6
30 -39	150,6	172,9	200,7	200,4	207,8	185,7
40-49	171,1	195,1	231,8	235,6	245,5	228,0
50-59	164,5	187,8	225,0	234,0	241,5	225,6
60-69	146,5	150,8	179,8	192,3	202,1	184,3
= 70	101,1	112,7	151,0	147,4	145,9	149,0

*Foreløpige tall

Tabell 6.13b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt etter brukers alder. 1000 kr

Brukers alder	1992	1995	1998	1999	2000	2001*
< 29	141,5	159,0	184,5	188,8	186,3	182,3
30 -39	211,1	235,2	277,4	293,0	301,1	281,8
40-49	263,4	294,0	349,0	359,8	375,0	358,7
50-59	243,1	284,3	339,9	357,9	374,2	359,0
60-69	240,3	215,0	266,4	289,2	304,3	291,6
> 70	127,2	145,3	193,4	190,1	190,0	197,1

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

6.5 Levekår og økonomi

St.meld. nr. 19 (1999–2000) ser inntektsmuligheter og levekår i sammenheng, og formulerer det slik: Regjeringen vil «tilby næringen inntektsmuligheter og sosiale vilkår som sikrer rekruttering til næringen og som gjør det mulig for utøverne i jordbruket å ta del i inntekts- og velferdsutviklingen i samfunnet på lik linje med andre grupper.»

I kjølvannet av Statistisk sentralbyrås store levekårsundersøkelse som ble gjennomført høsten 1995, er det kommet mange rapporter om bøndernes levekår. En oppsummerende artikkel, «Økonomiens betydning i landbruksbefolkningens hverdag»²¹, tar opp forholdet mellom levekår og økonomi. Det

²¹ Rye, J. F. 2000. *Økonomiens betydning i landbruksbefolkningens hverdag*. Landbruksøkonomisk forum 3/2000 s37-45. Et prosjekt finansiert gjennom Norges forskningsråds program: «Levekår, utvikling og omstilling i landbruket»

synes i utgangspunktet å være liten sammenheng mellom bøndenes forbrukskapasitet og egenopplevde livskvalitet forutsatt at inntektsnivået ikke er så lavt at gardsbrukets framtid er truet. Sparsommelighet ser fortsatt ut til å være en sterk norm innen landbruksbefolkningen. Imidlertid viser artikkelen at sammenhengene er langt mer sammensatte og ikke først og fremst knyttet til forbruksevnen.

Selv om husholdningens økonomi sikres ved høy arbeidsinnsats og inntekter utenom gardsbruket, vil mange føle bekymring for gardens økonomi og mulighetene til å foreta vedlikehold og investeringer. Den vedvarende økonomiske marginaliseringen av landbruksbefolkningen reduserer også bøndenes subjektive livskvalitet. Den lave inntekten per årsverk oppleves som en lav verdsettelse av arbeid innen landbruket og vanskeliggjør en målsetting om å være heltidsbonde.

Høy arbeidsbelastning reduserer bøndenes livskvalitet. Undersøkelsesmateriale er alle gardbrukere og deres livspartnere i levekårsundersøkelsen, i alt 2 438 personer supplert med 75 dybdeintervjuer. I dette materialet var gjennomsnittlig arbeidsinnsats 2 444 timer per år for heltidsbønder og mer for deltidsbønder. En så stor arbeidsbelastning vil virke ekskluderende fra en rekke sosiale arenaer, og det er spesielt viktig for yngre bønder.

St.meld. nr 19 (1999–2000) har som uttalt mål å «*over tid styrke driftsenheter med ressursgrunnlag til å være et hovedyrke.*» Tabell 6.14 nedenfor viser den relative betydningen av inntekt fra jordbruket. Grunnlaget er selvangivelsesdata og post 2.7.1 i selvangivelsen: Næringsinntekter i følge næringsoppgave i jordbruk, gartneri mv. Tabell 6.14 til tabell 6.18 inkluderer også driftsenheter under 5 dekar.

Av bruk med selvangivelsesdata var over en femtedel uten positiv næringsinntekt fra jordbruket i selvangivelsen i 2001. I 1999 hadde en firedel negativ næringsinntekt (se Resultatkontrollen 2002). Telemark og Aust-Agder hadde høyest andel tredel uten positiv næringsinntekt i 2001. Totalt for landet henter 26 prosent av alle brukere over halvparten av bruttoinntekta fra næringsinntekt i jordbruket. I 1999 var tilsvarende andel 35 prosent. Andelen brukere med minst halvparten av inntekten fra landbruket var størst i Rogaland med 38 prosent.

Tabell 6.14 Brukere med selvangivelsesdata og fordelingen av næringsinntekt i forhold til bruttoinntekt. Prosentandel. 2001*

Fylker	Antall brukere	Andel næringsinntekt av bruttoinntekt					
		Uten	< 10%	10-49.9%	50-89.9%	> 90	> 50%
Østfold	3 303	22,9	26,9	32,5	14,7	3,1	17,8
Akershus/Oslo	3 204	26,0	26,4	33,5	11,9	2,2	14,1
Hedmark	5 333	24,5	21,5	31,5	17,5	5,0	22,5
Oppland	6 475	19,3	16,4	34,3	23,8	6,2	29,9
Buskerud	3 466	26,5	25,9	33,5	12,1	2,1	14,2
Vestfold	2 250	22,0	26,9	31,7	16,1	3,3	19,4
Telemark	2 308	32,1	28,2	28,3	9,2	2,1	11,3
Aust-Agder	1 091	26,9	23,4	34,2	12,6	3,0	15,6
Vest-Agder	1 800	28,8	22,2	30,9	14,4	3,7	18,1
Rogaland	5 858	13,5	15,6	32,7	29,2	8,9	38,1
Hordaland	5 124	27,1	23,8	31,1	13,8	4,3	18,1
Sogn og Fjordane	4 869	17,5	20,5	37,7	19,4	4,9	24,3
Møre og Romsdal	4 556	17,9	17,3	34,9	22,7	7,1	29,9
Sør-Trøndelag	4 429	17,9	13,6	33,2	28,1	7,2	35,3
Nord-Trøndelag	4 646	14,8	14,4	33,1	29,7	7,9	37,6
Nordland	3 499	14,7	14,1	33,9	26,9	10,4	37,3
Troms	1 820	17,8	14,7	33,7	22,6	11,2	33,8
Finnmark	560	23,2	15,0	29,1	21,8	10,9	32,7
Hele landet	64 591	20,8	19,8	33,2	20,5	5,8	26,3

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2001

Tabell 6.15 viser tilsvarende fordeling ut i fra jordbruksareal i drift. I størrelsesgruppen fra 5 til 49 dekar, er omtrent halvparten uten næringsinntekt, mens 4 prosent av brukerne henter mer enn 50 prosent av bruttoinntekten fra jordbruket. Andelen brukere som henter mer enn 50 prosent av bruttoinntekten fra jordbruket, øker med økende bruksstørrelse og er 51 prosent for brukene med over 500 dekar. Det er relativt flest brukere i arealgruppa fra 300 til 499 dekar som henter mer enn 90 prosent av bruttoinntekta fra jordbruket. I 1999 var det brukere med 200 til 300 dekar som hadde høyest andel over 90 prosent av bruttoinntekt fra jordbruket. For alle arealgrupper har denne andelen gått ned fra 14 til 6 prosent fra 1999 til 2001.

Tabell 6.15 Brukere med selvangivelsesdata og fordelingen av næringsinntekt i forhold til bruttoinntekt etter jordbruksareal i drift. Prosentandeler. 2001*

Størrelses- grupper	Antall brukere	Andel næringsinntekt av bruttoinntekt					
		Uten	< 10%	10-49.9%	50-89.9%	> 90%	> 50%
< 5 dekar	395	40,5	10,9	23,8	14,9	9,9	24,8
5 - 49 dekar	10 543	49,2	30,7	15,8	3,2	1,2	4,3
50 - 99 dekar	14 738	29,0	31,5	29,8	7,7	2,1	9,7
100 - 199 dekar	20 535	12,9	16,7	41,0	23,0	6,4	29,4
200 - 299 dekar	10 713	6,5	8,6	38,2	36,6	10,1	46,7
300 - 499 dekar	5 827	5,9	6,8	35,7	39,3	12,2	51,5
> 500 dekar	1 840	6,3	6,2	36,0	41,4	10,2	51,6
<i>Alle</i>	<i>64 591</i>	<i>20,8</i>	<i>19,8</i>	<i>33,2</i>	<i>20,5</i>	<i>5,8</i>	<i>26,3</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2001

Tabell 6.16 viser en tilsvarende fordeling etter aldersgrupper. Det er relativt sett noen flere brukere under 30 år som ikke har positiv næringsinntekt. Med unntak av de over 70 år hvor bare 3 prosent henter mer enn 50 prosent av inntekten fra jordbruket, er det ikke store forskjeller mellom aldersgruppene. Vedlikehold og avskrivninger vil påvirke næringsinntekten. Det er derfor ikke urimelig at de yngste i etableringsfasen og de eldste der en del trappet ned drifta, vil ha flere brukere uten positiv næringsinntekt.

Tabell 6.16 Brukere med selvangivelsesdata og fordelingen av næringsinntekt i forhold til bruttoinntekt alder på bruker. Prosentandeler. 2001*

Aldersgrupper	Antall brukere	Andel næringsinntekt av bruttoinntekt					
		Uten	0-10%	10-49%	50-90%	> 90%	> 50%
< 30 år	2 846	29,0	12,3	29,2	18,5	11,1	29,6
30 - 39 år	12 880	21,9	17,4	32,6	20,5	7,6	28,0
40 - 49 år	18 953	19,0	20,3	34,0	21,0	5,7	26,7
50 - 59 år	18 566	18,2	21,7	32,8	22,2	5,3	27,4
60 - 69 år	9 313	20,3	19,9	34,9	20,5	4,4	25,0
> 70 år	2 033	43,7	23,9	29,8	2,6	0,0	2,6
<i>Alle</i>	<i>64 591</i>	<i>20,8</i>	<i>19,8</i>	<i>33,2</i>	<i>20,5</i>	<i>5,8</i>	<i>26,3</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2001

St.meld. nr. 19 (1999–2000) gikk inn for å «bruke skatt i inntektspolitikken i jordbruket, innføre fradrag i positiv næringsinntekt i jordbruket som kompensasjon for reduserte målpriser.» Fra og med skatteåret 2000 ble det innført et jordsbruksfradrag i alminnelig inntekt for skatteyttere med positiv næringsinntekt fra jordbruket. Dette fradraget i positiv næringsinntekt ble

fastlagt til kroner 36 000 per driftsenhet 2001, med halv virkning i 2000; kroner 18 000. For skatteårene 2003 og 2003 økte jordbruksfradraget med et inntektsavhengig tillegg. For 2002 kan 9 prosent av jordbruksinntekten utover 36 000 kroner trekkes ifra, opp til samlet fradrag på 47 500 kroner. For å få fullt fradrag kreves det en jordbruksinntekt på om lag 163 000. Fradraget gjelder for beregning av alminnelig inntekt og har ingen virkning på personinntekten. Tabell 6.17 viser omfanget av brukere som vil kunne benytte fradraget. Grunnlaget for fradraget vil i tillegg til det som føres i næringsoppgaven, også inkludere sykepengen fra jordbruket. Det blir et tillegg til næringsinntekten i tabellen, men forskjellen blir liten.

Tabell 6.17 Brukere med selvangivelsesdata og andelen med næringsinntekt etter inntektsnivå. 2001*

Fylker	Antall brukere	Næringsinntekt per driftsenhet, andel i gruppa. %			
		Uten	Kr 0-36 000	36 001-163 000	> 163 001
Østfold	3 303	22,9	19,1	32,5	25,5
Akershus/Oslo	3 204	26,0	18,2	32,4	23,3
Hedmark	5 333	24,5	17,9	30,2	27,5
Oppland	6 475	19,3	14,5	33,5	32,7
Buskerud	3 466	26,5	20,3	33,1	20,1
Vestfold	2 250	22,0	18,8	32,2	27,1
Telemark	2 308	32,1	25,5	28,3	14,0
Aust-Agder	1 091	26,9	20,3	33,0	19,8
Vest-Agder	1 800	28,8	19,8	29,0	22,4
Rogaland	5 858	13,5	12,9	27,2	46,3
Hordaland	5 124	27,1	22,1	30,0	20,8
Sogn og Fjordane	4 869	17,5	19,1	37,1	26,3
Møre og Romsdal	4 556	17,9	15,4	29,8	36,9
Sør-Trøndelag	4 429	17,9	12,3	29,4	40,4
Nord-Trøndelag	4 646	14,8	12,7	29,5	43,0
Nordland	3 499	14,7	13,7	32,3	39,3
Troms	1 820	17,8	15,3	30,9	36,0
Finnmark	560	23,2	16,4	23,4	37,0
<i>Hele landet</i>	<i>64 591</i>	<i>20,8</i>	<i>16,9</i>	<i>31,1</i>	<i>31,3</i>
<i>Antall</i>		<i>13 409</i>	<i>10 907</i>	<i>20 083</i>	<i>20 192</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2001

Av tabell 6.17 går det fram at 31 prosent av antall brukere hadde inntekt på mer enn kroner 163 000 fra jordbruket i næringsoppgaven i 2001. Det var 62 prosent som fullt ut kunne utnyttet et inntektsfradrag på kroner 36 000. Det er lavest andel som ville kunne benyttet fradraget i Telemark og høyest i Rogaland, Trøndelag og Nordland.

Tabell 6.18 nedenfor viser tilsvarende etter størrelsesgrupper. Vi ser at andelen som vil kunne utnytte fradraget helt, øker med økende bruksstørrelse. En inndeling etter alder viser at brukerne under 30 år vil kunne utnytte et fullt fradrag i 2001 i litt mindre grad enn gjennomsnittet.

Tabell 6.18 Brukere med selvangivelsesdata og andelen med næringsinntekt etter inntektsnivå og arealgrupper. 2001*

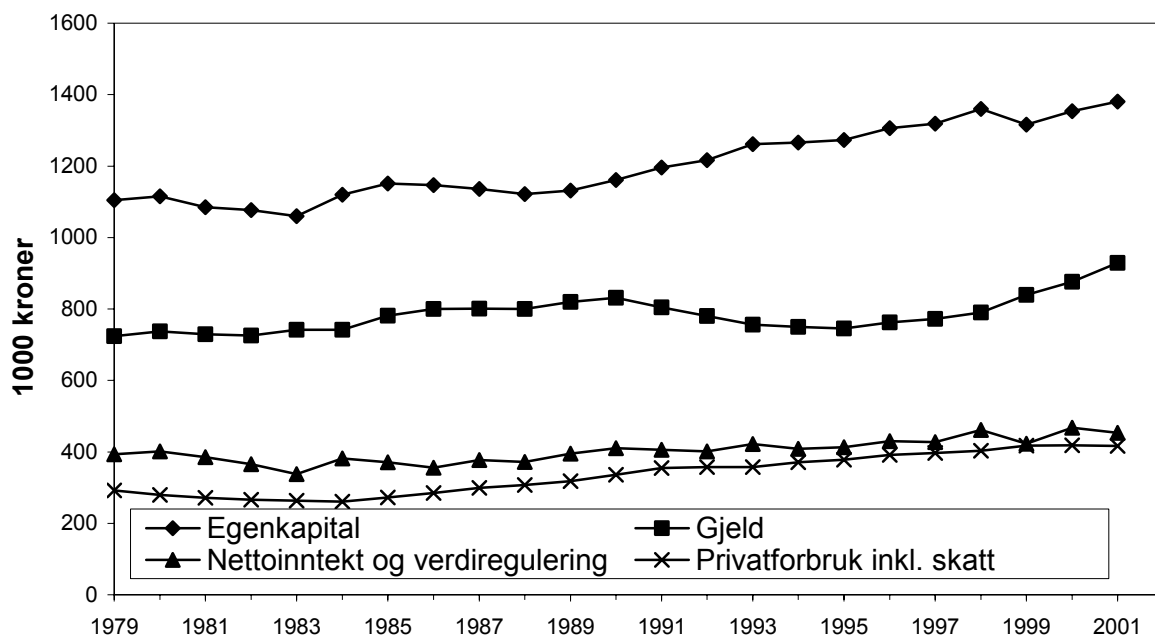
Størrelses- grupper	Antall brukere	Næringsinntekt per driftsenhet, andel i gruppa. %			
		Uten	Kr 0-36 000	36 001-163 000	> 163 001
< 5 dekar	395	40,5	9,4	21,3	28,9
5- 49 dekar	10 543	49,2	31,1	15,4	4,4
50- 99 dekar	14 738	29,0	29,0	33,6	8,4
100- 199 dekar	20 535	12,9	12,4	40,7	34,0
200- 299 dekar	10 713	6,5	4,9	30,5	58,0
300- 499 dekar	5 827	5,9	3,3	24,7	66,1
> 500 dekar	1 840	6,3	2,5	18,9	72,4
<i>Alle</i>	<i>64 591</i>	<i>20,8</i>	<i>16,9</i>	<i>31,1</i>	<i>31,3</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2001

6.6 Utvikling i egenkapital, gjeld, inntekt og forbruk

Figur 6.4 nedenfor viser endring i jordbruksfamiliens samlede inntekt, privatforbruk, gjeld og egenkapital. Tallene er hentet fra Driftsgranskingene og er representative bare for hushold «der en vesentlig del av inntektene kommer fra bruket». Driftsgranskingene har ikke tall for husholdet, men for «familien», det vil si bruker og eventuell ektefelle eller samboer og deres barn under 17 år.

Figur 6.4 Utvikling i egenkapital, gjeld, nettoinntekt og privatforbruk i gjennomsnitt for brukerfamilien. 1999-kroner. 1000 kr

Kilde: NILF. Driftsgranskingene

- «Nettoinntekt og verdiregulering» er nettoinntekt og skattefrie inntekter, dvs driftsoverskudd fra jordbruk, skogbruk og eventuelle andre næringer, lønnsinntekter, aksjeutbytte, sykepenger, pensjoner, renter og en innsatt verdi for familiens arbeid på nyanlegg. Fra dette trekkes gjeldsrenter og kårytelser. Skattefrie inntekter kan være barnetrygd og andre skattefrie trygdeytelser, mottatt arv eller gave, pengegevinster, visse former for forsikringsutbetalinger og noen erstatninger.
- «Privatforbruket inklusiv skatt» er vanlig forbruk, avskrivninger på private eiendeler (inkludert bolig) og skatt betalt i året (forskuddsskatt, forskuddstrekk og restskatt minus tilbakebetalt skatt).
- «Gjeld» er all gjeld til bruker og ektefelle og eventuelle mindreårige barn. Tallene inkluderer gjeld til landbruk eller annen næring, boliglån, studielån og forbruksgjeld. Langt over halvparten av gjelda er langsiktig.
- «Egenkapital» viser differansen mellom bokført verdi av familiens samlede eiendeler og familiens totale gjeld.

Utviklingen over 21 år, viser at egenkapitalen på driftsgranskingsbrukene har økt, også i verdifaste kroner. Gjelda har økt noe mindre. Privatforbruket har økt mer enn inntektene, men er fortsatt lavere. Høye inntekter i gode avlingsår vil ofte bli brukt til å styrke egenkapitalen. Utskifting av bruk i driftsgranskingene vil bidra til variasjon i slike serier. (Utskiftingene er på ca

5 % pr år.) Lånt kapital og rentekostnader er også behandlet i kapittel 7.3 og utviklingen i en del innsatsfaktorer inklusive rentekostnader på lånt kapital og i produksjonsinntektene er vist i figur 7.2 i kapittel 7.6.

6.7 Lønnsutvikling etter næring

Tabell 6.19 nedenfor viser prosentvis lønnsvekst fra året før og lønnsnivå for 2001 for enkelte inntektsgrupper. Det er også vist lønnsøkningen i de to siste femårsperiodene (for industrien for en tiårsperiode). Tabellen er hentet fra Det tekniske beregningsutvalg.

Tabell 6.19 Beregnet lønnsvekst for noen store forhandlingsområder og årslønn i 2002

	1992	1999	2000	2001	1992	Gj.snitt	1997	Gj.snitt	Årslønn
	-93	-2000	-2001	-2002	-1997	92-97	-2002	97-02	2002
Industriarbeidere ²⁾	2,4	4,5	4,9	5,0	17,7	3,3	27,3	4,9	279 600
Sum industrien ¹⁾	3,3	4,6	5,1	5,5	19,2	3,6	28,8	5,2	328 800
Offentlig forvaltning	2,4	4,6	4,5	6,5			50,8 ⁷⁾	4,2 ⁷⁾	296 600
Statsansatte ³⁾	4,3	4,6	4,2	5,9	17,7	3,3	26,6	4,8	296 500
Kommuneansatte ³⁾	2,9	4,0	3,5	6,0	17,0	3,2	26,9	4,9	264 400
Varehandel ⁴⁾	3,6	4,5	4,7	5,0	22,0	4,1	27,9	5,0	283 600
Forretn.- og sparebanker ⁵⁾	3,0	5,4	4,2	6,3	22,5	4,1	30,0	5,4	367 800
Alle grupper⁶⁾	3,6	4,5	4,8	5,7			53,1⁷⁾	4,4⁷⁾	316 000

1) Omfatter arbeidere og funksjonærer i NHO-bedrifter per årsverk

2) Heltids og deltidsansatte industriarbeidere i NHO-bedrifter, per årsverk

3) Heltids- og deltidsansatte per årsverk

4) Omfatter varehandelsbedrifter som er medlemmer i Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon kun heltidsansatte

5) Kun heltidsansatte

6) Beregning basert på statistikk for grupper som samlet mottar knapt 90 prosent av samlet utbetalt lønn i Norge. Per årsverk

7) Gjelder for perioden 1992-2002

Kilde: Det tekniske beregningsutvalg for inntektsoppgjørene

7 BRUKEN AV INNSATSFAKTORER I JORDBRUKET – KOSTNADSUTVIKLINGEN

I St.meld. nr. 19 (1999–2000) blir det pekt på at «Rasjonelle løsninger og kostnadsreduksjoner vil derfor fortsatt være en viktig forutsetning for en bedre inntektsutvikling i landbruket.» Gjennom landbrukspolitikken skal det legges til rette for at det potensielle landbruket har for en økt produktivitet og effektiv ressursbruk blir utnyttet.

Nedenfor er det gitt en oversikt over utviklingen i bruken av innsatsfaktorer i jordbruket. I tillegg er renter på lånt kapital tatt med. Innsatsfaktorene er inndelt i kategoriene varige og ikke-varige.

7.1 Ikke - varige innsatsfaktorer

I tabellene 7.1 og 7.2 er kostnader til de to tunge postene kraftfôr og handelsgjødsel/kalk spesifisert. I tillegg vises de totale kostnadene for ikke-varige produksjonsmidler.

Tabell 7.1 Bruken av ikke-varige innsatsfaktorer i jordbruket, løpende priser, landet.
Millioner kroner

	1985	1989	1999	2001	2002*
Kraftfôr	4 464	5 614	4 539	4 312	4 356
Handelsgjødsel og kalk	1 154	1 215	1 120	914	1 022
Sum ikke-varige produksjonsmidler ¹⁾	10 512	12 820	11 683	11 933	12 292

*Foreløpige tall Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

1) Summen av kostnadspostene handelsgjødsel og kalk, innkjøpt kraftfôr, innkjøpte melkeprodukter til fôr, annet innkjøpt fôr, såfrø og planter, andre kostnader og vedlikehold

Kraftfôrkostnadene økte betydelig mellom 1985 og 1989, for deretter å avta. For kraftfôr er det registrert bare mindre kostnadssvingninger fra år til år i perioden 1995–1999, og kostnaden i 2000 var lavere enn i 1985. Det er samme utviklingen for kostnadene til handelsgjødsel og kalk. Summen av kostnader til ikke-varige produksjonsmidler var 8 prosent høyere i 2000 enn i 1985, men tilnærmet lik 1989. I tabell 7.2 er utviklingen uttrykt i form av volum- og prisindekser.

Tabell 7.2 Bruken av ikke-varige innsatsfaktorer i jordbruket, landet. Volum- og prisutvikling. 1985 = 100

	1985	1989	1999	2001	2002*
Kraftfôr					
Volumindeks	100	107,9	119,8	117,4	116,6
Prisindeks	100	116,5	82,7	82,3	83,7
Handelsgjødsel og kalk					
Volumindeks	100	95,6	87,3	80,8	80,0
Prisindeks	100	110,1	111,1	98,0	110,6
Sum ikke-varige produksjonsmidler					
Volumindeks	100	102,7	98,3	96,1	95,8
Prisindeks	100	118,7	111,9	118,1	122,0

*Foreløpige tall

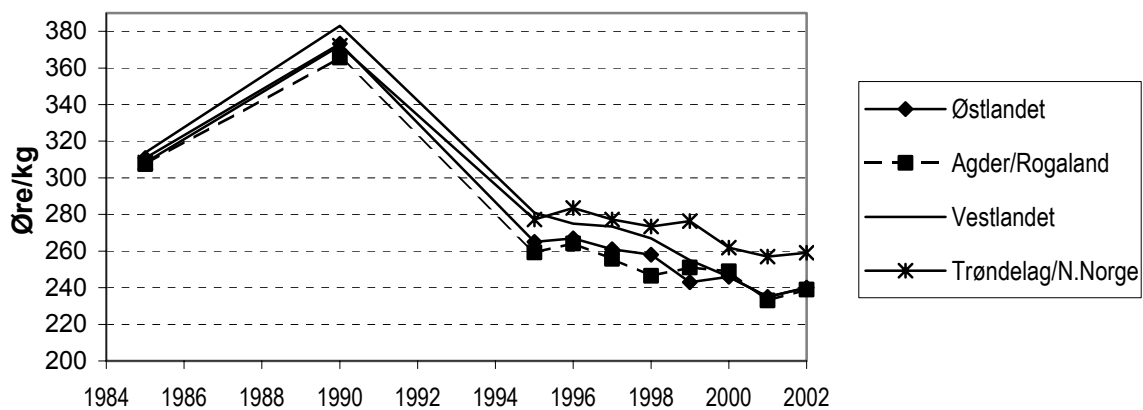
- 1) Summen av kostnadspostene handelsgjødsel og kalk, innkjøpt kraftfôr, innkjøpte melkeprodukter til fôr, annet innkjøpt fôr, såfrø og planter, andre kostnader og vedlikehold

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

Tabell 7.2 forteller at kraftfôr, handelsgjødsel og kalk har vært gjenstand for både pris- og volumreduksjon fra 1999 til 2002. Prisindeksen for summen av ikke-varige produksjonsmidler har økt i samme periode.

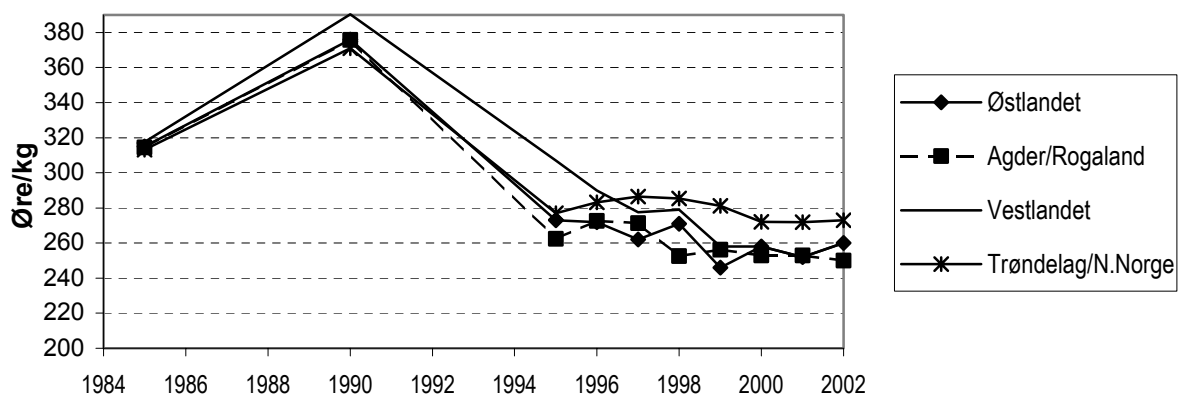
7.1.1 Kraftfôrpriser

Figurene 7.1–3 viser en regional fordeling av kraftfôrprisene. De fire regionene følger en temmelig parallell prisutvikling fram til 1993. Kraftfôrprisene steg fra 1985 og fram til 1990. Fra 1990 til 1993 sank prisene i alle de fire regionene. Etter 1993 er prisutviklingen noe forskjellig i regionene. Prisnivået for alle tre kraftfôrtyper er lavere i 2002 enn i 1985 i alle fire regioner.

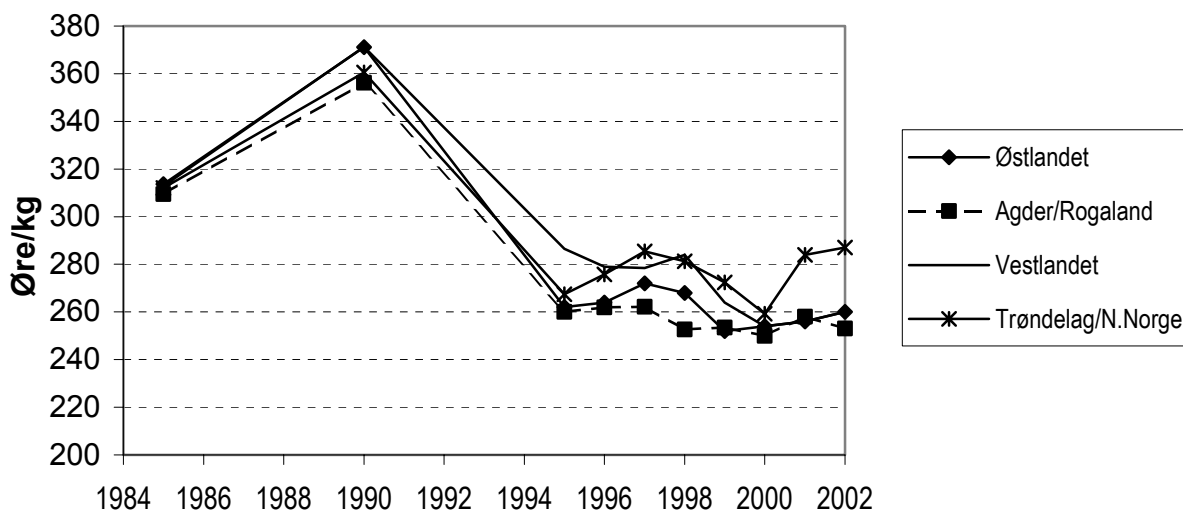
Figur 7.1 Utvikling i priser på Kufôr A/Formel 97/Favør10 for ulike distrikter. Øre per kg

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Figur 7.2 Utvikling i priser på svinefôr for ulike distrikter. Øre per kg

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Figur 7.3 Utviklingen i priser for hønefôr for de ulike distrikter. Øre per kg

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

I 1985 var det små forskjeller i kraftfôrpriser mellom de fire regionene. I 2002 er det markerte forskjeller mellom prisnivået i Trøndelag/Nord-Norge og resten av landet. For kraftfôr til storfe er prisforskjellen mellom Trøndelag/Nord-Norge og Agder/Rogaland 0,20 kr/kg. Svinefôret er 0,13 kr/kg og hønefôret 0,27 kr/kg dyrere i Trøndelag/Nord-Norge enn på Øst- og Vestlandet..

Tallgrunlaget fremgår av del II tabell 13.

7.2 Varige innsatsfaktorer

Kapitalslitet viser de årlige beregnede kostnadene (avskrivninger) til varige driftsmidler. Investeringer er de årlige utleggene som gjøres for å anskaffe eller utbedre varige driftsmidler.

I faste priser var bygningsinvesteringene klart høyere i 1985 og 1989 enn i de øvrige årene som omfattes av tabell 7.3. Også de årlige investeringene i maskiner og redskaper var betydelig lavere på 1990-tallet enn i 1985.

Investeringsavgiften var på 7 prosent fra og med 1990. Fra og med 01.01.1999 er investeringsavgiften tatt bort for driftsmidler som i hovedsak blir brukt i egen jord- og skogbruksvirksomhet. Det innebærer avgift på maskiner og redskap som brukes mer enn 20 prosent utenfor egen landbruksvirksomhet. Investeringsavgiften på kapitalvarer ble beregnet til 334 mill. kroner i 1998 og 18 mill. kroner i 1999 i Totalkalkylen for jordbruket for 2001. Totalkalkylen for jordbruket regner med at 6 prosent av nyinvesteringene i maskiner og redskaper brukes så mye utenfor landbruket at det svares investeringsavgift. Investeringsavgiften skal falle bort fra 01.04.2002 for alle virksomheter.

Tabell 7.3 Investeringer totalt, løpende og faste priser og antall traktorer. Millioner kroner

	1985	1989	1999	2001	2002*
Bygninger:					
Løpende priser	1 356	2 136	1 952	1 932	2 179
Faste 2001-priser	2 753	3 133	2 124	1 932	2 109
Maskiner/redskaper:					
Løpende priser	2 653	2 067	2 977	2 546	2 651
Faste 2001-priser	4 896	2 828	2 996	2 546	2 621
Herav traktorer:					
Antall traktorer	7 910	2 672	2 987	2 619	3 010
Løpende priser	1 052	495	904	926	1 077
Faste 2001-priser	1 922	670	900	926	1 080

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

For å vise utviklingen av kostnadene ved det faste produksjonsutstyret i jordbruket er det i tabell 7.4 satt opp tall for kapitalstilt på bygninger og maskiner/redskaper. Totalt kapitalstilt er også beregnet.

Tabell 7.4 Kapitalstilt, løpende priser. Millioner kroner

	1985	1989	1999	2001	2002*
Bygninger	1 270	1 682	1 856	1 923	1 922
Maskiner og redskaper	2 286	2 811	2 967	3 002	2 959
Sum kapitalstilt	3 886	4 899	5 398	5 551	5 583

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

Volum- og prisindeksene for kapitalstilt i tabell 7.5 presenterer utviklingen sett fra en annen synsvinkel:

Volumindeksen for kapitalstilt på bygninger var høyere i 1989 enn i 1985, mens volumindeksene for maskiner og redskaper og sum kapitalstilt ble redusert i samme periode. Volumindeksene har endret seg lite de siste årene, men tabellen viser en svak reduksjon fra år til år både for bygninger, maskiner og redskaper og sum kapitalstilt.

Tabell 7.5 Kapitalslit. Volum- og prisutvikling. 1985 = 100

	1985	1989	1999	2001	2002
Prisindeks	100	129,9	165,2	175,6	177,9
Volumindeks:					
Bygninger	100	101,9	88,3	86,2	85,0
Maskiner og redskaper	100	94,6	78,5	74,7	72,7
Sum kapitalslit	100	96,9	84,2	81,6	81,0

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

Prisindeksen er felles for alt kapitalslit. Den har en jevn stigende kurve.

Endringer i kapitalslitet vil følge endringer i investeringene og prisutviklingen. Et etterslep vil imidlertid være til stede, og det vil skje en utjevning av svingninger i utviklingen i kapitalslit i forhold til utviklingen i investeringer.

7.3 Renter

For å vise utviklingen av samla rentekostnader for lånt kapital i jordbruket, er gjennomsnittlig rentesats og rentekostnadene i beløp tatt med.

Tabell 7.6 Rentekostnader for lånt kapital. Løpende kroner

	1985	1989	1999	2001	2002*
Gjennomsnittlig rentesats, %	10,56	11,57	6,38	6,70	6,44
Lånt kapital i jordbruket. Mill. kr	15 992	22 481	24 150	25 391	25 833
Rentekostnad for næringsgjeld. Mill. kr	1 689	2 600	1 540	1 702	1 664

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

Av tabellen over går det fram at rentekostnader for lånt kapital i jordbruket gikk opp fra 1985 til 1989 og ned fra 1989 til 1998. Nedgangen var særlig kraftig i perioden 1990–1995 noe som i stor grad skyldes nedgang i rentefoten. Lånekapitalen i næringa gikk også ned fra 1990 til 1994, mens den økte igjen i fra 1995 til 1999.

I faste 2001-kroner, deflatert med konsumprisindeksen, var nedgangen i næringsgjeld fra 1989 til 1999 på 4,7 mrd. kroner. I perioden fra 2001 til 2002 var det en oppgang 114 millioner kroner, eller 0,4 prosent.

Tabell 7.7 Lånt kapital i jordbruket, deflatert med konsumprisindeksen til faste 2001-kroner.
Millioner kroner

	1985	1989	1999	2001	2002*
Lånt kapital i jordbruket	28 083	30 394	25 661	25 391	25 505

*Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

7.4 Bruk av driftskreditt i landbruket

Oppgjørs- og driftskredittordningen i landbruket ble etablert i 1967 og er en ordning for kassakreditt til landbruket der samvirkeorganisasjonene og Statens Kornforretning garanterte for 50 prosent av tapet på misligholdte driftskreditter. Kredittgrunnlaget er normalt lik foregående års oppgjør gjennom garantiorganisasjonene. Det er egne retningslinjer for oppstart og utvidelse av virksomheten. Ordningen dekker en betydelig andel av den kortsiktige kreditten i landbruket. I tabell 7.8 nedenfor er det satt opp en del sentrale data fra driftskredittordningen.

Tabell 7.8 Bruk av driftskredittordningen i landbruket

	1985	1990	1999	2000	2001
Antall konti	47 407	48 618	39 069	35 111	33 196
Innvilget kreditt per 31/12, mill. kr	4 033	5 868	6 308	5 960	6 072
Disponert kreditt per 31/12, mill. kr	2 283	3 337	3 320	3 049	3 296
Andel disponert, %	57	57	53	51	54
Samlet tap, 1000 kr	3 210	12 916	510	665	188
Tapsandel av disponert, %	0,14	0,39	0,02	0,02	0,01
Disponert per konto per 31/12, kr	48 157	68 637	84 978	86 848	99 300
Tap per konto, kr	68	266	13	19	6

Kilde: Årsmelding for Garantiutvalget for oppgjørs- og driftskredittordningen

Det samlede tapet i tabell 7.8 slik det registreres av garantiutvalget for ordningen, er dekket med en halvpart av samvirkeorganisasjonene og Statens Kornforretning og med en halvpart av den banken som har betjent driftskreditten. I årene 1989, 1990 og 1991 lå tapene på omlag 0,4 prosent av disponert kreditt og har siden falt betydelig. Tapet var i 2001 det laveste på 20 år og knyttet til 10 enkeltsaker.

7.5 Tap på utlån i landbruket

I tabell 7.9 er det sett på tap på utlån fra Landkreditt og Landbruksbanken som er overtatt av Statens nærings- og distriktsutbyggingsfond (SND). Det er konstaterte tap og ikke avsetninger til påregnelig tap som er med i tabellen.

Tabell 7.9 Konstatere tap på utlån fra Landkreditt og Landbruksbanken / SND

	1985	1990	1998	1999	2000
<i>Landbruksbanken / SND</i>					
Utlån, mill. kr	7 445	8 151	4 376	4 371	4 265
Tap på utlån, mill. kr	1,4	15,4	2,3	6,9	27,2
Tap på utlån, % av utestående	0,02	0,19	0,05	0,16	0,64
<i>Landkreditt</i>					
Utlån, mill. kr	2 760	4 538	5 025	5 677	5 751
Tap på utlån, mill. kr	0	0	3,9	0,2	0,2
Tap på utlån, % av utestående			0,08	0,00	0,00
<i>Tap på utlån, % av utestående</i>	0,01	0,12	0,07	0,07	0,27

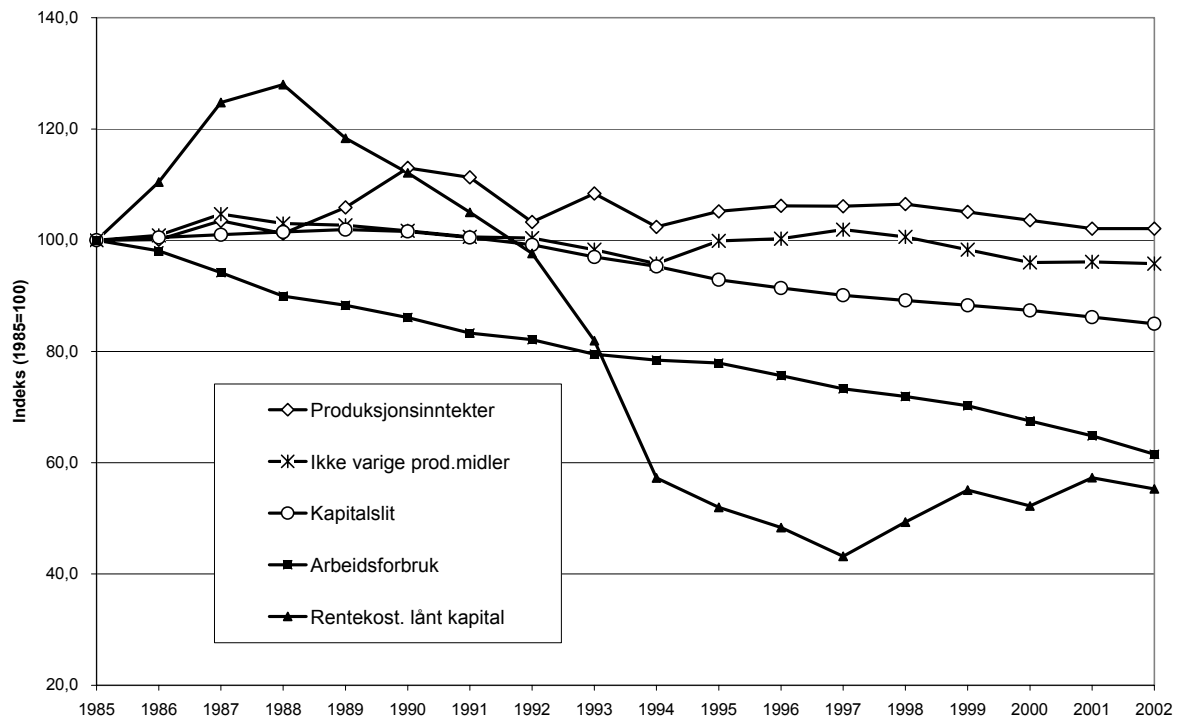
Kilde: Landkreditt og Landbruksbanken/SND

Landbruksbanken/SNDs tall gjelder rentebærende lån. I tillegg kommer investeringslån som i 1998 utgjorde totalt 1512 mill. kroner. Tap på investeringslån er ikke med i tabellen. Landbruksbanken ga lån til 1., 2. og 3. prioritet både for ordinære lån og for BU-midler. I 2000 hadde SND et tap på ca. 20 mill. kroner på utlån til enkelte utradisjonelle produksjoner. Ser en bort fra disse tapene, var tap på utlån til det øvrige landbruket på nivå med 1999.

I utlånstallene fra Landkreditt ligger også utlån til samvirkebedriftene. I 1998 var utlån til jord, skog og veksthus på i alt 3 575 mill. kroner, og 1 446 mill. kroner var derved lånt ut til andre formål, vesentlig boliger og samvirke. Av lån til jord skog og veksthus var konstatert tap i 1998 på kr 88 000 og følgelig lavt også i 1998. Landkreditt gir fortrinnsvis 1. prioritetslån og en mindre del 2. prioritets lån. Risiko for tap blir derved liten.

7.6 Innsatsfaktorer sett i relasjon til produksjon

I figuren på neste side er volumindeksene for fem ulike kostnads- og inntektsposter i totalalkylen presentert samlet. Indeksen for rentekostnader på lånt kapital har en kommet fram til ved først å deflatere rentekostnadene til 1985-kroner, og deretter regne om disse verdiene til indekstall.

Figur 7.4 Produksjon og innsatsfaktorer i jordbruket. Volumutvikling

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket 2003

Arbeidsforbruket synker fortsatt, som det har gjort gjennom hele perioden fra 1985. Kurvene viser at samlet produksjon er ganske stabilt, men tendens til noe reduksjon de siste årene. Kapitalslitet og ikke-varige produksjonsmidler har gått noe ned. Figur 7.4 antyder en økende produktivitet i jordbruket, med et nokså stabilt produksjonsvolum og et avtagende kostnadsvolum over flere år.

8 PRISER

I dette kapitlet tar en for seg prisutviklingen for viktige jordbruksprodukter og matvarer. En har også sammenlignet med andre forbruksvarer og tjenester, i tillegg har en foretatt en prissammenligning med noen andre europeiske land.

Utvikling i konsumprisindeksen for matvarer er vist i tabell 8.1. Figurene 8.2 til 8.12 viser utviklingen i produsent-, engros- og forbrukerpriser i perioden 1979–2002 for noen av de viktigste jordbruksproduktene. For egg har en også lagt inn avtale-/målpriser. Figurene viser utviklingen i enhetspriser for de forskjellige produktene.

Forbrukerprisene er hentet fra SSBs registreringer til konsumprisindeksen, mens engrosprisene er hentet fra flere kilder. For grønnsaker er de beregnet på grunnlag av LPC/SLFs registreringer gjennom året. For disse produktene finnes bare engrospriser for salg fra førstehåndsgrossist til distribusjonsgrossist, ikke for salg til detaljist. For melk og melkeprodukter, kjøtt og egg har en hentet engrosprisene fra 1980 og senere fra NILFs løpende prisundersøkelser.

Produsentprisene er hentet fra totalkalkylen for jordbruket. For planteproduktene er dette avlingsårspriser. Dette forklarer en del av avviket i forhold til de registrerte forbrukerprisene. For hagebruksprodukter og poteter kan både produsent- og forbrukerprisene variere mye fra år til år etter størrelsen på produksjon og etterspørsel. Engros- og produsentprisene er eksklusive merverdiavgift, mens forbrukerprisene er inklusive merverdiavgift. I den forbindelse bør det nevnes at merverdiavgiftssatsen på matvarer ble satt ned fra 24 til 12 prosent fra 01.07.2001

Det tidligere pris- og markedsreguleringssystemet for jordbruksvarer var tilpasset et kvantitativt importvern. Gjennomføringen av WTO-avtalen med overgang til tollvern, medførte endringer i pris- og markedsreguleringssystemene. Jordbruksavtalens priser fikk funksjon av å

være målpriser. Samtidig skulle de gi tilstrekkelig fleksibilitet til riktig prisfastsetting avhengig av markedssituasjonen. Fra 01.07.1995 ble det etablert et system med målpriser for melk- og melkeprodukter, kjøtt, egg, frukt, grønnsaker og poteter, korn fra 01.07.2001. Målprisene er de priser jordbruket reelt skal kunne oppnå som gjennomsnitt for året, ut fra balanserte markedsførhold og fastsatt importvern. Prisfastsettelsen gjennom målprissystemet er et hovedvirkemiddel for å regulere jordbruksvaremarkedene. Målprisene er knyttet til representantvarer, i hovedsak er de samme som tidligere fikk fastsatt avtalepriser. Dersom prisene på representantvarene overstiger målprisen med mer enn 10 prosent to uker på rad (12 prosent for grøntsektoren), iverksettes tiltak for å bringe prisene ned til målprisnivå. Det kan også iverksettes tiltak dersom det ser ut til at gjennomsnittsprisen for avtaleåret overstiger målprisen. For korn er det et slingringsmonn for målpriser og intensjonspriser (gjelder bygg og havre) på pluss/minus 5 prosent.

Målprisene er lagt på engrosnivå og er eksklusive merverdiavgift. Mål-/avtaleprisen gjelder for avtaleåret. Siden 1994 har avtaleåret vært fra 1/7 til 30/6 året etter. Engrosprisene i figurene er gjennomsnittspriser for kalenderåret. For at målprisene skal kunne sammenlignes med engrosprisene har en beregnet gjennomsnittlig målpris/avtalepris for kalenderåret.

Tallene som ligger til grunn for figurene finnes i del II kapittel 14 tabell 14a–c.

8.1 Prissammenligninger og matvarenes andel av forbruket

Tabell 8.1 viser prisutviklingen for matvarer ved konsumprisutviklingen fra Statistisk sentralbyrå. Tabellen viser at mens matvareprisene falt 1,8 prosent fra 1999 til 2002, økte konsumprisindeksen med 7,6 prosent i perioden. Fra 1979 til 1989 steg indeksen for matvarer 6 prosent mer enn konsumprisindeksen, mens den fra 1989 til 1999 steg 10 prosent mindre.

Tabell 8.1 Konsumprisindeksen for matvarer og totalt. 1998 = 100

	1999	2000	2001	2002
Kjøtt	102,7	103,5	101,8	100,0
Fisk	106,8	112,0	113,5	112,7
Melk, ost og egg	101,3	102,3	98,3	96,9
Oljer og fett	103,2	105,1	103,2	103,3
Brød og kornprodukter	102,5	103,8	100,4	98,7
Frukt	103,7	105,0	108,7	103,2
Grønnsaker, inkl. poteter	104,4	108,9	104,3	105,0
Sukker, sjokolade, andre sukkervarer	104,4	107,4	107,1	106,1
Andre matvarer	103,7	105,6	102,4	97,3
Kaffe, te og kakao	92,8	92,2	87,2	80,3
Mineralvann, leskedrikker og juice	104,2	108,4	107,9	108,5
Matvarer i alt	103,2	105,0	103,0	101,3
Årlig prosentvis endring		+1,7	-1,9	-1,7
Konsumpris, Indeks total	102,3	105,5	108,7	110,1
Årlig prosentvis endring		+3,1	+3,0	+1,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fra 1979 til 1999 er det sukker som har steget mest av matvarene, deretter følger melkeprodukter og egg. Gruppen kaffe, te, kakao og kokesjokolade har steget minst, mens kjøtt og kjøttvarer har hatt nest lavest prisstigning i perioden.

Fra 1999 til 2002 er det fisk og gruppen mineralvann, leskedrikker og juice som har steget mest med hhv. 5,5 og 4,1 prosent. Gruppen kaffe, te og kakao har hatt størst prisnedgang med 13,5 prosent.

Tabell 8.2 viser sammensetningen av forbruket i husholdningene i prosent basert på løpende priser. De største postene utgjøres av bolig, lys og brensel foran transport. Matvarenes andel i 2001 utgjorde 11,4 prosent, en nedgang fra 12,3 prosent i 2000.

Tabell 8.2 Utgift per husholdning og år etter vare- og tjenestegruppe. Prosent

	1997	1998	1999	2000	2001
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	12,2	11,9	11,7	12,3	11,4
Alkoholdrikker og tobakk	2,5	2,7	3,1	2,7	2,9
Klær og skotøy	5,7	5,9	5,9	6,6	5,9
Bolig, lys og brensel	26,8	26,4	24,8	23,7	25,1
Møbler og husholdningsartikler	6,7	6,1	6,2	6,5	6,6
Helsepleie	2,0	2,4	3,1	2,7	2,9
Transport	19,6	20,8	19,0	20,2	19,5
Post- og teletjenester	1,8	1,8	2,5	2,1	2,2
Kultur og fritid	11,4	11,7	12,3	12,3	12,5
Utdanning	1,1	0,8	1,1	0,3	0,3
Restaurant- og hotelltjenester	4,0	4,0	4,1	4,0	4,0
Andre varer og tjenester	6,0	5,7	6,2	6,7	6,6
<i>I alt</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100</i>	<i>100,1</i>	<i>99,9</i>
Tallet på husholdninger i 1000	1 263	1 183	1 193	1 124	3 368
Personer per husholdning	2,26	2,17	2,13	2,38	2,21

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Forbruksundersøkelsen 2001

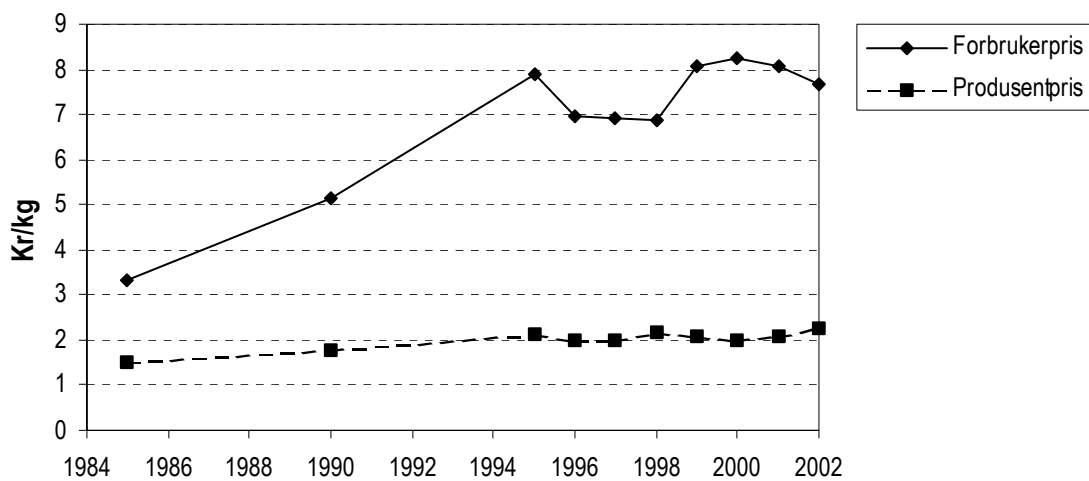
Tabell 8.3 nedenfor viser prisnivået i 2001 for matvarer, drikkevarer og tobakk i noen utvalgte europeiske land, målt i indekser. Den viser at prisnivået i Norge på matvarer er 54 prosent høyere enn hva som er gjennomsnittet i EU-15. Norge har et høyere prisnivå enn Sverige, Danmark og Finland på alle varene i tabellen. Island er har et høyere prisnivå enn Norge på frukt og grønt, samt kaffe, te og kakao.

Tabell 8.3 Prisnivåindekser for matvarer, drikkevarer og tobakk i utvalgte land. 2001. EU15= 100. Kilde: Eurostat

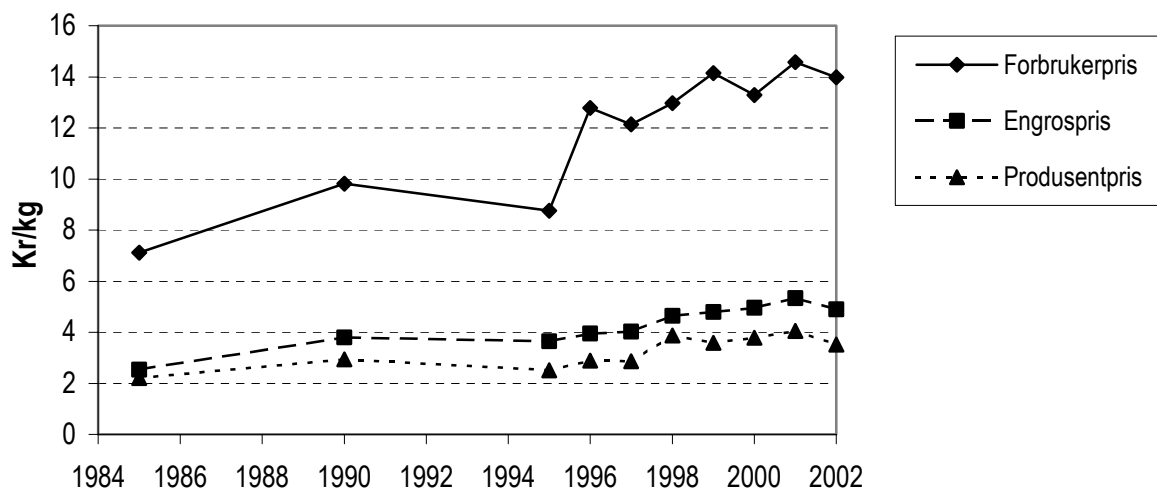
	Norge	Sverige	Danmark	Finland	Island	Tyskland	Polen
Matvarer	154	113	128	112	148	101	58
Brød og kornprodukter	171	122	136	132	166	106	57
Kjøtt	165	107	124	108	153	117	48
Fisk	143	97	130	99	103	101	77
Melk, ost og egg	143	104	110	101	141	82	58
Matoljer og -fett	151	125	131	116	150	91	87
Frukt	130	103	125	106	138	109	60
Grønnsaker	152	123	144	119	170	101	54
Sukkervarer	170	127	141	109	162	88	76
Andre matvarer	150	142	137	137	132	101	74
Alkoholfrie drikkevarer	164	116	142	119	155	105	77
Kaffe, te og kakao	118	92	110	111	136	111	81
Mineralvann, brus og saft	188	132	162	123	162	102	76
Alkoholholdige drikkevarer	272	164	144	195	235	82	119
Tobakk	221	119	133	120	139	90	47

8.2 Poteter og grønnsaker

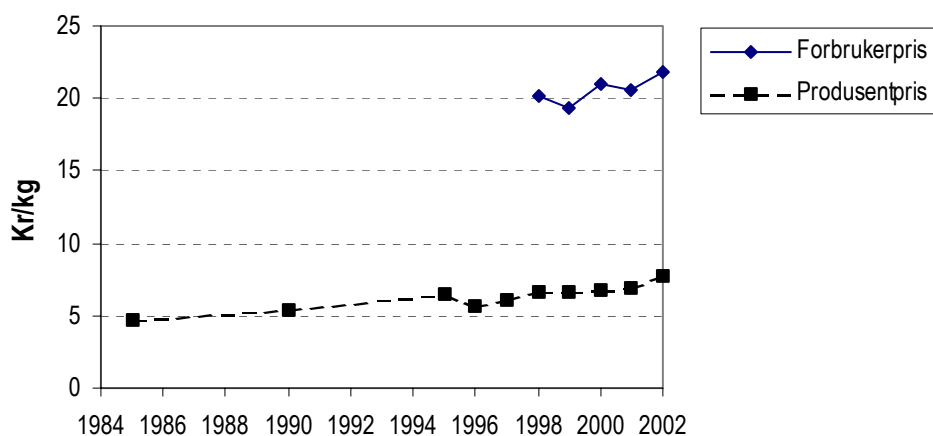
Prisutviklingen for poteter og grønnsaker viser om lag samme forløp, men prissvingningene har vært større i forbrukerprisene enn i engros- og produsentprisene. At forbrukerprisene på kalenderårsnivå blir faseforskjøvet i forhold til produsent- og engrosprisene på avlingsårsnivå, resulterer i at priskurvene vil avvike noe fra hverandre. Engrosprisene, som gjelder prisene fra førstehåndsgrossist til distribusjonsgrossist, samsvarer imidlertid ganske godt med produsentprisene. Når det gjelder utviklingen fra 2001 til 2002, har samtlige tre priser på gulrot gått ned. For potet er det nedgang i forbrukerpris, mens produsentprisen har økt.

Figur 8.1 Utvikling i forbruker- og produsentpriser for poteter. Kr/kg

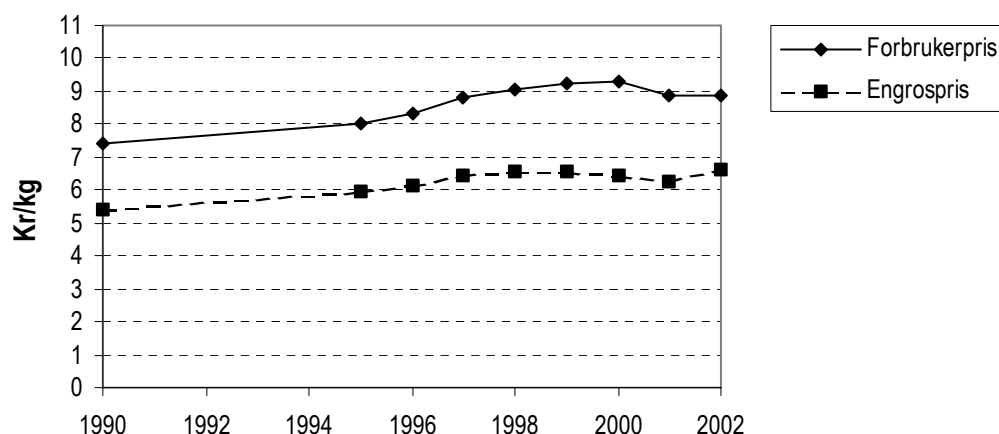

Figur 8.2 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for gulrot. Kr/kg

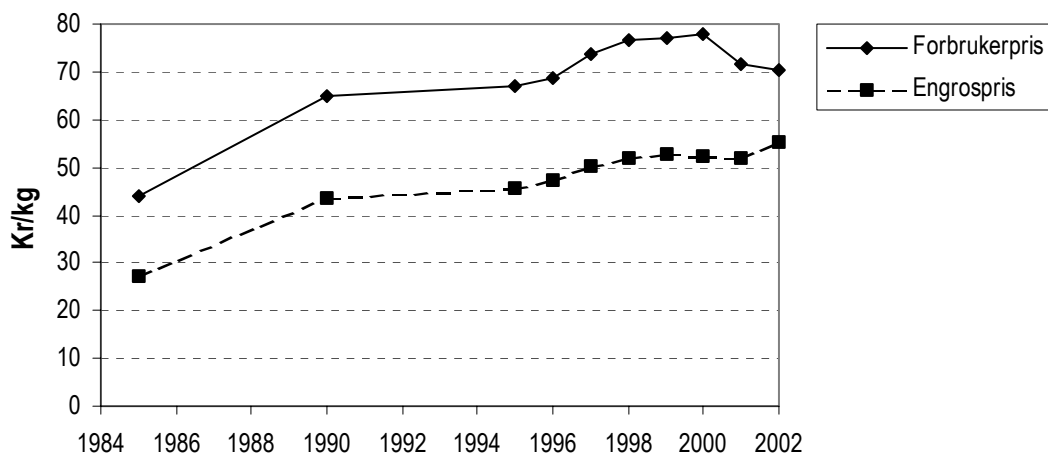
Figur 8.3 Utvikling i forbruker- og produsentpriser for blomkål. Kr/kg

8.3 Melk og melkeprodukter

Figur 8.4 Utvikling i forbruker- og engrospriser for lettmelk. Kr/l

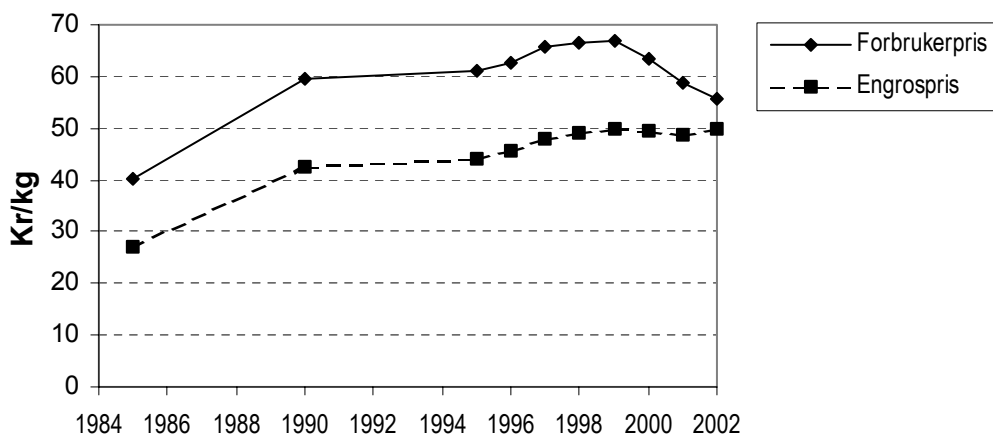
Prisutviklingen må sees på bakgrunn av forbrukersubsidier, momskompensasjon og halvert merverdiavgift fra 01.07.2001. Forbrukersubsidier ble gjeninnført fra 01.01.1993 i forbindelse med økningen av satsene for merverdiavgiften fra 20 til 22 prosent. Fra 01.07.1993 ble forbrukersubsidiene fjernet og erstattet med momskompensasjon, som ble fjernet igjen fra 01.07.1996

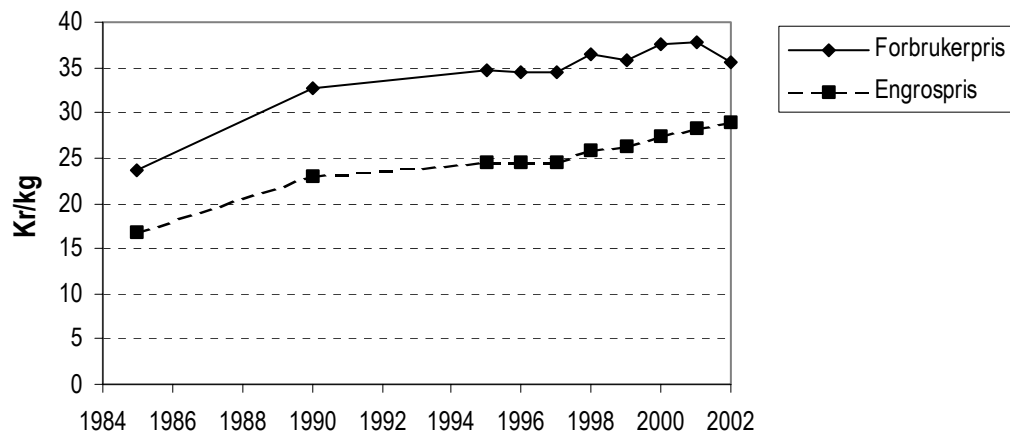
Figur 8.5 Utvikling i forbruker- og engrospris for ost (Norvegia). Kr/kg

Tidligere undersøkelser ved NILF har vist at det er godt samsvar mellom endringer i subsidiene og virkningen på prisene når det gjelder både engros- og forbrukerprisene for konsummilk. For de andre produktene som var med i undersøkelsen (ost, smør og kjøtt), var det en mer variable sammenheng mellom endringer i subsidier og priser, selv om det også for disse produktene i hovedtrekk kan påvises en klart samsvarende utvikling.

Figurene viser at engros- og forbrukerprisen for den enkelte vare har hatt svært lik utvikling i hele perioden både for ost og smør. For ost har forbrukerprisen falt 7–8 prosent etter at merverdiavgiften ble halvert

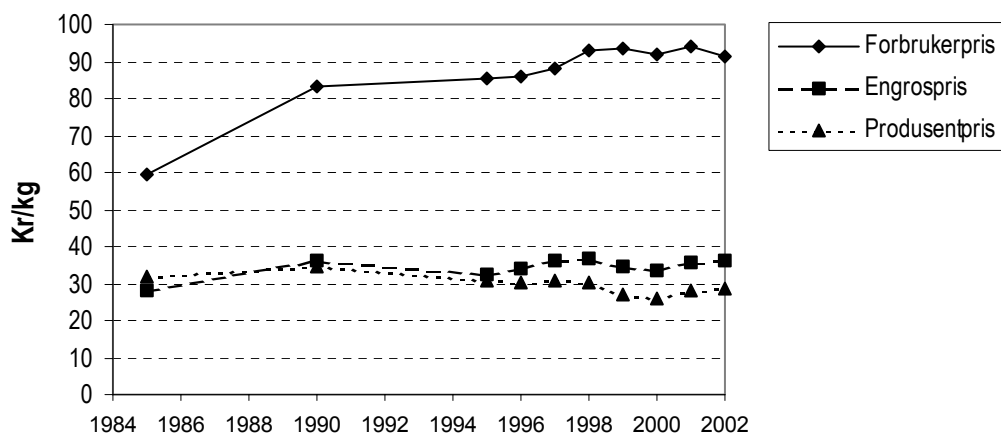
Figur 8.6 Utvikling i forbruker- og engrospris for gudbrandsdalsost. Kr/kg

Figur 8.7 Utvikling i forbruker- og engrospris for smør. Kr/kg

8.4 Storfekjøtt

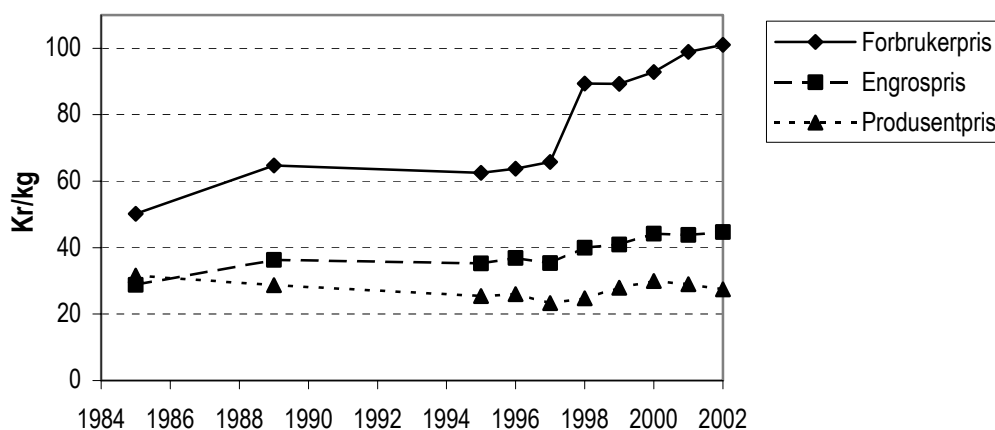
Forbrukerprisene falt 2,7 prosent fra 2001 til 2002. I samme tidsrom økte engrosprisene med 2,0 prosent, mens produsentprisene ble 2,0 prosent høyere. Fra 1993 ble det innført en momskompensasjon for kjøtt på 2,90 kr/kg som resulterte i lavere forbruker- og engrospriser. Ordningen ble fjernet igjen fra 01.07.1996.

Figur 8.8 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for storfekjøtt. Kr/kg

8.5 Sauekjøtt

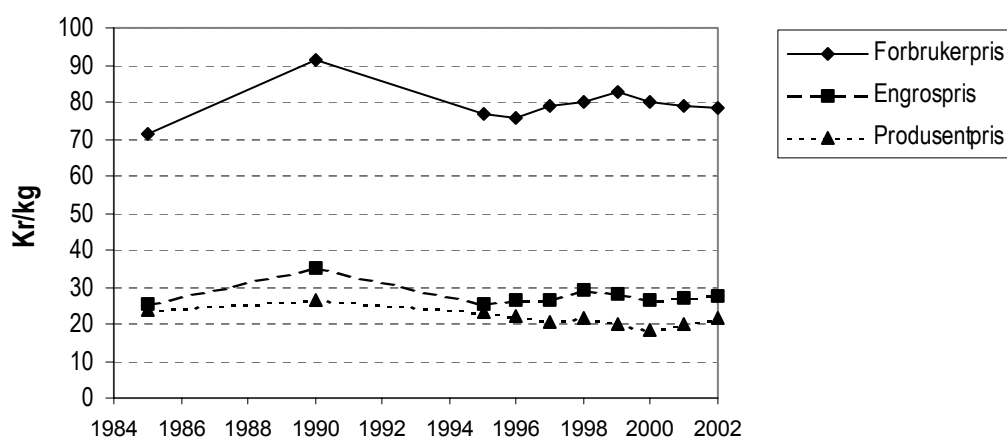
Fra 2001 til 2002 steg forbrukerprisene med 2,2 prosent. Engrosprisene steg 2,0 prosent, mens produsentprisene falt 5,4 prosent. SSB endret i 1999 basisår fra 1979 til 1998. For noen produkter, blant annet sauekjøtt, får man et brudd i serien mellom 1997 og 1998 når man går over til å benytte serien med basisår 1998.

Figur 8.9 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for sauekjøtt. Kr/kg

8.6 Svinekjøtt

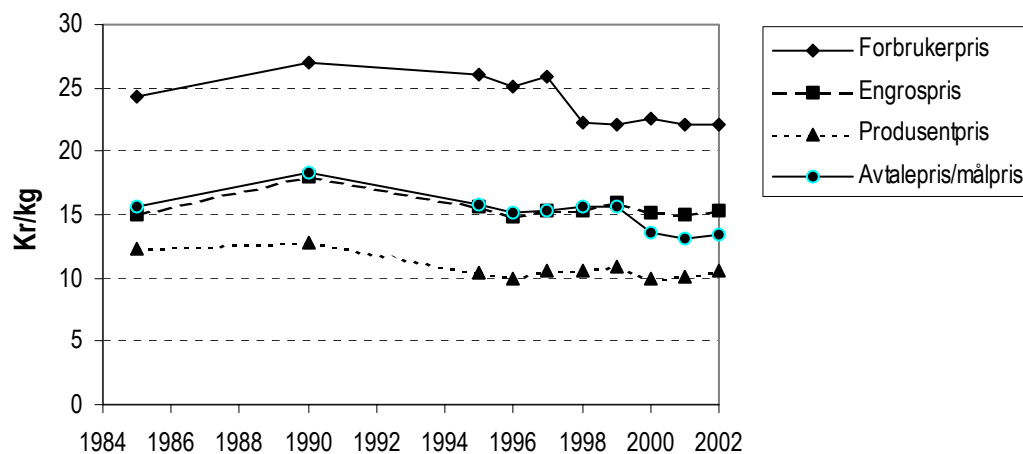
Fra 2001 til 2002 falt forbrukerprisene med 0,5 prosent. Engrosprisene økte med 2,4 prosent, mens produsentprisene ble 8,8 prosent høyere. Fra 1993 til 1997 gikk produsentprisen jevnt nedover, men vendte opp i 1998. Forbruker- og engrosprisene har steget sterkt fra 1979 til 1990/1991. Etter 1991 har både engrosprisen og forbrukerprisen hatt en relativt sterk nedgang fram til 1995. Fra 1999 til 2002 falt forbrukerprisene 4,2 prosent. I samme tidsrom falt engrosprisene 1,4 prosent, mens produsentprisen steg 9 prosent.

Figur 8.10 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser for svinekjøtt. Kr/kg

8.7 Egg

Forbrukerprisen på egg var ned 0,6 prosent i perioden 1999 til 2002. I samme tidsrom falt produsentprisen 2,8 prosent.

Figur 8.11 Utvikling i forbruker-, engros- og produsentpriser, samt avtalepriser/målpriser for egg. Kr/kg

9 LIKESTILLING

Likestilling vil naturlig gå inn i flere emner. Vi viser til kapitlene 4.4 Utviklingen i arbeidsforbruket i jordbruket, 4.6 Eiendomsoverdragelse og rekruttering og 4.7 Bygdeutvikling. I kapitlene 6.4 om alminnelig inntekt og 6.5 om levekår og økonomi tas inntekt til henholdsvis bruker og ektefelle og bruker opp, uten et direkte kjønnsperspektiv. I dette kapitlet går en nærmere inn på brukere, eiere, arbeidsinnsats og inntekt i forhold til kjønn.

9.1 Brukere og sysselsetting i jordbruket etter kjønn

Tabell 9.1 viser utviklingen i antall brukere, både for menn og kvinner. Andelen kvinnelige brukere har vært økende fra 1979 frem til 2001.

Tabell 9.1 Personlige brukere fordelt på kjønn

	1979	1989	1997	1998	1999	2001
Menn	115 375	89 267	69 362	68 290	60 914	55 594
%	92,7	90,5	87,9	88,4	87,1	86,1
Kvinner	9 033	9 343	9 544	8 977	9 045	8 997
%	7,3	9,5	12,1	11,6	12,9	13,9
I alt	124 408	98 610	78 906	77 267	69 959	64 591

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstillingene

For fylkesvis fordeling se del II tabell 15

Tabell 9.2 nedenfor viser kvinner som brukere registrert i produksjonsregisteret. Vi ser at kvinneandelen øker i alle fylker gjennom tiårsperioden.

Tabell 9.2 Andelen kvinner som er brukere i hvert fylke. Prosent

	1990	1997	1998	1999
Østfold	7,6	10,5	11,3	11,9
Akershus og Oslo	7,5	10,5	11,2	11,7
Hedmark	10,5	13,0	13,6	14,1
Oppland	7,5	10,7	11,7	12,3
Buskerud	8,9	12,3	12,8	13,7
Vestfold	6,3	8,6	10,0	10,5
Telemark	10,3	14,7	15,6	16,4
Aust-Agder	10,2	12,4	13,1	14,2
Vest-Agder	8,9	10,7	11,5	12,2
Rogaland	5,5	8,2	10,1	11,0
Hordaland	8,1	11,2	12,0	13,3
Sogn og Fjordane	10,2	13,0	13,6	14,5
Møre og Romsdal	8,1	11,2	12,7	13,6
Sør-Trøndelag	7,3	8,5	9,2	9,8
Nord-Trøndelag	5,9	8,4	9,5	9,8
Nordland	10,5	14,5	14,5	15,7
Troms	13,4	17,0	17,0	17,9
Finmark	19,5	20,9	21,2	21,1
<i>Hele landet</i>	<i>8,5</i>	<i>11,3</i>	<i>12,2</i>	<i>12,9</i>

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontroll for gjennomføring av landbrukspolitikken, april 2002 og Statistisk sentralbyrå. Søknad om produksjonstillegg. Hovedsøker

Tabell 9.3 viser at kvinner driver mindre bruk enn menn. Imidlertid øker kvinneandelen i alle størrelsesgruppene unntatt for største gardene hvor det ikke er en tydelig utvikling.

Tabell 9.3 Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent

Størrelsesgruppe	1990	1997	1998	1999
5 – 50 dekar	12,9	16,1	17,3	18,4
50 – 100 dekar	9,3	13,5	14,3	15,2
100 – 200 dekar	6,2	9,9	10,9	11,8
200 – 300 dekar	5,0	7,4	8,7	9,3
300 – 500 dekar	4,9	6,7	7,7	8,1
≥ 500 dekar	4,8	6,0	5,9	6,1
<i>Alle brukere</i>	<i>8,5</i>	<i>11,3</i>	<i>12,2</i>	<i>12,9</i>

Kilde: Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontroll for gjennomføring av landbrukspolitikken, april 2002 og Statistisk sentralbyrå. Søknad om produksjonstillegg. Hovedsøker. For fylkesvis fordeling se del II tabell 16

Tabell 9.4 nedenfor viser alder på kvinner som er aktive bønder. Kvinner som driver gard, er gjennomgående litt yngre enn menn. Det gjelder både for store og små gardsbruk og i de fleste fylker. Gjennomsnittsalderen for brukere er 48 år for menn og 47 år for kvinner.

Tabell 9.4 Aldersfordeling for brukere. Prosent

Aldersgruppe	< 30	30-39	40-49	50-59	60-69	> 70	Gj.snittsalder, år
Menn	4,9	19,6	29,8	28,4	14,1	3,2	48,2
Kvinner	7,6	25,7	25,5	21,7	15,4	4,1	46,9

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstellingen 1999

9.2 Eiere etter kjønn og eiendomsoverdragelser

Eier av en landbrukseiendom kan bruke eiendommen selv eller leie den ut til en annen som driver eiendommen. På den annen side kan én og samme bruker drive flere landbrukseiendommer, både egne og andres, sammen som én driftsenhet. Det er langt flere landbrukseiendommer enn driftsenheter og brukere.

Tabell 9.5 nedenfor viser gardsoverdragelser fra 1999 til 2001. Andelen av kvinner som overtar gard er økende. Den gjelder alle typer overdragelser, både av odelseiendommer og andre.

Tabell 9.5 Eiendomsoverdragelser fra mai 1999 til mai 2001. Andelen eiere som er menn, kvinner og upersonlige før og etter overdragelsen. Prosent

Fylke	Forrige eier			Ny eier		
	Mann	Kvinne	Upersonlig	Mann	Kvinne	Upersonlig
Østfold	66,9	30,3	2,8	65,5	31,4	3,1
Akershus og Oslo	63,7	32,5	3,8	59,6	34,7	5,7
Hedmark	67,1	30,4	2,5	62,6	35,1	2,3
Oppland	71,0	27,3	1,7	66,5	31,2	2,3
Buskerud	66,5	30,2	3,3	61,5	35,6	3,0
Vestfold	63,2	35,8	1,0	66,2	32,0	1,8
Telemark	68,3	27,7	3,9	60,8	35,2	3,9
Aust-Agder	71,9	25,8	2,2	58,7	38,9	2,5
Vest-Agder	67,7	26,9	5,4	61,9	33,6	4,5
Rogaland	74,7	19,8	5,5	62,0	33,2	4,8
Hordaland	77,4	19,6	3,0	62,5	35,0	2,5
Sogn og Fjordane	77,8	20,3	1,8	67,6	30,7	1,7
Møre og Romsdal	70,5	26,5	3,0	59,8	36,8	3,4
Sør-Trøndelag	65,3	24,9	9,8	61,0	30,5	8,5
Nord-Trøndelag	72,7	24,6	2,8	69,6	27,8	2,7
Nordland	68,5	28,2	3,3	55,0	42,5	2,4
Troms	69,4	29,9	0,7	57,1	42,0	0,8
Finnmark	61,0	35,6	3,5	60,6	37,5	1,9
Landet	69,4	27,2	3,4	62,0	34,7	3,2

Kilde: SSB. Landbruksregistret mai 1999 og mai 2001

Av de som overdro eiendom mellom mai 1999 og mai 2001 var 69 prosent av referanseeierne menn og 27 prosent kvinner. Av de som overtok disse gardene var 62 prosent menn og 35 prosent kvinner. Blant de gamle eierne var kvinneandelen lavest i Sogn og Fjordane og høyest i Vestfold. Blant nye eiere var andelen kvinner høyest i Nordland med 43 prosent og lavest i lavest i Nord-Trøndelag med 28 prosent. Med ett unntak økte andelen av kvinnelige eiere som følge av eierskiftene i alle fylker i denne perioden.

For overdragelser med odell, det vil si at gården overdras innen familien, har jordbrukstellingene tall for flere tiår tilbake. Etter 1970 har andelen av kvinner i hovedtrekk økt i alle landsdeler. Blant aktive brukere som overtok familieeiendommen før 1969 var kvinneandelen på 9 prosent, i perioden fra 1990 til 1994 på 17 prosent og i perioden fra 1995 til 1999 på 22 prosent. I den siste perioden hadde Finnmark og i Aust-Agder den høyeste andelen kvinner. Færrest kvinner med odelsrett overtok i Vestfold og Møre og Romsdal. (Tallene gjelder for gardsbruk som var i drift 1999 og var oppgavepliktige i landbrukstellinga.)

Tabell 9.6 viser at kvinneandelen øker fra en tidsperiode til den neste for alle størrelsesgrupper med unntak for de aller største brukene på over 500 dekar. Kvinner overtar i større utstrekning mindre gardsbruk. I alle periodene avtar kvinneandelen med økende bruksstørrelse opptil 500 dekar.

Tabell 9.6 Andelen av kvinner som overtar gårdsbruk med odell. Størrelsesgrupper

Andel kvinner, %	-1969	1970-79	1980-89	1990-94	1995-99
Jordbruksareal i drift					
5 - 50 dekar	10	13	17	20	24
50 - 100 dekar	8	13	16	19	24
100 - 200 dekar	9	12	15	16	22
200 - 300 dekar	9	10	11	14	20
300 - 500 dekar	9	9	11	12	17
≥ 500 dekar	5	10	8	15	13

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Jordbrukstillingen 1999. Gjelder oppgavepliktige

Tabell 9.7 viser aldersfordeling til eiere. For menn er det vanligst å overta gard mellom 30-39 år. Det er 32 prosent av de nye mannlige eierne som er i denne aldersgruppa. Gjennomsnittsalderen for nye eiere er 43 år og 70 prosent av de nye eierne er under 50 år. Gjennomsnittsalderen for alle mannlige eiere totalt er 56 år.

Også for kvinner er det en topp i hyppighet mellom 30-39 år med 20 prosent av de nye kvinnelige eierne. Det er likevel færre kvinner enn menn, 45 prosent, som er under 50 år ved overtakelse. Andelen kvinner som er over 70 år når de overtar eiendommen, er 23 prosent. Det gir gjennomsnittsalder på nye eiere på 53 år. Gjennomsnittsalderen for kvinnelige eiere totalt er 61 år. Forskjellen i gjennomsnittsalder for eiere og nye eiere er for kvinner 7 år, mens den for menn er 13 år. Kvinner beholder derfor eiendommen i gjennomsnitt for en kortere periode enn menn, og det er rimelig å tro at det i størst grad gjelder de kvinnene som var gamle da de overtok. Det er i mange sammenhenger påpekt at gardsoverdragelser til kvinner ofte kan gjelde enker som eier garden i en overgangsperiode.

Gjennomsnittsalderen for kvinner som brukere, er 14 år yngre enn for kvinner som eier gårdsbruk, og 6 år yngre enn for de som er nye eierne (tabell 9.4 og 9.7). For menn er gjennomsnittsalderen for brukere 8 år lavere enn for alle eiere og 5 år høyere enn for de nye eierne av gårdsbruk. Det synes derfor som kvinner i mindre grad overtar gårdsbruk for selv å drive jordbruk over tid. De eldre kvinnene som overtar gard, dominerer derved ikke statistikken over *brukere* i særlig grad.

Tabell 9.7 Aldersfordeling for alle eiere i 2001 og for nye eiere fra mai 1999 til mai 2001. Prosentandeler

		Aldersgruppe					Gj.snittsalder	
		< 29	30-39	40-49	50-59	60-69	> 70	År
Nye eiere	Menn	12,4	31,9	25,7	19,0	7,4	3,7	43,4
	Kvinner	8,1	20,0	16,5	17,8	14,5	23,0	53,4
Alle eiere	Menn	2,1	11,6	21,3	26,9	18,3	19,8	56,1
	Kvinner	2,3	10,2	15,9	21,4	17,3	33,0	60,5

Kilde: Statistisk sentralbyrå, landbruksregisteret mai 1999 og mai 2001

9.3 Driftsformer

9.3.1 Inndeling

Det er foretatt en inndeling i driftsformer etter kjønn. De 1,1 prosent av brukene som har upersonlige brukere er også tatt med. Kriteriene nedenfor er lagt til grunn. Det er tatt utgangspunkt i antall husdyrenheter og areal.

1 husdyrenhet er definert som:

1	ku eller
2,5	andre storfe eller
2	purker eller
12	slaktegris (antall slaktegris innsatt i perioden etter prod. tilleggsstatistikken) eller
10	vinterfôra sauer eller
6	geiter eller
60	Høns

Det er brukt 10 dekar per husdyrenhet som krav til areal. Et bruk klassifiseres som husdyrløst, når arealkravet i den samlede husdyrproduksjonen er mindre enn 15 prosent av totalarealet på bruket. Et husdyrløst bruk der mer enn 40 prosent av arealet er korn, kommer i gruppa «Korn».

Bruk der mindre enn 40 prosent av arealet er korn eller planteprodukter for salg, er rene husdyrbruk. Dersom ett av husdyrslagene utgjør mer enn 90 prosent av husdyrholdet målt i husdyrenheter, klassifiseres bruket etter dette husdyrslaget slik som f.eks. «Melk», «Sau» eller «Geit». Dersom ingen av husdyrslagene utgjør mer enn 90 prosent, regnes bruket som et kombinasjonsbruk f.eks. «Melk/svin» eller «Melk/sau».

De brukene som ikke kommer i én av disse to gruppene, er kombinasjonsbruk med husdyr og planteproduksjon. Hvis mer enn 40 prosent av arealet er korn, kommer bruket i gruppe for korn i kombinasjon med et eller to husdyrslag. Det er til dels få observasjoner i enkelte grupper.

9.3.2 Driftsform og produksjon

Tabell 9.8 viser ulike driftsformer fordelt etter kjønn og andelen kvinner i de ulike produksjoner. Kvinneandelen er høyest blant bønder med geit på 21 prosent. Andelen er lavest blant produsenter som driver med korn/melk eller med melk/svin med 7 prosent. Samdriftene gir høy andel upersonlige brukere i melkeproduksjon.

Tabell 9.8 Driftsform til menn, kvinner og upersonlige brukere. Antall og andel referansebrukere

	Totalt	Antall			Prosentfordeling			Kvinneandel
		Menn	Kvinner	Upersonlig	Menn	Kvinner	Upersonlig	Prosent
Melk	17 228	15 155	1 696	377	24,9	18,8	48,3	9,8
Melk/svin	1 863	1 686	126	51	2,8	1,4	6,5	6,8
Melk/sau	2 256	2 005	243	8	3,3	2,7	1,0	10,8
Korn	16 179	14 280	1 831	68	23,4	20,2	8,7	11,3
Korn/svin	961	863	95	3	1,4	1,1	0,4	9,9
Korn/egg	256	221	33	2	0,4	0,4	0,3	12,9
Korn/melk	556	515	37	4	0,8	0,4	0,5	6,7
Sau	13 648	11 263	2 366	19	18,5	26,2	2,4	17,3
Geit	386	302	80	4	0,5	0,9	0,5	20,7
Annet	17 407	14 624	2 538	245	24,0	28,1	31,4	14,6
Sum	70 740	60 914	9 045	781	100	100	100	12,8

Kilde: SSB. Jordbrukstellingene 1999

Tabellen viser også produksjonene fordelt mellom menn og kvinner som grupper. 32 prosent av de mannlige brukerne driver melkeproduksjon, mens det er 23 prosent av kvinnene. Svineproduksjon har henholdsvis 4,2 og 2,4 prosent. 29 prosent av kvinnene har sau, og 22 prosent av mennene. Korn i kombinasjon med husdyr har 3 prosent av mennene og 2 prosent av kvinnene, mens 23 prosent av mennene og 20 prosent av kvinnene har ren kornproduksjon. Det er halvparten både av kvinner og menn som har rene husdyrbruk etter denne definisjonen av driftsformer.

Tabell 9.9 viser driftsform og alder. Hovedtyngden av menn er i aldergruppene 40-50 år og 50-60 år innenfor alle produksjonene. Hovedtyngden av kvinner ligger i aldersgruppene 30-40 og 40-50 år, men variasjonen er større. Kvinner som driver med melkeproduksjon har høy andel i de yngste aldersgruppene

Tabell 9.9 Fordelingen av brukere etter aldersgrupper i driftsformene. Referansebrukere.

Andel % Aldersgr.	Menn						Kvinner					
	< 30	30-39	40-49	50-59	60-69	> 70	< 30	30-39	40-49	50-59	60-69	> 70
Melk	5,8	22,8	31,2	27,5	11,5	1,2	10,0	31,5	25,9	18,3	12,3	2,0
Melk/svin	5,9	22,8	32,9	28,8	8,7	0,9	15,1	39,7	21,4	12,7	10,3	0,8
Melk/sau	4,9	22,2	29,6	27,7	13,4	2,1	10,7	28,0	23,5	19,3	14,4	4,1
Korn	4,0	17,7	29,8	30,0	14,6	4,1	5,6	23,5	27,4	22,8	15,5	5,3
Korn/svin	4,6	<u>22,7</u>	27,7	30,9	13,0	1,0	4,2	43,2	18,9	20,0	12,6	1,1
Korn/egg	1,8	18,1	28,1	34,4	17,2	0,5	6,1	21,2	15,2	36,4	18,2	3,0
Korn/melk	6,4	26,8	30,3	24,1	11,5	1,0	2,7	51,4	27,0	5,4	10,8	2,7
Sau	4,2	16,0	28,1	29,5	17,3	4,9	6,1	19,8	24,7	24,7	19,3	5,4
Geit	5,6	17,9	31,5	31,1	13,2	0,7	7,5	25,0	18,8	26,3	17,5	5,0
Annet	5,2	19,8	29,4	27,0	14,7	3,9	8,3	27,0	25,5	20,9	14,3	3,9
Sum	4,9	19,6	29,8	28,4	14,1	3,2	7,6	25,7	25,5	21,7	15,4	4,1

Kilde: SSB. Jordbrukstellingene 1999

9.3.3 Økologisk produksjon

Tabellene nedenfor viser kvinners andel av økologisk jordbruksproduksjon. Tabell 9.10 er omlagt areal og tabell 9.11 viser antall brukere med økologisk produksjon.

Tabell 9.10 Kvinners og menns andel av arealet til økologisk produksjon

Andel av arealet som blir brukt av:	1999		2000	
	Karensareal	Omlagt areal	Karensareal	Omlagt areal
Menn	85,3	83,9	82,2	83,3
Kvinner	14,7	16,1	17,8	16,7
Sum, dekar	30 621	133 855	16 283	159 021

Kilde: SSB, søknad om produksjonstilskudd, 31.07 og om tilskudd til økologisk drift 31.12

Menn driver 82-85 prosent av det økologiske arealet, mens 15-18 prosent drives av kvinner. I tillegg er det 3-4 prosent av det økologiske arealet som drives av upersonlige brukere. Det er ikke tatt med i tabellene.

Tabell 9.11 Enheter med økologisk drift. Prosentandel brukere som er menn og kvinner

Fylke	Referansebruker:	1999		2000	
		Menn	Kvinner	Menn	Kvinner
Østfold		73,9	26,1	74,5	25,5
Akershus og Oslo		86,5	13,5	79,4	20,6
Hedmark		77,3	22,7	74,3	25,7
Oppland		83,1	16,9	82,9	17,1
Buskerud		81,7	18,3	82,6	17,4
Vestfold		83,9	16,1	84,3	15,7
Telemark		76,8	23,2	71,7	28,3
Aust-Agder		71,4	28,6	70,4	29,6
Vest-Agder		74,4	25,6	79,5	20,5
Rogaland		78,8	21,2	78,8	21,2
Hordaland		80,8	19,2	79,0	21,0
Sogn og Fjordane		77,1	22,9	77,4	22,6
Møre og Romsdal		70,4	29,6	71,6	28,4
Sør-Trøndelag		85,0	15,0	85,2	14,8
Nord-Trøndelag		88,4	11,6	91,9	8,1
Nordland		70,7	29,3	71,8	28,2
Troms		81,3	18,8	80,0	20,0
Finmark		80,0	20,0	80,0	20,0
<i>Sum</i>		<i>79,8</i>	<i>20,2</i>	<i>79,4</i>	<i>20,6</i>

Kilde: SSB, søknad om produksjonstilskudd, 31.07 og om tilskudd til økologisk drift 31.12

Tabell 9.11 viser andelen menn og kvinner som driver bruk med økologisk areal. For landet sett under ett er andelen kvinner 21 prosent. Tabell 9.2 viser at andelen kvinner som er brukere, er på om lag 13 prosent. Kvinner er derved sterkere representert som brukere av driftsenheter med økologisk areal, enn kvinner som brukere generelt.

9.3.4 Endring i driftsform

Valg av driftsform er langsiktig og kan ofte skyldes forgiengerens valg. De endringene som foretas, vil derimot i større grad reflektere brukerens avveininger og prioriteringer. Endring av driftsform kan ta tid. Det er derfor rimelig å se på et tidsrom på noen år etter overdragelsen. Her er det tatt utgangspunkt i overdragelser fra 1995 til 1996 og endringer i årene fram til år 2000. Det er sett på endringer i totalareal og kornareal og i husdyrproduksjon for de som har sluttet eller startet opp med melkeproduksjon og sau. Upersonlige brukere er ikke med i tabellene nedenfor, heller ikke som totaltall.

Tabell 9.12 Endringer i areal fram til 2000 av nye brukere fra 1995 til 1996

Areal	Totalt		Menn		Kvinner	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Økning i areal	920	52,3	703	55,5	217	43,9
Ingen endring	459	26,1	305	24,1	154	31,2
Reduksjon i areal	381	21,6	258	20,4	123	24,9
Antall nye brukere	1 760	100	1 266	100	494	100

Kilde: SSB. Søknad om produksjonstillegg

Tabell 9.12 viser at det er en tendens til at nye brukere øker totalarealet. Det er relativt flere menn, 56 prosent, enn kvinner, 44 prosent, som øker arealet. Det er også en forskjell i andelen som reduserer totalarealet, 25 prosent av kvinnene og 20 prosent av mennene reduserer arealet. Kvinner har mindre tilbøyelighet til å øke eller opprettholde arealet på driftsenheten sin og både eier og bruker garder med mindre areal enn menn.

Blant nye brukere med kornproduksjon øker kvinner i mindre utstrekning arealet sitt enn menn. Det er litt flere kvinner som reduserer arealet, men denne forskjellen er mindre, og det er litt færre kvinner som slutter helt med korn.

Tabell 9.13 Endringer i melkeproduksjon fram til 2000 av nye brukere fra 1995 til 1996

Melk	Totalt		Menn		Kvinner	
	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Sluttet med ku	136	18,3	92	16,1	44	25,4
Fortsatt med ku	593	79,8	471	82,6	122	70,5
Begynt med ku	14	1,9	7	1,2	7	4,0
Antall nye brukere	743	100	570	100	173	100

Kilde: SSB. Søknad om produksjonstillegg

For nye brukere med melkeproduksjon (tabell 9.13) avviker kvinner i større grad produksjonen enn menn. Det er totalt like mange kvinner som menn som starter opp, men antallet er lite. Det er begrensede muligheter for oppstart av melkeproduksjon. Det vil være avhengig av at driftsenheten ennå har kvote eller får ny kvote til økologisk melkeproduksjon.

Blant nye bønder som har begynt eller sluttet med sau, er det små forskjeller mellom menn og kvinner.

9.4 Arbeidsforbruk og utdanning

Tabell 9.14 nedenfor viser utviklingen i arbeidsforbruk. Arbeidsforbruket i jordbruket går ned både for kvinner og menn, men reduksjonen er sterkere for kvinner. Kvinner utfører nesten firedelen av arbeidet, mens andelen

kvinnelige brukere nå er 13 prosent. Kvinner utfører arbeid både som brukere, ektefelle eller samboer til brukerne, familiemedlemmer og som annen hjelp.

Tabell 9.14 Timeverk i jordbruket. Andel utført av kvinner

År	Totalt Mill timeverk	Prosentandel utført av kvinner			
		Familiehjelp	Brukere og ektefelle/samboer	Annen hjelp	I alt
1968/69	403		32	24	31
1979/80	262	23	27	20	26
1989/90	195	27	25	22	25
1996/97	169	25	24	24	24
1998/99	166	26	24	26	24
2000/01*	135	27	24	23	24

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Jordbruksstatistikken og Budsjettnemnda for jordbruket, Resultatkontroll for gjennomføring av landbrukspolitikken, april 2002

Tabell 9.15 og 9.16 viser lengste utdanning for nye eiere; total utdanning etter omfang i tabell 9.15 og landbruksutdanning i tabell 9.16. Generelt er lang utdanning vanligere blant kvinner enn blant menn som eier eller driver gard, og lang utdanning er vanligere jo større garden er for begge kjønn. Landbruksutdanning spesielt er vanligere blant de som driver større garder. Det er mindre vanlig med utdanning blant eldre, både menn og kvinner.

Tabell 9.15 Nye eieres utdanning etter aldersgrupper. Referanseiere

Aldersgruppe	%andel menn med minst:			%andel kvinner med minst:		
	Obligatorisk utdanning	Mellom utdanning og høyskole	Universitet	Obligatorisk utdanning	Mellom utdanning og høyskole	Universitet
< 39 år	7,0	76,5	16,4	6,1	60,0	33,9
40-59 år	16,8	62,0	21,2	16,4	57,7	25,9
> 60 år	40,3	43,8	15,9	58,6	34,8	6,6
Totalt	15,1	66,4	18,5	29,3	49,8	20,9

Kilde: SSB, Landbruksregisteret, mai 1999 og mai 2001

Blant de yngre kvinnene har tredelen utdanning på universitets og høyskolenivå. Det er dobbelt så hyppig som hos unge menn. Andelen med lang og mellomlang utdanning er lavere hos nye eiere i høyere aldersgrupper.

Tabell 9.16 Nye eieres utdanning etter aldersgrupper. Referanseiere

Høyeste utdanning er landbruksutdanning	Menn	Kvinner
< 39 år	20,5	8,8
40-59 år	12,3	3,4
> 60 år	10,1	0,1
<i>Totalt</i>	<i>15,7</i>	<i>3,7</i>

Kilde: SSB, Landbruksregisteret, mai 1999 og mai 2001

Tabell 9.16 viser at menn dominerer når landbruksutdanning er høyeste utdanning i alle aldersgrupper, men særlig blant unge menn. Det er en høy andel av unge kvinner med høyt utdanningsnivå som har overtatt gard, og langt høyere andel enn for menn, men unge kvinner velger sjeldnere landbruksutdanning som høyeste utdanning. Kvinner legger mer vekt på en utdanning utenfor landbruket. Det samme gjelder også de unge kvinner som er brukere.

9.5 Pensjonsgivende inntekt i jordbruket og andre næringer

Kapittel 6.3 behandler pensjonsgivende inntekt. Tabell 9.17 nedenfor viser gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt for næringsdrivende med tilknytning til jordbruk, skogbruk og fiske. Det er satt opp andelene på primærnæringene og på lønnsinntekt og annen næring. Det siste kan også være næring med tilknytning til garden.

Etter skattereformen i 1992 blir kapitalinntekter trukket ut av pensjonsgivende inntekt med varierende kapitalavkastningsrate (se kapittel 6.4). Tabell 9.17 og 9.18 viser forskjell mellom kjønnene, mens nivået før og etter 1992 ikke er det samme.

Tabell 9.17 Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt¹⁾ for næringsdrivende med tilknytning til primærnæringene, landet. 1000 kroner

	1985	1989	1997	1999	2000	2001
Bruker og ektefelle:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	49,2	79,9	72,6	81,5	85,7	86,1
Annen næring	9,0	13,7	20,3	23,9	27,1	29,7
Lønnsinntekt	70,9	115,9	164,4	196,7	209,9	223,7
Pensjonsgivende inntekt i alt	129,0	209,5	257,3	302,1	322,6	339,5
Mann:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	40,5	53,1	57,3	64,0	67,7	68,2
Annen næring	8,1	10,8	17,5	20,2	22,9	25,2
Lønnsinntekt	50,5	71,8	102,3	116,4	123,8	130,9
Pensjonsgivende inntekt i alt	99,1	135,6	177,1	200,6	214,4	224,3
Kvinne:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	15,4	21,4	23,4	25,1	26,1	25,7
Annen næring	1,8	2,4	4,6	5,6	6,3	6,9
Lønnsinntekt	33,5	49,2	88,1	107,8	116,4	124,8
Pensjonsgivende inntekt i alt	50,7	73,0	116,1	138,5	148,8	157,4

1) Inntekt før og etter skattereformen av 1992 er ikke uten videre sammenlignbar

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

For fylkesvis fordeling av pensjonsgivende inntekt for bruker, se tabell 6.2

Tabell 9.17 viser at menn har høyere inntekt enn kvinner. Forskjellen gjelder for alle tre gruppene primærnæring, lønnsinntekt og annen næring. Menns pensjonsgivende inntekt var i 1985 nesten dobbelt så stor som kvinners. Fra 1995 til 1998 var det relative forholdet nokså stabilt med kvinners pensjonsgivende inntekt på omtrent to tredeler av mennenes.

Tabell 9.18 gir tilsvarende prosentvise fordeling. Det går fram at kvinnene henter en større andel av inntekta fra lønnsinntekter. Kvinner får en meget liten andel fra annen næring. Både menn og kvinner hadde omtrent samme andel av pensjonsgivende inntekt fra primærnæringer, annen næring og lønnsinntekt i 1989 som i 1985. I 1992 hadde imidlertid andelen av pensjonsgivende inntekt fra primærnæringer gått en del ned. Nedgangen skyldes innføringen av delingsmodellen for beskatning av næringsinntekt fra og med inntektsåret 1992, og også det dårlige kornåret i 1992. De siste årene er andelen pensjonsgivende inntekt fra primærnæringene økt eller vært stabil bortsett fra siste året da andelen gikk ned for både menn og kvinner.

Tabell 9.18 Gjennomsnittlig pensjonsgivende inntekt¹⁾ for næringsdrivende med tilknytning til primærnæringene, prosentvis fordeling, landet

	1985	1989	1998	1999	2000	2001
Bruker og ektefelle:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	38,2	38,1	29,3	27,0	26,5	25,4
Annen næring	6,9	6,6	7,7	7,9	8,4	8,8
Lønnsinntekt	54,9	55,3	63,0	65,1	65,1	65,9
Mann:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	40,9	39,1	33,5	31,9	31,6	30,4
Annen næring	8,2	7,9	9,7	10,1	10,7	11,2
Lønnsinntekt	51,0	52,9	56,8	58,0	57,7	58,4
Kvinne:						
Primærnæringer (landbruk/fiske)	30,5	29,3	21,2	18,1	17,5	16,3
Annen næring	3,5	3,2	3,9	4,0	4,3	4,4
Lønnsinntekt	66,0	67,4	74,9	77,8	78,2	79,3

1) Inntekt før og etter skattereformen av 1992 er ikke uten videre sammenlignbar

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

Tabell 9.19 nedenfor er tilsvarende tabell 6.13, og viser mann og kvinne etter hvilken andel næringsinntekta utgjør av bruttoinntekta. Det er en høyere andel av kvinner enn menn som er uten positiv næringsinntekt, 28 prosent kvinner mot 20 prosent menn. Det er også relativt langt færre kvinner enn menn som henter halvparten eller mer fra næringsinntekta.

Tabell 9.19 Personlige brukere med selvangivelsesdata og andeler av næringsinntekt fra jordbruket i forhold til bruttoinntekt. Prosentandeler. 2001

Referanseperson	Antall brukere	Andel næringsinntekt av bruttoinntekt					
		Uten	0-10%	10-40%	50-90%	> 90%	> 50%
Mann	55 594	19,6	19,2	32,9	22,0	6,3	28,3
Kvinne	8 997	28,1	23,3	34,5	11,3	2,8	14,1
<i>Alle</i>	<i>64 591</i>	<i>20,8</i>	<i>19,8</i>	<i>33,2</i>	<i>20,5</i>	<i>5,8</i>	<i>26,3</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2001

Tabell 9.20 nedenfor er tilsvarende tabell 6.16, og viser andelen menn og kvinner i inntektsgruppa fra kr 0 til 36 000 og kr 36 000 til 163 000 og mer enn kr 163 000. Tabellen viser at andelen menn og kvinner med positiv næringsinntekt, men lavere enn kr 36 000, ligger på omtrent samme nivå. Derimot er andelen menn med positiv næringsinntekt over kroner 163 000 langt høyre enn andelen kvinner. Det er den andelen som ville kunne utnyttet et inntektsfradrag på kroner 163 000 fullt ut.

Tabell 9.20 Brukere med selvangivelsesdata og andelen med næringsinntekt etter inntektsnivå. 2001

Fylker	Antall brukere	Næringsinntekt per driftsenhet, andel i gruppa. %			
		Uten	Kr 1-36 000	36 001- 163 000	> 163 001
Mann	55 594	19,6	16,2	30,9	33,3
Kvinne	8 997	28,1	21,1	32,2	18,6
<i>Alle</i>	<i>64 591</i>	<i>20,8</i>	<i>16,9</i>	<i>31,1</i>	<i>31,3</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Selvangivelsesdata 2001

II DETALJERT DEL

Den detaljerte delen i resultatkontrollen har Budsjettnemnda utarbeidet som tabeller. Det er lagt opp til å gi fylkestall og/eller tall for landsdeler for de samme indikatorer som i oversiktsdelen, der slike tall kan skaffes. I de fullstendige jordbrukstellingene inneholder kategoriene minst tre enheter i hver gruppe og i utvalgstellingene mist seks i hver gruppe. Dersom det er færre enheter i en kategori, er den slått sammen med kategorien under. Kategoriene kan variere litt fra år til år.

Tabelloversikt for del II:

KAP. 10	PRODUKSJONSGRUNNLAG OG STRUKTURUTVIKLING	
Tabell 1	Jordbruksarealet fordelt på fylker	147
Tabell 2	Leid areal	148
Tabell 3a-c	Strukturutvikling i korn, poteter og grønnsaker på friland	151
Tabell 3d-f	Strukturutvikling for ku og sau	155
Tabell 3g-h	Strukturutvikling for smågris- og eggproduksjon	167
		178
Kap. 11	PRODUKSJON	
Tabell 4a	Produksjon av korn	187
Tabell 4b-c	Produksjon av poteter, kumelk, meierileveranser inkl. gårdssmør og gårdsost	188
Tabell 4d-e	Produksjon av storfe- og kalvekjøtt, svinerkjøtt	189
Tabell 4f-g	Produksjon av sauekjøtt, fjørfekjøtt	190
Tabell 4h	Produksjon av egg	191
KAP. 12	DISTRIKTSPOLITIKK OG SYSSELSETTING	
Tabell 5	Antall driftsenheter etter størrelse og produksjonsformer	192
Tabell 6	Kommuneklassene fordelt på fylker	196
Tabell 7a-b	Folkemengde fylker, landsdeler	197
Tabell 8a-b	Sysselsatte i alt, etter kjønn, landsdeler og regioner	199
Tabell 9	Arbeidsforbruk i jordbruket fordelt på kjønn, fylker	201
Tabell 10a	Personlig brukere etter alder per 1/6 fordelt på fylker	203
Tabell 10b	Gjennomsnittlig alder på bruker etter arealgrupper	207
KAP. 13	INNETEKTER	
Tabell 11a-b	Alminnelig inntekt for bruker og bruker og ektefelle fordelt på fylker	210
KAP. 14	BRUKEN AV INNSATSFAKTORER, KOSTNADSUTVIKLINGEN	
Tabell 12	Kraftfôrpriser for ulike områder	212
KAP. 15	PRISER	
Tabell 13a-c	Priser på jordbruksvarer, produsentpriser, engrospriser, forbrukerpriser	213
KAP. 16	LIKESTILLING	
Tabell 14	Personlige brukere fordelt på kjønn	215
Tabell 15	Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent	219

10 PRODUKSJONSGRUNNLAG OG STRUKTURUTVIKLING

Tabell 1 Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2001	2002*
Østfold	Åker og hage	641	696	671	664	661
	Fulldyrket eng og beite	88	59	79	76	77
	Fulldyrket i alt	729	755	750	740	739
	Annen eng og beite	26	12	21	21	22
	Jordbruksareal i drift i alt	755	767	771	761	761
	Jordbruksareal ute av drift	5	6	4	4	3
Akershus og Oslo	Åker og hage	651	717	681	673	672
	Fulldyrka eng og beite	113	78	103	96	94
	Fulldyrka i alt	764	795	783	769	766
	Annen eng og beite	37	21	31	30	31
	Jordbruksareal i drift i alt	801	816	814	800	797
	Jordbruksareal ute av drift	8	10	6	6	5
Hedmark	Åker og hage	700	739	699	683	675
	Fulldyrka eng og beite	260	290	335	333	336
	Fulldyrka i alt	960	1 029	1 035	1 016	1 011
	Annen eng og beite	42	38	51	53	54
	Jordbruksareal i drift i alt	1 002	1 067	1 086	1 068	1 065
	Jordbruksareal ute av drift	8	7	5	6	6
Oppland	Åker og hage	379	379	331	317	308
	Fulldyrka eng og beite	425	495	554	559	564
	Fulldyrka i alt	804	874	885	876	872
	Annen eng og beite	108	90	143	157	161
	Jordbruksareal i drift i alt	912	964	1 028	1 032	1 033
	Jordbruksareal ute av drift	10	9	7	7	6
Buskerud	Åker og hage	326	342	305	294	289
	Fulldyrka eng og beite	127	131	167	169	171
	Fulldyrka i alt	453	473	472	463	460
	Annen eng og beite	47	43	51	55	59
	Jordbruksareal i drift i alt	500	516	522	518	519
	Jordbruksareal ute av drift	6	5	3	3	3
Vestfold	Åker og hage	384	402	372	363	360
	Fulldyrka eng og beite	36	28	54	53	55
	Fulldyrka i alt	420	430	426	416	415
	Annen eng og beite	10	8	10	9	10
	Jordbruksareal i drift i alt	430	438	436	425	425
	Jordbruksareal ute av drift	3	3	2	2	2
Telemark	Åker og hage	131	136	117	111	110
	Fulldyrka eng og beite	95	97	115	116	116
	Fulldyrka i alt	226	233	232	227	226
	Annen eng og beite	35	24	30	32	33
	Jordbruksareal i drift i alt	261	257	262	259	259
	Jordbruksareal ute av drift	6	8	3	2	2

Tabell 1 forts. Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2001	2002*
Aust- Agder	Åker og hage	37	33	24	23	22
	Fulldyrket eng og beite	69	72	85	82	81
	Fulldyrka i alt	106	105	109	105	104
	Annen eng og beite	10	9	11	11	12
	Jordbruksareal i drift i alt	116	114	120	117	115
	Jordbruksareal ute av drift	4	3	1	1	1
Vest- Agder	Åker og hage	25	26	16	17	14
	Fulldyrka eng og beite	120	130	144	139	138
	Fulldyrka i alt	145	156	159	155	152
	Annen eng og beite	31	31	43	45	44
	Jordbruksareal i drift i alt	176	187	203	200	196
	Jordbruksareal ute av drift	3	2	2	2	2
Rogaland	Åker og hage	123	145	106	103	87
	Fulldyrka eng og beite	364	399	462	461	487
	Fulldyrka i alt	487	544	568	564	575
	Annen eng og beite	265	304	400	407	421
	Jordbruksareal i drift i alt	752	848	968	971	996
	Jordbruksareal ute av drift	2	3	3	3	2
Hordaland	Åker og hage	36	28	18	16	13
	Fulldyrka eng og beite	279	281	267	256	241
	Fulldyrka i alt	315	309	285	272	254
	Annen eng og beite	162	155	186	189	179
	Jordbruksareal i drift i alt	477	464	471	461	433
	Jordbruksareal ute av drift	7	6	2	2	2
Sogn og Fjordane	Åker og hage	30	27	15	14	12
	Fulldyrka eng og beite	262	290	301	296	292
	Fulldyrka i alt	292	317	316	309	304
	Annen eng og beite	156	140	161	168	166
	Jordbruksareal i drift i alt	448	457	477	478	470
	Jordbruksareal ute av drift	5	4	3	4	4
Møre og Romsdal	Åker og hage	48	54	29	34	32
	Fulldyrka eng og beite	419	463	483	467	466
	Fulldyrka i alt	467	517	512	501	497
	Annen eng og beite	99	75	104	108	109
	Jordbruksareal i drift i alt	566	592	616	609	606
	Jordbruksareal ute av drift	10	7	6	5	4
Sør- Trøndelag	Åker og hage	195	213	187	191	185
	Fulldyrka eng og beite	441	471	501	486	490
	Fulldyrka i alt	636	684	688	677	675
	Annen eng og beite	44	36	77	86	92
	Jordbruksareal i drift i alt	680	720	765	763	767
	Jordbruksareal ute av drift	10	11	7	7	7
Nord- Trøndelag	Åker og hage	385	412	361	366	354
	Fulldyrka eng og beite	374	402	470	463	471
	Fulldyrka i alt	759	814	832	829	825
	Annen eng og beite	32	28	53	59	60
	Jordbruksareal i drift i alt	791	842	885	888	885
	Jordbruksareal ute av drift	7	6	5	5	4

Tabell 1 forts. Jordbruksarealet fordelt på fylker. 1000 dekar

		1979	1989	1999	2001	2002*
Nordland	Åker og hage	40	52	31	26	21
	Fulldyrka eng og beite	396	416	453	454	459
	Fulldyrka i alt	436	468	484	480	479
	Annen eng og beite	78	54	96	108	113
	Jordbruksareal i drift i alt	514	522	580	588	592
	Jordbruksareal ute av drift	23	12	7	6	6
Troms	Åker og hage	14	20	22	17	14
	Fulldyrka eng og beite	213	204	221	219	219
	Fulldyrka i alt	227	224	244	235	232
	Annen eng og beite	36	18	30	33	33
	Jordbruksareal i drift i alt	263	242	273	269	266
	Jordbruksareal ute av drift	16	7	2	3	3
Finmark	Åker og hage	5	9	8	7	6
	Fulldyrka eng og beite	75	78	83	81	80
	Fulldyrka i alt	80	87	91	88	86
	Annen eng og beite	15	9	14	16	15
	Jordbruksareal i drift i alt	95	96	106	104	101
	Jordbruksareal ute av drift	7	4	2	1	1
<i>Hele landet</i>	<i>Åker og hage</i>	<i>4 146</i>	<i>4 432</i>	<i>3 995</i>	<i>3 918</i>	<i>3 836</i>
	<i>Fulldyrka eng og beite</i>	<i>4 157</i>	<i>4 385</i>	<i>4 877</i>	<i>4 807</i>	<i>4 836</i>
	<i>Fulldyrka i alt</i>	<i>8 304</i>	<i>8 818</i>	<i>8 872</i>	<i>8 725</i>	<i>8 672</i>
	<i>Annen eng og beite</i>	<i>1 232</i>	<i>1 093</i>	<i>1 511</i>	<i>1 587</i>	<i>1 613</i>
	<i>Jordbruksareal i drift i alt</i>	<i>9 535</i>	<i>9 911</i>	<i>10 382</i>	<i>10 312</i>	<i>10 284</i>
	<i>Jordbruksareal ute av drift</i>	<i>138</i>	<i>111</i>	<i>70</i>	<i>69</i>	<i>63</i>

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 2 Leid jordbruksareal etter størrelse på driftsenheten, fylkesvis. 1000 dekar

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001*		
	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	
Østfold	5-50	7,8	4	4,9	3	1,7	1	0,5	0
	50-100	19,5	11	16,2	8	8,2	3	6,6	3
	100-200	50,2	27	47,8	25	32,8	14	33,2	13
	200-300	42,7	23	47,2	24	43,9	18	48,8	18
	300-500	64,2	35	77,4	40	70,0	29	64,6	24
	> 500					82,8	35	110,4	42
	Sum leid areal	184,4		193,6		239,6		264,1	
Totalt areal	755		767		771		761		
% leid areal	24		25		31		35		
Akershus og Oslo	5-50	8,3	5	4,8	2	2,2	1	0,6	0
	50-100	15,4	9	12,4	6	8,2	3	8,2	3
	100-200	39,0	22	36,2	19	29,7	12	24,3	10
	200-300	35,2	20	39,1	20	32,8	13	25,5	10
	300-500	78,0	44	102,3	53	71,9	29	68,9	27
	> 500					106,4	42	127,9	50
	Sum leid areal	175,9		194,8		251,2		255,4	
Totalt areal	801		816		814		800		
% leid areal	22		24		31		32		
Hedmark	5-50	16,9	8	10,1	4	5,6	2	4,3	1
	50-100	33,7	16	26,6	10	21,6	6	21,3	6
	100-200	64,4	30	72,1	27	70,7	20	63,8	17
	200-300	36,3	17	61,1	23	79,1	22	74,5	20
	300-500	65,2	30	97,5	36	83,7	23	92,0	25
	> 500					97,5	27	113,7	31
	Sum leid areal	216,4		267,4		358,2		369,5	
Totalt areal	1 002		1 067		1 086		1 068		
% leid areal	22		25		33		35		
Oppland	5-50	16,1	10	8,6	4	5,4	2	3,9	1
	50-100	34,8	22	29,1	14	26,1	9	27,1	8
	100-200	54,4	34	87,4	43	99,3	33	108,0	32
	200-300	27,2	17	46,0	22	83,6	28	90,0	27
	300-500	25,7	16	34,6	17	51,5	17	62,5	19
	> 500					31,5	11	41,9	13
	Sum leid areal	158,2		205,7		297,5		333,3	
Totalt areal	912		964		1 028		1032		
% leid areal	17		21		29		32		
Buskerud	5-50	9,9	10	6,0	6	3,3	2	1,4	1
	50-100	19,7	21	18,0	17	14,6	9	15,8	9
	100-200	33,3	35	41,1	39	45,4	29	41,5	24
	200-300	15,8	17	21,3	20	37,3	24	47,0	27
	300-500	16,0	17	18,0	17	35,6	23	37,0	21
	> 500					19,4	12	30,7	18
	Sum leid areal	94,7		104,4		155,5		173,4	
Totalt areal	500		516		522		518		
% leid areal	19		20		30		33		

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på driftsenheten, fylkesvis. 1000 dekar

Arealgruppe		1979		1989		1999		2001*	
		Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%
Vestfold	5-50	5,4	5	3,1	3	0,9	1	0,7	1
	50-100	14,9	15	11,6	11	5,4	4	7,9	5
	100-200	36,4	36	33,6	32	25,2	18	18,2	12
	200-300	21,5	22	28,0	26	31,8	23	26,4	18
	300-500	21,6	22	29,7	28	41,2	29	47,8	32
	> 500					35,9	26	48,0	32
	Sum leid areal	99,8		106,1		140,4		149,0	
	Totalt areal	430		438		436		425	
% leid areal	23		24		32		35		
Telemark	5-50	11,8	19	6,4	10	4,1	4	6,5	6
	50-100	20,6	32	18,8	28	16,1	15	13,1	12
	100-200	19,5	31	25,9	38	34,6	32	32,1	29
	200-300	6,9	11	11,7	17	25,9	24	22,3	20
	300-500	4,9	8	5,0	7	20,3	19	24,9	23
	> 500					7,6	7	10,6	10
	Sum leid areal	63,7		67,7		108,6		109,4	
	Totalt areal	261		257		262		259	
% leid areal	24		26		41		42		
Aust-Agder	5-50	8,3	22	4,7	12	2,6	4	1,0	2
	50-100	11,8	32	10,6	27	9,9	17	9,0	14
	100-200	11,1	30	16,9	42	24,0	42	26,2	40
	200-300	3,1	8	6,0	15	11,3	20	16,6	25
	300-500	2,7	7	1,7	4	7,0	12	10,8	17
	> 500					3,0	5	1,6	3
	Sum leid areal	37,0		40,0		57,7		65,2	
	Totalt areal	116		114		120		117	
% leid areal	32		35		48		56		
Vest-Agder	5-50	11,4	20	6,5	9	3,8	4	2,4	3
	50-100	18,6	32	15,9	23	13,5	15	10,2	11
	100-200	19,2	33	31,4	45	34,9	38	31,9	34
	200-300	5,0	9	11,5	17	23,6	26	24,4	26
	300-500	3,3	6	3,7	5	14,9	16	22,0	23
	> 500					1,5	2	4,1	4
	Sum leid areal	57,6		69,1		92,3		95,0	
	Totalt areal	176		187		203		200	
% leid areal	33		37		46		47		
Rogaland	5-50	12,6	10	6,6	4	4,5	2	3,4	1
	50-100	30,1	25	23,4	16	15,3	7	12,3	5
	100-200	47,9	39	67,1	45	70,0	31	59,7	24
	200-300	17,4	14	29,2	20	72,3	33	83,0	34
	300-500	13,8	11	21,5	15	48,6	22	74,6	30
	> 500					11,6	5	14,5	6
	Sum leid areal	121,8		147,8		222,4		247,6	
	Totalt areal	752		848		968		971	
% leid areal	16		17		23		26		

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på driftsenheten, fylkesvis. 1000 dekar

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001*		
	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	
Hordaland	5-50	15,7	19	10,9	10	10,2	7	9,9	6
	50-100	31,2	37	29,8	28	30,1	20	29,1	17
	100-200	29,6	35	53,0	49	71,1	48	68,9	41
	200-300	4,5	5	11,3	10	26,6	18	41,9	25
	300-500	3,1	4	2,8	3	9,9	7	18,5	11
	> 500					0,7	0	0,8	0
	Sum leid areal	84,0		107,7		148,6		169,1	
	Totalt areal	477		464		471		461	
% leid areal	18		23		32		37		
Sogn og Fjordane	5-50	17,0	24	7,7	10	6,2	5	4,9	4
	50-100	30,8	43	27,0	35	23,3	20	19,1	16
	100-200	20,3	28	35,9	47	64,8	56	63,0	54
	200-300	1,7	2	4,8	6	16,8	15	25,3	22
	300-500	1,9	3	1,2	2	3,7	3	5,1	4
	> 500					0,0	0	0,2	0
	Sum leid areal	71,8		76,7		114,9		117,5	
	Totalt areal	448		457		477		478	
% leid areal	16		17		24		25		
Møre og Romsdal	5-50	16,8	15	9,1	6	5,3	2	4,4	2
	50-100	36,3	33	30,8	20	21,8	10	19,2	8
	100-200	43,7	39	83,7	54	89,7	40	79,5	31
	200-300	11,1	10	25,3	16	72,7	32	84,4	33
	300-500	3,1	3	7,1	5	30,2	13	55,7	22
	> 500					6,3	3	9,3	4
	Sum leid areal	111,0		156,0		226,0		252,5	
	Totalt areal	636		684		688		609	
% leid areal	17		23		33		40		
Sør- Trøndelag	5-50	6,8	5	4,5	3	2,7	1	1,1	0
	50-100	24,6	20	19,2	11	12,5	5	7,6	3
	100-200	53,7	43	74,8	44	72,6	30	57,1	23
	200-300	22,7	18	43,1	26	88,2	36	86,2	35
	300-500	18,2	14	26,8	16	51,9	21	71,5	29
	> 500					15,3	6	21,8	9
	Sum leid areal	126,0		168,4		243,3		245,4	
	Totalt areal	680		720		765		763	
% leid areal	19		23		32		33		
Nord- Trøndelag	5-50	5,8	6	3,0	2	2,0	1	0,6	0
	50-100	17,1	16	12,4	10	9,6	5	7,4	3
	100-200	40,7	39	54,8	42	54,5	28	45,6	21
	200-300	24,8	24	35,8	28	61,7	32	76,7	35
	300-500	16,4	16	23,6	18	52,9	27	64,5	30
	> 500					12,8	7	23,5	11
	Sum leid areal	104,7		129,6		193,5		218,4	
	Totalt areal	791		842		885		888	
% leid areal	13		15		22		25		

Tabell 2 forts. Leid jordbruksareal etter størrelse på driftsenheten, fylkesvis. 1000 dekar

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001*		
	Areal	%	Areal	%	Areal	%	Areal	%	
Nordland	5-50	15,3	12	8,5	5	5,3	2	2,8	1
	50-100	30,2	23	25,1	15	20,5	9	15,6	6
	100-200	56,5	43	75,4	44	65,8	29	63,1	26
	200-300	22,4	17	47,7	28	75,0	33	80,2	33
	300-500	5,5	4	15,3	9	51,6	23	75,0	31
	> 500					7,6	3	8,3	3
	Sum leid areal	130,0		172,1		225,8		245,1	
	Totalt areal	514		522		580		588	
% leid areal	25		33		39		42		
Troms	5-50	9,5	15	5,8	7	3,0	2	1,5	1
	50-100	17,6	28	15,7	19	14,5	12	11,3	9
	100-200	24,1	39	36,5	43	40,3	33	37,4	30
	200-300	8,6	14	19,7	23	37,2	31	37,3	30
	300-500	2,0	3	6,7	8	23,2	19	29,3	23
	> 500					3,6	3	9,5	7
	Sum leid areal	61,8		84,4		121,8		126,3	
	Totalt areal	263		242		273		269	
% leid areal	24		35		45		47		
Finmark	5-50	2,1	10	1,4	5	1,1	3	0,2	1
	50-100	4,4	21	3,2	11	2,9	7	1,6	4
	100-200	8,9	43	9,2	32	8,3	20	7,8	21
	200-300	4,1	20	9,9	35	12,3	30	8,8	24
	300-500	1,3	6	4,7	17	10,2	25	13,5	37
	> 500					6,5	16	4,8	13
	Sum leid areal	20,7		28,5		41,3		36,7	
	Totalt areal	95		96		106		104	
% leid areal	22		30		39		35		
<i>Hele landet</i>	<i>5-50</i>	<i>197,6</i>	<i>10</i>	<i>112,9</i>	<i>5</i>	<i>70,0</i>	<i>2</i>	<i>50,2</i>	<i>1</i>
	<i>50-100</i>	<i>411,3</i>	<i>21</i>	<i>345,7</i>	<i>15</i>	<i>274,2</i>	<i>8</i>	<i>242,4</i>	<i>7</i>
	<i>100-200</i>	<i>652,8</i>	<i>34</i>	<i>882,9</i>	<i>38</i>	<i>933,7</i>	<i>29</i>	<i>861,2</i>	<i>25</i>
	<i>200-300</i>	<i>311,0</i>	<i>16</i>	<i>498,8</i>	<i>22</i>	<i>832,1</i>	<i>26</i>	<i>899,3</i>	<i>26</i>
	<i>300-500</i>	<i>346,9</i>	<i>18</i>	<i>477,9</i>	<i>21</i>	<i>678,3</i>	<i>21</i>	<i>838,3</i>	<i>24</i>
	<i>> 500</i>					<i>450,2</i>	<i>14</i>	<i>581,6</i>	<i>17</i>
	<i>Sum leid areal,</i>	<i>1 920</i>		<i>2 318</i>		<i>3 239</i>		<i>3 473</i>	
	<i>Totalt areal</i>	<i>9 535</i>		<i>9 911</i>		<i>10 382</i>		<i>10 312</i>	
<i>% leid areal</i>	<i>20</i>		<i>23</i>		<i>31</i>		<i>34</i>		

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene. 2001 Landbruksundersøkelsen.

Tabell 3a Strukturutvikling i korn. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 20	542	11	288	6	103	3	39	1	37	1
	20-50	914	19	685	15	306	9	156	5	140	5
	50-100	1 211	25	1 026	23	661	20	519	18	468	17
	100-200	1 343	27	1 407	31	1 048	32	956	33	895	33
	200-300	522	11	630	14	582	18	558	19	541	20
	300-400	216	4	264	6	284	9	268	9	270	10
	> 400	137	3	205	5	333	10	375	13	385	14
	Antall bruk	4 885		4 505		3 317		2 871		2 736	
1000 daa	584,6		648,3		637,0		631,5		631,8		
Akershus og Oslo	< 20	727	15	326	8	86	3	34	1	24	1
	20-50	942	20	686	16	269	9	150	6	139	6
	50-100	1 087	23	932	22	544	18	464	18	424	17
	100-200	1 121	23	1 105	26	825	28	739	28	701	28
	200-300	523	11	620	14	503	17	488	19	455	18
	300-400	190	4	311	7	314	11	300	11	300	12
	> 400	231	5	300	7	431	15	458	17	474	19
	Antall bruk	4 821		4 280		2 972		2 633		2 517	
1000 daa	592,2		673,6		653,2		648,1		648,0		
Hedmark	< 20	1 762	26	865	16	204	6	61	2	49	2
	20-50	1 932	28	1 413	26	589	17	364	13	274	10
	50-100	1 396	20	1 234	22	755	22	617	21	578	21
	100-200	1 001	15	1 089	20	899	26	810	28	763	28
	200-300	384	6	456	8	447	13	434	15	435	16
	300-400	182	3	232	4	255	7	235	8	234	9
	> 400	205	3	234	4	347	10	386	13	396	15
	Antall bruk	6 862		5 523		3 496		2 907		2 729	
1000 daa	591,2		614,3		599,6		584,9		584,5		
Oppland	< 20	1 468	33	708	21	177	9	87	5	92	5
	20-50	1 243	28	898	27	418	20	341	19	292	17
	50-100	896	20	749	22	520	25	465	26	460	26
	100-200	618	14	665	20	548	27	524	29	502	29
	200-300	177	4	230	7	246	12	236	13	233	13
	300-400	66	1	89	3	85	4	97	5	100	6
	> 400	25	1	29	1	65	3	65	4	69	4
	Antall bruk	4 493		3 368		2 059		1 815		1 748	
1000 daa	279,7		281,8		252,7		243,6		242,5		
Buskerud	< 20	823	23	439	14	109	5	45	3	31	2
	20-50	917	26	723	24	347	17	229	13	188	12
	50-100	837	24	813	26	541	27	471	27	448	28
	100-200	694	20	759	25	631	31	562	33	539	33
	200-300	172	5	207	7	220	11	209	12	212	13
	300-400	61	2	85	3	97	5	95	6	101	6
	> 400	37	1	45	1	82	4	103	6	106	7
	Antall bruk	3 541		3 071		2 027		1 714		1 625	
1000 daa	272,8		293,4		271,0		261,9		259,9		

Tabell 3a forts. Strukturutvikling i korn. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Vestfold	< 20	387	11	221	7	61	3	41	2	28	2
	20-50	750	21	546	18	252	12	134	7	105	6
	50-100	1 097	31	973	31	589	27	455	25	455	26
	100-200	953	27	991	32	786	36	709	39	677	39
	200-300	232	7	260	8	288	13	269	15	261	15
	300-400	55	2	68	2	91	4	102	6	90	5
	> 400	36	1	30	1	88	4	117	6	136	8
	Antall bruk	3 510		3 089		2 155		1 827		1 752	
1000 daa	334,2		330,5		311,7		306,6		307,2		
Telemark	< 20	631	30	256	15	70	6	39	4	29	3
	20-50	726	34	541	32	285	26	186	21	163	19
	50-100	539	26	574	34	409	38	353	39	347	40
	100-200	173	8	249	15	236	22	226	25	226	26
	200-300	26	1	37	2	58	5	65	7	61	7
	300-400	9	0	13	1	14	1	20	2	17	2
	> 400	3	0	2	0	14	1	17	2	20	2
	Antall bruk	2 107		1 672		1 086		906		863	
1000 daa	100,2		108,7		97,2		94,3		93,2		
Aust-Agder	< 20	532	66	199	41	49	22	32	17	22	13
	20-50	211	26	204	42	88	40	67	35	57	34
	50-100	56	7	63	13	52	24	54	29	48	29
	100-200	8	1	14	3	26	12	26	14	27	16
	200-300	3	0	5	1	6	3	7	4	8	5
	> 300									5	3
	Antall bruk	810		485		221		189		167	
1000 daa	16,1		15,3		12,6		13,0		13,1		
Vest-Agder	< 20	285	65	137	43	33	23	23	16	16	12
	20-50	105	24	123	39	50	35	52	37	52	40
	50-100	40	9	46	15	42	30	41	29	39	30
	100-200	8	2	10	3	12	8	26	18	14	11
	> 200					5	4			8	6
	Antall bruk	438		316		142		142		129	
1000 daa	9,2		10,0		7,8		9,1		8,9		
Rogaland	< 20	690	53	348	31	121	18	111	16	90	14
	20-50	442	34	485	43	276	42	274	39	243	37
	50-100	121	9	215	19	186	28	214	30	204	31
	100-200	33	3	59	5	62	9	82	12	88	13
	200-300	4	0	11	1	10	2	16	2	18	3
	300-400					6	1	9	1	8	1
	> 400									4	1
	Antall bruk	1 290		1 118		661		707		655	
1000 daa	33,3		44,0		36,4		43,8		44		

Tabell 3a forts. Strukturutvikling i korn. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	< 20	53	62	7	21	9	43	3	21	4	29
	20-50	23	27	19	56	8	38	11	79	11	71
	50-100	10	12	8	24	4	19				
	100-200										
	Antall bruk	86		34		21		14		14	
	1000 daa	1,8		1,3		0,6		0,5		0,4	
Sogn og Fjordane	< 20	25	42	10	31	7	28	6	29	2	11
	20-50	25	42	11	34	9	36	7	33	11	58
	50-100	10	17	11	34	6	24	6	29	6	31
	100-200					3	12				
	Antall bruk	60		32		25		21		19	
	1000 daa	1,8		1,2		1,2		1,0		0,7	
Møre og Romsdal	< 20	156	41	80	16	23	10	14	6	10	4
	20-50	141	38	219	43	75	33	66	27	60	27
	50-100	56	15	144	28	78	34	90	37	84	38
	100-200	20	5	55	11	42	19	56	23	54	24
	200-300	3	1	8	2	5	2	11	5	15	6
	300-400					4					
	> 400										
	Antall bruk	376		506		227		241		223	
1000 daa	13,0		26,9		16,8		19,9		19,1		
Sør-Trøndelag	< 20	768	31	295	15	92	7	87	7	75	6
	20-50	836	33	538	28	250	19	236	18	205	17
	50-100	498	20	541	28	367	28	353	28	348	28
	100-200	292	12	393	20	369	29	368	29	350	29
	200-300	78	3	110	6	142	11	156	12	158	13
	300-400	19	1	31	2	47	4	49	4	50	4
	> 400	8	0	18	1	27	2	33	3	40	3
	Antall bruk	2 499		1 926		1 294		1 282		1 226	
	1000 daa	135,9		157,6		153,0		159,1		158,7	
	Nord-Trøndelag	< 20	742	21	364	12	120	6	74	4	76
20-50		951	26	707	23	367	17	318	15	277	14
50-100		900	25	787	26	523	24	496	24	452	23
100-200		692	19	799	26	675	31	667	32	647	33
200-300		222	6	275	9	280	13	300	15	306	16
300-400		66	2	94	3	124	6	131	6	125	6
> 400		27	1	56	2	72	3	82	4	87	4
Antall bruk		3 600		3 082		2 161		2 068		1 970	
1000 daa	286,0		317,7		292,1		300,1		297,9		

Tabell 3a forts. Strukturutvikling i korn. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	< 20	89	67	13	14	13	29	11	37	17	53
	20-50	25	19	41	44	13	29	3	10	3	9
	50-100	14	11	22	24	10	22	7	23	3	9
	100-200	4	3	17	18	9	20	10	33	6	19
	200-300									3	9
	Antall bruk	132		93		45		30		32	
1000 daa	2,9		5,3		2,6		2,3		2,0		
Troms	< 20	18	82	3	100	0				5	100
	20-50	4	18		0	0					
	50-100										
	200-300										
	300-400										
	Antall bruk	22		3		0		0		5	
1000 daa	0,2		0,0		0,0		0,0		0,4		
Finmark	< 20									4	80
	20-50									1	20
	Antall bruk									5	
	1000 daa									0,071	
Hele landet	< 20	9 698	25	4 559	14	1 277	6	707	4	609	3
	20-50	10 187	26	7 839	24	3 602	16	2 592	13	2 218	12
	50-100	8 766	22	8 135	25	5 286	24	4 605	24	4 365	24
	100-200	6 960	18	7 611	23	6 170	28	5 757	30	5 491	30
	200-300	2 346	6	2 848	9	2 793	13	2 757	14	2 710	15
	300-400	865	2	1 190	4	1 319	6	1 308	7	1 301	7
	> 400	710	2	921	3	1 462	7	1 641	8	1 721	9
	Antall bruk	39 532		33 103		21 909		19 367		18 415	
	1000 daa	3 252		3 530		3 345		3 319		3 312	

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene. 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 3b Strukturutvikling i poteter. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 5	2 719	85	890	70	218	52	138	45	109	42
	5-9	184	6	87	7	35	8	26	9	23	9
	10-19	107	3	79	6	31	7	28	9	25	10
	20-49	139	4	116	9	58	14	51	17	49	19
	50-99	48	2	91	7	78	19	40	13	28	11
	> 100							22	7	27	10
	Antall bruk	3 197		1 263		420		305		261	
Antall daa	13 609		13 565		9 939		8 597		8 090		
Akershus og Oslo	< 5	2 985	90	882	80	166	60	126	55	100	50
	5-9	145	4	52	5	15	5	17	7	16	8
	10-19	77	2	53	5	7	5	15	7	12	6
	20-49	85	3	61	6	33	12	25	11	29	14
	50-99	34	1	50	5	47	17	33	14	28	14
	> 100							13	6	16	8
	Antall bruk	3 326		1 098		276		229		201	
Antall daa	10 318		7 256		5 686		5 827		6 012		
Hedmark	< 5	5 551	85	2 328	73	453	43	268	34	228	31
	5-9	286	4	110	3	33	3	36	5	26	4
	10-19	204	3	122	4	55	5	40	5	37	5
	20-49	294	5	295	9	179	17	127	16	117	16
	50-99	184	3	324	10	345	32	137	17	135	18
	> 100							191	24	191	26
	Antall bruk	6 519		3 179		1 065		799		734	
Antall daa	34 825		46 081		48 987		49 168		49 463		
Oppland	< 5	6 977	90	3 221	86	855	75	650	71	502	66
	5-9	311	4	111	3	30	3	32	3	27	4
	10-19	151	2	96	3	43	4	28	3	37	5
	20-49	235	3	166	4	76	7	76	8	68	9
	50-99	113	1	163	4	135	12	81	9	70	9
	> 100							50	5	56	7
	Antall bruk	7 787		3 757		1 139		917		760	
Antall daa	26 707		22 715		16 735		17 346		16 715		
Buskerud	< 5	3 987	95	1 489	90	309	76	230	76	190	72
	5-9	103	2	50	3	22	5	20	7	16	6
	10-19	51	1	46	3	19	5	11	4	16	6
	20-49	45	1	42	3	29	7	20	7	20	8
	50-99	8	0	20	1	28	7	13	4	9	3
	> 100							10	3	12	5
	Antall bruk	4 194		1 647		407		304		263	
Antall daa	7 556		5 228		4 653		4 004		3 977		

Tabell 3b forts. Strukturutvikling i poteter. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Vestfold	< 5	1 798	75	569	55	98	24	52	17	49	17
	5-9	201	8	56	5	26	6	21	7	17	6
	10-19	189	8	100	10	56	14	30	10	26	9
	20-49	178	7	195	19	108	27	98	32	87	30
	50-99	22	1	114	11	115	29	58	19	63	22
	> 100							47	15	49	17
	Antall bruk	2 388		1 034		403		306		291	
Antall daa	12 339		16 979		15 181		16 030		16 588		
Telemark	< 5	3 535	94	1 340	88	181	72	129	67	110	64
	5-9	102	3	46	3	18	7	11	6	15	9
	10-19	62	2	54	4	13	5	18	9	14	8
	20-49	35	1	54	4	17	7	13	7	11	6
	50-99	9	0	22	1	22	9	16	8	13	8
	> 100							6	3	9	5
	Antall bruk	3 743		1 516		251		193		172	
Antall daa	6 937		5 686		3 045		3 076		3 184		
Aust-Agder	< 5	2 132	91	860	82	153	71	97	63	81	59
	5-9	130	6	79	8	16	7	16	10	12	9
	10-19	61	3	59	6	11	5	11	7	10	7
	20-49	18	1	38	4	19	9	12	8	16	12
	50-99	3	0	11	1	18	8	16	10	13	9
	> 100							3	2	5	4
	Antall bruk	2 344		1 047		217		155		137	
Antall daa	4 950		4 081		2 393		2 149		2 334		
Vest-Agder	< 5	2 920	96	1 183	95	173	83	123	78	101	78
	5-9	76	2	27	2	11	5	12	8	3	2
	10-19	22	1	22	2	15	7	10	6	13	10
	20-49	27	1	12	1	7	3	11	7	12	9
	50-99	4	0	3	0	3	1				
	> 100										
	Antall bruk	3 049		1 247		209		157		130	
Antall daa	4 701		2 120		959		918		902		
Rogaland	< 5	5 018	85	2 290	79	479	60	390	57	333	55
	5-9	427	7	191	7	78	10	65	9	57	9
	10-19	274	5	189	6	90	11	67	10	57	9
	20-49	168	3	199	7	108	14	103	15	102	17
	50-99	21	0	48	2	43	5	47	7	45	7
	> 100							13	2	16	3
	Antall bruk	5 908		2 917		798		685		610	
Antall daa	18 225		15 403		8 630		10 019		10 225		

Tabell 3b forts. Strukturutvikling i poteter. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	< 5	7 288	99	2 519	99	346	96	274	96	220	96
	5-9	38	1	17	1	12	3	7	2	6	3
	10-19	16	0	9	0			3	1	4	1
	20-49										
	50-99										
	Antall bruk	7 342		2 545		359		284		230	
Antall daa	6 108		2 118		515		430		384		
Sogn og Fjordane	< 5	6 220	98	3 038	97	560	91	467	90	392	88
	5-9	71	1	30	1	20	3	11	2	15	3
	10-19	39	1	29	1	15	2	20	4	16	4
	20-49	19	0	37	1	19	3	22	4	22	4
	50-99										
	Antall bruk	6 349		3 134		614		520		445	
Antall daa	7 093		4 138		1 548		1 559		1 484		
Møre og Romsdal	< 5	8 002	98	2 166	92	415	88	305	85	247	82
	5-9	83	1	79	3	17	4	13	4	16	5
	10-19	28	0	50	2	16	3	18	5	15	5
	20-49	9	0	43	2	10	2	8	2	5	2
	50-99	3	0	16	1	14	3	7	2	9	3
	> 100							8	2	8	3
Antall bruk	8 125		2 354		472		359		300		
Antall daa	9 077		5 307		2 632		2 729		2 593		
Sør-Trøndelag	< 5	5 311	95	2 166	92	565	84	434	81	347	79
	5-9	171	3	79	3	40	6	30	6	30	7
	10-19	55	1	50	2	31	5	27	5	21	5
	20-49	25	0	43	2	22	3	25	5	25	6
	50-99			16	1	16	2	14	3	12	3
	> 100							5	1	6	1
Antall bruk	5 562		2 354		674		535		441		
Antall daa	9 553		6 030		3 794		3 888		3 660		
Nord-Trøndelag	< 5	4 611	84	1 671	75	448	58	305	50	238	45
	5-9	306	6	119	5	38	5	32	5	30	6
	10-19	213	4	120	5	40	5	38	6	27	5
	20-49	235	4	183	8	108	14	92	15	93	18
	50-99	112	2	143	6	134	17	89	15	85	16
	> 100							53	9	51	10
Antall bruk	5 477		2 236		768		609		524		
Antall daa	26 177		21 234		16 028		17 332		17 063		

Tabell 3b forts. Strukturutvikling i poteter. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	< 5	6 739	96	3 035	93	1 033	85	887	83	766	81
	5-9	155	2	111	3	68	6	56	5	69	7
	10-19	66	1	89	3	60	5	64	6	48	5
	20-49	26	0	37	1	46	4	50	5	48	5
	50-99	5	0	6	0	7	1	13	1	12	1
	> 100										
	Antall bruk	6 991		3 278		1 214		1 070		943	
Antall daa	10 170		6 861		4 587		4 855		4 508		
Troms	< 5	4 486	98	2 116	95	756	87	656	87	585	86
	5-9	55	1	58	3	43	5	33	4	32	5
	10-19	22	0	35	2	34	4	26	3	19	3
	20-49	10	0	17	1	29	3	32	4	36	5
	50-99			3	0	4	0	4	0	8	1
	> 100										
	Antall bruk	4 573		2 229		866		751		680	
Antall daa	5 139		3 720		2 904		2 836		3 211		
Finmark	< 5	513	98	251	94	92	88	82	80	76	80
	5-9	9	2	4	2	6	6	8	8	5	5
	10-19			9	3	5	5	4	4	3	3
	20-49			2	1	2	2	9	9	8	8
	50-99									3	3
	> 100										
	Antall bruk	522		266		105		103		95	
Antall daa	529		407		306		505		555		
Hele landet	< 5	80 792	92	32 014	86	7 300	71	5 613	70	4 674	68
	5-9	2 851	3	1 306	4	527	5	446	5	415	5
	10-19	1 637	2	1 210	3	550	5	457	5	399	6
	20-49	1 547	2	1 540	4	871	8	771	9	745	9
	50-99	569	1	1 031	3	1 009	5	570	11	533	7
	> 100							424	5	451	6
	Antall bruk	87 396		37 101		10 257		8 281		7 217	
Antall daa	214 013		188 929		148 522		151 268		150 948		

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene. 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 3c Strukturutvikling i grønnsaker på friland. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	< 2	1 192	82	167	41	13	8	8	5	12	8
	2-5	63	4	65	16	15	9	15	10	9	6
	5-9	62	4	51	13	31	18	19	12	20	13
	10-19	62	4	48	12	37	21	39	25	34	23
	20-49	62	4	61	15	50	29	43	28	41	28
	> 50	12	1	14	3	27	16	32	21	33	22
	Antall bruk	1 453		406		173		156		149	
Antall daa	4 688		4 257		4 718		4 997		4 954		
Akershus og Oslo	< 2	1 104	90	124	59	15	21	12	18	8	13
	2-5	31	3	14	7	8	11	9	13	9	14
	5-9	26	2	14	7	6	8	5	7	6	10
	10-19	29	2	14	7	12	17	7	10	6	10
	20-49	23	2	29	14	17	24	18	26	19	30
	> 50	11	1	16	8	13	18	17	25	15	24
	Antall bruk	1 224		211		71		68		63	
Antall daa	2 474		2 379		2 098		2 450		2 203		
Hedmark	< 2	1 368	87	162	50	30	18	19	13	15	12
	2-5	35	2	19	6	17	10	14	10	11	9
	5-9	32	2	15	5	9	5	6	4	4	3
	10-19	40	3	29	9	19	11	17	12	17	14
	20-49	55	4	49	15	41	24	40	28	40	33
	> 50	36	2	50	15	55	32	49	34	36	29
	Antall bruk	1 566		324		171		145		123	
Antall daa	5 803		7 017		6 947		6 575		5 443		
Oppland	< 2	1 016	87	121	50	16	13	18	15	21	18
	2-5	29	2	19	8	18	15	11	9	6	5
	5-9	27	2	21	9	9	7	5	4	5	4
	10-19	45	4	33	14	14	11	11	9	14	12
	20-49	39	3	31	13	35	28	43	36	43	36
	> 50	13	1	17	7	31	25	32	27	29	25
	Antall bruk	1 169		242		123		120		118	
Antall daa	3 382		3 477		5 490		6 014		6 146		
Buskerud	< 2	1 218	84	178	46	19	12	13	10	10	8
	2-5	49	3	43	11	18	12	14	10	16	13
	5-9	53	4	27	7	18	12	18	13	15	12
	10-19	46	3	42	11	21	13	14	10	15	12
	20-49	55	4	55	14	36	23	24	18	24	19
	> 50	35	2	45	12	44	28	52	18	47	37
	Antall bruk	1 456		390		156		135	39	127	
Antall daa	6 200		6 795		7 186		7 568		7 097		

Tabell 3c forts. Strukturutvikling i grønnsaker på friland. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Vestfold	< 2	850	64	117	21	21	7	9	3	10	3
	2-5	109	8	46	8	25	8	17	6	16	6
	5-9	82	6	65	12	13	4	17	6	16	6
	10-19	96	7	97	17	29	9	18	7	21	7
	20-49	142	11	156	28	107	33	82	30	93	32
	> 50	42	3	76	14	126	39	126	47	132	46
	Antall bruk	1 321		557		321		269		288	
Antall daa	10 067		13 431		16 715		17 093		16 783		
Telemark	< 2	1 140	90	153	65	23	33	16	30	16	29
	2-5	45	4	32	14	8	12	13	25	12	22
	5-9	37	3	22	9	9	13	7	13	7	13
	10-19	25	2	15	6	10	14	6	11	6	11
	20-49	15	1	15	6	12	17	5	9	7	13
	> 50					7	10	7	13	7	13
	Antall bruk	1 262		237		69		54		55	
Antall daa	1 548		1 014		1 287		955		909		
Aust-Agder	< 2	779	78	183	54	10	11	8	11	9	13
	2-5	36	4	42	12	14	16	7	10	6	9
	5-9	44	4	30	9	8	9	9	13	9	13
	10-19	52	5	36	11	19	21	4	6	7	10
	20-49	68	7	39	11	25	28	27	39	23	33
	> 50	14	1	11	3	14	16	15	21	15	22
	Antall bruk	993		341		90		70		69	
Antall daa	4 729		3 164		2 228		2 395		2 224		
Vest-Agder	< 2	968	93	189	72	13	25	8	20	5	14
	2-5	23	2	13	5	10	20	8	20	6	17
	5-9	22	2	9	3	4	8	2	5	8	22
	10-19	11	1	20	8	13	25	8	20	5	14
	20-49	20	2	24	9	8	16	9	23	8	22
	> 50			6	2	3	6	5	13	4	11
	Antall bruk	1 044		261		51		40		36	
Antall daa	1 322		1 619		704		840		750		
Rogaland	< 2	1 468	73	366	49	42	15	22	10	26	13
	2-5	193	10	117	16	48	17	36	16	32	15
	5-9	174	9	112	15	53	19	36	16	27	13
	10-19	111	6	88	12	46	17	45	20	33	16
	20-49	50	2	49	7	61	22	59	26	59	29
	> 50	8	0	10	1	28	10	32	14	30	14
	Antall bruk	2 004		742		278		230		207	
Antall daa	5 837		4 684		5 900		6 715		6 544		

Tabell 3c forts. Strukturutvikling i grønnsaker på friland. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	< 2	2 077	95	328	81	36	55	30	61	25	60
	2-5	75	3	44	11	20	31	14	29	13	31
	5-9	14	1	26	6	8	12	5	10	4	10
	10-19	9	0	9	2						
	20-49										
	Antall bruk	2 175		407		65		49		42	
Antall daa	1 034		648		152		115		100		
Sogn og Fjordane	< 2	1 511	92	392	71	12	17	15	21	27	36
	2-5	53	3	66	12	26	37	25	35	22	29
	5-9	35	2	38	7	12	17	13	18	10	13
	10-19	32	2	25	5	14	20	8	11	7	9
	20-49	14	1	34	6	7	10	10	14	10	13
	Antall bruk	1 645		555		71		71		75	
Antall daa	1 737		2 002		628		678		636		
Møre og Romsdal	< 2	1 605	95	289	73	20	31	19	30	19	38
	2-5	45	3	49	12	15	23	18	28	12	24
	5-9	24	1	35	9	15	23	12	19	7	14
	10-19	13	1	17	4	9	14	9	14	6	12
	20-49	3	0	6	2	5	8	6	9	6	12
	Antall bruk	1 690		396		64		64		50	
Antall daa	956		927		414		445		367		
Sør- Trøndelag	< 2	760	95	179	75	18	25	20	33	24	44
	2-5	21	3	22	9	24	33	19	32	13	24
	5-9	13	2	28	12	19	26	10	17	11	20
	10-19	7	1	7	3	7	10	5	8	3	5
	20-49			3	1	4	7	6	10	4	8
	> 50										
Antall bruk	801		239		72		60		55		
Antall daa	515		526		419		379		313		
Nord- Trøndelag	< 2	1 214	80	142	37	20	10	8	5	10	6
	2-5	97	6	62	16	22	11	17	10	16	9
	5-9	100	7	61	16	29	15	16	9	20	11
	10-19	65	4	73	19	37	19	24	14	27	15
	20-49	41	3	43	11	66	34	78	46	80	45
	> 50			6	2	23	12	26	15	25	14
Antall bruk	1 517		387		197		169		178		
Antall daa	3 320		3 315		4 460		5 052		5 216		

Tabell 3c forts. Strukturutvikling i grønnsaker på friland. Antall driftsenheter

Arealgruppe	1979		1989		1999		2001		2002*			
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%		
Nordland	< 2	1 067	92	354	74	33	33	31	38	30	40	
	2-5	48	4	53	11	35	35	24	29	23	31	
	5-9	27	2	46	10	11	11	12	15	6	8	
	10-19	11	1	19	4	9	9	6	7	9	12	
	20-49	3	0	8	2	10	10	9	11	7	9	
	> 50											
	Antall bruk	1 156		480		99		82		75		
	Antall daa	932		1 173		647		546		493		
Troms	< 2	705	93	246	79	24	48	19	46	22	54	
	2-5	36	5	35	11	12	24	14	34	12	29	
	5-9	12	2	21	7	9	18	5	12	3	7	
	10-19	5	1	8	3	5	10	3	7	4	9	
	20-49	3	0	3	1							
	> 50											
	Antall bruk	761		313		50		41		41		
	Antall daa	621		535		190		144		162		
Finmark	< 2	58	94	22	79			2	100	2	100	
	2-5	1	2	3	11							
	5-9	3	5	3	11							
	10-19											
	20-49											
	> 50											
	Antall bruk	62		28		2		2		2		
	Antall daa	53		68		4		11		26		
Hele landet	< 2	20 100	86	3 712	57	366	17	276	15	290	17	
	2-5	989	4	744	11	336	16	275	15	234	13	
	5-10	787	3	623	10	262	12	195	11	176	10	
	10-20	656	3	579	9	302	14	225	12	215	12	
	20-50	589	3	602	9	482	23	456	25	460	26	
	> 50	178	1	256	4	375	18	398	22	378	22	
		Antall bruk	23 299		6 516		2 123		1 825		1 753	
		Antall daa	55 218		57 030		60 187		62 972		60 321	

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene. 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 3d Strukturutvikling for bruk med melkeku. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	1-4	217	23	52	10	7	2	0	0	1	0
	5-9	232	24	109	21	33	9	28	9	25	9
	10-14	223	23	132	25	97	26	56	19	48	17
	15-19	140	15	122	24	103	28	87	29	75	27
	20-29	98	10	80	15	104	28	91	31	94	34
	30-50	31	3	17	3	25	7	30	10	31	11
	> 50	10	1	7	1	4	1	5	2	4	1
	Antall bruk	951		519		373		297		278	
Antall kyr	11 249		7 526		6 921		5 912		5 716		
Akershus og Oslo	1-4	258	25	58	11	6	2	1	0	1	0
	5-9	223	22	103	19	40	11	25	9	18	7
	10-14	209	20	141	26	85	23	64	22	43	17
	15-19	158	15	133	25	100	27	79	27	70	27
	20-29	122	12	81	15	116	31	95	33	98	38
	30-50	50	5	17	3	17	5	21	7	22	9
	> 50	7	1	4	1	5	1	6	2	4	2
	Antall bruk	1 027		537		369		291		256	
Antall kyr	12 350		7 600		6 762		5 754		5 269		
Hedmark	1-4	571	25	129	8	19	2	9	1	9	1
	5-9	728	32	397	25	198	17	158	15	119	12
	10-14	461	20	562	36	413	35	322	31	293	30
	15-19	257	11	306	20	335	28	340	33	313	32
	20-29	159	7	118	8	177	15	152	15	179	19
	30-50	59	3	48	3	45	4	53	5	44	5
	> 50	15	1	3	0	10	1	8	1	10	1
	Antall bruk	2 250		1 563		1 197		1 042		967	
Antall kyr	22 907		19 563		18 416		16 759		16 191		
Oppland	1-4	988	23	271	8	45	2	32	1	19	1
	5-9	1 605	38	1 169	35	749	28	546	23	443	20
	10-14	984	23	1 223	37	1 059	40	918	39	832	38
	15-19	446	10	456	14	491	19	511	22	505	23
	20-29	199	5	158	5	238	9	277	12	296	13
	> 30	49	1	33	1	57	2	72	3	92	4
		9	0	9	0	9	0	12	1	12	1
	Antall bruk	4 280		3 319		2 648		2 368		2 199	
Antall kyr	39 578		36 610		34 714		33 482		32 723		
Buskerud	1-4	462	36	118	15	21	4	13	3	9	2
	5-9	459	36	327	40	201	34	172	34	146	30
	10-14	239	19	251	31	237	40	178	35	173	36
	15-19	88	7	89	11	88	15	97	19	101	21
	20-29	29	2	21	3	42	7	41	8	38	8
	30-50	11	1	7	1	10	2	12	2	16	4
	Antall bruk	1 288		813		599		513		483	
	Antall kyr	9 604		7 733		7 164		6 397		6 246	

Tabell 3d forts. Strukturutvikling for bruk med melkeku. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Vestfold	1-4	86	22	30	11	1	1	0	0	0	0
	5-9	108	28	59	23	19	10	15	10	10	8
	10-14	87	22	73	28	28	15	27	17	21	16
	15-19	49	13	48	18	62	34	41	26	36	27
	20-29	42	11	37	14	59	32	56	36	46	35
	30-50	15	4	14	5	16	9	16	9	20	15
	> 50	3	1								
	Antall bruk	390		261		185		155		133	
Antall kvr	4 683		3 512		3 546		3 040		2 770		
Telemark	1-4	511	57	141	28	30	9	24	9	13	5
	5-9	258	29	206	42	139	44	108	41	103	43
	10-14	79	9	106	21	87	27	75	28	65	27
	15-19	34	4	32	6	40	13	34	13	31	13
	20-29	10	1	10	2	21	7	25	10	26	11
	30-50	3	0						1		
	Antall bruk	895		495		317		266		238	
	Antall kvr	4 864		3 772		3 245		2 855		2 690	
Aust-Agder	1-4	290	54	78	22	5	2	3	1	4	2
	5-9	138	26	133	37	104	40	68	32	54	28
	10-14	55	10	105	29	103	39	88	42	87	45
	15-19	31	6	30	8	37	14	37	18	34	18
	20-29	17	3	12	3	12	5	14	6	13	7
	30-50	3	1								
	Antall bruk	534		358		261		210		192	
	Antall kvr	3 185		3 142		2 893		2 517		2 298	
Vest-Agder	1-4	547	46	181	21	35	5	17	3	13	3
	5-9	351	30	323	38	243	37	191	34	151	30
	10-14	156	13	210	25	213	33	180	32	175	35
	15-19	76	6	91	11	102	16	115	21	102	21
	20-29	44	4	36	4	51	8	43	8	44	9
	30-50	9	1	10	1	8	1	9	2	12	2
	Antall bruk	1 183		851		652		555		497	
	Antall kvr	8 005		7 814		7 491		6 725		6 256	
Rogaland	1-4	423	10	191	5	14	0	11	0	12	0
	5-9	773	18	639	17	458	15	327	12	333	12
	10-14	937	22	1 032	28	874	28	726	26	684	25
	15-19	782	19	876	23	816	26	765	28	742	27
	20-29	891	21	768	21	721	23	715	26	688	25
	30-50	350	8	214	6	199	6	200	7	223	8
	> 50	30	1	12	0	12	0	20	1	24	1
	Antall bruk	4 186		3 732		3 094		2 764		2 706	
Antall kyr	66 242		58 336		52 221		49 153		48 982		

Tabell 3d forts. Strukturutvikling for bruk med melkeku. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse		1979		1989		1999		2000		2001*	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Hordaland	1-4	1 149	39	384	17	98	6	61	4	41	3
	5-9	1 052	35	917	41	693	42	520	37	458	37
	10-14	496	17	665	30	553	33	507	36	433	35
	15-19	173	6	204	9	235	14	231	16	219	18
	20-29	80	3	59	3	64	4	88	6	82	7
	30-50	17	1	9	0	8	0	10	1	12	1
	Antall bruk	2 967		2 238		1 651		1 417		1 245	
Antall kyr		20 954		20 395		17 541		16 145		14 474	
Sogn og Fjordane	1-4	1 700	43	519	18	141	7	92	5	75	4
	5-9	1 467	37	1 193	42	907	43	741	40	664	38
	10-14	505	13	842	29	737	35	683	37	648	37
	15-19	192	5	241	8	240	11	253	14	274	15
	20-29	47	1	56	2	88	4	89	5	95	5
	30-50	6	0	6	0	7	0	12	3	12	3
	Antall bruk	3 917		2 857		2 120		1 870		1 768	
Antall kyr		24 528		25 102		21 881		20 244		19 875	
Møre og Romsdal	1-4	1 025	26	264	9	49	2	33	2	31	2
	5-9	1 351	34	901	30	512	23	401	20	330	18
	10-14	848	21	1 081	35	850	38	734	37	639	34
	15-19	432	11	603	20	566	25	522	26	525	28
	20-29	256	6	183	6	243	11	262	13	286	15
	30-50	41	1	21	1	38	2	44	2	44	2
	> 50					4	1	4	1	6	1
	Antall bruk	3 953		3 053		2 262		2 000		1 861	
Antall kyr		36 491		35 142		30 771		28 351		27 507	
Sør-Trøndelag	1-4	680	19	145	5	18	1	15	1	13	1
	5-9	1 236	35	698	25	375	17	302	15	235	13
	10-14	909	26	1 098	40	896	40	740	38	650	36
	15-19	467	13	582	21	647	29	578	30	591	32
	20-29	216	6	207	8	264	12	286	15	271	15
	30-50	45	1	23	1	29	1	32	2	59	3
	> 50	5	0	4				1	0	4	1
Antall bruk	3 558		2 757		2 229		1 954		1 823		
Antall kyr		35 670		33 884		31 614		28 903		28 239	
Nord-Trøndelag	1-4	424	14	106	4	14	1	10	1	8	0
	5-9	884	29	534	20	272	12	184	9	145	8
	10-14	858	28	1 017	39	815	36	650	33	553	30
	15-19	476	16	683	26	709	32	645	33	614	33
	20-29	313	10	227	9	370	16	390	20	417	23
	30-50	61	2	35	1	55	2	80	4	99	5
	> 50	9	0	6	0	8	0	13	1	12	1
Antall bruk	3 025		2 608		2 243		1 972		1 848		
Antall kyr		35 266		34 390		34 671		32 674		31 971	

Tabell 3d forts. Strukturutvikling for bruk med melkeku. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	1-4	945	32	203	9	30	2	22	2	13	1
	5-9	968	33	670	31	412	25	274	19	227	17
	10-14	607	21	794	37	632	38	542	37	477	35
	15-19	285	10	390	18	407	24	401	28	398	30
	20-29	109	4	102	5	180	11	192	13	197	15
	30-50	15	1	13	1	18	1	26	2	29	2
	> 50									3	0
	Antall bruk	2 929		2 172		1 679		1 457		1 344	
Antall kyr	24 034		24 144		22 253		20 669		19 780		
Troms	1-4	424	37	82	11	16	3	10	2	4	1
	5-9	394	34	205	29	111	20	80	18	63	15
	10-14	224	19	278	39	228	42	170	37	148	35
	15-19	81	7	116	16	139	26	145	32	141	34
	20-29	26	2	30	4	45	8	42	9	51	12
	30-50	4	0	5	1	5	1	10	2	10	2
	Antall bruk	1 153		716		544		457		417	
	Antall kyr	8 454		7 812		7 171		6 372		6 110	
Finmark	1-4	109	26	20	7	2	1	1	0	3	1
	5-9	111	26	55	19	30	13	23	11	15	7
	10-14	103	25	101	34	72	31	67	33	60	30
	15-19	56	13	83	28	84	36	62	31	70	35
	20-29	34	8	27	9	41	17	44	22	47	23
	30-50	7	2	8	3	7	3	5	2	6	2
	Antall bruk	420		294		236		202		201	
	Antall kyr	4 224		3 992		3 673		3 203		3 320	
Hele landet	1-4	10 809	28	2 972	10	551	2	354	2	269	1
	5-9	12 338	32	8 638	30	5 496	24	4 163	21	3 539	19
	1-9	23 147	59	11 610	40	6 047	27	4 517	23	3 808	20
	10-14	7 980	21	9 711	33	7 979	35	6 727	34	6 029	33
	15-19	4 223	11	5 085	17	5 201	23	4 943	25	4 841	26
	20-29	2 692	7	2 208	8	2 834	13	2 900	15	2 964	16
	30-50	762	2	476	2	537	2	627	3,2	726	4
	> 50	102	0	53	0	61	0	76	0,4	88	0
	Antall bruk	38 906		29 143		22 659		19 790		18 456	
	Antall kyr	372 288		340 469		312 948		289 155		280 417	

* Foreløpige tall

1) Antall bruk med ammeku er inkludert i 1979 og 1989.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 3e Strukturutvikling for bruk med ammeku. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1998		1999		2000		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	1-4	112	46	106	43	81	35	60	30	53	28
	5-9	63	26	75	30	73	31	60	30	57	30
	10-14	36	15	32	13	35	15	32	16	33	17
	15-19	18	7	16	6	13	6	19	9	20	11
	20-29	7	3	10	4	24	10	19	9	15	8
	> 30	8	3	8	3	7	3	11	5	11	6
	Antall bruk	244		247	0	233	0	201	0	189	0
Antall kyr	1 876		1 969	0	2 183	0	2 096	0	2 058	0	
Akershus og Oslo	1-4	110	42	90	35	84	32	75	33	71	32
	5-9	69	26	73	29	77	30	49	22	55	25
	10-14	38	15	38	15	42	16	40	18	33	15
	15-19	19	7	23	9	20	8	27	12	33	15
	20-29	16	6	23	9	26	10	25	11	19	8
	30-50	7	3	5	2	7	3	10	5	13	5
	> 50	-		3	1	3	1				
Antall bruk	261		255		259		226		224		
Antall kyr	2 291		2 423		2 605		2 481		2 415		
Hedmark	1-4	190	41	212	41	207	40	165	34	162	33
	5-9	137	30	156	30	143	27	134	28	125	26
	10-14	55	12	63	12	73	14	70	14	94	19
	15-19	30	7	30	6	30	6	39	8	27	6
	20-29	32	7	32	6	45	9	33	7	40	8
	30-50	12	3	19	4	21	4	36	7	33	7
	> 50	3	1	4	1	4	1	6	1	8	2
Antall bruk	459		516		523		483		489		
Antall kyr	3 879		4 469		4 948		5 301		5 453		
Oppland	1-4	233	51	227	47	236	43	191	38	205	38
	5-9	99	22	104	21	146	27	131	26	126	23
	10-14	64	14	80	16	72	13	75	15	84	16
	15-19	28	6	39	8	34	6	46	9	54	10
	20-29	23	5	23	5	44	8	40	8	41	8
	> 30	12	2	13	2	16	3	25	5	27	5
	Antall bruk	459		486		548		508		537	
Antall kyr	3 392		3 834		4 586		4 910		5 129		
Buskerud	1-4	106	46	109	44	107	40	89	35	80	31
	5-9	63	27	59	24	67	25	62	24	69	26
	10-14	21	9	36	14	43	16	49	19	52	20
	15-19	17	7	18	7	20	7	20	8	26	10
	20-29	19	8	15	6	17	6	19	7	20	8
	> 30	4	2	13	5	14	5	16	6	15	6
	Antall bruk	230		250		268		255		262	0
Antall kyr	1 777		2 197		2 514		2 612		2 776		

Tabell 3e forts. Strukturutvikling for bruk med ammeku. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1998		1999		2000		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Vestfold	1-4	67	39	60	34	56	31	44	26	43	27
	5-9	54	31	53	30	51	29	53	31	44	27
	10-14	17	10	24	14	30	17	26	15	20	12
	15-19	12	7	15	9	14	8	22	13	29	18
	20-29	18	10	18	10	19	11	15	9	14	9
	30-50	3	2	5	3	6	3	8	5	7	4
	> 50	4	2
	Antall bruk	172		176		178		169		161	
Antall kyr	1 556		1 768		1 872		1 810		1 991		
Telemark	1-4	85	49	88	48	83	46	65	38	62	34
	5-9	57	33	53	29	50	28	64	37	66	37
	10-14	19	11	23	13	19	11	19	11	26	14
	15-19	7	4	11	6	13	7	6	3	9	5
	20-29	4	2	7	4	9	5	15	9	14	8
	30-50	3	2	.	.	5	3	4	2	3	2
	Antall bruk	175		184		179		173		180	
	Antall kyr	1 115		1 229		1 344		1 395		1 509	
Aust-Agder	1-4	53	63	49	56	51	53	55	57	40	47
	5-9	18	21	21	24	27	28	21	22	27	32
	10-14	6	7	10	11	10	10	13	13	9	11
	15-19	1	1	2	2	2	2	2	2	2	2
	20-29	4	5	1	1	4	4	4	4	5	6
	> 30	2	2	4	4	2	2	2	2	2	2
	Antall bruk	84		87		96		97		85	
	Antall kyr	508		563		618		609		610	
Vest-Agder	1-4	114	69	117	63	112	55	100	52	91	46
	5-9	32	19	40	22	49	24	50	26	60	31
	10-14	10	6	14	8	19	9	19	10	19	10
	15-19	4	2	6	3	10	5	10	5	11	6
	20-29	4	2	6	3	8	4	8	4	10	5
	> 30	4	2	5	3	5	2
	Antall bruk	166		185		202		192		196	
	Antall kyr	794		988		1 296		1 340		1 466	
Rogaland	1-4	374	58	360	54	404	51	334	48	314	43
	5-9	173	27	187	28	217	28	202	29	227	31
	10-14	66	10	70	11	96	12	91	13	107	15
	15-19	16	2	27	4	28	4	34	5	35	5
	20-29	9	1	16	2	34	4	21	3	30	4
	> 30	6	1	6	1	8	1	16	2	10	1
	Antall bruk	644		666		787		698		723	
	Antall kyr	3 404		3 869		4 957		4 903		5 111	

Tabell 3e forts. Strukturutvikling for bruk med ammeku. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1998		1999		2000		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	1-4	306	70	329	69	345	64	300	60	289	58
	5-9	100	23	115	24	144	27	159	32	157	32
	10-14	23	5	24	5	32	6	26	5	31	6
	15-19	4	1	3	1	8	1	7	1	10	2
	> 20	4	0	6	1	8	1	8	2	8	2
	Antall bruk	437		477		537		500		495	
	Antall kyr	1 755		1 964		2 377		2 360		2 473	
Sogn og Fjordane	1-4	150	66	154	63	176	60	171	59	166	56
	5-9	57	25	65	27	82	28	88	30	92	31
	10-14	16	7	20	8	24	8	22	8	31	10
	> 15	3	1	6	2	9	4	10	4	7	3
	Antall bruk	226		245		291		291		296	
	Antall kyr	955		1 078		1 344		1 405		1 490	
Møre og Romsdal	1-4	193	62	245	63	265	57	219	51	173	42
	5-9	79	25	85	22	107	23	124	29	133	32
	10-14	22	7	32	8	54	12	47	11	62	15
	15-19	9	3	15	4	25	5	22	5	24	6
	20-29	5	2	8	2	8	2	12	3	14	3
	> 30	4	1	4	1	7	1	9	2	7	2
	Antall bruk	312		389		466		433		414	
	Antall kyr	1 602		2 068		2 819		2 908		3 047	
Sør-Trøndelag	1-4	235	65	228	56	245	49	188	41	187	40
	5-9	73	20	108	27	140	28	142	31	140	30
	10-14	33	9	36	9	71	14	77	17	66	14
	15-19	10	3	16	4	26	5	29	6	42	9
	20-29	7	2	12	3	16	3	19	4	18	4
	> 30	4	1	4	1	5	1	6	1	13	3
	Antall bruk	362		404		503		461		466	
	Antall kyr	1 856		2 313		3 286		3 481		3 741	
Nord-Trøndelag	1-4	259	56	262	52	256	46	200	38	169	33
	5-9	112	24	126	25	144	26	146	28	146	29
	10-14	52	11	53	11	63	11	74	14	79	16
	15-19	17	4	29	6	41	7	47	9	54	11
	20-29	17	4	23	5	39	7	37	7	35	7
	30-50	7	1	9	2	15	2	18	3	22	4
	Antall bruk	464		502		558		522		505	
	Antall kyr	2 894		3 502		4 523		4 614		4 865	

Tabell 3e forts. Strukturutvikling for bruk med ammeku. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1998		1999		2000		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	1-4	162	56	173	54	176	47	136	39	144	40
	5-9	58	20	74	23	103	27	108	31	101	28
	10-14	35	12	38	12	51	14	55	16	58	16
	15-19	19	7	15	5	25	7	25	7	33	9
	20-29	12	4	15	5	16	4	19	5	19	5
	> 30	4	2	6	2	7	1	7	2	9	3
	Antall bruk	290		321		377		350		364	
Antall kyr	1 953		2 228		2 721		2 858		3 073		
Troms	1-4	25	50	35	57	51	58	45	50	39	41
	5-9	17	34	15	25	20	23	23	26	27	28
	10-14	4	8	6	10	12	14	10	11	14	15
	15-19	2	4	3	5	3	3	5	6	11	12
	> 20	2	4	2	3	2	2	7	7	4	3
	Antall bruk	50		61		88		90		95	
Antall kyr	278		321		483		651		787		
Finmark	1-4	9	100	12	92	12	80	7	50	7	70
	> 5			-		3	20	6	42	3	30
	Antall bruk	9		13		15		14		10	
Antall kyr	20		26		41		92		56		
Hele landet	1-4	2783	55	2 856	52	2 947	48	2 444	43	2 295	40
	5-9	1261	25	1 410	26	1 643	27	1 621	29	1 653	29
	10-14	517	10	599	11	746	12	746	13	819	14
	15-19	215	4	273	5	320	5	368	6	426	7
	20-29	181	4	216	4	318	5	297	5	301	5
	30-50	75	1	87	2	112	2	161	3	166	3
	> 50	12	0	23	0	22	0	26	0	31	1
	Antall bruk	5044		5 464		6 108		5 663		5 691	
Antall kyr	31 905		36 809		44 517		45 826		48 050		

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 1998, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 3f Strukturutvikling for bruk med sau. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989			1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	1-19	119	84	116	74	78	160	68	117	61	117	62
	20-49	17	12	26	17	14	54	23	46	24	49	26
	50-99	1	1	8	5	6	16	7	21	11	15	8
	> 100	5	4	6	4	3	7	3	7	4	7	4
	Antall bruk	142		156			237		191		188	
	Antall sauer	1 718		2 849			4 711		4 532		4 262	
Akershus og Oslo	1-19	291	84	134	57	39	161	55	129	48	116	46
	20-49	34	10	60	25	29	74	25	77	29	78	31
	50-99	14	4	36	15	23	46	16	43	16	40	16
	> 100	8	2	7	3	9	13	4	20	7	17	7
	Antall bruk	347		237			294		269		251	
	Antall sauer	5 965		6 385			8 385		8 898		8 574	
Hedmark	1-19	1 240	62	491	37	22	271	24	235	23	207	21
	20-49	504	25	496	38	43	419	38	362	35	339	34
	50-99	180	9	243	18	27	308	28	302	29	315	31
	> 100	72	4	89	7	8	113	10	137	13	140	14
	Antall bruk	1 996		1 319			1 111		1 036		1 001	
	Antall sauer	48 399		49 118			54 471		54 928		55 053	
Oppland	1-19	1 696	64	760	36	20	399	20	342	18	286	15
	20-49	690	26	855	40	39	819	41	747	39	737	39
	50-99	218	8	416	19	32	581	29	635	33	619	33
	> 100	49	2	108	5	9	198	10	212	11	236	13
	Antall bruk	2 653		2 139			1 997		1 936		1 878	
	Antall sauer	57 647		78 531			98 938		101 618		102 739	
Buskerud	1-19	682	55	297	31	21	181	20	136	17	132	17
	20-49	415	33	411	42	50	357	40	311	39	284	36
	50-99	118	9	224	23	22	267	30	282	35	287	37
	> 100	30	2	41	4	7	83	9	77	10	76	10
	Antall bruk	1 245		973			888		806		779	
	Antall sauer	31 187		37 254			42 782		42 261		41 603	
Vestfold	1-19	99	79	58	64	52	102	67	91	64	79	59
	20-49	20	16	23	25	34	34	22	32	22	35	26
	50-99	4	3	10	11	9	13	9	17	12	18	13
	> 100	3	2			5	3	2	3	2	3	2
	Antall bruk	126		91			152		143		135	
	Antall sauer	1 972		1 991			3 102		3 226		3 395	
Telemark	1-19	649	63	285	39	28	175	27	138	23	122	21
	20-49	298	29	307	42	43	270	41	262	43	249	43
	50-99	65	6	125	17	28	182	28	163	27	165	28
	> 100	11	1	17	2		29	4	40	7	44	8
	Antall bruk	1 023		734			656		603		580	
	Antall sauer	20 602		23 091			26 683		26 231		26 804	

Tabell 3f forts. Strukturutvikling for bruk med sau. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse		1979		1989			1999		2001		2002*	
		Antall	%	Antall	%	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Aust- Agder	1-19	383	63	212	44	30	126	28	99	24	82	22
	20-49	166	27	169	35	34	182	41	179	44	163	43
	50-99	47	8	77	16	31	112	25	107	26	105	28
	> 100	11	2	21	4	6	26	6	25	6	27	7
	Antall bruk	607		479			446		410		377	
	Antall sauer	12 863		15 419			18 214		17 597		16 949	
Vest- Agder	1-19	1 017	76	626	62	46	355	42	246	33	228	32
	20-49	257	19	297	29	36	342	40	334	44	320	45
	50-99	59	4	75	7	17	134	16	146	19	136	19
	> 100	8	1	11	1	1	20	2	29	4	27	4
	Antall bruk	1 341		1 009			851		755		711	
	Antall sauer	19 828		20 664			26 382		26 945		25 605	
Rogaland	1-19	1 624	37	1 155	31	21	679	21	560	18	520	16
	20-49	1 534	35	1 475	39	42	1 290	40	1 204	38	1 201	38
	50-99	915	21	878	23	28	901	28	939	30	992	31
	> 100	303	7	271	7	9	324	10	428	14	456	14
	Antall bruk	4 376		3 779			3 194		3 131		3 169	
	Antall sauer	171 491		157 205			157 659		172 353		178 807	
Hordaland	1-19	4 308	70	2 134	51	40	1 162	36	891	30	719	28
	20-49	1 538	25	1 575	38	46	1 474	46	1 428	49	1 326	51
	50-99	284	5	394	9	12	498	15	514	18	468	18
	> 100	43	1	55	1	2	86	3	99	3	92	4
	Antall bruk	6 173		4 158			3 220		2 932		2 605	
	Antall sauer	110 211		103 909			103 897		104 124		95 402	
Sogn og Fjordane	1-19	4 130	67	1 931	49	35	967	33	722	27	626	25
	20-49	1 685	27	1 446	37	43	1 280	44	1 277	47	1 206	48
	50-99	314	5	456	12	19	572	19	552	20	516	21
	> 100	46	1	71	2	4	119	4	151	6	152	6
	Antall bruk	6 175		3 904			2 938		2 702		2 500	
	Antall sauer	117 709		104 696			105 632		106 142		100 578	
Møre og Romsdal	1-19	3 777	83	1 587	58	35	745	40	578	34	492	32
	20-49	657	14	870	32	42	739	40	699	41	657	42
	50-99	109	2	223	8	22	319	17	338	20	325	21
	> 100	25	1	44	2	1	63	3	80	5	87	6
	Antall bruk	4 568		2 724			1 866		1 695		1 561	
	Antall sauer	61 394		62 500			60 453		61 313		59 209	

Tabell 3f forts. Strukturutvikling for bruk med sau. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989			1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Sør-Trøndelag	1-19	1 559	70	524	41	19	240	23	219	22	200	20
	20-49	435	20	401	31	33	355	34	330	33	312	32
	50-99	164	7	232	18	26	278	27	277	28	282	29
	> 100	63	3	128	10	22	157	15	181	18	186	19
	Antall bruk	2 221		1 285			1 030		1 007		980	
Antall sauer	46 842		51 943			56 937		59 171		59 698		
Nord-Trøndelag	1-19	846	70	310	39	29	255	32	195	25	183	24
	20-49	231	19	259	32	26	244	30	265	34	249	33
	50-99	93	8	151	19	35	204	25	196	25	204	27
	> 100	37	3	79	10	11	103	13	128	16	117	16
	Antall bruk	1 207		799			806		784		753	
Antall sauer	24 759		32 619			39 812		42 442		41 552		
Nordland	1-19	4 498	85	1 356	50	29	442	27	309	20	264	19
	20-49	616	12	846	31	36	578	35	532	35	500	35
	50-99	121	2	352	13	25	419	25	433	29	425	30
	> 100	28	1	134	5	10	208	13	238	16	235	17
	Antall bruk	5 263		2 688			1 647		1 512		1 424	
Antall sauer	64 585		81 132			81 467		84 520		82 974		
Troms	1-19	3 396	84	972	51	26	294	26	208	21	171	18
	20-49	558	14	603	32	37	394	35	329	33	315	33
	50-99	92	2	266	14	27	308	28	315	31	289	31
	> 100	9	0	70	4	11	118	11	152	15	166	18
	Antall bruk	4 055		1 911			1 114		1 004		941	
Antall sauer	51 564		55 870			53 491		55 793		55 828		
Finmark	1-19	817	82	287	57	17	76	29	63	28	51	25
	20-49	146	15	142	28	42	92	35	74	33	63	31
	50-99	29	3	51	10	29	65	25	52	23	52	25
	> 100	4	0	22	4	12	29	11	35	16	39	19
	Antall bruk	996		502			262		224		205	
Antall sauer	13 768		13 904			12 351		11 273		11 040		
Hele landet	1-19	31 131	70	13 235	46	30	6 790	30	5 278	25	4 595	23
	20-49	9 801	22	10 261	36	41	8 997	40	8 488	40	8 083	40
	50-99	2 827	6	4 216	15	23	5 223	23	5 332	25	5 253	26
	> 100	755	2	1 175	4	6	1 699	7	2 042	10	2 107	11
	Antall bruk	44 514		28 887			22 709		21 140		20 038	
1000 sau	862,5		899,1			955,4		983,4		970,1		

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 3g Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	1-9	521	61	131	33	72	26	33	17	26	15
	10-19	180	21	112	28	42	15	33	17	28	16
	20-29	92	11	92	23	57	21	28	15	29	17
	30-39	36	4	36	9	35	13	26	14	22	13
	40-49	10	1	19	5	29	11	27	14	27	16
	50-59	5	1	3	1	14	5	15	8	16	9
	60-69	4	0	2	0	11	4	9	5	6	3
	> 70	3	0	6	1	13	5	18	10	19	11
Antall bruk	851		401		273		189		173		
Antall purker	8 994		7 188		7 691		6 862		6 669		
Akershus og Oslo	1-9	549	66	146	43	73	36	49	34	38	29
	10-19	171	21	83	24	37	18	25	17	26	20
	20-29	72	9	70	20	28	14	18	13	18	14
	30-39	26	3	26	8	30	15	19	13	18	14
	40-49	7	1	7	2	16	8	14	10	13	10
	50-59	3	0	7	2	7	3	6	4	3	2
	60-69	-		-		4	2	3	2	-	
	> 70	-		3	1	10	5	10	7	15	11
Antall bruk	831		343		205		144		133		
Antall purker	7 602		5 287		5 109		3 838		4 397		
Hedmark	1-9	592	73	185	41	94	28	62	25	50	22
	10-19	127	16	101	22	66	20	35	14	23	10
	20-29	49	6	71	16	38	11	25	10	25	11
	30-39	21	3	37	8	29	9	27	11	29	13
	40-49	10	1	19	4	26	8	25	10	21	9
	50-59	3	0	6	1	21	6	18	7	18	8
	60-69	-		11	2	12	4	16	6	15	7
	> 70	4	0	19	4	48	14	39	16	43	19
Antall bruk	806		449		334		247		224		
Antall purker	6 445		8 646		10 968		9 739		10 156		
Oppland	1-9	1 091	77	404	57	156	38	88	31	90	34
	10-19	214	15	170	24	91	22	61	22	52	20
	20-29	69	5	71	10	58	14	47	17	39	15
	30-39	28	2	38	5	39	10	20	7	23	9
	40-49	5	0	13	2	24	6	20	7	19	7
	50-59	2	0	6	1	12	3	19	7	13	5
	60-69	-		4	1	7	2	7	2	8	3
	> 70	-		9	1	21	5	20	7	21	8
Antall bruk	1 411		715		408		282		265		
Antall purker	9 712		9 277		9 797		8 716		8 825		

Tabell 3g forts. Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Buskerud	1-9	146	65	35	35	22	30	10	20	9	18
	10-19	56	25	36	36	18	25	8	16	8	16
	20-29	12	5	19	19	15	21	14	29	13	27
	30-39	6	3	6	6	6	8	6	12	5	10
	40-49	-		-	1	4	5	1	2	4	8
	50-59	-		-	2	-		2	4	-	
	60-69	-		-	0	-		3	6	3	6
	> 70	-		-	2	4	5	5	10	6	12
	Antall bruk	223		101		73		49		49	
Antall purker	1 990		2 061		2 376		2 135		2 411		
Vestfold	1-9	223	59	53	26	38	19	15	10	15	11
	10-19	76	20	35	17	26	13	13	9	5	4
	20-29	52	14	65	32	32	16	22	15	20	14
	30-39	20	5	25	12	24	12	24	16	26	19
	40-49	6	2	14	7	34	17	28	19	29	21
	50-59	-		4	2	16	8	22	15	15	11
	60-69	-		4	2	9	5	4	3	10	7
	> 70	-		5	2	17	9	22	15	20	14
	Antall bruk	380		205		196		150		140	
Antall purker	4 168		4 916		7 189		6 559		6 484		
Telemark	1-9	179	75	54	44	36	44	13	28	15	33
	10-19	42	18	31	25	14	17	6	13	5	11
	20-29	14	6	20	16	12	15	6	13	2	4
	30-39	4	2	7	6	5	6	4	9	4	9
	40-49	-		7	6	6	7	7	15	7	16
	50-59	-		-		-				4	9
	60-69	-		-		3	4	3	7	1	2
	> 70	-		3	2	5	6	7	15	7	16
	Antall bruk	240		124		82		46		45	
Antall purker	1 639		2 003		1 942		1 551		1 602		
Aust-Agder	1-9	84	74	34	45	15	43	6	30	3	19
	10-19	21	19	21	28	8	23	7	35	5	31
	20-29	6	5	11	15	3	9	1	5	0	0
	30-39	-		4	5	3	9	2	10	3	19
	40-49	-		4	5	4	11	0	0	2	13
	50-59	-		-		2	6	3	15	2	13
	60-69	-		-		-		-		-	
	> 70	-		-		-		-		-	
Antall bruk	113		75		35		20		16		
Antall purker	844		1 072		605		484		470		

Tabell 3g forts. Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse		1979		1989		1999		2001		2002	
		Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%
Vest- Agder	1-9	55	68	19	46	22	48	15	43	13	37
	10-19	18	22	7	17	8	17	9	26	11	31
	20-29	4	5	7	17	2	4	2	6	3	9
	30-39	2	2	2	5	6	13	5	14	2	6
	40-49	-		3	7	4	9	1	3	0	0
	50-59	-		-		-		-		-	3
	60-69	-		-		-		-		-	6
	> 70	-		-		3	7	1	3	3	9
	Antall bruk	81		41		46		35		35	
Antall purker	729		789		1 357		1 059		1 001		
Rogaland	1-9	615	49	281	30	164	23	101	19	93	18
	10-19	391	31	341	36	176	25	119	23	110	22
	20-29	163	13	157	17	138	20	80	15	89	18
	30-39	50	4	67	7	72	10	58	11	41	8
	40-49	20	2	35	4	36	5	50	9	39	8
	50-59	9	1	17	2	48	7	36	7	38	7
	60-69	4	0	12	1	25	4	27	5	29	6
	> 70	6	0	29	3	46	7	56	11	68	13
	Antall bruk	1 258		939		705		527		507	
Antall purker	16 164		17 916		20 201		18 469		19 191		
Hordaland	1-9	278	74	162	60	93	59	58	51	51	53
	10-19	76	20	63	23	36	23	27	24	19	20
	20-29	16	4	30	11	14	9	12	11	10	10
	30-39	4	1	10	4	7	4	4	4	6	6
	40-49	-		3	1	-		4	4	4	4
	50-59	-		-		-		-	-	-	
	60-69	-		-		-		3	3	-	
	> 70	-		-		-		5	4	3	3
	Antall bruk	377		269		158		114		96	
Antall purker	2 688		2 776		1 999		1 899		1 634		
Sogn og Fjordane	1-9	217	75	119	63	50	43	29	35	25	32
	10-19	58	20	49	26	38	33	29	35	32	41
	20-29	10	3	11	6	14	12	11	13	8	10
	30-39	3	1	8	4	7	6	9	11	4	5
	40-49	-		-		2	2	4	5	5	6
	50-59	-		-		-		-		-	
	60-69	-		-		-		-		-	
	> 70	-		-		-		-		4	5
	Antall bruk	288		188		115		84		79	
Antall purker	1 841		1 696		1 719		1 492		1 535		

Tabell 3g forts. Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Møre og Romsdal	1-9	174	70	84	51	49	42	33	38	26	33
	10-19	46	19	48	29	33	28	19	22	21	27
	20-29	18	7	18	11	15	13	16	18	9	12
	30-39	5	2	7	4	8	7	7	8	9	12
	40-49	3	1	4	2	6	5	4	5	6	8
	50-59	-	-	-	-	-	-	5	6	5	6
	60-69	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
	> 70	-	-	-	-	4	3	-	-	-	-
	Antall bruk	247		165		117		87		78	
	Antall purker	2 095		2 133		2 128		1 779		1 740	
Sør-Trøndelag	1-9	468	73	170	52	63	37	43	38	40	37
	10-19	130	20	86	26	35	20	17	15	20	19
	20-29	25	4	44	13	29	17	15	13	11	10
	30-39	14	2	20	6	12	7	10	9	11	10
	40-49	3	0	0	0	14	8	13	12	8	7
	50-59	-	-	4	1	7	4	7	6	10	9
	60-69	-	-	-	-	3	2	3	3	-	-
	> 70	-	-	-	-	8	5	5	4	6	6
	Antall bruk	644		328		171		113		108	
	Antall purker	4 828		4 045		3 958		3 030		2 752	
Nord-Trøndelag	1-9	595	59	243	35	102	20	52	13	52	13
	10-19	236	23	172	25	95	18	62	15	53	14
	20-29	135	13	168	24	100	19	52	13	50	13
	30-39	35	3	79	11	84	16	70	17	71	18
	40-49	11	1	16	2	60	12	72	18	71	18
	50-59	-	-	7	1	39	7	46	11	36	9
	60-69	-	-	4	1	14	3	15	4	18	5
	> 70	4	0	4	1	27	5	33	8	38	10
	Antall bruk	1 017		693		521		402		389	
	Antall purker	11 019		11 928		15 466		14 656		14 556	

Tabell 3g forts. Strukturutvikling for bruk med purker. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	1-9	90	71	62	44	50	32	30	26	20	19
	10-19	26	20	55	39	37	24	22	19	23	22
	20-29	10	8	13	9	26	17	13	11	13	13
	30-39	1	1	6	4	19	12	19	16	15	14
	40-49	0	0	4	3	10	6	18	15	10	10
	50-59	0	0	0	0	12	8	8	7	14	13
	60-69	0	0	1	1	1	1	5	4	4	4
	> 70	0	0	0	0	2	1	2	2	5	5
Antall bruk	127		141		157		117		104		
Antall purker	996		1 764		3 339		3 161		3 153		
Troms	1-9	5	42	15	42	18	31	8	19	10	24
	10-19	5	42	10	28	10	17	10	23	8	19
	20-29	2	17	9	25	15	25	10	23	11	26
	30-39	0	0	2	6	8	14	9	21	6	14
	40-49	0	0	0	0	4	7	5	12	4	10
	50-59	0	0	0	0	1	2	0	0	2	5
	60-69	0	0	0	0	2	3	0	0	0	0
	> 70	0	0	0	0	1	2	1	2	1	2
Antall bruk	12		36		59		43		42		
Antall purker	141		507		1 337		1 027		1 041		
Finnmark	1-9	7	88	7	44	6	29	3	20	3	20
	10-19	1	13	6	38	9	43	5	33	4	27
	20-29			-		3	14	4	27	3	20
	30-39					-		-		3	20
	40-49					-		-		-	
	50-59					-		-		-	
	60-69					-		-		-	
	Antall bruk	8		16		21		15		15	
Antall purker	56		229		314		305		341		
Hele landet	1-9	5 889	66	2 204	42	1 123	31	648	24	579	23
	10-19	1 874	21	1 426	27	779	21	507	19	453	18
	20-29	749	8	878	17	599	16	376	14	353	14
	30-39	255	3	380	7	396	11	320	12	298	12
	40-49	79	1	150	3	282	8	294	11	270	11
	50-59	32	0	64	1	186	5	189	7	181	7
	60-69	15	0	41	1	96	3	101	4	103	4
	> 70	21	0	86	2	215	6	229	9	261	10
Antall bruk	8 914		5 229		3 676		2 664		2 498		
Antall purker	81 951		84 233		97 495		86 761		87 958		

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

Tabell 3h Strukturutvikling for bruk med verpehøner. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Østfold	1-99	586	62	141	46	113	48	72	45	71	46
	100-499	252	26	50	16	17	7	10	6	6	4
	500-999	46	5	24	8	10	4	8	5	8	5
	1000-1999	21	2	33	11	21	9	12	7	8	5
	2000-4999	30	3	47	15	46	20	32	20	34	22
	> 5000	17	2	11	4	28	12	27	17	28	18
	Antall bruk	952		306		235		161		155	
1000 høner	394		321		378		343		331		
Akershus og Oslo	1-99	636	73	153	60	151	74	95	68	103	74
	100-499	162	19	41	16	8	4	6	4	2	1
	500-999	13	1	5	2	4	2
	1000-1999	11	1	21	8	12	6	10	7	8	6
	2000-4999	31	4	22	9	13	6	14	10	14	10
	> 5000	14	2	11	4	17	8	13	9	12	9
	Antall bruk	867		253		205		139		140	
1000 høner	321		239		241		204		198		
Hedmark	1-99	744	76	223	59	173	62	131	57	132	59
	100-499	150	15	36	9	5	2	5	2	7	3
	500-999	32	3	12	3	5	2	4	2	4	2
	1000-1999	17	2	31	8	19	7	14	6	10	4
	2000-4999	27	3	77	20	48	17	41	18	34	15
	> 5000	5	1			28	10	33	14	36	16
	Antall bruk	975		379		278		228		223	
1000 høner	246		245		336		363		356		
Oppland	1-99	1 298	89	438	80	220	76	178	76	177	78
	100-499	108	7	35	6	9	3	6	3	5	2
	500-999	20	1	11	2	3	1	3	1	3	1
	1000-1999	15	1	28	5	13	4	9	4	4	2
	2000-4999	22	2	38	7	38	13	31	13	29	13
	> 5000	3	0			6	2	8	3	8	4
	Antall bruk	1 466		550		289		235		226	
1000 høner	162		171		161		147		132		
Buskerud	1-99	513	80	133	69	144	81	115	79	113	80
	100-499	78	12	16	8	7	4	8	5	9	6
	500-999	20	3	11	6	4	2	3	2	0	0
	1000-1999	17	3	14	7	9	5	7	5	5	4
	2000-4999	13	2	18	9	9	5	8	5	9	6
	> 5000	3	0			4		5	3	6	4
	Antall bruk	644		192		177		146		142	
1000 høner	126		92		75		72		75		

Tabell 3h forts. Strukturutvikling for bruk med verpehøner. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Vestfold	1-99	305	66	67	43	62	57	38	48	35	49
	100-499	89	19	23	15	4	4	4	5	3	4
	500-999	17	4	14	9	-					
	1000-1999	16	3	15	10	7	6	3	4	2	3
	2000-4999	24	5	33	21	25	23	21	27	16	23
	> 5000	10	2	5	3	10	9	13	16	15	21
	Antall bruk	461		157		109		79		71	
1000 høner	202		166		161		160		154		
Telemark	1-99	361	68	127	58	121	70	82	68	79	68
	100-499	90	17	13	6	7	4	-		-	
	500-999	41	8	18	8	6	3	4	3	4	3
	1000-1999	18	3	31	14	12	7	10	8	9	8
	2000-4999	19	4	29	13	20	12	15	12	17	15
	> 5000					6	3	8	7	7	6
	Antall bruk	529		218		172		121		117	
1000 høner	136		142		115		110		113		
Aust-Agder	1-99	353	75	100	57	55	56	42	51	45	54
	100-499	64	14	18	10	5	5	5	6	5	6
	500-999	16	3	16	9	7	7	-		3	4
	1000-1999	19	4	22	13	17	17	20	24	14	17
	2000-4999	17	4	19	11	11	11	11	13	13	16
	> 5000					4		4	5	3	4
	Antall bruk	469		175		99		83		83	
1000 høner	105		91		80		85		81		
Vest-Agder	1-99	423	76	157	62	108	68	71	61	69	64
	100-499	62	11	18	7	3	2	3	3	-	
	500-999	25	4	18	7	9	6	8	7	8	7
	1000-1999	21	4	23	9	17	11	13	11	12	11
	2000-4999	28	5	39	15	22	14	18	16	15	14
	> 5000							3	3	3	3
	Antall bruk	559		255		159		116		108	
1000 høner	142		139		95		94		83		
Rogaland	1-99	1 086	57	395	38	255	40	218	38	214	38
	100-499	333	17	143	14	25	4	18	3	16	3
	500-999	209	11	146	14	55	9	38	7	31	6
	1000-1999	134	7	216	21	164	25	146	26	137	25
	2000-4999	123	6	129	12	125	19	115	20	115	21
	> 5000	28	1	17	2	21	3	36	6	43	8
	Antall bruk	1 913		1 046		645		571		556	
1000 høner	1 021		927		802		823		856		

Tabell 3h forts. Strukturutvikling for bruk med verpehøner. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Hordaland	1-99	725	72	287	60	246	72	183	69	193	73
	100-499	136	14	41	9	16	5	10	4	8	3
	500-999	59	6	48	10	19	6	19	7	13	5
	1000-1999	38	4	49	10	25	7	20	8	18	7
	2000-4999	40	4	46	10	28	8	26	10	26	10
	> 5000	6	1	6	1	7	2	8	3	8	3
	Antall bruk	1 004		477		341		266		266	
1000 høner	290		263		171		163		154		
Sogn og Fjordane	1-99	697	87	202	68	194	82	167	83	140	81
	100-499	50	6	26	9	6	3	3	1	4	2
	500-999	12	2	23	8	10	4	5	2	4	2
	1000-1999	18	2	20	7	13	6	10	5	9	5
	2000-4999	21	3	27	9	13	6	12	6	12	7
	> 5000							4	2	4	2
	Antall bruk	798		298		236		201		173	
1000 høner	127		127		75		74		72		
Møre og Romsdal	1-99	886	87	269	73	200	80	178	82	173	83
	100-499	70	7	31	8	11	4	9	4	6	3
	500-999	19	2	20	5	6	2	.		5	2
	1000-1999	22	2	22	6	19	8	13	6	10	5
	2000-4999	26	3	29	8	15	6	11	5	10	5
	> 5000							4	2	5	2
	Antall bruk	1 023		371		251		217		209	
1000 høner	140		123		85		82		84		
Sør-Trøndelag	1-99	763	87	263	74	163	72	127	72	110	70
	100-499	74	8	34	10	9	4	4	2	6	4
	500-999	11	1	13	4	10	4	7	4	6	4
	1000-1999	9	1	23	6	16	7	14	8	9	6
	2000-4999	14	2	24	7	22	10	16	9	16	10
	> 5000	3	0			6	3	8	5	10	6
	Antall bruk	874		357		226		176		157	
1000 høner	113		117		123		116		120		
Nord-Trøndelag	1-99	915	85	319	78	151	70	115	68	106	67
	100-499	102	10	39	10	17	8	8	5	6	4
	500-999	16	1	8	2	3	1	.		.	
	1000-1999	15	1	18	4	13	6	9	5	10	6
	2000-4999	18	2	23	6	22	10	19	11	17	11
	> 5000	5	0	3	1	10	5	15	9	17	11
	Antall bruk	1 071		410		216		168		158	
1000 høner	148		117		155		182		189		

Tabell 3h forts. Strukturutvikling for bruk med verpehøner. Antall driftsenheter

Besetningsstørrelse	1979		1989		1999		2001		2002*		
	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	Antall	%	
Nordland	1-99	746	89	274	82	216	84	175	85	167	84
	100-499	55	7	18	5	10	4	7	3	6	3
	500-999	10	1	11	3	3	1	2	1	2	1
	1000-1999	10	1	9	3	13	5	7	3	9	5
	2000-4999	19	2	22	7	13	5	15	7	14	7
	> 5000					-		-		-	
	Antall bruk	840		334		257		207		199	
1000 høner	101		85		69		61		64		
Troms	1-99	145	80	79	66	98	79	65	78	82	82
	100-499	18	10	9	8	6	5	2	2	2	2
	500-999	7	4	5	4	0		0	0	0	0
	1000-1999	8	4	14	12	7	6	8	10	6	6
	2000-4999	4	2	12	10	13	10	6	7	8	8
	> 5000							-		-	
	Antall bruk	182		119		124		83		100	
1000 høner	42		63		52		41		41		
Finnmark	1-99	16	136	26	79	42	93	35	95	26	90
	100-499	5	42	2	6	3	7				
	500-999	3	25	5	15						
	1000-1999	4	34								
	2000-4999										
	> 5000										
	Antall bruk	12		33		45		37		29	
1000 høner	12		12		6		5		7		
<i>Hele landet</i>	<i>1-99</i>	<i>11 198</i>	<i>76</i>	<i>3 653</i>	<i>62</i>	<i>2 712</i>	<i>67</i>	<i>2 087</i>	<i>65</i>	<i>2 035</i>	<i>65</i>
	<i>100-499</i>	<i>1 898</i>	<i>13</i>	<i>593</i>	<i>10</i>	<i>166</i>	<i>4</i>	<i>110</i>	<i>3</i>	<i>93</i>	<i>3</i>
	<i>500-999</i>	<i>576</i>	<i>4</i>	<i>406</i>	<i>7</i>	<i>155</i>	<i>4</i>	<i>107</i>	<i>3</i>	<i>94</i>	<i>3</i>
	<i>1000-1999</i>	<i>411</i>	<i>3</i>	<i>591</i>	<i>10</i>	<i>398</i>	<i>10</i>	<i>326</i>	<i>10</i>	<i>282</i>	<i>9</i>
	<i>2000-4999</i>	<i>470</i>	<i>3</i>	<i>622</i>	<i>10</i>	<i>477</i>	<i>12</i>	<i>412</i>	<i>13</i>	<i>400</i>	<i>13</i>
	<i>> 5000</i>	<i>102</i>	<i>1</i>	<i>65</i>	<i>1</i>	<i>156</i>	<i>4</i>	<i>192</i>	<i>6</i>	<i>208</i>	<i>7</i>
	<i>Antall bruk</i>	<i>14 655</i>		<i>5 930</i>		<i>4 064</i>		<i>3 234</i>		<i>3 112</i>	
	<i>1000 høner</i>	<i>3 828</i>		<i>3 442</i>		<i>3 181</i>		<i>3 127</i>		<i>3 109</i>	

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene, 2001 og 2002 søknad om produksjonstilskudd.

11 PRODUKSJON

Tabell 4a Produksjon korn, fylker. 1000 tonn

	1979	1989	1999	2001	2002*
Østfold	210,8	223,5	226,2	241,9	235,5
Akershus/Oslo	213,8	222,9	247,0	241,3	229,2
Hedmark	196,5	244,2	230,3	233,7	199,6
Oppland	88,3	107,7	90,0	90,9	77,2
Buskerud	92,4	89,4	97,9	98,8	92,6
Vestfold	127,1	97,3	115,3	126,9	119,5
Telemark	29,3	26,8	32,3	35,1	28,0
Aust-Agder	3,5	2,9	7,3	4,5	3,1
Vest-Agder	3,0	2,5	6,1	3,9	3,4
Rogaland	9,8	12,5	14,8	18,5	18,7
Hordaland	0,3	-	0,2	0,1	0,1
Sogn og Fjordane	0,5	-	0,7	0,2	0,1
Møre og Romsdal	3,8	6,8	7,6	3,4	7,0
Sør-Trøndelag	30,3	51,3	57,4	46,0	60,1
Nord-Trøndelag	60,2	89,9	83,5	73,6	92,2
Nordland	0,3	-	1,5	0,3	0,3
Troms	-	-	-	-	-
Finmark	-	-	-	-	-
<i>Hele landet</i>	<i>1 069,9</i>	<i>1 179,6</i>	<i>1 218,1</i>	<i>1 219,1</i>	<i>1 166,7</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4b Produksjon poteter, fylker. 1000 tonn

	1979	1989	1999	2000	2001*
Østfold	30,2	32,7	24,7	23,7	22,3
Akershus/Oslo	18,7	18,9	16,7	15,6	17,0
Hedmark	76,3	129,8	137,9	113,3	132,3
Oppland	62,9	55,2	44,7	45,2	50,3
Buskerud	12,0	14,3	12,2	11,2	11,6
Vestfold	26,6	50,4	37,7	45,7	45,4
Telemark	14,7	11,2	8,4	9,4	9,0
Aust-Agder	10,5	8,8	2,8	5,0	4,8
Vest-Agder	8,1	4,5	1,8	2,0	1,9
Rogaland	32,7	38,8	23,7	23,8	27,5
Hordaland	8,4	2,3	0,9	0,6	0,8
Sogn og Fjordane	11,5	4,7	3,8	3,1	3,3
Møre og Romsdal	13,3	9,4	6,9	5,9	7,2
Sør-Trøndelag	19,4	10,7	8,0	6,1	9,3
Nord-Trøndelag	39,1	50,5	39,9	44,8	42,3
Nordland	14,8	7,9	5,7	7,3	7,1
Troms	6,7	4,7	4,2	5,0	4,9
Finnmark	0,5	0,5	0,4	0,4	0,6
<i>Hele landet</i>	<i>406,4</i>	<i>455,1</i>	<i>380,2</i>	<i>368,0</i>	<i>397,7</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 4c Produksjon kumelk, meierileveranser inkl. gårdssmør og gårdsost beregnet som melk, fylker. Millioner liter

	1979	1989	1999	2001	2002*
Østfold	53,8	43,3	35,6	32,1	31,8
Akershus/Oslo	64,2	30,5	33,6	30,4	29,4
Hedmark	108,3	114,1	98,7	86,5	85,5
Oppland	193,1	198,0	183,5	169,4	167,6
Buskerud	46,1	44,9	37,7	34,8	34,4
Vestfold	23,2	18,0	17,9	16,0	15,0
Telemark	20,1	18,9	16,5	14,5	14,1
Aust-Agder	12,3	12,2	13,7	13,2	12,9
Vest-Agder	34,8	42,1	35,5	34,0	32,7
Rogaland	303,4	316,1	269,2	269,9	268,0
Hordaland	90,7	112,6	98,2	85,9	84,6
Sogn og Fjordane	99,3	119,9	123,9	108,3	106,5
Møre og Romsdal	173,1	190,3	163,0	150,6	148,7
Sør-Trøndelag	193,1	185,7	167,3	148,4	148,1
Nord-Trøndelag	158,5	201,0	180,6	166,1	168,2
Nordland	109,5	123,6	113,6	104,4	104,6
Troms	38,3	41,8	39,0	34,8	34,4
Finnmark	20,1	22,4	19,8	18,0	18,4
<i>Hele landet</i>	<i>1 741,9</i>	<i>1 835,4</i>	<i>1 647,3</i>	<i>1 517,4</i>	<i>1 504,7</i>

Kilde: Norsk Meierier og Omsetningsrådet

Tabell 4d Produksjon storfe- og kalvekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1989	1999	2001	2002*
Østfold	1 897	1 835	2 409	1 945	1856
Akershus/Oslo	2 241	3 796	2 590	2 208	2192
Hedmark	4 335	4 916	5 799	5 105	4988
Oppland	8 095	5 888	11 335	10 308	10721
Buskerud	1 775	860	2 287	2 042	2090
Vestfold	955	1 646	1 391	1 222	1171
Telemark	907	850	1 338	1 163	1200
Aust-Agder	843	872	990	831	776
Vest-Agder	1 701	1 527	2 373	2 248	2154
Rogaland	11 997	11 416	15 717	13 840	14462
Hordaland	4 894	6 152	5 250	4 795	4292
Sogn og Fjordane	4 854	5 369	5 854	5 400	5241
Møre og Romsdal	7 499	7 996	9 255	8 437	8207
Sør-Trøndelag	7 610	9 618	9 445	8 543	8734
Nord-Trøndelag	7 300	5 362	10 375	9 039	9487
Nordland	4 798	5 390	6 613	6 152	6098
Troms	1 305	1 251	1 723	1 550	1570
Finnmark	492	614	671	546	588
<i>Hele landet</i>	<i>73 498</i>	<i>75 356</i>	<i>95 414</i>	<i>85 373</i>	<i>85 828</i>

Kilde: Fraktkontoret for slakt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning

Tabell 4e Produksjon svinekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1989	1999	2001	2002*
Østfold	7 106	5 146	9 400	9 318	8 965
Akershus/Oslo	5 938	12 882	6 797	6 169	6 112
Hedmark	8 576	6 618	13 000	13 698	12 809
Oppland	7 729	5 626	9 366	9 487	9 318
Buskerud	1 249	390	1 730	1 463	1 559
Vestfold	5 158	6 029	8 491	8 462	8 159
Telemark	1 728	1 967	2 013	1 954	2 017
Aust-Agder	902	1 425	901	796	720
Vest-Agder	923	181	1 070	964	938
Rogaland	19 940	15 735	24 486	24 353	24 587
Hordaland	3 150	6 323	2 467	2 500	2 000
Sogn og Fjordane	1 573	1 665	1 319	1 478	1 410
Møre og Romsdal	2 237	1 480	2 318	2 075	2 008
Sør-Trøndelag	4 154	3 755	3 575	3 357	3 163
Nord-Trøndelag	11 779	12 252	16 556	16 814	16 343
Nordland	1 638	1 965	3 281	3 641	3 432
Troms	392	225	1 314	1 188	1 022
Finnmark	221	155	295	257	248
<i>Hele landet</i>	<i>84 817</i>	<i>83 821</i>	<i>108 379</i>	<i>107 974</i>	<i>104 810</i>

Kilde: Fraktkontoret for slakt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning

Tabell 4f Produksjon sauekjøtt, fylker. Tonn

	1986	1989	1999	2001	2002*
Østfold	82	5	104	104	111
Akershus/Oslo	202	870	177	188	189
Hedmark	1 559	1 959	1 280	1 324	1 313
Oppland	2 475	1 019	2 630	2 753	2 857
Buskerud	1 249	1 028	1 285	1 321	1 291
Vestfold	77	281	86	82	87
Telemark	729	531	682	693	689
Aust-Agder	415	309	424	447	406
Vest-Agder	545	478	614	643	589
Rogaland	4 195	3 931	4 023	4 511	4 623
Hordaland	2 392	3 150	2 307	2 307	2 144
Sogn og Fjordane	2 376	2 278	2 370	2 368	2 202
Møre og Romsdal	1 591	1 481	1 348	1 398	1 339
Sør-Trøndelag	1 380	1 349	1 201	1 318	1 382
Nord-Trøndelag	863	665	881	939	1 014
Nordland	1 858	2 182	1 781	2 020	1 950
Troms	999	932	1 155	1 316	1 363
Finnmark	213	299	238	241	239
<i>Hele landet</i>	<i>23 198</i>	<i>22 749</i>	<i>22 585</i>	<i>23 974</i>	<i>23 789</i>

Kilde: Fraktkontoret for kjøtt og Statistisk sentralbyrå. Statens landbruksforvaltning

Tabell 4g Produksjon fjørfekjøtt, fylker. Tonn

	1985	1989	1999	2001	2002*
Østfold	4 507	5 901	10 529	10 766	11 370
Akershus/Oslo	1 322	1 264	1 907	1 922	1 784
Hedmark	1 665	3 355	7 002	8 171	9 671
Oppland	158	400	677	708	755
Buskerud	324	546	914	880	1 037
Vestfold	866	1 392	3 007	3 149	3 621
Telemark	199	253	386	437	388
Aust-Agder	79	95	191	245	249
Vest-Agder	209	382	318	307	316
Rogaland	1 879	2 462	4 825	6 137	7 002
Hordaland	275	800	881	837	903
Sogn og Fjordane	101	152	114	100	141
Møre og Romsdal	133	325	280	283	197
Sør-Trøndelag	270	1 485	2 432	4 067	4 461
Nord-Trøndelag	361	966	3 034	4 305	4 258
Nordland	90	-	7	-	-
Troms	36	-	-	-	-
Finnmark	13	-	-	-	-
<i>Hele landet</i>	<i>12 485</i>	<i>19 779</i>	<i>36 504</i>	<i>42 314</i>	<i>46 152</i>

Kilde: BFJs totaltall for landet fordelt fylkesvis etter Statistisk sentralbyrås statistikk fra kjøttkontrollen/Statens landbruksforvaltning

Tabell 4h Produksjon egg, fylker. Tonn

	1979	1989	1999	2000	2001*
Østfold	4 636	4 888	5 669	5 443	5 224
Akershus/Oslo	3 651	3 642	3 621	3 193	3 124
Hedmark	2 933	3 728	5 042	5 127	5 454
Oppland	1 837	2 601	2 415	2 156	2 191
Buskerud	1 536	1 402	1 132	1 068	1 102
Vestfold	2 234	2 527	2 421	2 399	2 443
Telemark	1 523	2 167	1 724	1 719	1 686
Aust-Agder	1 189	1 389	1 206	1 265	1 308
Vest-Agder	1 732	2 119	1 422	1 331	1 440
Rogaland	11 983	14 098	12 023	12 187	12 608
Hordaland	3 558	3 996	2 571	2 479	2 359
Sogn og Fjordane	1 390	1 937	1 120	1 031	1 130
Møre og Romsdal	1 818	1 864	1 274	1 393	1 258
Sør-Trøndelag	1 308	1 786	1 838	1 672	1 858
Nord-Trøndelag	1 773	1 772	2 323	2 586	2 780
Nordland	1 191	1 298	1 037	1 069	971
Troms	472	965	776	682	628
Finnmark	176	178	91	82	87
<i>Hele landet</i>	<i>44 939</i>	<i>52 358</i>	<i>47 705</i>	<i>46 885</i>	<i>47 650</i>

Kilde: BFJs totaltall for landet fordelt fylkesvis etter Statistisk sentralbyrås dyretall

12 Distriktspolitikk og sysselsetting

Tabell 5 Antall driftsenheter i drift etter størrelse, fylker

Besetningsstørrelse		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-	1989-99
Østfold	5-50	1 469	1 115	408	337	260	-2,7	-9,6
	50-100	1 128	962	605	528	476	-1,6	-4,5
	100-200	1 491	1 430	1 056	1 015	896	-0,4	-3,0
	200-300	781	812	669	615	637	0,4	-1,9
	300-500	455	496	577	540	511	0,9	1,5
	> 500	103	130	266	304	330	2,4	7,4
	Alle bruk	5 421	4 945	3 581	3 339	3 110	-0,9	-3,2
Gi.snitt størrelse	139	155	215	228	245			
Akershus og Oslo	5-50	2 006	1 414	475	341	285	-3,4	-10,3
	50-100	1 070	952	595	542	549	-1,2	-4,6
	100-200	1 355	1 185	854	807	733	-1,3	-3,2
	200-300	698	715	540	501	476	0,2	-2,8
	300-500	494	589	639	616	580	1,8	0,8
	> 500	198	221	356	390	439	1,1	4,9
	Alle bruk	5 814	5 076	3 459	3 197	3 062	-1,3	-3,8
Gi.snitt størrelse	138	161	235	250	260			
Hedmark	5-50	5 156	3 532	1 141	785	586	-3,7	-10,7
	50-100	2 513	1 937	1 214	1 046	900	-2,6	-4,6
	100-200	1 909	2 004	1 629	1 462	1 406	0,5	-2,1
	200-300	582	852	952	929	880	3,9	1,1
	300-500	431	521	642	682	741	1,9	2,1
	> 500	205	234	357	404	390	1,3	4,3
	Alle bruk	10 787	9 080	5 935	5 308	4 903	-1,7	-4,2
Gi.snitt størrelse	93	118	183	201	217			
Oppland	5-50	4 977	3 178	1 152	901	708	-4,4	-9,6
	50-100	3 180	2 345	1 637	1 402	1 371	-3,0	-3,5
	100-200	2 168	2 673	2 482	2 329	2 373	2,1	-0,7
	200-300	595	797	1 106	1 156	1 142	3,0	3,3
	300-500	258	308	453	515	520	1,8	3,9
	> 500	45	67	128	150	165	4,1	6,7
	Alle bruk	11 235	9 368	6 958	6 453	6 279	-1,8	-2,9
Gi.snitt størrelse	81	103	148	160	165			
Buskerud	5-50	3 303	2 360	792	531	459	-3,3	-10,3
	50-100	1 719	1 481	1 037	996	939	-1,5	-3,5
	100-200	1 235	1 380	1 181	1 078	1 054	1,1	-1,5
	200-300	295	348	472	508	462	1,7	3,1
	300-500	121	155	254	261	300	2,5	5,1
	> 500	27	39	67	90	101	3,8	5,6
	Alle bruk	6 713	5 763	3 803	3 464	3 315	-1,5	-4,1
Gi.snitt størrelse	74	90	137	150	157			

Tabell 5 forts. Antall driftsenheter i drift etter størrelse, fylker

Brukstørrelse		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-89	1989-99
Vestfold	5-50	1 169	843	289	248	212	-3,2	-10,2
	50-100	1 058	897	531	503	430	-1,6	-5,1
	100-200	1 257	1 184	849	747	709	-0,6	-3,3
	200-300	351	441	420	390	345	2,3	-0,5
	300-500	124	165	260	258	262	2,9	4,7
	> 500	32	35	93	119	142	0,9	10,3
	Alle bruk	3 991	3 565	2 442	2 265	2 100	-1,1	-3,7
Gj.snitt størrelse		108	123	179	188	202		
Telemark	5-50	3 320	2 368	798	664	474	-3,3	-10,3
	50-100	1 405	1 214	885	813	848	-1,5	-3,1
	100-200	447	569	614	569	571	2,4	0,8
	200-300	63	101	190	167	179	4,8	6,5
	300-500	26	32	90	115	122	2,0	10,9
	> 500		3	18	24	24		19,6
	Alle bruk	5 262	4 287	2 595	2 352	2 218	-2,0	-4,9
Gj.snitt størrelse		50	60	101	110	117		
Aust-Agder	5-50	2 259	1 336	416	320	238	-5,1	-11,0
	50-100	541	476	392	335	367	-1,3	-1,9
	100-200	180	266	319	310	251	4,0	1,8
	200-300	18	45	83	121	122	9,6	6,3
	300-500	6	11	30	39	32	6,2	10,6
	> 500			6	4	7		
	Alle bruk	3 008	2 134	1 246	1 129	1 017	-3,4	-5,2
Gj.snitt størrelse		39	53	96	102	113		
Vest-Agder	5-50	2 830	1 853	653	603	396	-4,1	-9,9
	50-100	869	735	557	429	505	-1,7	-2,7
	100-200	295	468	509	499	446	4,7	0,8
	200-300	36	87	181	184	184	9,1	7,6
	300-500	12	20	71	95	95	5,1	13,5
	> 500			4	11	7		
	Alle bruk	4 043	3 163	1 975	1 821	1 633	-2,4	-4,6
Gj.snitt størrelse		44	59	103	108	120		
Rogaland	5-50	3 209	2 040	972	776	696	-4,4	-7,1
	50-100	2 778	1 984	1 140	1 051	974	-3,3	-5,4
	100-200	2 180	2 612	2 168	1 991	1 972	1,8	-1,8
	200-300	466	758	1 226	1 245	1 291	5,0	4,9
	300-500	141	231	542	638	641	5,1	8,9
	> 500	9	31	68	81	118	13,4	8,2
	Alle bruk	8 791	7 656	6 116	5 782	5 692	-1,4	-2,2
Gj.snitt størrelse		86	111	158	172	175		

Tabell 5 forts. Antall driftsenheter i drift etter størrelse, fylker

Brukstørrelse		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-89	1989-99
Hordaland	5-50	6 593	4 003	1 977	1 705	1 435	-4,9	-6,8
	50-100	2 823	2 308	1 788	1 530	1 633	-2,0	-2,5
	100-200	824	1 273	1 433	1 428	1 296	4,4	1,2
	200-300	41	110	271	374	295	10,3	9,4
	300-500	10	14	54	72	88	3,1	14,5
	> 500		3	4	4	7		2,9
	Alle bruk	10 302	7 711	5 527	5 113	4 754	-2,9	-3,3
Gj.snitt størrelse	46	60	85	90	91			
Sogn og Fjordane	5-50	4 976	3 085	1 421	1 219	1 050	-4,7	-7,5
	50-100	3 105	2 653	1 824	1 647	1 421	-1,6	-3,7
	100-200	754	1 290	1 760	1 759	1 759	5,5	3,2
	200-300	27	76	208	318	305	11,1	10,6
	> 300	9	8	31	40	43	-1,0	14,5
	Alle bruk	8 870	7 112	5 244	4 983	4 578	-2,2	-3,0
Gj.snitt størrelse	51	64	91	96	103			
Møre og Romsdal	5-50	5 647	3 031	1 062	854	642	-6,0	-10,0
	50-100	2 809	2 003	1 243	1 150	1 057	-3,3	-4,7
	100-200	1 339	1 966	1 774	1 519	1 511	3,9	-1,0
	200-300	170	350	686	768	740	7,5	7,0
	300-500	30	47	170	264	251	4,6	13,7
	> 500		5	17	32	28		13,0
Alle bruk	9 995	7 402	4 952	4 587	4 229	-3,0	-3,9	
Gj.snitt størrelse	57	80	124	133	143			
Sør-Trøndelag	5-50	2 777	1 489	570	424	326	-6,0	-9,2
	50-100	2 465	1 604	939	768	778	-4,2	-5,2
	100-200	2 005	2 313	1 816	1 616	1 550	1,4	-2,4
	200-300	413	673	1 005	1 033	959	5,0	4,1
	300-500	133	160	379	462	509	1,9	9,0
	> 500	16	23	44	71	71	4,0	6,7
	Alle bruk	7 801	6 262	4 753	4 374	4 193	-2,2	-2,7
Gj.snitt størrelse	87	115	161	175	183			

Tabell 5 forts. Antall driftsenheter i drift etter størrelse, fylker

Bruksstørrelse		1979	1989	1999	2001	2002*	Årlig %-vis endring	
							1979-89	1989-99
Nord-Trøndelag	5-50	2 373	1 376	515	387	366	-5,3	-9,4
	50-100	1 813	1 191	834	701	613	-4,1	-3,5
	100-200	2 123	2 286	1 806	1 623	1 582	0,7	-2,3
	200-300	737	928	1 131	1 176	1 154	2,3	2,0
	300-500	280	374	560	613	637	2,9	4,1
	> 500	52	50	98	132	135	-0,3	7,0
	Alle bruk	7 370	6 205	4 944	4 632	4 487	-1,7	-2,2
Gj.snitt størrelse		107	135	179	192	197		
Nordland	5-50	5 312	2 126	615	434	369	-8,8	-11,7
	50-100	1 930	1 256	828	621	586	-4,2	-4,1
	100-200	1 337	1 557	1 229	1 145	1 108	1,5	-2,3
	200-300	239	522	770	805	740	8,1	4,0
	300-500	35	80	327	421	413	8,5	15,1
	> 500	9	9	26	26	43	0,2	11,2
	Alle bruk	8 854	5 550	3 795	3 452	3 259	-4,6	-3,7
Gj.snitt størrelse		58	94	153	171	182		
Troms	5-50	3 570	1 429	398	262	231	-8,7	-12,0
	50-100	1 188	774	532	459	346	-4,2	-3,7
	100-200	527	670	642	593	576	2,4	-0,4
	200-300	81	198	330	292	324	9,4	5,2
	300-500	11	29	122	173	156	10,4	15,5
	> 500			10	22	20		
	Alle bruk	5 376	3 100	2 034	1 801	1 653	-5,4	-4,1
Gj.snitt størrelse		49	78	134	149	161		
Finmark	5-50	1 063	453	134	109	77	-8,2	-11,5
	50-100	324	197	139	106	101	-4,8	-3,4
	100-200	229	204	165	133	124	-1,1	-2,1
	200-300	45	115	127	121	113	9,8	1,0
	300-500	8	34	73	96	91	15,1	7,9
	> 500			14	15	27		
	Alle bruk	1 669	1 003	652	580	533	-5,0	-4,2
Gj.snitt størrelse		57	96	163	179	190		
Landet	5-50	62 011	37 031	13 788	10 900	8 810	-5,0	-9,4
	50-100	32 716	24 969	16 720	14 627	13 894	-2,7	-3,9
	100-200	21 656	25 330	22 286	20 623	19 917	1,6	-1,3
	200-300	5 639	7 928	10 367	10 703	10 348	3,5	2,7
	300-500	2 579	3 266	5 273	5 898	5 990	2,4	4,9
	> 500	701	858	1 577	1 881	2 056	2,0	6,3
	Alle bruk	125 302	99 382	70 011	64 632	61 015	-2,3	-3,4
Gj.snitt størrelse		76	100	148	160	169		

*Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene. 2001 og 2002 Landbruksundersøkelsen.

Tabell 6 Kommuneklassene fordelt på fylker

Fylke	Kommuneklasser
Østfold	2,3,5
Akershus	5,7
Hedmark	1,2,3,4,5
Oppland	1,2,3,4,5,7
Buskerud	1,2,3,4,5,7
Vestfold	3,5,7
Telemark	1,3,4,5
Aust-Agder	1,3,4,5,6,7
Vest-Agder	1,2,3,4,5,7
Rogaland	1,2,3,4,5,7
Hordaland	1,2,3,4,5,7
Sogn og Fjordane	1,2,3,4,6
Møre og Romsdal	1,2,3,4,6
Sør-Trøndelag	1,2,3,4,5,6,7
Nord-Trøndelag	1,2,3,4,5,6
Nordland	1,2,3,4,6
Troms	1,3,4,6,7
Finnmark	1,4,6

Tabell 7a Folkemengde, fylker fordelt på kjønn per 1.1.

		1979 ¹⁾	1989	1999	2001	2002
Østfold	Menn	114 901	116 980	120 740	123 364	124 301
	Kvinner	116 876	121 017	125 278	127 668	128 445
	I alt	231 777	237 997	246 018	251 032	252 746
Akershus og Oslo	Menn	394 299	418 551	470 228	480 052	485 422
	Kvinner	427 761	448 454	493 203	500 662	504 492
	I alt	822 060	867 005	963 431	980 714	989 914
Hedmark	Menn	93 525	92 925	92 082	92 963	92 885
	Kvinner	92 564	93 881	94 239	95 036	95 080
	I alt	186 089	186 806	186 321	187 999	187 965
Oppland	Menn	90 168	91 048	90 351	91 013	90 775
	Kvinner	89 763	91 462	91 888	92 406	92 460
	I alt	179 931	182 510	182 239	183 419	183 235
Buskerud	Menn	105 970	110 974	115 922	117 891	118 297
	Kvinner	106 826	113 604	119 096	120 942	121 496
	I alt	212 796	224 578	235 018	238 833	239 793
Vestfold	Menn	91 231	96 020	103 090	105 271	106 048
	Kvinner	93 996	100 079	107 617	109 759	110 408
	I alt	185 227	196 099	210 707	215 030	216 456
Telemark	Menn	80 401	80 717	80 964	81 598	81 681
	Kvinner	81 204	82 488	83 559	83 997	84 029
	I alt	161 605	163 205	164 523	165 595	165 710
Aust-Agder	Menn	44 089	47 981	50 493	51 188	51 252
	Kvinner	44 734	48 586	50 994	51 526	51 693
	I alt	88 823	96 567	101 487	102 714	102 945
Vest-Agder	Menn	66 814	70 938	76 209	77 731	78 220
	Kvinner	68 097	72 412	77 789	79 147	79 631
	I alt	134 911	143 350	153 998	156 878	157 851
Rogaland	Menn	149 149	166 327	184 287	187 407	190 511
	Kvinner	150 097	167 024	184 772	187 818	190 864
	I alt	299 246	333 351	369 059	375 225	381 375
Hordaland	Menn	193 075	202 452	214 350	217 921	217 789
	Kvinner	196 866	205 474	217 532	220 391	220 464
	I alt	389 941	407 926	431 882	438 312	438 253
Sogn og Fjordane	Menn	53 550	54 011	54 425	54 449	54 365
	Kvinner	51 086	52 327	53 223	53 141	52 915
	I alt	104 636	106 338	107 648	107 590	107 280
Møre og Romsdal	Menn	117 844	119 194	121 493	122 283	122 221
	Kvinner	117 132	119 093	121 045	121 527	121 634
	I alt	234 976	238 287	242 538	243 810	243 855

Tabell 7a forts. Folkemengde, fylker fordelt på kjønn per 1.1.

		1979 ¹⁾	1989	1999	2001	2002
Sør-Trøndelag	Menn	120 051	123 406	128 949	131 179	131 963
	Kvinner	122 476	126 218	131 906	133 686	134 360
	I alt	242 527	249 624	260 855	246 865	266 323
Nord-Trøndelag	Menn	63 113	63 722	63 494	63 689	63 652
	Kvinner	61 558	63 028	63 303	63 572	63 805
	I alt	124 671	126 750	126 797	127 261	127 457
Nordland	Menn	123 343	120 450	119 204	119 248	118 689
	Kvinner	119 622	119 161	119 343	119 047	118 814
	I alt	242 965	239 611	238 547	238 295	237 503
Troms	Menn	73 985	74 260	75 507	76 388	76 355
	Kvinner	71 277	72 388	74 693	75 389	75 318
	I alt	145 262	146 648	150 200	151 777	151 673
Finmark	Menn	40 854	38 126	37 771	37 666	37 508
	Kvinner	37 837	35 908	36 290	36 421	36 224
	I alt	78 691	74 034	74 061	74 087	73 732
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>2 016 362</i>	<i>2 088 082</i>	<i>2 199 559</i>	<i>2 231 301</i>	<i>2 241 934</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2 049 772</i>	<i>2 132 604</i>	<i>2 245 770</i>	<i>2 272 135</i>	<i>2 282 132</i>
	<i>I alt</i>	<i>4 066 134</i>	<i>4 220 686</i>	<i>4 445 329</i>	<i>4 503 436</i>	<i>4 524 066</i>

1) Per 31.12.1978

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 7b Folkemengde, landsdeler fordelt på kjønn per 1.1.

		1979	1989	1999	2001	2002
Østlandet	Menn	970 495	1 007 215	1 073 377	1 092 152	1 099 409
	Kvinner	1 008 990	1 050 985	1 114 880	1 130 470	1 136 410
	I alt	1 979 485	2 058 200	2 188 257	2 222 622	2 235 819
Agder/Rogaland	Menn	260 052	285 246	310 989	316 326	319 983
	Kvinner	262 928	288 022	313 555	318 491	322 188
	I alt	522 980	573 268	624 544	634 817	642 171
Vestlandet	Menn	364 469	375 657	390 268	394 653	394 375
	Kvinner	365 084	376 894	391 800	395 059	395 013
	I alt	729 553	752 551	782 068	789 712	789 388
Trøndelag	Menn	183 164	187 128	192 443	194 868	195 615
	Kvinner	184 034	189 246	195 209	197 258	198 165
	I alt	367 198	376 374	387 652	392 126	393 780
Nord-Norge	Menn	238 182	232 836	232 482	233 302	232 552
	Kvinner	228 736	227 457	230 326	230 857	230 356
	I alt	466 918	460 293	462 808	464 159	462 908
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>2 016 362</i>	<i>2 088 082</i>	<i>2 199 559</i>	<i>2 231 301</i>	<i>2 241 934</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>2 049 772</i>	<i>2 132 604</i>	<i>2 245 770</i>	<i>2 272 135</i>	<i>2 282 132</i>
	<i>I alt</i>	<i>4 066 134</i>	<i>4 220 686</i>	<i>4 445 329</i>	<i>4 503 436</i>	<i>4 524 066</i>

1) Per 31.12.1978

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 8a Sysselsatte i alt etter kjønn, regioner. 1000 stk.

		1999	2000	2001	2002
Østfold	Menn	65	67	66	65
	Kvinner	57	58	59	60
	I alt	122	125	125	125
Akershus og Oslo	Menn	277	276	280	280
	Kvinner	251	255	257	253
	I alt	528	531	537	533
Hedmark	Menn	48	48	47	47
	Kvinner	41	41	41	43
	I alt	89	89	88	90
Oppland	Menn	49	49	49	48
	Kvinner	41	43	44	43
	I alt	90	92	93	91
Buskerud	Menn	66	65	64	64
	Kvinner	57	58	59	59
	I alt	123	123	123	123
Vestfold	Menn	55	56	57	57
	Kvinner	48	49	49	49
	I alt	103	105	106	106
Telemark	Menn	43	42	43	44
	Kvinner	36	37	37	37
	I alt	79	79	80	81
Aust-Agder	Menn	26	26	27	26
	Kvinner	23	22	23	23
	I alt	49	48	50	49
Vest-Agder	Menn	40	40	40	40
	Kvinner	34	35	34	35
	I alt	74	75	74	75
Rogaland	Menn	103	102	102	102
	Kvinner	88	88	86	90
	I alt	191	190	188	192
Hordaland	Menn	118	118	118	117
	Kvinner	103	101	100	101
	I alt	221	219	218	218
Sogn og Fjordane	Menn	29	30	30	29
	Kvinner	25	25	24	25
	I alt	54	55	54	54
Møre og Romsdal	Menn	68	67	65	66
	Kvinner	55	56	55	58
	I alt	123	123	120	124

Tabell 8a forts. Sysselsatte i alt etter kjønn, regioner. 1000 stk.

		1999	2000	2001	2002
Sør-Trøndelag	Menn	69	70	72	73
	Kvinner	61	60	61	63
	I alt	130	130	133	136
Nord-Trøndelag	Menn	33	33	33	33
	Kvinner	26	27	28	28
	I alt	59	60	61	61
Nordland	Menn	61	62	60	60
	Kvinner	53	53	55	56
	I alt	114	115	115	116
Troms	Menn	41	40	41	42
	Kvinner	35	36	35	34
	I alt	76	76	76	76
Finmark	Menn	19	19	19	18
	Kvinner	16	17	18	18
	I alt	35	36	37	36
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>1 210</i>	<i>1 210</i>	<i>1 214</i>	<i>1 210</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>1 050</i>	<i>1 061</i>	<i>1 064</i>	<i>1 076</i>
	<i>I alt</i>	<i>2 260</i>	<i>2 271</i>	<i>2 278</i>	<i>2 286</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Arbeidsmarkedsstatistikk

Tabell 8b Sysselsatte i alt, landsdeler fordelt på kjønn. 1000 stk.

		1999	2000	2001	2002
Østlandet	Menn	603	603	606	605
	Kvinner	531	541	546	544
	I alt	1 134	1 144	1 152	1 149
Agder og Rogaland	Menn	169	168	169	168
	Kvinner	145	145	143	148
	I alt	314	313	312	316
Vestlandet	Menn	215	215	213	212
	Kvinner	183	182	179	184
	I alt	398	397	392	396
Trøndelag	Menn	102	103	105	106
	Kvinner	87	87	89	91
	I alt	189	190	194	197
Nord-Norge	Menn	121	121	120	120
	Kvinner	104	106	108	108
	I alt	225	227	228	228
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>1 210</i>	<i>1 210</i>	<i>1 214</i>	<i>1 210</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>1 050</i>	<i>1 061</i>	<i>1 064</i>	<i>1 076</i>
	<i>I alt</i>	<i>2 260</i>	<i>2 271</i>	<i>2 278</i>	<i>2 286</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Arbeidsmarkedsstatistikk

Tabell 9 Arbeidsforbruk i jordbruket fordelt på kjønn, fylker. 1000 årsverk¹⁾

		1986	1990	1995	1997	1999	2001*	Årlig %-vis endring	
								1986-90	1990-99
Østfold	Menn	3,6	3,0	2,9	2,6	2,3	2,2	-4,7	-2,7
	Kvinner	1,1	0,8	0,8	0,7	0,7	0,7	-9,0	-0,9
	Sum	4,6	3,7	3,6	3,3	3,0	2,9	-5,1	-2,3
Akershus/Oslo	Menn	3,1	2,9	2,7	2,4	2,3	2,0	-1,4	-2,7
	Kvinner	0,9	0,7	0,7	0,6	0,7	0,5	-5,5	-0,8
	Sum	4,0	3,6	3,4	3,0	3,0	2,5	-2,3	-2,3
Hedmark	Menn	5,9	5,3	4,8	4,5	4,4	3,9	-2,8	-2,0
	Kvinner	2,1	1,7	1,6	1,4	1,4	1,2	-4,9	-2,3
	Sum	8,0	7,0	6,4	5,9	5,8	5,2	-3,3	-2,1
Oppland	Menn	7,9	7,3	6,9	6,5	6,3	6,1	-1,9	-1,6
	Kvinner	2,9	2,7	2,4	2,2	2,1	2,1	-2,2	-2,8
	Sum	10,8	10,0	9,2	8,7	8,4	8,1	-2,0	-1,9
Buskerud	Menn	3,4	3,1	3,0	2,9	2,5	2,2	-2,2	-2,4
	Kvinner	1,3	1,1	1,0	1,0	0,9	0,8	-4,8	-2,4
	Sum	4,6	4,2	4,0	3,9	3,4	3,0	-2,3	-2,4
Vestfold	Menn	2,2	2,2	2,0	1,7	1,7	1,4	-0,5	-2,7
	Kvinner	0,9	0,7	0,7	0,7	0,6	0,4	-6,9	-1,5
	Sum	3,1	2,8	2,6	2,4	2,3	1,7	-2,2	-2,4
Telemark	Menn	2,1	1,8	1,7	1,5	1,3	1,2	-4,0	-3,4
	Kvinner	0,9	0,7	0,6	0,5	0,5	0,4	-7,8	-3,4
	Sum	3,0	2,4	2,2	2,0	1,8	1,6	-5,1	-3,4
Aust-Agder	Menn	1,0	0,9	0,8	0,8	0,8	0,7	-1,7	-1,7
	Kvinner	0,4	0,3	0,3	0,2	0,3	0,2	-4,7	-1,8
	Sum	1,4	1,3	1,1	1,0	1,1	0,9	-2,5	-1,7
Vest-Agder	Menn	2,0	1,7	1,5	1,5	1,4	1,3	-4,3	-2,4
	Kvinner	0,8	0,6	0,4	0,5	0,4	0,4	-8,4	-2,8
	Sum	2,8	2,2	1,9	1,9	1,8	1,7	-5,4	-2,5
Rogaland	Menn	9,5	8,7	7,8	7,5	7,0	6,4	-2,3	-2,4
	Kvinner	3,1	2,7	2,5	2,4	2,3	2,0	-3,5	-1,9
	Sum	12,6	11,4	10,4	9,9	9,3	8,4	-2,6	-2,2
Hordaland	Menn	6,5	5,5	5,1	5,0	4,5	4,2	-4,2	-2,2
	Kvinner	2,6	2,1	1,8	1,8	1,6	1,6	-5,8	-3,0
	Sum	9,0	7,5	6,9	6,8	6,1	5,8	-4,3	-2,4
Sogn og Fjordane	Menn	6,2	6,3	5,6	5,4	4,7	4,6	0,3	-3,2
	Kvinner	2,7	2,6	2,3	2,1	1,7	1,6	-0,9	-4,6
	Sum	8,9	8,9	8,0	7,5	6,2	6,1	0,0	-4,0
Møre og Romsdal	Menn	6,3	5,9	5,5	5,3	4,7	4,4	-1,5	-2,5
	Kvinner	2,4	2,3	1,9	1,9	1,6	1,3	-1,5	-3,9
	Sum	8,6	8,2	7,4	7,2	6,3	5,7	-1,2	-2,8

Tabell 9 forts. Arbeidsforbruket i jord- og hagebruk fordelt på kjønn, fylker. 1000 årsverk¹⁾

		1986	1990	1995	1997	1999	2001*	Årlig %-vis endring	
								1986-90	1990-99
Sør-Trøndelag	Menn	6,3	5,5	5,2	4,8	4,6	4,1	-3,3	-2,0
	Kvinner	2,4	2,0	1,7	1,6	1,5	1,3	-4,7	-3,0
	Sum	8,7	7,5	6,8	6,4	5,9	5,4	-3,7	-2,7
Nord-Trøndelag	Menn	6,5	5,7	5,6	5,3	5,2	4,7	-3,1	-1,1
	Kvinner	2,2	1,8	1,6	1,6	1,5	1,2	-4,5	-2,3
	Sum	8,6	7,6	7,1	6,8	6,7	5,9	-3,2	-1,4
Nordland	Menn	4,7	4,5	4,2	4,1	3,8	3,6	-1,3	-1,8
	Kvinner	2,0	1,6	1,4	1,3	1,3	1,1	-5,1	-2,5
	Sum	6,7	6,1	5,6	5,4	5,1	4,7	-2,4	-2,0
Troms	Menn	2,5	2,3	2,2	2,0	1,8	1,7	-2,2	-2,7
	Kvinner	1,1	0,9	0,8	0,7	0,7	0,5	-5,0	-3,2
	Sum	3,6	3,2	3,0	2,7	2,5	2,2	-3,1	-2,8
Finmark	Menn	0,7	0,7	0,6	0,6	0,5	0,5	-1,0	-2,4
	Kvinner	0,3	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	1,9	-5,0
	Sum	0,9	1,0	0,9	0,8	0,7	0,7	0,0	-3,2
<i>Hele landet</i>	<i>Menn</i>	<i>80,4</i>	<i>73,2</i>	<i>67,9</i>	<i>64,3</i>	<i>59,8</i>	<i>55,1</i>	<i>-2,3</i>	<i>-2,2</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>30,1</i>	<i>25,4</i>	<i>22,7</i>	<i>21,5</i>	<i>19,7</i>	<i>17,5</i>	<i>-4,2</i>	<i>-2,8</i>
	<i>Sum</i>	<i>110,5</i>	<i>98,5</i>	<i>90,6</i>	<i>85,7</i>	<i>79,5</i>	<i>72,6</i>	<i>-2,8</i>	<i>-2,4</i>

* Foreløpige tall

1) 1975 timer per årsverk fram til 01.07.1989 og 1875 timer per årsverk til 1999. 1860 timer i 2001

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Utvalgstillingene og 1999 Jordbrukstillingen

Tabell 10a Antall personlige brukere etter alder, fordelt på fylker

	Alder, år	1979	1989	1999	2001	2002*
Østfold	-39	1 429	1 447	881	634	735
	40-49	1 107	1 334	1 105	939	945
	50-59	1 386	991	1 024	1 069	935
	60-65	1 032	863	311	366	291
	66-69			145	182	104
	over 70	414	267	110	120	78
	Totalt		5 369	4 902	3 576	3 310
Gj. alder		50	48	48	50	49
Akershus og Oslo	-39	1 396	1 326	817	580	522
	40-49	1 053	1 421	1 035	984	990
	50-59	1 348	1 012	994	1 021	959
	60-65	1 069	903	330	299	375
	66-69			126	140	92
	over 70	505	344	146	140	113
	Totalt		5 370	5 006	3 448	3 164
Gj. alder		51	49	48	50	50
Hedmark	-39	2 224	2 237	1 452	983	952
	40-49	2 010	2 339	1 716	1 624	1 405
	50-59	2 833	1 867	1 674	1 662	1 515
	60-65	2 448	1 772	579	558	567
	66-69			261	282	253
	over 70	1 176	776	235	190	184
	Totalt		10 692	8 991	5 917	5 299
Gj. alder		53	50	49	50	50
Oppland	-39	2 614	2 540	1 943	1 652	1 720
	40-49	2 301	2 394	2 034	1 953	1 711
	50-59	2 983	2 043	1 826	1 708	1 729
	60-65	2 290	1 705	659	661	738
	66-69			286	192	209
	over 70	983	630	195	281	153
	Totalt		11 172	9 312	6 943	6 447
Gj. alder		51	49	47	48	48
Buskerud	-39	1 516	1 518	979	811	727
	40-49	1 237	1 474	1 111	885	942
	50-59	1 649	1 137	1 031	1 106	1 056
	60-65	1 509	1 045	373	429	327
	66-69			162	92	151
	over 70	731	532	143	136	101
	Totalt		6 641	5 706	3 799	3 459
Gj. alder		52	50	48	49	49
Vestfold	-39	1 013	1 062	618	469	361
	40-49	807	988	780	706	664
	50-59	1 076	701	649	626	610
	60-65	776	601	220	262	239
	66-69			86	127	76
	over 70	281	179	87	72	103
	Totalt		3 953	3 531	2 440	2 262
Gj. alder		50	48	48	49	50

Tabell 10a forts. Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker

	Alder, år	1979	1989	1999	2001	2002*
Telemark	-39	1 060	1 020	639	458	483
	40-49	888	1 095	752	819	655
	50-59	1 305	861	700	634	640
	60-65	1 269	837	271	236	272
	66-69			123	108	83
	over 70	700	432	109	88	85
	Totalt		5 221	4 245	2 594	2 343
Gj. Alder		54	51	49	49	49
Aust-Agder	-39	621	532	310	214	143
	40-49	526	522	358	373	282
	50-59	675	457	327	311	367
	60-65	681	370	139	112	118
	66-69			69	107	101
	over 70	467	220	42	7	7
	Totalt		2 969	2 101	1 245	1 124
Gj. Alder		54	50	49	49	52
Vest-Agder	-39	787	799	599	408	412
	40-49	731	741	501	550	497
	50-59	1 008	597	481	482	473
	60-65	984	621	201	239	117
	66-69			104	34	41
	over 70	506	373	93	102	92
	Totalt		4 016	3 131	1 979	1 815
Gj. Alder		53	51	48	49	48
Rogaland	-39	2 307	2 303	1 699	1 438	1 429
	40-49	1 844	2 018	1 748	1 583	1 530
	50-59	2 097	1 636	1 638	1 707	1 653
	60-65	1 774	1 165	586	629	672
	66-69			229	187	218
	over 70	717	499	208	217	145
	Totalt		8 739	7 621	6 108	5 761
Gj. Alder		50	48	47	49	49
Hordaland	-39	2 055	1 871	1 232	983	987
	40-49	2 004	1 965	1 613	1 548	1 234
	50-59	2 586	1 668	1 566	1 344	1 476
	60-65	2 525	1 458	623	697	523
	66-69			276	324	261
	over 70	1 043	701	225	183	251
	Totalt		10 213	7 663	5 535	5 079
Gj. Alder		53	50	49	50	50

Tabell 10a forts. Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker

	Alder, år	1979	1989	1999	2001	2002*
Sogn og Fjordane	-39	1 796	1 719	1 182	828	901
	40-49	1 690	1 759	1 529	1 472	1 241
	50-59	2 247	1 545	1 421	1 493	1 387
	60-65	2 061	1 417	601	638	495
	66-69			292	236	325
	over 70	1 044	646	221	317	218
	Totalt		8 837	7 086	5 246	4 984
Gj. Alder		53	51	49	51	50
Møre og Romsdal	-39	2 052	1 848	1 197	830	869
	40-49	1 932	1 967	1 456	1 503	1 184
	50-59	2 580	1 612	1 392	1 315	1 275
	60-65	2 331	1 380	558	547	504
	66-69			196	193	293
	over 70	1 066	563	162	196	102
	Totalt		9 961	7 370	4 961	4 584
Gj. Alder		52	49	49	50	50
Sør- Trøndelag	-39	1 865	1 750	1 319	964	1 045
	40-49	1 563	1 746	1 356	1 095	1 248
	50-59	1 966	1 369	1 311	1 320	1 217
	60-65	1 695	1 027	483	673	466
	66-69			151	167	161
	over 70	650	317	124	136	51
	Totalt		7 740	6 209	4 744	4 355
Gj. Alder		51	48	47	50	48
Nord- Trøndelag	-39	2 098	1 862	1 462	1 149	1 279
	40-49	1 601	1 894	1 464	1 333	1 334
	50-59	1 886	1 328	1 371	1 390	1 244
	60-65	1 301	842	428	491	421
	66-69			135	136	154
	over 70	424	237	82	112	40
	Totalt		7 309	6 163	4 942	4 611
Gj. Alder		49	47	46	48	47

Tabell 10a forts. Antall personlige brukere etter alder fordelt på fylker

	Alder, år	1979	1989	1999	2001	2002*
Nordland	-39	1 663	1 477	941	708	602
	40-49	1 496	1 512	1 121	1 054	894
	50-59	2 306	1 173	1 122	979	1 113
	60-65	2 341	980	371	445	508
	66-69			151	171	86
	over 70	995	351	90	92	47
	Totalt	8 801	5 493	3 796	3 449	3 250
	Gj. Alder	53	49	48	49	50
Troms	-39	905	689	492	328	372
	40-49	958	775	587	528	414
	50-59	1 462	755	586	584	510
	60-65	1 446	608	255	218	221
	66-69			77	92	42
	over 70	578	243	39	37	83
	Totalt	5 349	3 070	2 036	1 787	1 642
	Gj. Alder	54	51	48	50	50
Finnmark	-39	256	233	161	93	114
	40-49	291	211	181	163	146
	50-59	420	223	163	155	178
	60-65	443	202	86	109	61
	66-69			38	34	32
	over 70	241	120	21	25	1
	Totalt	1 650	989	650	579	532
	Gj. Alder	55	52	49	52	49
<i>Landet</i>	-39	<i>27 753</i>	<i>26 233</i>	<i>17 923</i>	<i>13 530</i>	<i>13 653</i>
	40-49	<i>24 092</i>	<i>26 155</i>	<i>20 447</i>	<i>19 112</i>	<i>17 316</i>
	50-59	<i>31 914</i>	<i>20 975</i>	<i>19 276</i>	<i>18 906</i>	<i>18 337</i>
	60-65	<i>28 053</i>	<i>17 796</i>	<i>7 074</i>	<i>7 609</i>	<i>6 916</i>
	66-69			<i>2 907</i>	<i>2 804</i>	<i>2 681</i>
	over 70	<i>12 553</i>	<i>7 430</i>	<i>2 332</i>	<i>2 451</i>	<i>1 854</i>
	Totalt	<i>124 365</i>	<i>98 589</i>	<i>69 959</i>	<i>64 412</i>	<i>60 755</i>
	Gj. Alder	<i>52</i>	<i>49</i>	<i>48</i>	<i>50</i>	<i>49</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979, 1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene og 2001 og 2002 Landbruksundersøkelsen.

Tabell 10b Gjennomsnittlig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2001	2002
Østfold	5-50	54,1	51,0	51,0	55,5	51,1
	50-100	50,8	48,2	49,3	52,3	49,8
	100-200	48,6	47,0	47,7	51,4	47,5
	200-300	47,7	46,6	47,0	47,4	49,2
	300-500	47,5	45,5	46,8	47,7	47,8
	> 500	46,4	46,9	45,0	46,6	45,0
	Alle bruk	50,3	47,9	47,9	50,2	48,5
Akershus og Oslo	5-50	54,3	52,8	51,6	57,3	59,6
	50-100	51,9	48,9	49,3	49,8	51,7
	100-200	49,3	47,6	48,9	50,3	51,7
	200-300	48,4	47,2	48,4	48,7	50,9
	300-500	47,4	46,6	46,3	48,6	47,2
	> 500	47,6	45,4	45,2	46,9	45,8
	Alle bruk	51,2	49,0	48,4	49,9	49,7
Hedmark	5-50	56,0	53,4	51,5	53,5	53,7
	50-100	53,0	50,3	49,9	50,4	51,8
	100-200	49,4	47,7	48,1	49,1	50,8
	200-300	47,8	46,4	46,1	47,7	47,8
	300-500	46,5	44,7	46,1	49,7	46,5
	> 500	45,9	44,9	46,1	47,7	47,6
	Alle bruk	53,1	50,1	48,5	49,7	49,9
Oppland	5-50	55,0	52,8	50,1	49,0	52,9
	50-100	50,8	49,5	49,2	49,9	49,6
	100-200	47,7	46,3	46,7	48,2	47,3
	200-300	46,0	43,8	44,6	46,6	44,6
	300-500	43,9	44,9	44,7	45,7	46,1
	> 500	46,3	44,9	43,7	45,8	43,5
	Alle bruk	51,6	49,1	47,4	48,2	47,8
Buskerud	5-50	55,0	52,8	50,9	52,7	51,6
	50-100	51,9	48,8	49,1	48,5	50,5
	100-200	49,4	46,9	46,9	49,4	49,4
	200-300	48,1	46,2	45,4	48,9	46,7
	300-500	46,7	47,0	45,9	49,0	46,0
	> 500	47,2	45,9	45,2	45,4	45,5
	Alle bruk	52,7	49,7	48,0	49,4	49,4
Vestfold	5-50	52,5	51,1	51,5	55,1	60,4
	50-100	50,8	47,5	48,9	50,5	51,3
	100-200	49,3	46,4	47,1	48,3	48,5
	200-300	48,2	45,8	45,6	47,1	49,9
	300-500	48,6	47,0	45,5	46,8	47,8
	> 500	47,5	46,9	45,3	48,5	47,1
	Alle bruk	50,5	47,7	47,6	49,2	50,2
Telemark	5-50	55,6	52,8	50,1	50,7	53,3
	50-100	52,4	49,0	49,3	48,2	48,7
	100-200	48,9	46,8	47,0	48,8	47,8
	200-300	45,1	45,3	44,9	47,3	46,5
	300-500	43,6	44,8	46,8	50,1	47,7
	> 500	47,2		47,8	47,8	50,0
	Alle bruk	54,0	50,7	48,6	49,1	49,2

Tabell 10b forts. Gjennomsnittlig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2001	2002
Aust-Agder	5-50	56,0	51,9	50,5	53,6	55,5
	50-100	50,2	49,5	49,0	48,9	54,0
	100-200	46,6	45,0	46,9	45,6	47,6
	200-300	44,3	46,8	44,7	47,4	45,3
	300-500		46,9	42,4	42,6	48,0
	> 500			47,0	56,3	54,5
	Alle bruk	54,3	50,4	48,5	49,0	51,7
Vest-Agder	5-50	55,6	53,9	52,1	54,7	53,1
	50-100	51,4	48,1	48,2	49,5	50,4
	100-200	46,4	44,9	44,8	43,9	44,2
	200-300	46,9	42,9	41,7	42,8	41,3
	300-500	44,9	38,5	41,0	42,8	44,7
	> 500			39,3	41,0	46,0
	Alle bruk	53,9	50,8	47,8	48,6	47,7
Rogaland	5-50	55,0	52,0	50,6	51,0	50,0
	50-100	50,6	49,1	50,1	52,0	49,9
	100-200	46,2	45,4	46,8	48,2	48,5
	200-300	44,5	44,7	44,9	45,9	46,8
	300-500	45,6	44,4	45,1	46,0	46,5
	> 500	41,6	45,6	44,5	45,0	46,6
	Alle bruk	50,7	48,0	47,4	48,5	48,5
Hordaland	5-50	54,8	53,2	51,6	52,0	54,7
	50-100	51,1	49,0	49,3	50,9	50,1
	100-200	46,9	44,7	46,4	48,0	46,9
	200-300	43,7	44,0	44,7	45,9	45,1
	300-500	46,8	49,5	43,9	42,7	41,6
	> 500			41,5	44,5	40,0
	Alle bruk	53,1	50,4	49,1	50,0	49,9
Sogn og Fjordane	5-50	55,8	54,1	52,5	55,1	54,4
	50-100	51,0	48,9	50,2	52,6	52,3
	100-200	47,3	46,1	46,5	49,1	47,7
	200-300	43,1	46,5	45,2	45,2	45,0
	300-500	57,2	45,0	44,0	44,2	48,3
	> 500			37,0	44,5	51,5
	Alle bruk	53,4	50,6	49,4	51,4	50,3
Møre og Romsdal	5-50	55,6	53,6	52,5	54,0	54,0
	50-100	51,1	49,1	49,5	51,8	50,9
	100-200	46,9	45,5	47,4	48,5	49,4
	200-300	45,3	45,0	44,7	47,1	46,3
	300-500	46,5	43,1	42,5	44,6	44,6
	> 500		43,0	44,3	44,4	46,4
	Alle bruk	53,0	49,8	48,5	49,9	49,6

Tabell 10b forts. Gjennomsnittlig alder på bruker etter arealgrupper

	Bruksstørrelse	1979	1989	1999	2001	2002
Sør-Trøndelag	5-50	55,5	52,5	51,2	56,2	50,5
	50-100	50,8	48,1	49,9	53,4	50,0
	100-200	47,9	46,0	46,8	49,6	47,7
	200-300	46,9	45,5	45,1	47,9	47,5
	300-500	46,9	45,6	45,0	45,2	44,3
	> 500	44,7	46,5	48,3	46,1	47,5
	Alle bruk	51,5	48,0	47,4	50,0	47,8
Nord-Trøndelag	5-50	53,3	50,8	50,2	53,5	47,8
	50-100	49,5	47,5	48,1	51,1	50,7
	100-200	46,4	45,1	46,0	47,9	47,7
	200-300	45,7	44,5	45,2	46,0	45,2
	300-500	45,9	46,1	44,4	46,2	44,6
	> 500	45,9	44,6	46,5	46,5	46,4
	Alle bruk	49,3	46,8	46,4	48,1	47,0
Nordland	5-50	57,2	53,8	52,6	56,5	55,7
	50-100	51,0	48,1	49,5	51,1	52,3
	100-200	47,2	44,6	46,8	48,1	49,8
	200-300	44,9	43,1	45,3	47,7	46,7
	300-500	45,4	43,4	44,4	44,8	45,1
	> 500	48,3	43,7	47,4	48,6	48,8
	Alle bruk	54,0	48,8	47,8	49,2	49,7
Troms	5-50	56,8	54,8	52,3	55,7	59,8
	50-100	51,2	49,2	49,4	51,6	48,9
	100-200	46,7	45,6	47,2	49,0	49,1
	200-300	42,8	43,2	44,6	45,1	47,4
	300-500	44,3	44,1	43,8	47,1	44,6
	> 500		49,0	43,8	51,4	48,9
	Alle bruk	54,4	50,6	48,2	49,9	49,7
Finnmark	5-50	58,1	56,6	52,9	61,9	51,2
	50-100	53,6	52,1	50,4	53,7	49,6
	100-200	48,7	45,9	49,3	50,7	48,9
	200-300	44,0	42,8	46,3	49,0	47,8
	300-500	48,3	47,2	43,7	43,3	46,3
	> 500			43,4	47,6	43,8
	Alle bruk	55,5	51,7	48,9	51,7	49,0
Landet	5-50	55,5	53,0	51,4	53,4	53,2
	50-100	51,2	48,9	49,4	50,9	50,8
	100-200	47,8	46,0	46,9	48,6	48,4
	200-300	46,7	45,2	45,4	46,9	46,8
	300-500	46,6	45,6	45,2	46,8	46,1
	> 500	46,6	45,5	45,4	46,9	46,3
	Alle driftsenheter	52,4	49,3	48,0	49,5	49,0

Kilde: Statistisk sentralbyrå. 1979,1989 og 1999 de fullstendige jordbrukstellingene og 2001 og 2002 Landbruksundersøkelsen.

13 INNTEKTER

Tabell 11a Alminnelig inntekt for bruker fordelt på fylker. 1000 kr

	1992	1995	1999	2000	2001
Østfold	159,3	204,4	277,3	291,1	291,1
Akershus	175,0	237,5	332,7	335,1	335,1
Hedmark	141,1	174,0	210,3	215,7	215,7
Oppland	144,9	154,4	198,3	204,1	204,1
Buskerud	157,9	181,5	251,8	266,3	266,3
Vestfold	155,7	215,1	275,9	335,7	335,7
Telemark	141,6	162,5	208,4	221,6	221,6
Aust-Agder	145,8	163,5	230,7	209,6	209,6
Vest-Agder	152,7	167,2	199,7	203,2	203,2
Rogaland	194,1	213,3	238,9	245,5	245,5
Hordaland	149,9	170,9	204,9	206,3	206,3
Sogn og Fjordane	155,6	159,3	188,8	194,2	194,2
Møre og Romsdal	156,4	166,2	194,7	209,2	209,2
Sør-Trøndelag	140,7	151,9	185,9	193,7	193,7
Nord-Trøndelag	158,8	165,5	189,7	192,0	192,0
Nordland	137,4	146,0	158,9	164,1	164,1
Troms	132,5	139,8	158,4	166,6	166,6
Finmark	132,6	139,6	154,5	156,4	156,4
Hele landet	153,8	174,3	214,5	222,9	222,9

Tabell 11b Alminnelig inntekt for bruker og eventuell ektefelle fordelt på fylker. 1000 kr

	1992	1995	1999	2000	2001
Østfold	230,4	300,3	395,2	422,5	379,0
Akershus	265,6	324,8	464,1	474,8	436,9
Hedmark	205,9	247,8	314,5	323,3	313,7
Oppland	211,9	228,1	296,9	306,4	294,0
Buskerud	222,5	266,5	365,9	393,6	376,0
Vestfold	223,9	302,6	403,0	467,4	418,2
Telemark	204,5	232,8	313,1	332,6	328,5
Aust-Agder	203,4	236,3	340,5	327,1	328,9
Vest-Agder	214,6	241,4	296,4	301,3	302,7
Rogaland	277,6	308,5	364,6	374,8	352,7
Hordaland	211,1	240,0	309,6	314,2	310,1
Sogn og Fjordane	225,6	233,7	289,2	299,8	285,9
Møre og Romsdal	228,2	243,1	297,8	316,1	304,2
Sør-Trøndelag	203,1	223,0	281,6	293,7	290,6
Nord-Trøndelag	230,4	239,7	290,6	295,6	292,3
Nordland	198,5	218,1	253,5	263,6	258,0
Troms	192,6	208,5	252,5	265,0	261,0
Finnmark	192,0	213,4	246,9	258,6	252,6
<i>Hele landet</i>	<i>222,3</i>	<i>252,1</i>	<i>321,3</i>	<i>334,9</i>	<i>320,9</i>

* Foreløpige tall

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Bøndernes inntekt og formue

14 BRUKEN AV INNSATSFAKTORER, KOSTNADSUTVIKLINGEN

Tabell 12 Kraftfôrpriser¹⁾ for ulike områder, kr per 100 kg, ekskl. mva.

		1985	1990	1999	2001	2002
Østlandet	Kufôr A/Formel 97 L/Favør 10	310,8	373,3	243	235	240
	Svinefôr 3 / Format kombi fri	315,1	376,0	246	252	260
	Burhønefôr / Kromat egg 2	313,7	371,1	252	256	260
Trøndelag /Nord-Norge	Kufôr A/Formel 97 L/Favør 10	308,3	372,2	276,35	257	259
	Svinefôr 3 / Format kombi fri	313,2	371,0	281,15	272	273
	Burhønefôr / Kromat egg 2	312,1	360,5	272,35	284	287
Agder/Rogaland	Kufôr A/Formel 97 L/Favør 10	307,4	365,8	251	233	239
	Svinefôr 3 / Format kombi fri	314,5	375,8	256,2	253	250
	Burhønefôr / Kromat egg 2	309,4	356,2	253,5	258	253
Vestlandet	Kufôr A/Formel 97 L/Favør 10	313,9	383,0	255	235	240
	Svinefôr 3 / Format kombi fri	317,6	390,3	258	252	260
	Burhønefôr / Kromat egg 2	312,8	371,2	264	256	260

1) Sekkepriser til og med 1994, fra og med 1995 bulkpriser per juli måned

Kilde: BFJ. Totalkalkylen for jordbruket

15 PRISER

Tabell 13a Priser jordbruksvarer, produsentpriser

	1979	1989	1999	2001	2002*
KORN					
Hvete, kr/kg	1,83	3,30	2,36	2,12	2,24
Havre, kr/kg	1,50	2,54	1,78	1,60	1,64
POTETER, kr/kg	1,25	1,91	2,08	2,09	2,28
FRUKT OG GRØNNSAKER					
Hodekål, kr/kg	1,56	1,69	2,22	2,42	2,91
Gulrøtter, kr/kg	1,59	2,84	3,65	4,13	3,52
Epler, kr/kg	2,47	4,38	6,02	5,80	6,18
KUMELK, kr/l	1,92	2,94	3,19	3,41	3,48
KJØTT					
Storfekjøtt, kr/kg	22,28	32,82	27,26	28,13	28,69
Svinekjøtt, kr/kg	15,01	25,56	19,81	19,84	21,59
Sau/lam, kr/kg	22,64	27,47	27,91	29,00	27,42
Fjørfekjøtt høne, kr/kg	6,91	6,49	1,10	0,00	0,00
Fjørfekjøtt kylling, kr/kg	16,79	25,07	16,63	15,53	16,27
EGG, kr/kg	10,20	12,97	10,90	10,14	10,60

1) *Foreløpige tall

Kilde: Totalkalkylen for jordbruket

Tabell 13b Priser jordbruksvarer, engrospriser ekskl. mva. Kr

	1979	1989	1999	2001	2002*
GRØNNSAKER					
Hodekål	2,31	2,52 ²⁾	3,24	3,49	3,73
Gulrøtter	1,92	4,05 ²⁾	4,80	5,34	4,89
MELKEPRODUKTER					
Melk, H-melk, l			7,24	7,43	7,69
Kremfløte, l		25,45	29,33	29,92	31,74
Smør, kg		21,81	26,23	28,22	28,86
Norvegiaost F45	12,85	36,81	52,80	52,07	55,28
Gudbrandsdalsost G35	12,55	35,62	49,82	48,88	49,81
KJØTTPRODUKTER					
Storfe (okse kl 1)	14,58	36,80	34,72	35,68	36,40
Sau (lam kl 1)	15,95	36,29	40,92	43,87	44,73
Svin kl 1	13,52	35,38	27,93	26,89	27,54
Fjørfe, kylling			29,06	27,98	29,30
EGG	12,00	17,27	15,88	14,99	15,39

1) Endringer i prisregistreringene fra 1998

2) Engrospris Økern (førstehåndsomsetning)

Kilde: Landbrukets Priscentral og landbruksorganisasjonene

Tabell 13 c Priser jordbruksvarer, forbrukerpriser. Kr

	1985	1990	1998	1999	2001	2002
KORNPRODUKTER						
Hvetemel, kg	4,74	5,41	6,28	5,46	4,89	4,67
Havregryn, kg	11,86	16,04	16,96	16,14	14,28	12,82
Kneipbrød, kg	10,25	12,21	12,18	12,11	11,77	11,26
POTETER og GRØNNSAKER						
Poteter, kg	3,31	5,16	7,78	8,07	8,06	7,67
Hodekål, kg ³⁾⁵⁾	4,97	6,69	8,44	19,33	20,56	21,79
Gulrøtter, kg ³⁾	7,12	9,82	13,12	14,15	14,57	13,98
MELKEPRODUKTER						
Hel melk, liter	4,84	7,62	9,88	10,04	9,96	9,89
Kremfløte, liter ⁴⁾	28,22	36,76	41,99	47,38	46,30	46,20
Smør, kg	23,73	32,78	36,43	36,40	37,80	35,47
Norvegiaost F45, kg	43,94	65,01	76,78	77,01	71,79	70,49
Gudbrandsdalsost G35, kg	40,34	59,73	66,75	66,79	58,60	55,81
KJØTTPRODUKTER						
Storfekjøtt, kg ¹⁾	59,24	83,27	92,04	93,29	94,08	91,56
Saukjøtt, lammestek, kg	50,21	64,74	68,18	89,29	98,94	101,09
Svinekjøtt, kg ²⁾	71,61	91,35	81,90	82,51	78,87	78,48
Fjorfekjøtt, høne, kg	21,11	31,61
Egg, kg	24,25	27,01	26,94	22,17	22,15	22,03

1) Sesongvarer. Prisen er et uveid gjennomsnitt av de månedene prisen ligger inne

2) Okse, 3 representantvarer (gj.sn. mellomørbrad, høyrygg og bibringe)

3) 3 representantvarer (gj.sn. skinkestek, koteletter og sideflesk)

4) Fra 1998 (ny serie) 3dl. pkn, tidl. 0,5 liter

5) Blomkål erstatter hodekål fra 1998 (ny serie)

6) 1998 er nytt basisår

Kilde: Statistisk sentralbyrå

16 Likestilling

Tabell 14 Personlige brukere fordelt på kjønn, fylkestall

		1979	1989	1999	2001	2002*
Østfold	Menn	5 039	4 483	3 154	2 683	2 566
	Kvinner	335	421	422	385	322
	I alt	5 374	4 904	3 576	3 068	2 888
Akershus/Oslo	Menn	5 312	4 497	3 047	2 583	2 471
	Kvinner	418	509	401	376	343
	I alt	5 730	5 006	3 448	2 959	2 814
Hedmark	Menn	9 789	7 890	5 082	4 240	3 998
	Kvinner	903	1 104	835	737	648
	I alt	10 692	8 994	5 917	4 977	4 646
Oppland	Menn	10 412	8 485	6 097	5 417	5 109
	Kvinner	760	830	846	821	709
	I alt	11 172	9 315	6 943	6 238	5 818
Buskerud	Menn	6 081	5 080	3 280	2 805	2 619
	Kvinner	567	627	519	456	408
	I alt	6 648	5 707	3 799	3 261	3 027
Vestfold	Menn	3 751	3 274	2 183	1 832	1 750
	Kvinner	206	258	257	226	205
	I alt	3 957	3 532	2 440	2 058	1 955
Telemark	Menn	4 739	3 699	2 176	1 816	1 706
	Kvinner	482	546	418	382	317
	I alt	5 221	4 245	2 594	2 198	2 023
Aust-Agder	Menn	2 742	1 907	1 073	864	788
	Kvinner	230	195	172	168	133
	I alt	2 972	2 102	1 245	1 032	921
Vest-Agder	Menn	3 652	2 840	1 734	1 440	1 311
	Kvinner	364	294	245	226	197
	I alt	4 016	3 134	1 979	1 666	1 508
Rogaland	Menn	8 421	7 200	5 429	4 908	4 816
	Kvinner	318	421	679	686	624
	I alt	8 739	7 621	6 108	5 594	5 440
Hordaland	Menn	9 464	7 027	4 796	4 088	3 629
	Kvinner	759	637	739	720	598
	I alt	10 223	7 664	5 535	4 808	4 227
Sogn og Fjordane	Menn	8 165	6 384	4 483	3 948	3 634
	Kvinner	681	704	763	764	669
	I alt	8 846	7 088	5 246	4 712	4 303
Møre og Romsdal	Menn	9 287	6 736	4 279	3 681	3 383
	Kvinner	674	635	682	669	560
	I alt	9 961	7 371	4 961	4 350	3 943

Tabell 14 forts. Personlige brukere fordelt på kjønn, fylkestall

		1979	1989	1999	2001	2002
Sør-Trøndelag	Menn	7 300	5 692	4 268	3 822	3 543
	Kvinner	440	517	476	471	425
	I alt	7 740	6 209	4 744	4 293	3 968
Nord-Trøndelag	Menn	6 932	5 697	4 452	4 019	3 742
	Kvinner	377	467	490	491	442
	I alt	7 309	6 164	4 942	4 510	4 184
Nordland	Menn	8 134	4 904	3 194	2 840	2 657
	Kvinner	668	590	602	532	455
	I alt	8 802	5 494	3 796	3 372	3 112
Troms	Menn	4 755	2 668	1 676	1 438	1 333
	Kvinner	599	403	360	306	270
	I alt	5 354	3 071	2 036	1 744	1 603
Finnmark	Menn	1 400	804	511	424	375
	Kvinner	252	185	139	116	94
	I alt	1 652	989	650	540	469
<i>Hele Landet</i>	<i>Menn</i>	<i>115 375</i>	<i>89 267</i>	<i>60 914</i>	<i>52 848</i>	<i>49 430</i>
	<i>Kvinner</i>	<i>9 033</i>	<i>9 343</i>	<i>9 045</i>	<i>8 532</i>	<i>7 419</i>
	<i>I alt</i>	<i>124 408</i>	<i>98 610</i>	<i>69 959</i>	<i>61 380</i>	<i>56 849</i>

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Tabell 15 Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent

	Bruksst.	1990	1999	2001	2002*
Østfold	5-50	11,7	21,6	22,8	22,8
	50-100	8,7	14,2	15,5	14,2
	100-200	7,4	12,4	12,6	11,4
	200-300	7,2	11,0	13,1	10,5
	300-500	5,8	9,3	9,5	8,7
	> 500	4,5	5,4	6,3	5,8
	Alle brukere	7,6	11,9	12,5	11,1
Akerhus og Oslo	5-50	11,3	21,1	23,4	21,5
	50-100	9,4	15,3	15,6	14,9
	100-200	7,8	12,9	14,0	13,9
	200-300	8,1	8,2	10,2	11,3
	300-500	5,1	9,9	11,4	10,0
	> 500	5,4	5,2	6,4	6,0
	Alle brukere	7,5	11,7	12,7	12,2
Hedmark	5-50	16,6	20,8	26,2	26,0
	50-100	12,4	17,1	17,2	16,3
	100-200	9,8	15,1	15,8	15,4
	200-300	6,3	10,3	11,0	11,5
	300-500	4,7	7,8	9,5	8,6
	> 500	5,9	8,1	7,2	6,4
	Alle brukere	10,5	14,1	14,8	13,9
Oppland	5-50	10,9	17,8	19,6	18,6
	50-100	8,6	13,9	15,7	15,6
	100-200	5,8	11,7	12,8	12,3
	200-300	5,6	9,8	10,3	9,1
	300-500	3,4	6,9	7,5	6,6
	> 500	3,0	4,9	7,2	4,9
	Alle brukere	7,5	12,3	13,2	12,2
Buskerud	5-50	12,8	20,1	20,5	18,5
	50-100	10,1	14,5	13,9	14,6
	100-200	6,9	12,8	13,9	12,7
	200-300	4,7	11,3	13,8	14,9
	300-500	6,3	6,3	7,4	6,9
	> 500	3,0	6,2	5,3	7,8
	Alle brukere	8,9	13,7	14,0	13,5
Vestfold	5-50	13,2	17,6	20,1	22,4
	50-100	8,2	12,5	12,0	14,4
	100-200	5,2	11,6	12,3	10,8
	200-300	3,9	7,4	9,2	8,1
	300-500	2,8	6,2	7,1	5,8
	> 500	4,5	5,4	3,1	2,2
	Alle brukere	6,3	10,5	11,0	10,5

Tabell 15 forts. Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent

	Bruksst.	1990	1999	2001	2002*
Telemark	5-50	13,5	18,5	19,7	19,4
	50-100	10,1	19,1	21,0	17,6
	100-200	7,0	13,6	14,3	15,3
	200-300	3,8	12,2	14,4	7,5
	300-500	0	5,6	5,8	6,5
	> 500	0	5,9	8,3	3,7
	Alle brukere	10,3	16,4	17,4	15,7
Aust-Ander	5-50	14,6	18,4	19,5	18,5
	50-100	9,6	15,5	18,4	14,4
	100-200	4,2	10,5	13,9	15,0
	200-300	2,0	8,4	12,7	6,6
	300-500	0	6,7	7,9	11,4
	> 500	0	0	-	-
	Alle brukere	10,2	14,2	16,3	14,4
Vest-Agder	5-50	10,7	13,7	15,7	16,0
	50-100	8,9	13,1	14,0	13,9
	100-200	6,3	12,0	14,9	14,8
	200-300	7,1	8,5	8,2	7,1
	300-500	0	4,2	6,8	4,4
	> 500	0	0	-	-
	Alle brukere	8,9	12,2	13,2	13,1
Rogaland	5-50	9,1	13,6	15,8	15,3
	50-100	7,1	12,7	15,1	14,0
	100-200	3,8	11,3	12,0	12,1
	200-300	2,5	8,3	10,0	8,8
	300-500	2,9	8,8	9,1	7,9
	> 500	4,3	9,1	10,3	9,5
	Alle brukere	5,5	11,0	12,3	11,5
Hordaland	5-50	11,1	17,0	19,6	18,4
	50-100	6,8	13,8	15,6	15,0
	100-200	4,6	9,8	10,7	11,4
	200-300	1,0	4,5	9,0	8,0
	300-500	11,1	15,4	14,7	5,8
	> 500	0	0	20,0	-
	Alle brukere	8,1	13,3	15,0	14,1
Soqn og Fjordane	5-50	14,1	20,0	23,1	21,0
	50-100	9,0	15,6	17,2	17,3
	100-200	6,3	10,6	13,2	13,5
	200-300	1,6	4,8	6,2	6,8
	300-500	0	3,6	2,4	-
	> 500		0	33,3	33,3
	Alle brukere	10,2	14,5	16,2	15,5
Møre og Romsdal	5-50	10,7	18,6	21,8	20,6
	50-100	9,0	14,9	16,1	15,2
	100-200	6,3	12,0	14,9	14,2
	200-300	1,3	10,5	11,9	10,4
	300-500	5,6	7,1	9,0	10,3
	> 500	0	5,9	3,6	3,1
	Alle brukere	8,1	13,6	11,0	14,2

Tabell 15 forts. Andelen kvinner som brukere etter arealgrupper. Prosent

	Bruksst.	1990	1999	2001	2002*
Sør-Trøndelag	5-50	10,6	13,0	15,6	15,7
	50-100	9,4	12,2	15,4	14,9
	100-200	5,7	9,2	9,8	10,7
	200-300	4,5	8,3	9,1	7,8
	300-500	6,8	8,0	9,3	8,4
	> 500	0	4,7	4,8	8,2
	Alle brukere	7,3	9,8	11,0	10,7
Nord-Trøndelag	5-50	10,8	16,6	18,3	18,8
	50-100	6,8	12,3	14,3	14,3
	100-200	5,2	8,5	9,8	9,5
	200-300	3,8	8,9	9,6	9,9
	300-500	4,8	7,9	9,1	8,3
	> 500	2,0	5,3	5,2	4,7
	Alle brukere	5,9	9,8	15,8	10,6
Nordland	5-50	16,4	24,6	21,4	20,4
	50-100	12,7	22,4	22,7	21,6
	100-200	5,9	13,5	15,8	15,2
	200-300	5,2	9,6	11,0	10,3
	300-500	6,5	7,7	9,1	7,6
	> 500	12,5	4,3	12,1	14,0
	Alle brukere	10,5	15,7	15,8	14,6
Troms	5-50	18,3	22,3	24,8	24,0
	50-100	13,2	21,3	20,5	22,0
	100-200	7,9	17,1	17,6	17,6
	200-300	8,5	12,8	12,9	9,3
	300-500	19,2	7,4	8,5	8,9
	> 500	100,0	20,0	9,1	11,8
	Alle brukere	13,4	17,9	17,5	16,8
Finnmark	5-50	30,1	32,2	34,8	24,5
	50-100	21,0	27,1	29,3	29,3
	100-200	12,7	22,6	23,6	25,2
	200-300	8,6	9,4	13,0	15,8
	300-500	9,1	13,9	11,2	11,1
	> 500	0	0	5,9	13,3
	Alle brukere	19,5	21,1	21,5	20,0
Landet	5-50	12,9	18,4	20,5	19,4
	50-100	9,3	15,2	16,5	15,9
	100-200	6,2	11,8	13,1	12,9
	200-300	5,0	9,3	10,6	9,7
	300-500	4,9	8,1	9,1	8,1
	> 500	4,8	6,1	6,5	6,2
	Alle brukere	8,5	12,9	13,9	13,1

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Søknad om produksjonstillegg. Hovedsøker

* Foreløpige tall

